DİJİTALLEŞEN BENLİK SUNUMLARINDA SİMGESEL ŞİDDET BOYUTU: TWİTTER ÖRNEĞİ

Pamukkale Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü
Yüksek Lisans Tezi
Sosyoloji Ana Bilim Dalı
Genel Sosyoloji ve Metodoloji Programı

Canan ADA

Danışman: Prof. Dr. Mehmet MEDER

Nisan 2023

DENİZLİ

YÜKSEK LİSANS TEZ ONAY FORMU

Bu tezin tasarımı, hazırlanması, yürütülmesi, araştırmalarının yapılması ve bulgularının analizlerinde bilimsel etiğe ve akademik kurallara özenle riayet edildiğini; bu çalışmanın doğrudan birincil ürünü olmayan bulguların, verilerin ve materyallerin bilimsel etiğe uygun olarak kaynak gösterildiğini ve alıntı yapılan çalışmalara atıfta bulunulduğunu beyan ederim.

İmza

Canan Ada

ÖN SÖZ

Bu tezin hazırlanma sürecinde derin öngörüsü, bilgileri ve desteği ile çalışmama ışık tutan değerli ve kıymetli hocam Prof. Dr. Mehmet Meder'e sonsuz teşekkürlerimi sunarım. Jürimde bulunan sevgili hocalarım Prof. Dr. Türkan Erdoğan ve Doç. Dr. Mehmet Çakır'a, lisans ve lisansüstü eğitim hayatım boyunca aktardıkları bilgiler ışığında bu sürece katkı sağlayan tüm Pamukkale Üniversitesi Sosyoloji Bölümü hocalarıma ise teşekkürü bir borç bilirim.

Tez yazım süreci boyunca maddi ve manevi desteklerini asla esirgemeyen ve her koşulda yanımda olan sevgili annem ve abime, değerli dostlarım İlayda Özdemir, Mehmet Mutlu ve Zeynep Alparslan'a, bilgileri ve destekleri ile katkı sağlayan ve emeği geçen herkese teşekkür ederim.

ÖZET

DİJİTALLEŞEN BENLİK SUNUMLARINDA SİMGESEL ŞİDDET BOYUTU: TWİTTER ÖRNEĞİ

ADA, Canan
Yüksek Lisans Tezi
Sosyoloji ABD
Genel Sosyoloji ve Metodoloji
Tez Danışmanı: Prof. Dr. Mehmet MEDER

Nisan 2023, X+170 Sayfa

İletişim teknolojileri ve bu teknolojiler doğrultusunda oluşan platformlar bireylere interaktif bir iletişim süreci sunarak yeni iletişim alanları yaratmıştır. Yaratılan bu alanlarda birey belirli edimlerini gerçekleştirerek fiziki olmayan bir mekân içeriğinde sosyalleşebilmektedir. Bu sosyalleşme pratikleri dâhil olunan platform içeriklerine göre farklılık göstermekte ve birey hayatında başat bir noktada konumlanmaktadır.

Benlik sunumu ve simgesel şiddet oluşumları teknolojik gelişmeler doğrultusunda dijital alanlarda da gerçekleştirilmektedir. Yüz yüze gerçekleştirilen iletişim pratiklerinden belirli noktalarda farklılık gösteren bu oluşumlar sosyal medya platformlarının görece yoğun bir kullanımı doğrultusunda yeniden üretilmektedir.

Twitter, bireylerin belirli edimler sergileyebileceği bir sosyal medya platformu olarak kullanılmaktadır. İnteraktiflik ve yoğun bir kullanım doğrultusunda Twitter, benlik sunumu ve simgesel şiddet oluşumlarında da önemli bir konum haline gelmektedir. Uygulama içeriklerindeki belirli farklılıklar doğrultusunda aktarılan benlik sunumları ve simgesel şiddetler bireylere bir görünürlük sağlayarak bu kavramların yeniden üretilmelerine de olanak sağlamaktadır.

Anahtar Kelimeler: İletişim, Dijitalleşme, Benlik Sunumu, Simgesel Şiddet, Twitter

ABSTRACT

SYMBOLIC VIOLANCE SEVERITY IN DIGITALIZED PERSONALITY PRESENTATIONS: TWITTER EXAMPLE

ADA, Canan
Master Thesis
Department of Sociology
General Sociology and Methodology
Thesis Advisor: Prof. Dr. Mehmet MEDER

April 2023, X+170 Pages

Communication technologies and the platforms that comes into existance in the with these technologies have created new communication areas by offering new interactive comminucation process to individuals. By doing certain actions in these created spaces an individual is able to socialize in a non-physical place. These socializing practices differs according the platform content that included and situated in a really dominant place in an individual life.

Self-presentation and symbolic violence formations are also carried out in digital areas in line with technological developments. These formations that shows differances from the other communication practices that are performed face to face at some point are remanufactured due to the relatively frequent usage of the social media platforms.

Twitteris being used as a social media platform where individuals can exhibit certain actions The platform is becoming an important factor in the formation of self-presentation and symbolic violence in line with it's interactivity and intensive usage. The personality presentations and the symbolic violance transmitted through certain differences in the content of the application, with individuals providing a visibility, enables these concepts to be manufactured.

Key Words: Communication, Digitalization, Personality Presentation, Emblematic Violance, Twitter

İÇİNDEKİLER

ÖN SÖZ ..... **i**
ÖZET ..... **ii**
ABSTRACT ..... **iii**
İÇİNDEKİLER ..... **iv**
FOTOĞRAFLAR DİZİNİ ..... **vii**
TABLOLAR DİZİNİ ..... **ix**
KISALTMALAR DİZİNİ ..... **x**
GİRİŞ **1**

BİRİNCİ BÖLÜM
İLETİŞİMİN TARİHSEL GELİŞİMİ

1.1. İletişim Kavramının Gelişim Süreçleri 5
1.2. İletişim Kavramının Türleri 7
1.2.1. Sözlü İletişim 7
1.2.2. Sözsüz İletişim 8
1.2.3. Yazılı İletişim 9
1.2.4. Görsel İletişim 11
1.3. Geleneksel Medya ve Yeni Medya Kavramlarının Tarihsel Gelişimi 11
1.3.1. Geleneksel Medya 13
1.3.1.1. Gazete 15
1.3.1.2. Radyo 16
1.3.1.3. Televizyon 17
1.3.2. Yeni Medya 18
1.3.2.1. Sosyal Medya 19
1.3.2.1.1. Sosyal Medya Platformları 23
1.3.2.1.1.1. Facebook 24
1.3.2.1.1.2. Instagram 25
1.3.2.1.1.3. Twitter 26
1.3.2.1.1.4. Youtube 28
1.3.2.1.1.5. Tiktok 29

İKİNCİ BÖLÜM
DİJİTAL ALANLARDA BENLİK SUNUMU VE SİMGESEL ŞİDDET

2.1. Kültür 30
2.2. Kimlik 33
2.2.1. Dijital Kimlik 35
2.3.Benlik 36
2.3.1.Benlik Sunumu 39
2.3.2. Erving Goffman ve Benlik Sunumu 41
2.3.2.1. Performans 42
2.3.2.2. Takımlar 43
2.3.2.3. Bölgeler ve Bölgesel Davranışlar 44
2.3.2.4. Ayrıksı Roller 45
2.3.2.5. Karakter-Dışı İletişim 46
2.3.2.6. İzlenim Denetimi 46
2.3.3. Dijital Alanlarda Benlik Sunumu 47
2.3.4. Twitter'da Benlik Sunumu 50
2.4. Şiddetin Tanımlanması ve Kapsamları 53
2.5. Şiddet Tipolojileri 55
2.5.1. Fiziksel Şiddet 55
2.5.2. Psikolojik Şiddet 56
2.5.3. Cinsel Şiddet 56
2.5.4. Ekonomik Şiddet 57
2.5.5. Dijital Şiddet 58
2.6. Pierre Bourdieu Sosyolojisi 62
2.7. Pierre Bourdieu Sosyolojisinde Kavramlar 64
2.7.1. Habitus 64
2.7.2. Sermaye 66
2.7.3. Alan 69
2.7.4. Eril Tahakküm 71
2.7.5. Simgesel Şiddet 74

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM
ARAŞTIRMANIN METODOLOJİSİ

3.1. Araştırmanın Konusu ve Kapsamı 80
3.2. Araştırmanın Amacı ve Problemi 81

3.3. Araştırmanın Önemi 81
3.4. Araştırmanın Yöntemi 82
3.5. Araştırmanın Veri Toplama Teknikleri ve Aşamaları 82
3.6. Araştırmanın Sınırlılıkları 83

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

ARAŞTIRMA BULGULARININ DEĞERLENDİRİLMESİ

4.1. Moda ve Kişisel Bakım 84
4.2. Yeme-İçme ve Tüketim Tercihleri 91
4.3. Spor Faaliyetleri 100
4.4. Beden 103
4.5. Din ve Etnisite 118
4.6. Demografik Özellikler ve Atfedilen Anlamlar 123
4.7. Ekonomik Faktörler 130
4.8. Bilgi, Eğitim ve Meslek 135
SONUÇ 145
KAYNAKÇA 149
ÖZ GEÇMİŞ 170

FOTOĞRAFLAR DİZİNİ

Fotoğraf 1 84
Fotoğraf 2 86
Fotoğraf 3 87
Fotoğraf 4 89
Fotoğraf 5 91
Fotoğraf 6 92
Fotoğraf 7 93
Fotoğraf 8 94
Fotoğraf 9 96
Fotoğraf 10 97
Fotoğraf 11 99
Fotoğraf 12 100
Fotoğraf 13 102
Fotoğraf 14 103
Fotoğraf 15 104
Fotoğraf 16 106
Fotoğraf 17 108
Fotoğraf 18 109
Fotoğraf 19 110
Fotoğraf 20 112
Fotoğraf 21 113
Fotoğraf 22 114
Fotoğraf 23 115
Fotoğraf 24 117
Fotoğraf 25 118

Fotoğraf 26 119
Fotoğraf 27 120
Fotoğraf 28 122
Fotoğraf 29 123
Fotoğraf 30 125
Fotoğraf 31 126
Fotoğraf 32 127
Fotoğraf 33 128
Fotoğraf 34 130
Fotoğraf 35 131
Fotoğraf 36 132
Fotoğraf 37 133
Fotoğraf 38 135
Fotoğraf 39 136
Fotoğraf 40 137
Fotoğraf 41 138
Fotoğraf 42 140
Fotoğraf 43 141
Fotoğraf 44 142
Fotoğraf 45 143

TABLOLAR DİZİNİ

Tablo 1: Web 1.0 ve 2.0 Arasındaki Farklar 20

Tablo 2: İki Aşamalı Benlik Sunumu 40

KISALTMALAR DİZİNİ

Akt. : Aktaran

cm. Santimetre

Çev : Çeviren

Der : Derleyen

M.Ö: Milattan önce

vb. : ve benzeri

vd: ve diğerleri

GİRİŞ

Tarihsel süreçte birçok biçimde sağlanan iletişim, yaşamsal süreç dâhilinde başat bir noktada konumlanmaktadır. İletişimin nasıl oluştuğu ya da ilk ne zaman çıktığı tam olarak bilinmemekle birlikte insanlığın varoluşu ile birlikte ortaya çıktığı düşünülmektedir. İletişim, kaynağın belirli kodlar ile alıcıya iletimi şeklinde gerçekleştirilmektedir. Oluşan bu iletiler ve kodlamalar dönemsel olarak değişim sergilese de iletişim geçmişten günümüze her alanda var olmaktadır.

Sözlü, sözsüz, yazılı ve görsel biçimlerde gerçekleşen iletişim dinamik bir yapı oluşturmaktadır. Bu doğrultuda değişen ve gelişen süreçlere paralel olarak iletişim teknik ya da aktarımları alanlarda farklılık gösterebilmektedir. Yazı ile matbaanın buluşu, elektrik enerjisinin kullanımı ve internet teknolojileri ile farklı biçimlerde gerçekleştirilen iletişimler salt birey bağlamında konumlanmayarak kitlesel, siyasal, küresel iletişimleri de oluşturmuştur. Bu içeriklerde kapsam ve teknikler değişim gösterse de iletişim hep var olmuştur.

Mağara duvarlarına çizilen simgeler, hayvanlar aracılığı ile kurulmaya çalışılan iletişimler, elektronik gelişmeler doğrultusunda yeni gelişen araçlar gibi örneklendirebileceğimiz iletişim kurma teknikleri dönemsel değişim ve gelişimlerin neticesinde farklılaşmıştır. İlk olarak avcı-toplayıcı kültürde bireylerin simgesel belirlenimler ile bir iletişim kurma süreci yaşadığını kaynaklardan edinmekteyiz. Daha sonraki süreçlerde yazı ve matbaanın bulunuşu ile iletişim alanlarında yeni bir dönem açılmış ve elektrik enerjisinin kullanımı, internetin hayata geçişi ile de yeni iletişim araçları oluşturulmuştur. Geleneksel medya ve yeni medya olarak adlandırılan bu iletişim araçları belirli farklılıkları içermektedir. Geleneksel medya araçları kitlesel iletişim ve erişim doğrultusunda yadsınmaz bir noktada konumlanarak tek yönlü bir iletişim sergilemiştir. Günümüzde de devamlılığını koruyan geleneksel medya araçları ve içerikleri yeni medya içeriklerinde de belirli farklılıklar ile aktarımlar gerçekleştirebilmektedir. Yeni medyadaki iletişim araçları ilerleyen süreçlerde bireylere interaktif bir iletişim imkânı sunarak iletişim sürecinde belirli farklılıkların oluşumuna zemin yaratmıştır. İnteraktif iletişim "mesajın kaynağı ile mesajın alıcısı arasındaki iletilerin birbirleriyle ilişkili ve kullanıcının katılımına veya müdahalesine imkan sağlayacak şekilde yapılandırılmasıdır" (Batar ve Kavuran, 2019: 310). Bu doğrultuda

birey iletişim sürecinde öncül bir konuma yerleşmiştir. İletişim kurma süreçlerinde fiziki bir alan oluşumu yaratmayan bu teknikte belirli araçlar üzerinden iletişimler gerçekleştirilmektedir. Bu araçlardan biri olan sosyal medya platformları yoğun kullanımı doğrultusunda bireylerin gündelik yaşamlarında başat bir noktada yer almaktadır.

Erving Goffman, bireylerin yüz yüze etkileşimlere girdiği alanlarda bir performans gerçekleştirdiğini ifade etmektedir. Aktörler, sahne önü olarak adlandırılan bölgede etkileşimde bulunduğu bireylere bir performans sergilemektedir. Bu performanslar; vitrin, set gibi belirli materyallerle de desteklenerek bir inandırıcılık zeminine oturtulmak istenmektedir. İnandırıcılık zeminine oturtulmak istenmesindeki temel sebep performansların bir izlenim denetimine de tabi olmasıdır. Sahne önünde gerçekleştirilen bu performanslar sahne arkası olarak adlandırılan bölgede gerçekleşmemektedir. Sahne arkası performansta aktarılan izlenimin çeliştiği bir bölgeyi oluşturmaktadır. Performans açısından da önemli bir konum olan sahne arkasında aktör; performansta oluşacak izlenimleri, denetimleri ve yanılsamaları inşa etmektedir. Performansta kullanılacak vitrin ve setler bu bölgede depolanmakta, içerik doğrultusunda hazırlanmaları da yine bu bölgede oluşturulmaktadır (Goffman, 2009: 112).

Sosyal medyada aktarılan benlik sunumları yüz yüze gerçekleştirilen benlik sunumlarına ek olarak farklı biçimlerde de gerçekleştirilebilme imkânı edinmektedir. Bireyin kullanıcı sayfasının sahne önü olarak konumlandığı bu platformlarda birey, dijital bir benlik sunumu aktarımını belirli materyaller aracılığı ile kullanıcı sayfasında paylaşmaktadır. Bir izlenim denetimine de tabi olan bu sunumlar platform içerikleri ve kullanıcı sayfasının nitelikleri doğrultusunda takipçi kitlelerinden oluşmaktadır. İnandırıcılığın başat olduğu bu dijital benlik sunumlarında birey platformdaki kullanımlarını inandırıcılık doğrultusunda gerçekleştirmekte, vitrin ve setlerini de uyum sağlayacak bir biçimde oluşturmaktadır. Sahne arkası olarak adlandırılan bölge ise bireyin platformu kullanmadığı ve etkileşime girmediği alanları içermektedir. Bireyin etkileşime girdiği alanlar dijital benlik sunumlarında önemli bir yer edinmektedir. Bireyin dijital alanda yansıttığı benlik sunumu ile alanda gerçekleştirdiği eylemler arasındaki uyumsuzluk sunumunda olumsuz bir etki yaratacağı için etkileşime girilen alanlarda gerçekleştirilen eylemler de yadsınmayacak bir noktada konumlanmaktadır.

Bu doğrultuda birey dijital benlik sunumunda kullanacağı set ve vitrinlerini sahne arkası bölgesinde tanımlayarak oluşturmaya çalışmaktadır.

Benlik sunumlarında döneme hâkim olan yapıların bir kullanımı gerçekleştirilerek oluşturulan içeriklerle de bu yapılar inandırıcılık zeminine oturtulmaya çalışılmaktadır. Bu hâkim yapılar dönemsel değişimlere uğrasa da dijital benlik sunumlarında var oluşları baki kalmaktadır. Bu doğrultuda birey bu yapıların etkilerini sunumlarında gerçekleştirerek dâhil olduğu sosyal medya platformunda içeriğini aktarmaktadır. Bu çalışmada ele aldığımız Twitter platformunda aktarılan benlik sunumları platform kullanımında olan belirli içerikler ile oluşturulmaktadır. Bunlar; bir ileti paylaşımı, grup dâhilinde oluşturulan mesajlaşma ya da canlı oda sohbetleri, içeriği doğrudan ya da eklemeler ile alıntılama gibi seçeneklerden oluşmaktadır. Birey gerçekleştirdiği bu aktarımlarda ileti içerikleri ile bir sunum sergileyerek izlenim denetimine tabi olmaktadır. Twitter platformu kullanıcı sayfası olmayan bireylerin de erişim sergileyebileceği bir alan olduğu için bireyin kilitli ya da açık hesap içeriği dâhilinde izlenim denetimi gerçekleşmektedir. Kilitli hesaplardaki izlenim denetimleri kullanıcı sayfasındaki takipçilerden oluşurken açık hesap kullanımları herkes tarafından denetlenebilmektedir. Bu bağlamda birey, içeriklerini dijital benlik sunumuna göre aktararak sunumunda inandırıcılığı oluşturmaya çalışmaktadır.

Benlik sunumları aktarım sonrasında bir simgesel şiddete de uğrayabilmektedir. Simgesel şiddet, doğrudan bir beden üzerinde ya da fiziksel bir yaratım olmadan uygulanan şiddetin görünmeyen bir biçimidir. Bireylerin habitusları ile benimsediği yapılar simgesel şiddet oluşumlarında öncül bir noktadadır. Bu doğrultuda simgesel şiddetlerde hükmedilen bireylerin bakış açıları hükmedenlerin oluşturduğu kategorilerle ilişkilidir. Bu ilişki neticesinde de bireyler kategorileri doğal görerek tahakküme girerler (Bourdieu, 2016b: 50-54). Salt fiziki mekânlar üzerinde uygulanma alanı edinmeyen simgesel şiddetler sosyal medya platformlarında da yer almaktadır. Bu doğrultuda bireyler bir simgesel şiddet uygulamakta ve bu şiddet üzerinden de bir nevi benlik sunumlarını oluşturmaktadır. Twitter uygulaması üzerinde gerçekleştirilen simgesel şiddetleri ele aldığımızda belirli yöntemler ile gerçekleşebildiğini görmekteyiz. Bireyin aktardığı içerikteki unsurlar, yorumlamalar, doğrudan ya eklenmeli bir biçimde alıntılanan içerikler simgesel şiddet uygulanma yöntemleri arasında yer almaktadır.

Bu tez çalışması yukarıda belirtilen ana hususlar çerçevesinde Twitter'da aktarılan benlik sunumları üzerindeki simgesel şiddete odaklanmaktadır.

BİRİNCİ BÖLÜM

İLETİŞİMİN TARİHSEL GELİŞİMİ

1.1. İletişim Kavramının Gelişim Süreçleri

İletişim, insanlığın doğuşundan itibaren gerçekleştirilen bir ilişkiler ağı olarak farklı biçimlerde devamlılığını sürdürmekte ve yaşamda başat bir noktada konumlanmaktadır. İletişimin ne zaman başladığına dair kesin bir bilgi olmamakla birlikte insanlığın varoluşu ile iletişimin ortaya çıktığı düşünülmektedir. Günümüzde de farklı teknikler ile gerçekleştirilen iletişim salt insanları kapsayan bir yapıda olmaksızın yeniden üretilmekte ve farklı iletişim araçları üzerinden de sürdürülebilmektedir.

"İletişim kavramı, Latince'deki "communicato" ve batı dillerindeki "communication" kavramının karşılığıdır. "Communicato" kavramının kökeni de, ortaklaşa ya da ortaklık kurma demek olan yine Latince "comminis" kavramına dayanmaktadır" (Gökçe, 2006: 8). İletişim süreci ise kaynaktan aktarılacak olan duygu, düşünce, bilgi vb.nin alıcıya ulaştırmak üzere belirli türlerle kodlanarak iletilmesi ile gerçekleşmektedir. İletinin aktarımı ile de bir iletişim süreci başlatılmaktadır. Gönderici konumunda olan kaynak iletişimin kurulmasında temeldir. Kaynak tekil olabilmesinin yanı sıra bir topluluk ya da kurum da olabilmekte ve iletişim şekillerindeki farklılıklara göre de belirli noktalarda konumlanabilmektedir. Kaynaktan gelen iletilerin ulaştığı alan ise tekil ya da çoğul olabilen alıcıdır. Alıcı kaynaktan aktarılan iletilerin alımı doğrultusunda bir yorumlama gerçekleştirerek geri bildirimde de bulunabilmektedir. Aktarım sağlanan mesaj ise kaynak tarafından kodlanan ve alıcıya iletimde kullanılan ses, mimik, yazı vb.nin toplamıdır. Mesajlar dil aracılığı ile aktarım sağlayabilmenin yanı sıra sanat, hareketler gibi dil dışı aktarımlarla da gerçekleştirilebilmektedir. Oluşturulan mesajlar bir kanal aracılığı ile de alıcıya ulaştırılmaktadır (Karaca, 2016: 628-630).

İletişim, insanlık tarihinin var olma süreci ile beraber yeniden üretilerek devamlılığını sağlamıştır. "İletişim bir başkasıyla konuşmadır; televizyondur, gazetedir; yazınsal bir eleştiridir; saç biçimimiz, giyim biçemimizdir; mağara duvarındaki resimdir" (Zıllıoğlu, 2010: 21). Bu yönleri ile iletişim tek yönlülük oluşturmayan ve farklı şekillerde görüp anlamlandırabileceğimiz bir yapı halindedir. Doğum sürecinden

başlayarak yaşamımızın sonlanacağı ana kadar gerçekleştirilen iletişim yalnızca bireyleri içermeyen tüm canlıları içine alan bir olgudur.

İletişim insanlık tarihi boyunca farklı yöntemlerle gerçekleştirilmiştir. Yaşanan değişimler hem iletişim alanlarında hem de etkilerinde belirli farklılıkları oluşturmuştur. Yaşanan bu değişimler toplumsal katmanlarda etkisini göstermekle beraber uluslararası bir boyutta da etkisini göstermiştir. Bu bağlamda iletişim ve araçları açısından belirli gelişmeler olmuştur. Bunlar; "chirografik devrim, Gutenberg devrimi ve elektrik ve elektronik devrimdir" (Baldini, 2000: 5). Bu iletişim süreçlerinin sonucunda ise farklı kültürler ortaya çıkmıştır. Bunlar; sözlü kültür, yazılı kültür, tipografi kültürü ve medya kültürüdür (Baldini, 2000: 6).

Milattan önceki çağlarda yaşayan bireylerin iletişim süreçlerine baktığımızda yeterli veriye sahip değiliz. Yapılan antropolojik incelemeler doğrultusunda avcı-toplayıcı kültürde yaşayan bireylerin iletişim kurabilmek için belirli yöntemlere başvurduğu belirtilmektedir. Bu yöntemlerde mağara duvarlarına çizilen resimler, sesler, dumanlar iletişim hakkında bize çeşitli bilgileri sağlamaktadır.

İletişim, yazının bulunması ile önemli bir boyut kazanmıştır. Bilgilerin nesillere aktarımında birincil öneme sahip olan yazı; seslerin, işaretlerin, nesnelerin aktarımını mümkün kılarak iletişimin sürdürülmesinde önemli bir rol oynamaktadır. Yazı bulunmadan önce de iletişim belirli araçlar ile sağlanmaya çalışılmıştır. Bu doğrultuda Mezopotamya coğrafyasında ticari anlaşmaları sağlayacak belirli nesneler kullanılmıştır. Bunlar; calculi ya da token olarak adlandırılan hesap taşlarıdır (Albayrak, 2016: 19). Tarihte yazının ilk örneklerini Sümerlilerin bulduğu çivi yazısı oluşturmaktadır. "Sümerlilerin ilk yazı şekilleri tamamen resimseldir. Bir nesnenin karşı tarafa mesaj olarak anlatılması için ilk olarak ideogramlar kullanılmış, yani bir işarete bir anlam verilmiştir"(Kılıç, 2009: 127).

Artan nüfus, ekonomik gelişmeler, bilgi aktarımının zorluğu iletişim araçlarının oluşumu ve gelişimi için bir zemin hazırlamıştır. Tarihsel süreçte iletişim alanında yaşanan en önemli gelişmelerden biri matbaanın icadı ve sonuçlarıdır. Matbaa kullanımının Uzak Doğu'da başladığı bilinmektedir. 15. yüzyılda Gutenberg tarafından matbaanın bulunması ile insanlık tarihi ve iletişim süreçlerinde belirli değişimler meydana gelmiştir. Matbaanın icadı ile kaynaklar çoğalmış, birey ve toplumlara ise aktarım sağlamak daha olanaklı hale gelmiştir. İletişimde yaşanan bu gelişmeler gazete

ve dergilerin de yayılmasına olanak sağlamıştır. Bu araçların kamuoyu üzerinde yarattığı etkiler onları daha da önemli kılmıştır (Öztürk, 2017: 322). Sonraki süreçlerde kitle iletişim araçlarının ortaya çıkışı ile iletişimde yayılım ağı genişlemiş ve topluluklar üzerinde kurulmak istenilen etkilerin aktarımı daha olanaklı hale gelmiştir. Kitle iletişim araçları bilgilerin yayılımı ve etkisi konusunda önemli bir noktada konumlanmıştır. Bu süreç yalnızca ülkesel bir bağlamda kalmayarak ulus ötesi bir noktada da yayılımı devam ettirmiştir.

İnternet teknolojisinin ve araçlarının hayata geçmesi ile iletişim alanında yeni bir dönem başlamıştır. İnteraktif bir iletişim imkânı sunan bu iletişim araçlarında birey, fiziki olmayan bir mekân üzerinden zamana tabi olmamakla birlikte iletişimlerini sürdürebilmekte, tüketici pozisyonundan da üretici pozisyonuna geçebilmektedir. Bu doğrultuda oluşturulan iletişim araçları belirli farklılık içererek bireye yeni bir toplumsallaşma alanı da yaratmıştır.

İletişimde yaşanan gelişmeler iletişim araçları ve alanlarında belirli farklılıklar göstererek devamlılığını sürdürmektedir. Bu doğrultuda iletişim, birey hayatında merkezi bir konumda olarak farklı araç ve alanlar üzerinden de yeniden üretilmektedir.

1.2. İletişim Kavramının Türleri

İletişim; bilgi, duygu, düşünce gibi türlerin bireysel, kitlesel, ulusal boyutta aktarımını sağlayan bir yöntemdir. Yaşamın varoluşundan günümüze kadar bireyler ya da kitleler etki çevresini etkilemek, duygu ya da düşüncelerinin aktarımı sağlamak için iletişimden faydalanmışlardır. Kurulan iletişimler dönemlere ve yerleşim yerlerine göre belirli farklılıklar içererek iletişim aktarımlarında ve türlerinde farklılıkların oluşmasına sebebiyet vermiştir. İletişim aktarımlarında oluşan türler ise sözlü iletişim, sözsüz iletişim, yazılı iletişim ve görsel iletişimdir.

1.2.1. Sözlü İletişim

Aktarımlarımızı söyleme döktüğümüz noktada oluşan sözlü iletişim, en eski iletişim türlerinden biridir. Bireylerin yüz yüze kurduğu iletişim faaliyetlerinin temelinde, günlük yaşantıda başvurulan iletişim yöntemlerinin de en başında sözlü iletişim yer almaktadır. Bu iletişim türünün çıkış noktasına baktığımızda ise hayvanların kullandığı sistemlerden değişiklik göstermekle beraber diğer iletişim türlerinden de ayrılan noktaları mevcuttur (Erdönmez, 2019: 84). “İlk çağlarda toplayıcılıkla yaşayan insanlar işaretler, çağırmalar ve sinyallerle günlük yaşamlarının üretimini

yapabiliyorlardı. Bu tür iletişim, örgütlü yaşamda ortaya çıkan gereksinimleri karşılayamadığı için sözlü iletişim geliştirilmiştir" (Erdoğan, 2011: 287). Sözlü iletişim; konuşma, dinleme ve aktarma üzerinden ilerleyen bir şekilde gelişim göstermiştir. Bu iletişim türünde ise dil başattır. **"**Disiplinlerarası tüm iletişim alanlarında, sözün gücü bulunmakta, günlük ilişkilerimizde olduğu kadar profesyonel meslek alanlarında ve toplumun uygarlaşmasında, temel bilimlerde ve diplomaside de söz, birincil iletişim aracı olmaktadır**"** (Erdönmez, 2019: 82).

Sözlü iletişim, sözlü kültür yapısı ile sıkı bir bağ içindedir. Bu kavramlar arasında bulunan bağlılık yapısı kültürel mirasın aktarımını bu günlere kadar taşımıştır. Sözlü kültürde yer alan maniler, atasözleri, türküler, şiirler, masallar gibi unsurlar sözlü iletişim aktarımını devam ettirmiştir. Sözlü iletişimin hâkim olduğu kültür yapısında bilgileri, düşünceleri, olayları belgelendirmek gibi bir durum oluşmamasından dolayı bellek bu kültür ve iletişim noktasında önemli bir yer tutmaktadır. Bellek sayesinde bireyler söylem aracılığı ile nesillere; kavramlar, bilgiler, olaylar aktarmıştır. Bu aktarımları sağlayabilmek için bilgiler tekrarlanmaya çalışılmış atasözleri de devreye girmiştir. Bu yöntemler arasında yadsınamayacak bir öneme sahip olan şiir kuşaklar arası aktarımda kullanılmıştır (Baldini, 2000: 18).

Dil ve dil ötesi olmak üzere sınıflandırılabilen sözlü iletişimde yüz yüze yaptığımız ve yazılar aracılığı ile gerçekleştirdiğimiz iletişimler dil ile iletişim olarak adlandırılmaktadır. Dil ötesi iletişim ise sesin niteliği kapsamında yer almaktadır. Dil ötesi iletişimde söylediğimiz şeyin ne olduğu değil, nasıl söylendiği göz önüne alınmaktadır. Bu süreçte sesteki ton, vurgulamalar ve semantik ögeler önem göstermekle birlikte iletişimin şekillenmesine de yol açmaktadır (Tutar ve Yılmaz, 2003: 62).

Gündelik yaşamda kurduğumuz iletişim sözlü iletişim yoğunluğu üzerinden devam etmektedir. Değişen ve gelişen süreçlerde de sözlü iletişimin kullanım alanlarına belirli eklemeler yapılmıştır. Günümüzde kurduğumuz sözlü iletişimlerde geçmiş dönemlere ek olarak telefon aracılığı ile yaptığımız görüşmeler, iş ve eğitim alanlarında yapılan toplantılar, video aracılığı ile görüşmeler dâhil olmuştur.

1.2.2. Sözsüz İletişim

İletişimin bir başka türü olan sözsüz iletişim, iletişim kurma sürecinin yalnızca dil üzerinden gerçekleşmediğinin bir göstergesidir. Bu iletişim türünde ifade edilenlerin

ne olduğundan daha çok nasıl ifade edildiklerine odaklanılmaktadır. İnsanlık tarihi kadar eski olan bu iletişim türünde kullanılan jestler, tonlamalar, mimikler, mekân, zaman ve beden hareketleri gibi yöntemler ile iletişimler gerçekleştirilmektedir. Bu yöntemler ile de birey iletişiminde bir akıcılık yakalamaya çalışmaktadır (Gençer, 2020: 41).

> "Genellikle "sözel olmayan davranışlar" ya da "beden dili" olarak kullanılan sözel olmayan iletişim, aynen konuşma gibi, bilgi iletiminin bir yoludur. Fakat bu iletim mimikler, jestler, dokunma (haptiks), fiziksel hareketler (kinesis), vücudun duruşu, beden donatıları (kıyafetler, mücevherler, saç tarzı, dövmeler vs) ve hatta kişinin ses tonu, tınısı ve yüksekliği (ancak konuşmasının içeriği değil) aracılığıyla gerçekleşmektedir" (Navarro ve Karlins, 2015: 22).

Sözsüz iletişimde ortaya çıkan görsel unsurlar belirli noktalarda evrensellik taşımasının yanı sıra kültürlere göre farklılıklar da gösterebilmektedir. Yapılan belirli araştırmalar da bu farklılıkları ortaya çıkarmaktadır. Belirli ifade biçimleri ise kültürel ya da cinsiyet açısından farklılıklar oluşturmamaktadır. Ekman (2012: 26) bu ifadeleri mutluluk, öfke, üzüntü iğrenme, korku ve şaşkınlık olarak belirtmektedir ve bu ifadelerin evrenselliği üzerine belirli ülkelere giderek birtakım çalışmalar yürütmüştür. Çalışmalarında fotoğraflarda yer alan ifadelerin bireylere yaptığı çağrışımlarını soran Ekman, farklı kültürdeki bireylerin ifadelerde uzlaştığını saptamıştır.

Sözsüz iletişimde belirli temalar iletişimi yönlendirebilen etkilere sahiptir. İletişim anında oluşan mimikler, kullanılan kelimeler, cümlelerde yapılan vurgulamalar, görünüşümüz, mekânlar ve davranışlarımız oluşturduğumuz sözsüz iletişimde belirleyici bir rol üstlenmektedir. "Mehrabian'ın 1971 yılında yaptığı araştırmaya göre, iletişimde vücut %55, ses %38, sözcükler ise %7 oranında etkilidir. Oranlama, Dutta'ya (2011) göre de benzer şekildedir. Cooper'a (1987) göre ise, vücut %60, ses %30, sözcükler %10 oranında etkilidir" (Şimşek ve Bakır, 2019: 1100). Sözsüz iletişim hakkında "yapılan araştırmalar, kişilerin karşılıklı konuşmalarda % 35'nin sesli, %65'nin ise, sessiz kanallarla iletildiğini göstermektedir" (Tutar ve Yılmaz, 2003: 67).

1.2.3. Yazılı İletişim

Yazılı iletişim; ifadelerin, duyguların, bilgilerin, görüşlerin yazılı bir biçimde gerçekleştirilmesiyle oluşan bir iletişim türüdür. Bu iletişim türünde önemli olan dilde

bulunan kelimelerdir. Her ülkenin, toplulukların dili ve lehçeleri mevcuttur. Bu doğrultuda yazılı iletişim kurulacak dildeki belirli farklılıklara aşina olmak gereklidir.

Yazı öncesi dönemlerde topluluklar iletişim ağını sağlayabilmek için belirli yöntemler geliştirmişlerdir. Yazının bulunuşu ise iletişim kurma süreçlerine ve yöntemlerine kuşkusuz bir ivme kazanmıştır. "İlk yazılı belgeler ancak altıbin yıl önce, demek oluyor ki İ.Ö. 4000 yıllarının ortasında görülmüştür. Yazıyı ilk bulanlar Mezopotamya'da yerleşmiş olan Sümer'lerdir. Daha sonra İ.Ö. 3000'de Mısır'lılar, İ.Ö. 1500'de Çinliler, İ.S 50'de Mayalar ve İ.S. 1400 yıllarında Aztekler kendi yazı yöntemlerini bulmuşlardır" (Baldini, 2000: 23). İlk olarak Sümerliler tarafından oluşturulduğu varsayılan çivi yazısı öncelikli olarak ticari faaliyetlerde kullanılmıştır. Zamanla tarih ve edebi eserlere de kullanılan yazı toplumsal ve kültürel süreçlerin bir harmanı olarak devamlılık sağlamıştır.

Yazılı iletişim sürecine geçiş ile birlikte belirli değişkenler de oluşmaya başlamıştır. Sözlü kültür ve iletişim için başat olan bellek, yazılı iletişim sürecinde eskisi kadar önemli bir konumda olmamıştır. Kuşkusuz kâğıdın bulunması da bu süreci hızlandırmıştır. Kâğıdın bulunuşu ile birlikte el yazmalı bir iletişim süreci oluşmuş, ilk kütüphaneler de kurulmaya başlamıştır Yazının bulunmasının ardından farklı buluşların da ortaya çıkması medeniyetlerdeki gelişimleri desteklemiştir. Mısırlıların kullandığı mürekkep ve kalem iletişimin ilerlemesi açısından bir önem taşımaktadır. İletişimde yaşanan bu devrimler belirli sancılı süreçler de yaratmıştır. Kilisenin elinde bulundurduğu otorite Orta Çağ'da büyük ölçekli baskılar yaratmıştır. Okuma ve yazma sürecinin kutsal kitaplarla gerçekleştirilebilecek bir durum olarak algılanması okuma ve yazmanın önünde bir engel teşkil ederek yaygınlaşmamasını sağlamıştır. Oluşan bu süreçler sonucunda ise okuma ve yazma bilenler iktidardakiler, soylular ve din adamları olmuştur (Öztürk, 2017:320).

İletişim tarihi açısından bakıldığında devrim yaratan buluşlardan bir diğeri ise matbaanın icadıdır. Bilgiye ulaşabilme ve aktarım sağlamayabilme süreci matbaa ile hızlanmıştır. Bu hızlanma neticesinde bilgide kalıcılık oranı artarak yeni düşüncelerin de görünür hale gelmesi sağlanmıştır. Matbaanın bulunuşu hem iletişim hem de kültürel açıdan devrim yaratmakla birlikte bilgilerin hızlı yayılımını da gerçekleştirmiştir (Zıllıoğlu, 2010: 55). Kilise otoritesi karşısında konumlanan belirli faaliyetler, gazete ve

dergilerdeki fikirler kültürel değişime bir zemin hazırlamıştır. Sonraki süreçlerde geliştirilen belirli araçlar ile de yazılı iletişim devamlılık sağlamıştır.

1.2.4. Görsel İletişim

Görsel iletişim, belirli materyaller aracılığı ile aktarılan bir iletişim türüdür. Kelimeler ya da cümleler ile kurulan iletişimlerden farklı olarak gerçekleştirilen görsel iletişim günümüzde de devamlılığını sürdürmektedir. Görsel iletişimde mesajın iletilmek istenildiği birey ya da hedef kitlelere sembolik aktarımlar sağlanmaktadır. Görünürlük ve algılar ile kurulmaya çalışılan bu iletişim türünde salt bir görünürlüğe ek olarak bireyde oluşan fizyolojik ve psikolojik süreçler, çevresel faktörler, kullanılan araçlar da önemlidir (Çamdereli, 2008: 76). Bu faktörlerin önemli bir noktada konumlanmasının sebebi ise mesajın algılanma süreçlerinde istenileni verebilmek arzusudur. Geçerli zeminler oluşturulmadığı takdirde aktarılan sembolik mesajlarda istenilen anlam birey ya da kitlelere aktarılamamaktadır.

Görsel iletişim yüzyıllar önce mağara duvarlarına çizilen simgeler ile başlamıştır. Çizilen simgeler aracılığı ile etki çevresindeki bireylerle bir dil oluşturulup iletişim sağlanmaya çalışılmıştır. Görsel iletişim ağının sağlanma yöntemi günümüzde gerçekleştirdiğimiz görsel iletişimlerde de kullanılmaktadır. Kamusal alanlarda, kişisel kullanım araçlarında vb. alanlarda hedef kitlenin dikkatini çekebilecek materyaller ile bir aktarım yapılmaktadır. “Görsel algılamada en önemli noktalardan biri olan duyumların örgütlenme süreci, diğer bir deyişle anlamlandırma bireyin, sosyo-kültürel durumuna, zekâsına, eğitimine, edinilmiş deneylere, estetik değerlere ve içinde bulunduğu toplumun değerleri ile doğrudan bir ilişkiye sahiptir” (Uçar, 2004: 60).

Görsel iletişim geçmişten günümüze hayatımızın her alanında bulunmaktadır. Yaşanan teknolojik gelişmeler doğrultusunda sergilenme alanlarında da belirli farklılıklar oluşmuştur. Mağara duvarlarına çizilen resimlerden kamusal alanlarda uyarıların sembolleşmesine, geliştirilen iletişim araçları ile görsel iletilerin aktarılmasına ve daha farklı alanlarda da kullanılması tanık olmaktayız. Bu doğrultuda görsel iletişim geçmişten günümüze farklı araçlar ile aktarımını sürdürmektedir.

1.3. Geleneksel Medya ve Yeni Medya Kavramlarının Tarihsel Gelişimi

İnsanlık tarihi boyunca belirli yöntemler ile iletişim sağlama teknikleri oluşturulmaya çalışılmıştır. Belirli buluşlar doğrultusunda iletişim alanında yaşanan

ilerleme, iletişim yöntemlerinde de belirli değişkenleri meydana getirmiştir. Oluşan bu değişkenler yeni iletişim süreçlerinin oluşmasına da bir temel oluşturmuştur.

Fransız İhtilali ve etkileri birçok gelişimin oluşumuna zemin hazırlamıştır. Artan nüfus ve Sanayi Devrimi'nin yaşanması bireysel ve toplumsal değişimleri de beraberinde getirmiştir. Bu gelişimler doğrultusunda da kitlelere bir aktarım ağı gerçekleştirilmiştir. "Kitle iletişimi denilen olay örgütsel bir yapı altında gerçekleştirilmektedir. Bir endüstri düzeyinde örgütlenmiştir ve sermayenin denetimindedir. Kitle iletişim insanın kendi kendisiyle kurduğu iletişimden, kişiler arası (yüz yüze iletişimden), grup, örgüt ve kurumsal iletişimden farklılaşır" (Yaylagül, 2010: 13).

1920'li yıllarda ortaya çıkan medya kavramı içinde kitle iletişim araçlarını bulundurmaktadır (Briggs vd. 2004: 7). "Bir araç anlamında medya, yazılı basın, radyo ya da televizyon gibi iletişim araçları olarak tanımlanırken, bu teknolojilerden bir veya daha fazlasını büyük sayıda insanla iletişim kurmak (kitle iletişimi) üzerine kullanan geniş ölçekli organizasyonlar toplamı biçiminde de ifade edilebilir" (Marshall, 1999: 484). "Medya, eski Latince'de araçsal ortam, salt ortam anlamına karşılık gelen "medium" kelimesinden türeyerek, zaman içerisinde çoğul bir anlam kazanmıştır" (Gülçay ve Balcı, 2018: 239). Sözlü, yazılı, basılı ve görsel iletişim tekniklerini bünyesinde barındıran medya; sosyal, ekonomik, eğitimsel, bölgesel farklılıkları olan kitlelere bir aktarım gerçekleştirmektedir. Kapsam alanının genişliği eğitimsel faaliyetlerde, birey ya da kitlelerin bilgilendirilmesinde, ürün ve hizmet tanıtımlarında, kitlelerin yönlendirilmesi gibi belirli durumlarda kullanılabilmesini sağlamıştır. "Sanayi devrimi gerçekleştikten sonra kentlileşen toplum ve bunun neticesinde oluşan kitle kavramı ile otoriter rejimler, iktidarı ellerinde bulundurmaya çalışanlar ve üretim gücünü ellerinde bulunduranlar için kitleleri yönetmek ve kontrol altına alma isteği doğmuştur" (Pazarbaş, 2013:128). Bu istek doğrultusunda birey ya da topluluklar üzerinde "tavır ile düşünce değişiklikleri, ferdi ve toplu tepkiler, gündem belirleme, toplumsallaştırma, denetim, gerçeği tanımlama, egemen ideolojinin sürdürülmesi" gibi etkiler yaratılmaya çalışılmıştır (Usluata, 1994: 84). Oluşan belirli değişim ve gelişimler ülkesel ve uluslararası olarak yaşanmaktadır. Bu doğrultuda ise medyanın belirli genel özellikleri oluşmaktadır. Lazar (2009: 62) medyanın gelen niteliklerini sıralamıştır Bunlar:

1) “Kavramların üretimi ve dağıtımı
2) Bireyleri kendilerine bağlayabilen kanalların yaratılması
3) Bütüne açık olma özelliği
4) Serbest tüketim (bireyler için hiçbir sorumluluk yoktur. Herkes katılabilir de katılmayı reddedebilir de)
5) Hizmet ve eğlence endüstrisini niteler (gelişkin bir endüstri kurmuştur)
6) Her toplumda yasalarla düzenlenmektedir”

20. yüzyılda internetin bireylerin hayatına girmesi ile iletişim alanında önemli farklılıklar oluşmuştur. “İnternetin kitle iletişimine katkısı açısından başlıca işlevlerini, haberleşme ve bilgi edinme, hayatı kolaylaştırma, anlık paylaşım, kültür oluşturma ya da kültürleştirme ve kamuoyu oluşturma olarak belirtebiliriz” (Okur ve Özkul, 2015: 217). Medya kavramının genişlemesine yol açan dijitalleşme süreci farklı amaçları ve kullanımlarını da bünyesinde barındırarak geleneksel medyadan ayrılan bir tür olarak konumlanmıştır. “Daha kapsamlı bir ifadeyle yeni medya, “bilgisayarların işlem gücü olmadan oluşturulmayacak ortamlar” şeklinde tanımlanabilmektedir” (Aydoğan ve Kırık, 2012: 59). Yeni medya doğrultusunda belirli farklılıklar da oluşmuştur. Haberleşme tekniklerindeki değişimlerin yanı sıra mekân algısında da değişiklikler oluşturularak bireylerin aktif katılım sağlayabildiği çeşitli iletişim alanları oluşturulmuştur. Oluşturulan bu iletişim alanları gündelik yaşantımızda kullanım süresi ve etkisi bakımından önemli bir konumdadır. Bu yoğun kullanım serüveni geleneksel medya aracılığı ile yapılmak istenen etkileri artık dijital üzerinden de sunmaya yönlendirmiştir. Oluşturulmak istenilen kamuoyu, reklamlar, ticari sektörler, hizmet ya da durumlar internet ağı ile birey ya da kitlelere aktarılmaktadır.

1.3.1. Geleneksel Medya

İnternet ağlarının hayatımıza girişi ile iletişim alanında belirli dönüşümler gerçekleşmiştir. Dijital içeriklerin oluşturulması ile iletişim süreçlerinde başlayan yenilikler yeni medya olarak adlandırılırken, internet öncesi dönemlerdeki içeriklerle oluşturulan medyaya ise geleneksel medya adı verilmektedir.

Geleneksel medya tek yönlü bir iletişim sisteminin uygulandığı medya türüdür. Bünyesinde barındırdığı belirli araçlar ile bilgilendirilmeler yapılarak verilmek istenen etkilerin yaratıldığı ve aktarıldığı bir medya sistemi olarak günümüzde de devamlılığını sürdürmektedir. Geleneksel medyanın kapsadığı araçlar ise radyo, televizyon ve

basındır. Bu araçlar ile oluşturulan iletişim ağında bireyler ya da toplulukların içerik üretimi yapabileceği, aktif katılım sağlayabileceği iletişim alanları oluşturulmamıştır. İnteraktif bir süreç oluşturulmadığı için iletişim tek yönlü bir doğrultuda ilerleme sağlamıştır. Geleneksel medya içeriklerine katılım sağlayamayan birey ve topluluklara aktarılacak bilgilerde, haberlerde kapsamın ilgi çekiciliği önem taşımaktadır. Ulaşılmak istenilen hedef kitleye erişilebilirlik sınırlıdır. Bir dönüt sisteminde ilerleme sağlanmaması ise verilen mesajların birey ya da topluluklarda yarattığı etkinin ve yorumlanma süreçlerinin kısa sürede öğrenilememesine yol açmıştır. İnteraktif bir katılım sağlanamayan geleneksel medyada doğrudan bir iletişim söz konusu değildir. Araçların bilgi verme, eğlenceli içerikler sunabilme ve manipüle etme gibi işlevlerinin bulunmasından dolayı egemen sınıf tarafından kullanılıp belirli amaçlarına hizmet edebilmektedir. Kitle iletişim araçlarında oluşan hâkimiyet hem iktidar hem de sermaye sahiplerinin meşruiyetlerini sağlamlaştırmasında bir önem oluşturmuştur. (Ünür, 2016: 154-155). Bu meşruiyetleri sağlamlaştırmak adına gündem belirleme yöntemleri de geliştirilmiştir. Gündem, “toplantılarda görüşülecek konuların bütünü”, “yaşanan günlük olaylar” olarak Türk Dil Kurumu sözlüğünde tanımlanmıştır (https://sozluk.gov.tr/, 2022). Gündem bize aktarılan bilginin ne olduğunun yanı sıra nasıl aktarım yapıldığının bir göstergesidir. Gündem belirleme teorisi, “B. Cohen'in (1963) çalışmasından çıkarılmış ve McCombe, Shaw (1973) ve diğerleri tarafından geliştirilmiştir. Bu görüşe göre kitle iletişim araçları halka "ne düşüneceklerini söylemede" çoğu kez başarılı olmayabilir; fakat izleyicilerine "ne hakkında düşüneceklerini" anlatmada çok başarılıdır” (Cohen, 1963; akt. Erdoğan ve Alemdar, 2010). Bu teoride “kitle iletişim araçlarının büyük ağırlık ve yer verdiği konu, olay ve haberlerin halk tarafından da önemli olarak algılanacağı, iletişim araçlarının ağırlık vermediği olayların ise önemsiz olarak algılanacağı felsefesini oluşturmaktadır” (Mutlu, 1995: 148).

Geleneksel medyada belirli yaklaşımlar ile medya içerikleri oluşturulmaktadır. İçeriklerin oluşturulma süreçlerinde ana akım (egemen) yaklaşımı ve bu yaklaşıma eleştiri niteliğinde oluşturulan eleştirel yaklaşımlar hâkimdir. Ana akım medya yaklaşımında Sanayi Devrimi sonrasında oluşan sınıfları bir denetleme ihtiyacına ek olarak belirli yapıların korunması ve yönlendirilebilme ihtiyaçları önem taşımıştır. Bu önem dâhilinde kontrol ve ikna pratikleri ile davranışlarda meydana gelebilecek değişikliklerin yaratımı bir amaç oluşturmuştur. Bu amaçlarda mevcut yapının

sürdürülme isteği ve meşru bir zemine oturtturmak da yer almaktadır. Bu değişim alanlarında siyasi ve ticari gündemler yer edinmektedir. Ana akım yaklaşımına karşıt bir noktada konumlanan eleştirel yaklaşım ise mevcut sistem eleştirisi sunmaktadır. Bu yaklaşımda ele alınan asıl sorunsal iktidara erişim ve sürdürülebilme doğrultusunda iletişimin konumlanışıdır. Bu doğrultuda ana akım yaklaşımının iktidar meşrulaştırılma süreçlerine ve çıkarlarına bir zemin yarattığı düşüncesinden hareketle bir eleştiri sunulmaktadır (Yaylagül, 2010: 23-94).

1.3.1.1. Gazete

Gazete; "belirli aralıklarla yayınlanan, okuyucu için belli bir bedel karşılığı haber, yorumsal yazı, fotoğraf, grafik gibi ögelerle bilgilendirme, eğlendirme, eğitme, toplumsallaştırma ve onun adına denetleme işlevini yerine getiren, kâğıt üzerinde ulaşan kitle iletişim aracı"dır (Kaya, 2002: 163). Düşünceler ve bilgilerin belirli periyodlar halinde aktarımını sağlayan gazeteler kitle iletişim araçları içinde yer almaktadır. Ulaşılabilirlik ve kamuoyu üzerinde bir etki yaratma gücüne sahip olması iletişim araçları arasında önemli bir konumda olmasını sağlamıştır. Birden fazla alanda oluşturulan gazete yayınları kitlelerin haber almak, bilgilenmek gibi ihtiyaçlarını karşılayıp belirli periyodlar çerçevesinde aktarımlar oluşturmaktadır.

Tarihteki ilk gazetecilik örneğinin M.Ö Çinliler ve Romalılarda olduğu bilinmektedir. Matbaanın yaygınlaşması ve gelişen süreçler dâhilinde 1605 yılında yayınlanan "Relation Aller Fürnemmen und Gedenckwürdigen Historien" isimli yayın tarihte çıkan ilk gazete olarak kabul edilmektedir (Seçmen, 2022: 406). Matbaa sisteminin ilerleyişi ile gazetelerin sıkça çıkarılabilmesi gazetelere bir ilgi uyandırmıştır.

Yaşanan Endüstri Devrimi ile enformasyon devriminin oluşması haberleşme alanında da bir hız oluşturmuştur. Bu süreç sonrasında ise gazetenin önemi artarak periyodik şekilde basımları yaygınlaşmıştır. Sanayileşmenin artması ile haberleşme hızının gelişmesine paralel olarak gazetelerde oluşan ekonomik bir süreç de gerçekleşmiştir. Tiraj ve reklamlar ile ekonomik sürece dâhil olma edimi gazetelerin zincirleşme sürecini oluşturmuştur (Özçağlayan, 2008: 135). Bu süreçler dâhilinde yayılım gösteren gazeteler kitlelerin iletişimi noktasında önemli bir konumda yer almıştır.

Dijital dönüşüm doğrultusunda oluşan internet siteleri ve sosyal medya platformları haber aktarım süreçlerinde belirli farklılıkları oluşturmuştur. Oluşan bu

yeni gazetecilik anlayışı ile dijital alanlardan aktarımlar kitleye iletilmektedir. Gazetelerin internet üzerinden okunabilmesi ile e-gazete okuyucularının artışı gazete satışlarının yavaşlamasına sebebiyet vermiştir. E-gazete okuyucularının haberlere bilgisayar ve cep telefonları üzerinden belirli uygulamalar sayesinde ücretsiz erişebilmesi birey ve kitlelere bir kolaylık sunmuştur. Bu uygulamalar bağlamında istenilen haber kategorilerinin seçilebilmesi ve bu haberlere dair bilgilerin direkt bir bildirim ile gelebilmesi gazetelere ulaşılabilirlik kolaylığının yanı sıra ilgi çekme mekanizmalarını da devreye sokmuştur. Bu doğrultuda gazeteler, dijitalleşme ekseninde bir dönüşüme tabi olmuş ve araçsal farklılıklar ile de yeniden üretilerek devamlılığını korumuştur.

1.3.1.2. Radyo

Elektromanyetik dalgalar aracılığıyla bir ses aktarımını sağlayan radyo, 1960 yılında bir buluş olarak James Clerk Maxwell tarafından ortaya çıkmış fakat elektromanyetik dalgaların belirli hızlar ile ilerleme sağlamasını öne sürmesi de kuramsal bir boyutta kalmıştır. 1885-1989 yıllarında Heinrich Hertz tarafından geliştirilen bu dalgalar Maxwell'in buluşunu kanıtlar nitelikte olmuştur. Bu çalışmalar neticesinde ses aktarımı 1895 yılında ilk defa Guglielmo Marco tarafından yapılmıştır. Radyoların yayın hayatlarına geçiş süreci hükümetlerin yönetimleri dâhilinde olmamıştır. 1920'li dönemlerde deniz ve kişisel haberleşmeler bağlamında kullanılan radyo, ilerleyen dönemlerde ülkelerde de yayınlarına başlamıştır. İkinci Dünya Savaşı'na kadar geçen sürede bir propaganda aracı olarak kullanım sağlayan radyo yayınları başka buluşların neticesinde önemini görece yitirmiştir (Aziz, 1981: 15-24).

Bir iletişim aracı olarak günümüzde de devamlılığını sürdüren radyo; haberleşme, bilgi aktarımı, propaganda, eğitim, eğlence ve sanat icralarının gerçekleştirildiği bir alan olarak yayın hayatında bulunmaktadır. Birinci Dünya Savaşı'nda propaganda amacı ile yaygınlaşan radyo kullanımı artık bireylerin her alanda dinleyebileceği bir araç haline getirilmiştir. Radyo kullanımı özellikle Almanya'da Nazi Dönemi'nde çok yaygınlaşmıştır. Ülkedeki herkesin kullanımı olabilmesi adına üretimler çoğaltılarak halka ucuz fiyatlarda radyo temini sağlanmıştır. Yapılan yayınlar doğrultusunda Nazi hükümeti propagandası radyo üzerinden halka aktarılmıştır (Kasım, 2011: 67). Birinci Dünya Savaşı'nda kullanılan propaganda teknikleri bu kullanımın artmasına bir zemin hazırlamıştır. "Savaş zamanlarında radyo yayıncılığı çok önemli bir hale gelmiş ve Avrupa devletleri tarafından politik çatışmalar için sıkça kullanılarak II.

Dünya Savaşı'nın çıkmasına neden olunmuştur" (Jowet ve O'donnel, 1999; akt. Kasım, 2011: 68).

Kişisel ve ulusal düzeyde bireylere etkileri ile kullanımı devamlılık sağlayan radyo, dönemsel teknoloji ile kullanım alanlarının farklılaşmasına ek olarak çeşitliliği doğrultusunda da bireylere farklı alanlarda dinleme imkânı sunmaktadır.

1.3.1.3. Televizyon

Televizyon, görüntü ve seslerin belirli ileticiler ile eş zamanlı olarak kitlelere aktarımıdır. "Televizyon Latince kökenli bir sözcük olup, "uzağı görmek" anlamına gelir. İnsanın görme duyusunun ulaştığı en ileri aşamadır; insanın görme yetisinin inanılmaz boyutlara erişmesidir" (Mutlu, 1991: 15). İletişim alanında yaşanan gelişmeler televizyonun bulunuşunda etkin bir role sahiptir. Görsel ve işitsel aktarımlar sağlayan televizyon ulus içi ve ötesi yayın hayatında yeniden üretilerek devamlılık sağlamaktadır. Eğitim, sanat, bilgilendirme ve eğlence kültürünün bir aktarımını sağlayan televizyon geniş kitlelere olan hitabı dolayısıyla da günümüzde kullanımı yaygındır.

John Logie Baird, televizyonu 1923 yılında icat edip 1926 yılında yayın hayatına geçişini sağlamıştır. 1930'lu yıllarda bir meta olarak dolaşıma giren televizyon renkli kullanımlarının da çıkması ile birlikte kitlelere yayılım noktasında hızlanmıştır. İkinci Dünya Savaşı ve sonralarında izlenme oranlarının artışı beraberinde bir kültürü de meydana getirmiştir. Türkiye'de olan yayın hayatına 1953 yılında başlanılan televizyon yayınları, İstanbul Teknik Üniversitesi aracılığı ile başlatılmıştır. Süre kısıtlamaları ile bölgesel olarak aktarılan yayınlar TRT'ye geçiş ile siyah beyaz yayın şeklinde düzenli olarak aktarılmıştır. Oluşan kanallar ve renkli yayın sürecine geçiş ile yayın hayatına özel kanallar da eklenerek devamlılığını sürdürmüştür. Bu gelişmeler dâhilinde televizyon bireylerin hayatında bir yer edinim süreci gerçekleştirmiştir. (Güneş, 2013: 295-297)

Televizyonun yayın hayatına geçişi birey ve kitleler açısından önemli bir noktada konumlanmıştır. Aktarımlarının çeşitliği neticesinde bir etkileme alanı da yaratan televizyon, bireylerde oluşabilecek bakış açılarını değiştirebilme ve belirli eylemleri dönüştürebilme durumlarını da meydana getirmektedir. Özellikle siyasal alanda etkin bir şekilde kullanılan televizyon manipüle aracı olarak da kullanımını devam ettirmektedir. Bir başka etki olarak ise satın alma davranışlarında meydana

getirilmek istenilen farklılıkların televizyonlar üzerinden sağlanmaya çalışılmasıdır. Özellikle popüler kültürün yayılımı konusunda etkin bir rolü olan televizyonlardan metaların tanıtımı ve tüketim alışkanlıklarının değişimi için belirli aktarımlar uygulanmıştır.

1.3.2. Yeni Medya

İnsanlık tarihinin başlangıcından günümüze kadar gelen süreçlerde iletişim birey ve kitlelerin yaşantılarında önem göstermiştir. Bilgi aktarabilme, haberleşebilme ihtiyacı iletişimi bireyler arasında aktif kılarak belirli gelişmeler ile de yeni iletişim alan ve araçlarını meydana getirmiştir. Bu gelişmeler doğrultusunda matbaa kullanımının hızlanması ile iletişim sağlama süreçlerinde ulaşılabilirlik daha olanaklı bir hale gelmiştir. Bir sonraki süreçte elektrik enerjisinin kullanımı doğrultusunda oluşan yeni iletişim araçları ise iletişim biçimlerinde bir dönüşüm yaratmıştır. Görüntü ve seslerin belirli araçlar ile aktarım sağlayabilecek boyuta dönüştürülmesi bir telekomünikasyon sürecini de beraberinde getirmiştir. Telekomünikasyon sürecinin oluşumu yeni iletişim alanı ve araçlarının ortaya çıkmasında merkezi bir önem taşımaktadır. Oluşan yeni araçların içerik, katılım ve ulaşılabilirliği yeni medyayı geleneksel medyadan ayıran bir faktör olmuştur. Özellikle istenilen bilgilere zamansal bir kısıtlamaya tabi olmadan erişebilme, iletişim sürecine interaktif bir katılım sağlayabilme bu ayrımda en önemli farklılıklardan biridir. İnteraktif bir ağ ile bireyler bir dönüşüm geçirerek yazılı ve sözlü iletişime ek olarak görsel-işitsel iletişim biçimlerine de dâhil olmuştur (Castells, 2005: 440). Bu doğrultuda geleneksel medya içeriklerine ek olarak yeni iletişim alan ve araçları da geliştirilmiştir. Bilgisayarlar, cep telefonları, internet siteleri ve mobil uygulamalar eklenen araçlar içinde yer almaktadır. Bu gelişimler salt birey ve kitle bağlamında kalmayarak kurumsal ve ülkesel iletişim süreçlerinde de etkiler yaratmıştır. Bu doğrultuda iletişimler yüz yüze gerçekleştirilebilme imkânına ek olarak dijital alanlar aracılığı ile de gerçekleştirilmekte, eğitim ve hizmet gibi süreçler de belirli dijital alanlar aracılığı ile sürdürülmeye çalışılmaktadır.

İnternetin ortaya çıkış süreci ile yeni medya kavramı oluşmuştur. İnternet, "iki veya daha çok sayıda bilgisayarın birbirleriyle bağlantısı anlamına gelen bilgisayar ağlarının (network) aralarında tekrar bağlantı kurmalarıyla oluşan ve bu şekilde gittikçe büyüyüp gelişen, dünya çapında yaygın bilgisayar ağlarına dayalı bir iletişim sistemidir" (İçel, 1998: 407). İnternet kullanımı, ABD'de ARPANET'in kurulması ile başlamıştır. Başlangıçta tek yönlü, devlet içinde bir sınır dâhilinde ilerleyen sistem

olarak sürdürülmüştür. Günümüz kullanım süreçlerine gelişi ise 1990'lı yıllar ile başlamıştır (Çakır ve Topçu, 2005: 75).

Manovich, yeni medyanın geleneksel medyadan belirli noktalarda ayrıldığını ifade etmiştir. Bu farklılığı oluşturan alt kapsamlar sayısal temsil, modülerlik, kod, otomasyon ve değişkenliktir. Sayısal temsil, dijital alanlarda oluşturulan her yeni aracın belirli kodlar aracılığı ile oluşturulmasıdır. Oluşturulan bu dijital dil sayesinde araçlar çoğaltılabilir, değiştirilebilir, programlanabilir ve farklı şeyler eklenebilir. Görselleri, sesleri ve diğer içerikleri bir arada toplayabilen modülerlik ölçütü ise farklı bileşenlerin oluşumunu meydana getirmektedir. Web sitelerinde ve dijital diğer platformlarda bu ölçütlerin birleşimleri görülebilmektedir. Bu birleşimler üzerinde belirli düzenlemelerin oluşturulabilmesi, belirli algoritmalar ile yeniden yapılandırılmanın olanaklı olması ise otomasyon özelliğinin devreye girmesidir. Bu değişim ve dönüşümlerin sabit olmaması, dönüştürülebilir bir şekilde oluşturulması dolayısıyla değişkenlikler bakidir. Yeni medyada oluşturulan bu araçlar ise belirli kodlar dâhilinde yapılandırılmaktadır (Manovich, 2001: 28-45).

Yeni medya ile dönüşen iletişimler gündelik hayatımızda başat bir noktada konumlanmaktadır. Bir zaman ya da somut bir mekân yaratımı olmaksızın bireylerin kendi kontrolünde gerçekleşen iletişim süreci yeni medya sayesinde oluşturulmuştur. Bu oluşum yeni alanlar tanımasının yanı sıra yeni yöntemleri de beraberinde getirmiştir.

1.3.2.1. Sosyal Medya

İnternet ve bilgisayar teknolojisinin hayata geçiş süreci sonrasında iletişim olgusu önemli bir gelişim ve değişime uğramıştır. Yüz yüze kurulan iletişimler teknolojinin ilerlemesi doğrultusunda sanal alanlarda da sürdürülebilmektedir. İnteraktif iletişim ağı sunan sosyal medya zaman kavramı gözetmeksizin soyut bir mekânda yeni bir iletişim türünü oluşturmaktadır. Oluşan bu yeni iletişim türü ve araçları internet kullanımının artışına paralel olarak sosyal medya kullanımının artışını da sağlamıştır.

Sosyal medya bireylerin interaktif bir biçimde fikir, duygu, bilgi aktarımı gerçekleştirebildiği yeni bir iletişim alanıdır. Tüketici konumundan üretici konumuna geçiş sağlayan sosyal medya ağlarının maliyet açısından düşük olması ve geniş bir kitleye ulaşılabilir olması ilgi artırımını tetikleyici niteliktedir (Gezgin ve Kırık, 2018: 11). Fuchs (2014: 13), çok katmanlı oluşumun sergilendiği bir alan olarak tanımladığı sosyal medyadaki iletişim tekniklerinde sesli, yazılı gibi farklı seçeneklerin oluştuğunu

ifade etmektedir. Lincoln (2009: 10) ise sosyal medyayı bir davranış olarak tanımlamaktadır. Bir dizi gözlemler yapmak yerine paylaşımlar yaratarak işbirliğinin oluşturulduğu ve katılım sağlanabildiği bir alan olarak dile getirmiştir.

"Sosyal medya 1979 yılında Jim Ellis ve Tom Truscott tarafından kurulan Usenet ile başlamaktadır. Usenet, dünya genelinde internet kullanıcılarına karşılıklı mesajlaşma imkânı sunan tartışma ortamıdır" (Konak ve Demir, 2018: 340). "Bugünkü anlamıyla sosyal medya ise 20 sene önce Bruce ve Susan Abelson tarafından kurulan "Open Diary" ile başlamıştır" (Kaplan ve Haenlein, 2010; akt. Aktaş ve Ulutaş, 2010: 136). 1997 yılında ortaya çıkan "sixdegrees.com" isimli site ise profil oluşturabilme ve arkadaş listeleme seçeneklerini bireye sunmuştur (Gönenli ve Hürmeri, 2012: 218).

Sosyal ağların ortaya çıkış süreci web 2.0 teknolojisine geçiş ile paralel bir şekilde gelişmiştir. Bu teknolojik geçiş ile bireyin aktarım alanında olan konumunun yanı sıra düzenleyici konumuna da bir geçişi sağlamıştır. Bireyler dijital bir kimlik oluşturarak sosyal medya ağlarında dâhil olmuş ve diğer bireylerle etkileşim halinde kalarak interaktif bir iletişim sürecini de devam ettirmiştir. Sosyal medya; her an ve mekânda erişilebilirlik özelliği sunma, özgür bir ortam ve içerik yaratabilme, ücretsiz katılım sağlayabilme ve anlık içerik aktarımı sunabilme özellikleri ile de geleneksel medyadan ayrı bir noktada konumlanmıştır (Kayabaş, 2018: 137-142).

Lincoln (2009: 9), web 1.0 ve 2.0 arasında oluşan farklılıkları tablo 1'de aktarıldığı üzere belirtmiştir.

Tablo 1: Web 1.0 ve 2.0 arasındaki farklar

	Web 1.0	Web 2.0
Biçim	Okuma	Yazım ve katkıda bulunma
Birincil içerik birimi	Sayfa	Gönderi/kayıt
Durum	Statik	Dinamik
Aracılığı ile görünüm	Herhangi bir web tarayıcısı	Tarayıcılar,RSS okuyucuları
Mimari	Kullanıcı hizmeti	Web servisleri
İçeriğin yaratımı	Web kodlayıcıları	Herhangi biri tarafından
Etki alanı	Merak	Profesyonel olmayan kitle

Web 1.0 ve 2.0 teknolojileri aktarılan bilgilerin bireyler tarafından anlaşılabilmesi zemininde konumlanmıştır. Semantik olarak da adlandırılan web 3.0 teknolojisinde ise ilişkisel bağlantılar salt birey temelli değil teknolojik bağlantılarla da oluşturulmaktadır. Web 3.0 teknolojisi web üzerinde oluşturulan içerik ve anahtar kelimelerin verilerle ilişkilendirilmesidir. Arama motorlarına yazılan anahtar sözcüklerin bilgisayar tarafından kelime bazında verilerle gösterilmesi web 3.0 teknolojisinin bir örneğini oluşturmaktadır. Oluşturulan bu sentez sayesinde bilgiye daha hızlı bir erişim sağlanmaktadır (Yağcı, 2009: 138-144). Web 4.0 teknolojisinin ise literatürde net bir tanımı bulunmamasına rağmen işleyişi hakkında belirli görüşler mevcuttur. Bu teknoloji sanal gerçekliğin artırılarak yapay zekâlar aracılığıyla belirli etkileşimlerin sağlanacağı bir teknolojik dönüşümdür. Web 3.0 teknolojisi ile geliştirilen özelliklerin web 4.0 teknolojisinde daha ileri bir noktada sürdürülebilmesi bu teknolojinin temelinde yer almaktadır (Ersöz, 2020: 59-61).

Mayfield (2008: 5) sosyal medyayı; katılım, konuşma, bağlantılı olma, açıklık, topluluk özelliklerini bünyesinde barındıran çevrimiçi bir paylaşım aracı olarak tanımlamaktadır. Buna göre:

1) Katılım Özelliği (Participation): Bireylerin içeriklere katılım sağlayabilmesini ve geri bildirim gönderebilmesini sağlamaktadır. Bu özellik bağlamında kullanıcı ve medya arasında oluşan çizgiler bulanıklaşmaktadır.
2) Konuşma Özelliği (Conversation**):** Geleneksel medyada olan tek yönlü bir yayın içeriğinin sosyal medya açısından olmadığını ifade etmektedir. İnteraktif bir katılım ile iletişim süreci tek yönlü olmaktan çıkmıştır.
3) Bağlantılı Olma Özelliği (Connectedness): Sosyal medya araçları farklı ağlar ve bireyler ile bütünleşerek sistemde bir gelişim ve genişleme imkânını sağlamaktadır.
4) Açıklık Özelliği (Openness): Sosyal medya ağları beğeni, yorum, eleştiri gibi geri bildirim sunabilme imkânını yaratmaktadır. Yapılan içeriklere bu katkıları sunabilmek, bir erişim sağlayabilmek, belirli ortamlarda üyelik ya da takip edebilme şartının sağlanması bu özellikte yer almaktadır.
5) Topluluk Özelliği (Community): Sosyal medya alanları bireylerin görece hızlı ve etkin bir şekilde bir topluluk yaratımına zemin hazırlayarak bu iletişimin kurulmasını sağlamıştır. Oluşturulan bu topluluklarda belirli beğeniler ve çıkarlar iletişimin devamlılığını sağlamaktadır.

Lerman (2007: 16), sosyal medya platformlarında oluşan dört özellikten bahsetmiştir. Bunlar; içeriklere katılım sağlayabilme, belirli etiketler ile içeriklere açıklama ekleyebilme, içerikleri aktif ya da pasif bir konumda değerlendirebilme, ortak ilgi alanları ve özellikleri bulunan bireylerin sosyal ağ oluşumları sergileyebilmeleridir.

Sosyal medya platformları dünya genelinde ve Türkiye'de yoğun bir kullanıma sahiptir. We Are Social'ın (https://recrodigital.com/, 2022) 2022 Türkiye verilerinde ise bu yoğunluk oranları aktarılmıştır. Bunlar:

1)Sosyal medya kullanıcı sayısı: 68.90 Milyon

2)Gün içinde sosyal medya platformlarında geçirilen süre: 2.59 dakika

3)Her ay kullanılan ortalama sosyal medya platformu sayısı: 8,1

4) Toplam nüfus içinde sosyal medya kullanım oranı: %80,8

5)İnternet kullanıcılarının sosyal medya kullanım oranı: %98,5

6)Toplam nüfus içinde kadınların sosyal medya kullanım oranı: %41,3

7)Toplam nüfus içinde erkeklerin sosyal medya kullanım oranı: %58,7

Sosyal medya platformları ve ağlara katılımın bir profil aracılığı ile oluşumundan dolayı bu platformlar bireye ait bir kimlik yaratımını sağlamıştır. Oluşturulan bu profiller doğrultusunda birey ağlara bir katılım sağlayarak yazı, müzik, fotoğraf gibi aktarımlarını etki çevresi ve fazlasına sunabilme imkânı edinmiştir. Oluşturulan bu ağlar doğrultusunda bireye yeni bir toplumsallaşma alanı da sunulmuştur.

Sosyal medya kullanımın yaygınlığı bireylerde bir bağımlılık yaratım sürecini de oluşmaktadır. 1976 yılında sosyal medya bağımlılığı kuramını aktaran Sandra Ball-Rokeach ve Melvin De Fleur, bireylerin bilgi alım süreçleri ve yönlendirilmelerinde bir bağımlılığı olduğu aktarmışlardır. Bu bağımlılıkların kitle iletişim araçlarına atfedilen öneme göre farklılaşmakta olduğunu dile getirmişlerdir (Bilgilier, 2018: 355).

Sosyal medya ve uygulamalar salt birey temelli bir kullanım sürecinde ilerlememektedir. Devletler, kamu kuruluşları, siyasi partiler, şirketler de bu ağ paylaşımları ile aktarımlarını gerçekleştirmektedir. Özellikle şirketler bağlamında sosyal medya kullanımlarının yaygınlığı yüksektir. Yeni çıkan ürünlerin tanıtımları, bu tanıtım

için ayrılan reklam faaliyetlerinin büyük bir bölümünün sosyal medya ağları üzerinden aktarımı yaşadığımız dijitalleşme sürecinde önemli bir konumdadır. Ürün satışlarının internet siteleri üzerinde yapılabilmesi, fiziki bir mekân olmaksızın bu satışların gerçekleşebilmesi yeni bir pazar alanını da doğurmuştur. Bu sayede işletmeler müşterileri ile hem iletişimlerini kuvvetlendirmekte hem de görüşlerini öğrenebilmektedir (Bulunmaz, 2011: 22).

Siyasi bir propaganda içeriğinin ya da siyasi herhangi bir tanıtımın sosyal medya platformlarında dolaşım sağlaması mümkündür. Son dönemlerde politik figürlerin belirli uygulamalar ile bireylerle iletişim kurması dijitalleşme sürecinde sosyal medya ağlarının etkin bir rolde konumlanmasının bir göstergesidir. Özellikle orta yaş altındaki bireylere ulaşım noktasında sosyal medya platformları öncü sayılabilecek alanların başında yer almaktadır.

1.3.2.1.1. Sosyal Medya Platformları

Sosyal medya platformları birey ve kitlelerin sosyalleşmek, haberleşmek aracılığı ile elektronik ortamda etkileşim gerçekleştirdiği araçlar olarak nitelendirilmektedir. Oluşturulan bu araçlarda bireyler görsel ve işitsel paylaşımlar oluşturarak takipçilerine aktarım sağlayabilmektedir. Birey bu platformlar aracılığıyla salt kendi çevresi ile değil dünya üzerindeki herhangi bir birey ya da kitle ile de iletişime geçebilmektedir.

Belirli yenilikler ile eklenmelerin oluşabileceğinden bahseden Mayfield (2008: 6), sosyal medya platformlarını sınıflandırmıştır. Bunlar:

1) Sosyal Ağlar: Sosyal ağ platformlarında bireyler, bireysel web sayfalarını oluşturarak iletişim kurabilmekte ve içeriklerini paylaşabilmektedir. En büyük sosyal ağlar ise MySpace, Facebook ve Bebo'dur.
2) Bloglar: Bireylerin oluşturduğu kişisel dergileridir.
3) Wikiler: Wikiler, bireylerin içeriklere eklemeler ve düzenlemeler yapabileceği bir platformdur. En çok bilinen wiki ise Wikipedia'dır
4) Podcast'ler: Abonelikler aracılığı ile ses ve video dosyalarına erişimlerin olduğu platformlardır.
5) Forumlar: Belirli konular ve ilgi alanları doğrultusunda bireylerin bilgi aktarımları, tartışmaları ya da sohbet etmek için kullandıkları bir alandır.
6) İçerik Toplulukları: Belirli içerik türlerini organize ederek paylaşan topluluklar içerik toplulukları olarak adlandırılmaktadır. En popüler içerik

toplulukları ise fotoğraf paylaşımlarına dayanan Flickr ve video paylaşımları sunan Youtube platformudur.

7) Mikrobloglar: Blog içinde olan belirli unsurların birleşmesi ile oluşturulan platformlardır. Twitter, mikroblog platformları arasında önemli bir örnek oluşturmaktadır.

Sosyal medya platformları zaman içinde belirli değişimlere uğramıştır. Gelişen teknoloji doğrultusunda oluşturulan, kapatılan ya da uygulamaların yapılandırılmış hali ile devamlılığını sürdüren platformlar mevcuttur.

1.3.2.1.1.1. Facebook

Harvard Üniversitesi öğrencisi Mark Zuckerberg tarafından kurulan Facebook, kullanıcı sayısı en yüksek olan sosyal medya platformu olarak devamlılığını sürdürmektedir. "Facebook ismi, Amerikan üniversitelerinde öğretim üyesi ve öğrencilerin birbirlerini tanımak için isimlerinin yer aldığı "paper facebook" uygulamasından alınmıştır" (Hablemitoğlu ve Yıldırım, 2012: 3). İlk kurulumunda yalnızca okula bağlı öğrenciler tarafından kullanılabilen Facebook, zaman içinde herkes tarafından kullanılabilen bir sosyal medya platformu olmuştur.

We Are Social 2022 raporunda Türkiye'de 34,40 milyon Facebook kullanıcısı olduğu belirtilmektedir (https://recrodigital.com/, 2022). Facebook kullanımında oluşan yaygınlığının sebepleri arasında öz kimlik bilgilerini içermesi, bu içeriklerin güncellenebilmesi, ücretsiz bir katılım sağlanabilmesi ve gizlilik seçenekleri yer almaktadır (Okur ve Özkul, 2015: 225).

Bireylerin kişisel çevrelerinin yanı sıra yeni bireyler ile de iletişim kurmasına olanak sağlayan Facebook, birey ya da gruplara bir iletişim imkânı sunmaktadır. Grup oluşumlarına da imkân sağlayan Facebook platformu, birey ya da grupların ilgi alanları ve ihtiyaçları doğrultusunda iletişim ağını sürdürmektedir. Facebook bireylerin kullanıcı kimlikleri ile dâhil olabildiği bir platformdur. Bu kimliklerde bireylerin doğum tarihleri, cinsiyetleri, eğitimleri gibi bilgiler yer almaktadır. Bireyler Facebook platformunda oyun oynamak, fotoğraf ya da video yüklemek, yazılar paylaşmak gibi eylemler ile aktarımlar yapmaktadır. Bu özellikler doğrultusunda Facebook kullanan "bireyler günlük hayattaki ilişkilerini, sanal alanda bu site aracılığıyla devam ettirmektedir. Bu durum, bireylerin sanal alandaki ilişkilerini, gündelik hayatta sahip olduğu konumlara

bağlı olarak etkilemektedir" (Okur ve Özkul, 2015: 214). Bu aktarımlar doğrultusunda birey yeni bir sosyalleşme alanını edinmektedir.

Facebook farklı sosyal medya uygulamalarının belirli özelliklerini de bünyesine dâhil ederek büyümesini gerçekleştirmektedir. İlk kullanım süreçlerinde kişisel paylaşımlar düzleminde ilerleyen Facebook; direkt mesajlaşma, anlık hikâye aktarımı, oyun oynama, kişisel blog oluşturma, meta satışları gibi alanları yaratarak kullanıcılarının ihtiyaçlarını karşılama noktasında ilerleme sağlamıştır.

1.3.2.1.1.2. Instagram

2010 yılında Kevin Systrom ve Mike Krieger tarafından kurulmuş olan Instagram, akıllı telefonların işletim sistemlerinde ve bilgisayarlarda kullanılabilen bir sosyal medya platformudur. Herkes tarafından oluşturulabilecek profiller aracılığı ile kullanılabilen Instagram; fotoğraf, video, hikâye ve canlı yayın seçenekleri ile kullanım devamlılığını sürdürmektedir (Yavuz, 2017: 3). Kullanıcı profilleri ile giriş yapılabilen Instagram uygulamasında oluşturulan hesaplar, açık ya da kilitli olarak ayrılmaktadır. Açık hesapların herkes tarafından görünürlüğü olmasına karşın kilitli hesaplarda yalnızca takipçilerinin görebildiği unsurlar yer almaktadır.

We Are Social 2022 verilerinde dünya kullanımında dördüncü sırada yer alan Instagram, ülke genelinde ise en çok kullanılan ikinci platform olarak sunulmaktadır. Ülke genelinde 52,15 milyon kişi tarafından kullanılan bu platform için yaş kriteri baz alındığında nüfusun 76,5'nin Instagram uygulamasını kullandığı saptanmıştır (https://recrodigital.com/, 2022)

İlk kullanım sürecinde fotoğraf paylaşımlarına izin veren Instagram, bünyesine farklı özellikleri de eklemiştir. Aktarılan fotoğraflarda belirli düzenlemeler yapabilme, arşivleme, anlık hikâye paylaşımları yapabilme, direkt mesajlaşabilme ve canlı yayınlar açabilme gibi seçenekleri ile iletişim ve aktarımının ulaşımı noktasında yadsınamayacak bir öneme sahiptir. Aktarılan görsellere belirli filtreler uygulayabilmek ya da eklemeler yapabilmek mümkündür. Uygulamada sunulan seçeneklerin fazla oluşu bu platformu salt bir birey kullanımından çıkararak grup, marka ve kurumların da kullanmasına sebebiyet vermiştir. Satış üzerine kurulu markalar için de bir alan yaratan Instagram platformu satış süreçlerinin dijitalleşmesinde bir önem yaratmıştır. Bu doğrultuda tüketiciler ile iletişimler daha rahat gerçekleştirilerek pazar unsurunun da önemi artmıştır (Deniz, 2020: 158).

Kuruluş zamanından günümüze kadar gelen süreçte Instagram kullanımı katlanarak devamlılığını sürdürmektedir. Kullanım süreçlerinde bireylerin bağımlılıkları, arzuları ve inşa süreçleri gibi faktörler kurgulanmaktadır. Bu unsurlar çerçevesinde platform kullanımı salt bir uygulama olmaktan sıyrılarak bireylerin hayatında merkezi bir konuma doğru yükselişe geçmektedir.

1.3.2.1.1.3. Twitter

Twitter, Jack Dorsey ve arkadaşları tarafından 2006 yılında kurulmuştur. Kurulumunun ilk süreçlerinde 140 karakter ile bireyde olan bilgi, duygu ve düşüncelerin aktarımını sağlayan Twitter platformu 280 karakter kullanımına geçiş sağlamıştır. Fotoğraf, mesajlaşma, sohbet odaları, video aktarımlarını da ilerleyen süreçlerde platform kapsamına alan Twitter günümüzde de yaygın bir biçimde kullanılmaktadır (Arık, 2013: 281).

Kullanıcı isimleri ile giriş yapılan Twitter platformunda açık ya da kilitli hesaplar oluşturulabilmektedir. Kullanıcı isimleri ve aktarılan kişisel bilgiler gerçekliği yansıtabilmenin yanı sıra sahte bir hesap oluşumunu da yaratabilmektedir. Anonim hesap oluşumunun da görece yüksek olduğu Twitter platformunda kişisel duygular, bilgiler, eğlenceli görseller gibi çeşitli paylaşımlar yapılabilmektedir. Kullanıcı profilleri aracılığı ile yapılan bu paylaşımlarda kilitli hesap üzerinden aktarılanlar yalnızca profilin takipçilerine ulaşabilirken açık hesaplardan yapılan aktarımlar tüm bireylere ulaşabilmektedir. Twitter'a akıllı telefonlar ve bilgisayarlar aracılığı ile erişim sağlanabilmektedir. Bireyler bu doğrultuda ailesi, arkadaşları ve başka bireyler ile de günlük yaşamlarını paylaşabilmektedir (Zhao ve Rosson, 2009: 243-244). Erişimler salt kullanıcılar tarafından değil platformu kullanmayan bireylerin de erişebileceği bir sistem üzerine kuruludur. Twitter'ın diğer uygulamalardan farklılık gösteren belirli özellikleri vardır. Bunlar:

1) Tweet: Aktarımda bulunan iletiye verilen isimdir.
2) Retweet: Aktarımda bulunan iletinin bireyin kendisi ya da başka kişiler tarafından tekrardan paylaşılabilmesidir. Bu paylaşım iletinin aktarılması ya da alıntılanarak kendi düşüncelerinin de eklenmesi şeklinde olabilmektedir.
3) Hastag: Belirli konular ya da olaylar üzerinde "#" sembolü ile oluşturulan iletilerdir. Kullanıcılar bu sembol ile anahtar kelimeyi yazarak açık hesaplardan aktarılan içeriklere ulaşabilmektedir.

4) Trend Topic: Kullanıcılar tarafından en çok aktarılan hastag ve iletilerin oluşturduğu gündem listeleridir.
5) Mention: Aktarılan ileti içeriğinde başka bir kullanıcıdan bahsedilmesine verilen isimdir. Bahsedilme içeriğini oluşturabilmek için kullanıcının "@" sembolünü kullanması gerekmektedir. Bu sembol ile kullanıcı adı etiketlenerek iletide başka bir kullanıcıdan bahsedilebilmektedir.
6) Yanıtlamak: Paylaşılan bir iletinin yanıtlanabilmesidir.
7) Beğeni: Kullanıcılar arasında "favlamak" olarak da adlandırılan bu özellik aktarılan bir iletinin beğenilmesidir.

Bireylere erişimin ve bilgi yayılımının hızlı olduğu Twitter platfomu, We Are Social'ın yayınladığı 2022 verileri doğrultusunda Türkiye'de %69,6 oranında kullanılarak 16.10 milyon kullanıcıya sahiptir (https://recrodigital.com/, 2022).

Twittar'da iletişimin görece rahat olması, yapılan yıkıcı eleştiriler doğrultusunda çözüm odaklı bir iletişim sergilenmesi kullanımının bir başka alanını da ortaya çıkarmaktadır. İşletmeler, markalar, kurumlar ile olan belirli problemlerin çözümü için bireyler bir ileti yayınlayarak sorununu belirtmektedir. Hızlı bir geri dönüş sağlanması dolayısıyla problem çözümleri için Twitter tercih edilen bir yöntem olmaktadır.

Kitlesel hareketler doğrultusunda da bir önem taşıyan Twitter, oluşan herhangi bir durumda kolektif bir etki yaratarak konunun bireyler tarafından görülebilmesine ve ortak bir harekete geçilebilmesine zemin oluşturmaktadır. Trend Topic listeleri ile konuya direkt erişebilen bireyler konu hakkında yazılanlara ulaşabilmekte ve yapılacak kolektif bir eyleme katılım sağlayabilmektedir.

"Siyasi parti liderleri; partinin hedef kitlelerini etkilemek, hafızalarda yer edinmek, kitleyi bilgilendirmek, propaganda yapmak, karşıt görüşlere cevap vermek gibi amaçlarla çalışmalarını yapmaktadırlar. Bu gibi siyasi çalışmalarda artık herkesin etkin bir şekilde kullandığı, her zaman anlık bildirimlerle hedef kitleyi yakalamak için sosyal medya araçları" bu çalışmaların yapılabileceği bir alan oluşturmaktadır (Silsüpür, 2016: 725). Bu doğrultuda Twitter politik içeriklerin yoğunlukla üretildiği bir alan olduğu için siyasi figürler tarafından da kullanılmaktadır.

Twitter, gündem belirleme süreçlerinin de yoğun bir şekilde gerçekleştirildiği bir alandır. Dijitalleşme öncesi dönemlerde gündem belirleme süreçleri geleneksel medya

aracılığı ile yapılmaktaydı. Günümüzde geleneksel medya aracılığı ile devamlılığı olmasına ek olarak sosyal medya ağları üzerinden daha yoğun ve etkili bir şekilde yapılmaktadır. Bu noktada Twitter, bu sürecin yoğun bir alanı olarak konumlanmaktadır.

1.3.2.1.1.4. Youtube

Chad Hurley, Steve Chen ve Jawed Karim tarafından kurulan Youtube, 2005 yılında video yükleme alanı olarak oluşturulmuştur. Bireylerin videoları gönderme konusunda yaşadıkları problemlerden yola çıkarak kurulan Youtube, kısa bir sürede ilgi odağı haline gelmiştir (Ayan, 2016: 379). Youtube, sosyal medya platformları arasında en çok kullanılanlardan biri olarak yer almaktadır. Youtube kullanıcı profili oluşturulduktan sonra video paylaşabilme, indirebilme, beğenme ve beğenmeme seçeneklerini kullanabilme, yorum yapabilme ve canlı video yayını açabilme gibi özelliklere sahiptir.

Web 2.0 teknolojisine geçiş ile iletişim alanında belirli dönüşümler yaşanmıştır. Bu dönüşümde önemli bir yer edinen Youtube, kullanıcıların içeriklerini yüklemesi ile ilgili bir platform oluşturduğu için biz yerine sen oluşumunu yaratmıştır. Bireylerin çektikleri videolar ile yeteneklerini icra etmesi bu platformun öne çıkması noktasında önemlidir (Irak ve Yazıcıoğlu, 2012: 14-15).

Youtube çeşitli içeriklerin sergilenebilmesine bir olanak sağlamaktadır. Bu doğrultuda oyun, haber, moda, müzik, makyaj, spor gibi içerikler yer almaktadır. Bu içeriklerde izlenme oranlarının görülebilmesi, abone sisteminin getirilmesi ve reklam faaliyetlerinin yapılabilmesi içerik üreticilerinin belirli ücretler de kazanabilmesine yol açmıştır. Teknolojik gelişmeler doğrultusunda bireylerin tüketim alışkanlıklarında da belirli dönüşümler meydana gelmiştir. Bu dönüşümler doğrultusunda marka sahiplerinin istenilen hedef kitlelere aktarmak istedikleri metaların ulaştırılabilmesi, istenilen etkilerin yaratılabilmesi açısından Youtube bunun sağlanabildiği bir alan olmuştur (Mutlu ve Bazarcı, 2017: 30) Youtuber olarak da adlandırılan içerik üreticileri belirli alan ve konular üzerine çektikleri videoları Youtube kanallarına yüklemektedir. Videoda olan izlenme oranları, abone sayıları gibi faktörler doğrultusunda bu içerikleri oluşturan kullanıcılar belirli ücretler kazanabilmektedir.

1.3.2.1.1.5. Tiktok

“2016 yılında Douyin adıyla ortaya çıkan TikTok, öncelikle Çin’de oldukça fazla ilgi gören ve milyonlarca kullanıcı sayısına ulaşan bir müzik ve sosyal medya uygulamasıdır (Akyazı, 2020: 260). Bu platformda bireyler çektikleri videoları kişisel sayfaları aracılığı ile aktarmaktadır. 15 saniyelik video aktarımları ile başlayan bu süreç günümüz kullanımında dakikaları bulmaktadır. Diğer uygulamalarla da benzer özelliklere sahip olan TikTok uygulamasına kullanıcı profilleri ile giriş sağlanmaktadır. Kullanıcılar videolarına belirli tag’ler ekleyerek daha fazla insana ulaşabilme imkânı edinmektedir.

Tiktok’un günümüzde özellikle gençler ve orta yaş grubunda kullanımı yaygındır. Bireyler çektikleri videolar aracılığı ile bir etkileşim ve sosyalleşme alanını kendilerine yaratmaktadır. Bu sosyalleşme alanı doğrultusunda kullanıcılar olmak ve yansıtmak istedikleri sunumları rahat bir şekilde izleyicisine aktarabilmektedir. Bu aktarımlar sonucunda bir onay mekanizması gerçekleşmektedir. İzlenme sayıları, beğeniler, yorumlar, takipçi sayıları bu onay mekanizmasında yer almaktadır. İzlenme ve takipçi sayılarında olan yükseklik bireye görece bir saygınlık kazandırmakta ve bu alanda tanınırlığını da sağlamaktadır (Kuş ve Göksu, 2020: 117-120).

Uygulama kullanım yoğunluğu ve erişimin yüksek olması nedeniyle markalar belirli reklam faaliyetlerini TikTok üzerinden de gerçekleştirmektedir. Özellikle takipçi sayısının yüksek olduğu bireyler ile başlatılan bu reklam faaliyetlerinde hedef kitleye bir ulaşım sağlanabilmektedir. Reklam içeriklerinde takipçi sayısı görece yüksek olan bireyler videolarında metaların tanıtımını, kullanımını göstererek hem belirli ücretler kazanmakta hem de görünürlüğünü artırmaktadır.

İKİNCİ BÖLÜM

DİJİTAL ALANLARDA BENLİK SUNUMU VE SİMGESEL ŞİDDET

2.1. Kültür

Birden çok anlam içeriği ve değerler ile yüklü bulanan kültür kavramı ilk olarak 1973 yılında Alman sözlüğünde yer almıştır (Moles, 1983: 1). Kültür kavramının Latince toprak kültürü anlamına gelen "edura-cultura" sözcüğünden türetildiği ileri sürülmektedir ve üstlendiği anlamlardan, kapsadığı olgulardan, terminolojik çeşitliliğinden dolayı sınıflandırılması oldukça zordur. Kültür, yalnızca bilimsel bir kökene sahip olmayarak toplumsal ve kültürel anlamları da bünyesinde barındırmaktadır. Tarihsel bir içerikle oluşan ve aktarılan kültür kavramı yalnızca kuramsal bir düzeyde değil uygulamalı bir şekilde de her alanda etkisini göstermektedir (Mejuyev, 1987: 13-30).

Kültür, toplumdaki üyelerin birbirlerine veya gelecek kuşaklara aktarım sağlayabileceği maddi ve manevi ögeler bütünüdür. Öğrenilen, simgeleştirilen, paylaşılan ve her şeyi kapsayan kültür toplumla birlikte var olmaktadır. Bu doğrultuda kültür belirli çeşitlilikler göstermekte ve farklı işlevleri de içermektedir. Bu işlevler ise toplumsal davranışları düzenleme, toplumsal dayanışmayı sağlama, değerleri bütün haline getirip yorumlama, toplumları birbirinden ayırma ve toplumsal bir kişilik kazandırmadır (İçli, 2009: 105-108).

Kültür kavramını hars olarak ifade eden Gökalp (2016: 13) harsı "insan toplumlarının bütün fertlerini birbirine bağlayan, yani kişiler arasındaki uyumu sağlayan kurumlar" olarak belirtmiştir. Hars Gökalp'e göre bir milletin hukuk, ahlak, din, dil, ekonomi, entelektüel birikiminin toplamını ifade eder ve bu birikim neticesiyle de milli bir nitelik taşır (Gökalp, 2019; akt. Emen, 2022: 102). Harsın medeniyetle belirli ortak yönlerinin de bulunduğunu ifade eden Gökalp, farklılaştığı noktaları da belirtmektedir. Hars ve medeniyetin ortak yanları ahlak, hukuk, sanat, dil, bilim, din, düşünce yapılarını içermesinden kaynaklanmaktadır fakat harsın ulusal medeniyetin ise uluslararası olması birbirinden ayrılmasına sebebiyet vermektedir (Avcıoğlu, 2020: 321).

Kültür kavramının 2.Meşrutiyet'e kadar dilimizde olmadığını belirten Meriç, bu kavramın açık bir ifadeye ulaştırılamadığı aktarmıştır. Meriç, kültür kavramı yerine irfanı kelimesini tercih etmiştir ve irfanı insanı yücelten bir manada görmektedir (Duran, 2021: 53-55). Çağdaş dünyada ise kültürün yok olduğunu kültür yerine anti-kültür, hipi-kültür, devrimci-kültür, karşı-kültür ve kültür-sonrasının olduğunu aktarmıştır (Meriç, 1986: 9-10). Kültür ve medeniyet kavramlarının anlaşılması için tarihsel bir zeminde tartışmamız gerektiğini ifade eden Meriç, medeniyetin zaman içindeki serüvenini izlememiz gerektiğini de aktarmaktadır. Ona göre medeniyet çoğulcu bir yapı içeren hakikate ilişkin özgün anlatıdır (Kaya, 2020: 399).

Kültür 18. yüzyıla kadar tekil anlamda kullanılırken 18. yüzyıl sonralarında çoğul bir anlamda kullanım göstermektedir. Kültür insan topluluklarının ya da ulusun değer ve düşünce birliğini meydana getirerek felsefi, sanatsal, düşünsel veya teknik üretimlerini kapsamaktadır. Bu doğrultuda iki yönüyle çoğulluk kazanan kültür ilk olarak toplumunun karakteristik özelliklerini oluşturmaktadır. İkincil yönü ile de kültür her topluluk, sınıf ya da halkın kendine özgü belirli özelliklerinin ifadesinde bir kullanım gerçekleştirmektedir (Özlem, 2000; akt. Oğuz, 2011: 126).

Kültür insan yaratımlarının tümünü kapsayarak bir bütünlük oluşturmaktadır. Maddi, manevi ve kültürel ögeler olarak çözümlenebilecek kültür kavramı içerdiği anlam ve değerler bakımından nesillerce bir aktarıma da tabi olmaktadır. Bu doğrultuda maddi kültür, bireylerin yaratım sağladığı araç ve gereçleri içerirken manevi kültür; değerler, anlamlar ve kuralları içermektedir. Edebiyat, sanat ve düşün yapıtlarını oluşturan kültür ögeleri ise belirli düşüncelerin oluşumunda ve bu oluşumun aktarılmasında önem taşımaktadır. Kültür belirli anlam ve içerikler doğrultusunda çözümlenmek için bir ayrıma tabi tutulmaktadır fakat unutulmamalıdır ki kültür bir bütün halinde oluşum sergilemektedir (Kongar, 1994: 19-20).

Kültür; tarihsel bir zeminde kimlik, benlik, devlet inşası, ortak sevinç ya da acılar gibi oluşumlar ile iç içe geçmiş bir yapıda bulunmaktadır. Bu doğrultuda kültür dil, din gibi ortak paydalarda bir araya gelinen ve tarih boyunca değerler sistemi ile inşa edilen bir yapıdır. Yaşanan bu oluşumlar neticesinde kültür bir ilişki ve etkileşim ağını yaratırken belirli dönüşümler neticesinde de kırılmalar yaşayabilmektedir. Kültürel değişim, kültürdeki temel değerlerin değişikliği olarak kabul görerek uzun bir süreç noktasında yayılım göstermektedir (Horata, 2017: 117-119). Yaşanan değişim ve

gelişmeler; düşünce, algı, araç ve etkileşimler gibi birden çok yapıyı değişime uğratırken kültür de bunların arasında yer almaktadır. Kültürel değişimleri ve çeşitliliği anlayabilmek için toplumsal dünyada bir dönüşüm sağlayan değişimlere bakmak gereklidir. İnsanlık tarihi açısından ele aldığımızda üç büyük dönüşüm ile karşılaşmaktayız. Bunlar; tarım toplumuna geçiş, Endüstri Devrimi ve iletişim-bilişimde yaşanan gelişmelerdir (Kocacık, 2003: 1-2).

İletişimi kültür bağlamında ele aldığımızda Türk Kültürü'nün artan nüfus, ekonomik ve siyasi yapılanmalar, gelişen teknolojisi doğrultusunda belirli değişimler yaşadığını görmekteyiz. Öncelikli olarak göç ile başlayan süreç nihayetinde başka kültürler ile de etkileşimleri oluşturmuştur. Sonraki süreçlerde iletişim alanında yaşanan gelişmeler kültürün aktarılabilmesini sağlayarak başka kültürlerle etkileşimleri meydana getirmiş ve kültürel değerlerde de farklılaşmaları oluşturmuştur. Bu doğrultuda medya değer ve kültürlerin yapıya nüfuz etmesi, melez sentezlerin oluşumu, yerel ögelerde değişim ve küresel homojenleşmelere sebebiyet vermiştir (Akova, 2016: 288).

Kitle iletişim araçları ile yoğun bir aktarım sağlanan popüler kültür ve içerikleri kültürel belirli değişimleri de açığa çıkarmıştır. Popüler kültür ve içerikleri enformasyon toplumu veya bilgi toplumu iddiaları doğrultusunda gelen kitle üretimindeki pazarın biçimlendirilmesiyle kitlelere aktarılan bir kültürdür. Medya aracılığı ile aktarılan bu kültür bir beyin ve pazar yönetimini oluşturarak bireylerin davranış biçimleri, kültürel değerleri ya da beklentilerinde belirli farklılıkları yaratmıştır. Bu kültür içeriklerine baktığımızda ise bireylerin tüketerek var olma arzuları, bilişsel ve davranışsal yoksunluk, gösteriş gibi belirli kapsamlar yer almaktadır. 21. yüzyılda popüler kültürün geldiği noktada ise fetişleştirilmiş metalar, yabancılaşma, olağan kültüre uyum sağlamayan bireyleri ötekileştirme gibi durumlardır. Bu doğrultuda kültürel değerlerde yitirilen belirli oluşumlarla da karşılaşmaktayız. Öncelikli olarak kültürün önemli bir dinamiği olan dil ve kullanımlarında belirli farklılıkların oluştuğunu görmekteyiz. Özellikle İngilizce kelimelerin gündelik hayatta ve sosyal medya içeriklerinde yoğunlukla kullanımı bu farklılığı örnekler niteliktedir. Dil kullanımlarına ek olarak örgütlü bir dayanışmadan bireyciliğe de bir dönüş gerçekleşmektedir. Biz duygusu bene geçiş yapmakta bireyler ise kendini herkesten daha üstün bir noktada konumlandırmaktadır. Ek olarak geleneksel yeme içme alışkanlıklarının, kıyafetlerin ya da yapılan merasimlerin bir değer olarak görülmek yerine alt sınıflarda gerçekleşen eylemler olarak nitelendirildiği görülmektedir. Bu doğrultuda iletişim alanında yaşanan

gelişmeler kültürel değerlerin belirli noktalarda yitirilmesine ve dönüştürülmesine yol açmaktadır (Erdoğan, 2006: 342-347).

2.2. Kimlik

Literatürde birçok disiplin tarafından farklı tanımlamalara tabi olan “kimlik (identity) terimi, ayniliği ve sürekliliği içeren Latince "idem" kökünden türetilmiştir. Türkçe‘de ise kimlik, "kim" soru kökünden türetilmiş olup aynı şekilde zorunlu bir mensubiyeti (aidiyet), aynı olmayı, tek olmayı, hangi kişi olmayı ifade eder” (Aydoğdu, 2004: 117). Kimlik belirli kategoriler arasında bireyin kim oluşu ile ilgili kapsamlardır. Bu kapsamlar dâhilinde “kişilerin, grupların, toplum veya toplulukların "Kimsiniz, kimlerdensiniz?" sorusuna verdikleri yanıt ya da yanıtlardır” (Güvenç, 1993: 3).

Değerler, bir arada yaşayan birey ve grupların hayatlarında belirli öneme sahip olmakla beraber yaygın olarak toplumsallaşma sürecinde edinilmektedir. Bu değerler yaşanılan topluluklar arasında belirli farklılıklar gösterebilmektedir. Kimlikler ise bu değerler üzerinde kurulum sergileyen bir kendilik tanımını oluşturmaktadır. Bu doğrultuda kültürlerin de kimlikler üzerinde bir temel oluşturduğu görülmektedir çünkü değer yapıları kültürel bağlamda şekillenmektedir (Aşkın, 2007: 215).

Kimlik bir inşa sürecinin yansıması olarak da gerçekleşmektedir. Bireyler çocukluk döneminden başlayarak kimlik yapılarını inşa etmeye başlamışlardır. Çocukluk evrelerinin bir sonrasında etki çevresi ile girdiği etkileşimler de bu inşa sürecinin önemli bir alanıdır. “Kimliklerin inşası tarihten, coğrafyadan, biyolojiden, üretken ve üremeye yönelik kurumlardan, kolektif hafızadan, kişisel fantezilerden, iktidar aygıtlarından ve dinsel vahiylerden malzemeler kullanır” (Castells, 2006: 14). Kimliklerde yer alan cinsiyet, dinsel mensubiyet, doğduğu bölge belirtimleri aslında kimliğin tekil bir bağlamda ele alınmadığının bir göstergesidir. Bu yüzden kimliklere tek bir kapsam dâhilinde bakılmaksızın genel bütünlüğü içinde ele alınmalıdır.

Kimlik kavramı yeni bir kavram olmamakla birlikte tarih boyunca farklı yapılanmalar ve değerlerle oluşturulmuştur. Bu farklılıkların temel nedenleri ise dönemsel değişimler ve bu değişimlerin sonuçlarıdır. Dönemsel farklıları içeren “kimlik, toplumsal, politik ve ekonomik baskılara göre şekillenen akışkan bir yapıdır” (Bakıroğlu, 2013: 1048). Bu akışkanlık neticesinde kimlik süreçlerinde yapısal ve sembolik farklılıklar oluşmuştur. Dönemsel değişimlerin kimliklerde yarattığı farklılıklar ele alındığında geleneksel dönemde kurulan kimlikler sabitlik ve tekillik

üzerinden oluşurken modern ve postmodern dönemlerde sabitlik yerine esneklik, tekillik yerine çoğulluk ve değişken yapıların oluşturduğu kimlik yapılanmaları karşımıza çıkmaktadır (Güven, 2015: 267).

Geleneksel dönemde kimlikler belirli çerçeveler doğrultusunda oluşturulmuştur. Bu kimlik yapıları esnek bir yapı sergilemeksizin dâhil olamadığımız noktalarda konumlanmaktaydı. Bir aidiyet duygusunun da hâkim olduğu bu süreçlerde birey, kimlik inşalarında bağlı bulunduğu toplumsal yapılara karşı bir sorumluluk hissetmekteydi. Bu yapılar içindeki aile bağları, gelenekler ve çevre gibi faktörler kimlik inşaları üzerinde önemli bir noktada bulunmaktadır (Wagner, 1996: 253). Geleneksel dönemde otorite figürlerine olan bağlılık, bilgi ve görüş sınırlılıkları gibi faktörlerin kimlik yapılanmalarında da katı ve durağan bir yapının oluşmasına sebebiyet verdiği savunulmaktadır (Armağan, 2013: 4). Geleneksel kurallar çerçevesinde ilerleyen bu oluşumlar modern toplum süreçlerinde ise farklılaşmaya başlamıştır. 17. ve 18. yüzyılda belirli değişimler olmuş ve bu değişimlerin sonucu olarak siyasal, kültürel, toplumsal alanlarda farklılıklar oluşmaya başlamıştır. Özellikle Fransız İhtilali ve Sanayi Devrimi'nin sonucunda oluşan farklılıklar toplum yapısını da erişmiştir. Bu farklılıklar dâhilinde kimlikler ulus-devlet içinde bir kriz niteliği de taşımıştır. Bu krizin nedenleri arasında kimliklerin alanlarda bir gösterge olarak kullanılması ve öteki kavramı üzerinden kurulumu yer almaktadır. Bu kurulumlar dâhilinde kimlikler tekil bir bağlamdan çıkarak etnik, dinsel, cinsiyet gibi bağlamlarda da oluşmuştur. Bu oluşumlarla beraber kimlikler eğitim, hukuk, din, siyaset gibi alanlarda yayılım göstererek yadsınamayacak bir öneme geçmiştir (Alpman, 2018: 3-6).

Modern kimlik yapısı bir sorun olarak ortaya çıkmıştır. Bu çıkışın alt nedenleri arasında cemaat yerine cemiyet yaşam biçimine bir geçiş yer almaktadır. Bu temel farklılık doğrultusunda bireylerin yaşamlarında meydana gelen değişimler kimlik değişimlerini de doğurmuş ve bir kimlik krizini yaratmıştır. Modern kimlik yapısındaki öteki üzerinden kurulumlar postmodern dönemde de yeniden üretilmiştir. Postmodern dönemdeki kimlikler çeşitlilikler göstererek tikel bir yapılanma gerçekleştirmiştir (Dalbay ve Avcı, 2018: 19-23).

Üç farklı kimlik yapısından söz etmemiz mümkündür. Bunlar; kişisel, sosyal ve sanal alanlarda kullandığımız dijital kimliklerimizdir. Kişisel kimlikler literatürde kesin bir ayrıma tabi olmaksızın yalın hali ile diğer bireylerden ayrılan farklılıklarımızın bir

bütünü olarak ifade edilmektedir. Cinsiyet, din ve etnik köken gibi yapılar kişisel kimliklerimiz bağlamında yer almaktadır. Kişisel kimlikler bireylerin düşünceleri, değer yapıları, amaçları ve duygu durumları ile ilintilidir (Bilgin ve Oksal, 2018: 82). Bu ilişkisel yapı dolayısıyla kişisel kimlikler için benlik kavramı da kullanılmaktadır (Armağan, 2013: 2).

Belirli etkileşimler ile oluşan sosyal kimlik, "kişinin ait olduğu grupların idealleri ve kimliği ile dayanışma içerisinde olması, bireysel kimliği ile bulunduğu grubun normlarını, değerlerini bütünleştirmesidir" (Evren, 2013: 9). Bu değerlerin bütünleşmesi, bireysel kimliklerimizi oluşturan yapıların bir toplulukta sürdürülebilmesi sosyal kimliğin oluşumunun zeminidir. Bu doğrultuda sosyal kimlikler belirli özellikler ve ortaklıklar ile bir gruba dâhil olma sürecini gerçekleştirirken belirli farklılıkları da içermektedir. Bu farklılıklar ise dâhil olunan sosyal gruplar ile ilgilidir.

2.2.1. Dijital Kimlik

Dijital kimlik, internet teknolojisinin hayata geçmesi ile sanal alanlarda oluşturulan bir kimlik türüdür. Web 2.0 teknolojisi ve diğer teknolojik sistemlere geçiş ile birlikte bireylerin aktif katılımlar sağlayabileceği alanlar oluşturulmuştur. Bireyler bu alanlara dâhil olabilmek için dijital kimlik yaratımlarını meydana getirmiştir. Bu alanda oluşan dijital kimlikler internet aracılığı ile gerçekleştirdiğimiz belirli işlemler ve katılımlar için kullanılan sanal alanlardaki gerçek kimliklerimizin bir karşılığı olarak bulunmaktadır (Karahan ve Tüfekçi, 2020: 483).

Dijital kimlik oluşum alanları görece bir genişliğe sahip olarak kullanılan siteler, uygulamalar içinde de farklı yapılanmaları oluşturmuştur. Oluşturulan bu dijital alanlarda birey söylem ya da farklı aktarımlar ile bir kimlik inşa süreci gerçekleştirmektedir. Özellikle sosyal medya platformlarında oluşturulan kimlikler belirli noktalarda bireyin kişisel kimliğinden de izler taşımamaktadır. Bireyin görece rahat bir kimlik inşası, kimliği üzerinde söz hakkına sahip olabilmesi gibi unsurlar kimlik yapılarındaki farklılığı oluşturan sebepler arasında yer almaktadır. Bu kimlik yaratımında egemen olan bireydir. Bu özellikler dâhilinde de dijital kimlikler esnek bir yapı oluşturmaktadır.

Dijital kimlik oluşumlarında karşımıza çıkan anonim kimlik yapılanmaları bireylerin gerçek kimliklerini yansıtmadan sanal alanlarda oluşturduğu kimliklere verilen addır. Anonim kimlikler bireylerin gerçek kimlikleri yerine sahte kimliklerle de

sanal alanlarda yer alabilmesini sağlamaktadır (Altunay, 2015: 424). Bireylerin anonim kimliklerinde adı, cinsiyeti, yaşı, statüleri gibi unsurların gizliliği söz konusudur. Bu tür kimlik tercihlerinde belirli sebepler bulunmaktadır. Toplumda hâkim olan yapılar ile bütünleşememe, fiziki unsurlarında bireyin duyduğu endişeleri, belirli damgalanma eylemlerine maruz kalmama gibi unsurlar bu yaratımın temel sebepleri arasında yer almaktadır.

2.3.Benlik

Benlik, belirli etkileşimler ile oluşturulan bir kavram olarak yaşam boyunca yeniden üretilerek devamlılığını sağlamaktadır. "Benlik insanın kendi kişiliğine ilişkin kanılarının toplamı, insanın kendini tanıma ve değerlendirme biçimidir" (Köknel, 1985: 64). Oluşan bu kanılar ve değerlendirmeler bireyin bir arada yaşadığı toplumsal yapı, etki çevresi gibi faktörlerle şekillenebilmektedir. Bu noktada "benlik (self), kişinin kendiliğinin öz bilincinde olması halidir. Kişinin, kendisinin ne olduğunun algılayışı ve bu algısal görüngeye duygu durumunu bağlaması halidir" (Armağan, 2013: 2). "Benlik bireyin, kendi eyleminin ve davranışının nesnesi olmasını ifade etmektedir. Kişinin eylemleri başkasına olduğu gibi kendisine de yöneltilebilir. Yani kişi aynı zamanda hem eylemin öznesi, hem de nesnesi konumunda olabilir" (Coştu, 2009: 126-127).

Bireyler, sosyalleşme süreçleri ile benlik inşalarını da oluşturmaktadır. Bu doğrultuda birey; sosyalleşme süreçlerinde nasıl konumlanacağını, nasıl bir etkileşim sağlayacağını ya da davranışsal olarak neler yapması ya da yapmaması gerektiğini bu süreçte algılamaktadır. Toplumsallaşma sürecinin etkisinden bahseden Cooley (1902) benlik kavramını ayna benlik üzerinden tanımlamaktadır. Çocukluk döneminden başlayarak devam ettiğini ileri süren Cooley, toplumsallaşma sürecinin de bu benlik oluşumu üzerinden etkili olduğunu dile getirmektedir. Ayna benlik kavramı bireyin etkileşimde bulunduğu diğer bireylerin kendisi hakkındaki düşüncelerini algılama biçimidir. Öncelikle ebeveynler üzerinden yapılan bu belirleme süreci, aile dışı çevremizin hakkımızdaki düşünceleri ile de şekillenmektedir. Bireylerin bizi algılama şekilleri doğrultusunda belirli düşünceler geliştirerek benliğimizin oluşumlarını devam ettiririz (Yılmaz, 2016: 83). Cooley, benliğin diğer bireyler ile etkileşimle oluştuğunu ifade etmiştir. Benlik, ilk olarak bireysel daha sonra toplumsal olarak değil diyalektik bir biçimde iletişimle gerçekleşmektedir. Bireyin kendisine olan bilinci diğer bireylerin kendisi hakkında atfettiği oluşumudur (Coser, 2010: 272). Cooley, bireylerin kendileri hakkında düşünceleri içselleştirme eğiliminde olduğunu ifade etmektedir. Bir kişi ya da

bir fikir bu aynayı yaratabilmekte ve bireyin kendini tanımlaması da bu şekilde oluşabilmektedir. Bu süreçte bireyin duygusal yakınlığı bulunduğu bir aile üyesi ya da sosyal çevresinden düşüncelerin bireye iletilmesi ayna benliği harekete geçirmek için yeterli olabilmektedir. Örneğin birey, diğer bireylerin kendisini çirkin olarak gördüğünü düşünüyorsa kendisini çirkin olarak tanımlayabilmektedir (Wiley, 2009: 101-102).

Bireylerin benlik oluşumu başka bireyler ile etkileşimleri doğrultusunda gelişim göstermektedir. Ait olma duygusu ve farklı gruplarla etkileşim bireylerin benlik oluşumlarında yer almaktadır. Bireyler değerleri, inançları, kültürleri ile genel kuralları öğrenirler ve sosyal benliğini oluştururlar. Bu doğrultuda paylaşılan değerler ve sosyal benlikler bireylerin etkileşim kalıplarını oluşturmaktadır. Toplumsallaşma süreci ile de birey sosyal benliklerinde tutum ve davranışları öğrenerek benlik oluşumlarını devam ettirmektedir. Bu oluşum ile de benlik dinamik bir yapı sergilemektedir (Bahar, 2009: 37-38).

Benliği kişinin kendisi hakkında söyleyebileceği her şey olarak tanımlayan James benliği, bilen benlik ve bilinen benlik olarak iki boyutta yapılandırmaktadır (Özen ve Gülaçtı, 2010: 22). Bilen benlik yargılayan noktasında özne benlik olarak değerlendirilirken bilinen benlik gözlemlenen olarak nesne benliği oluşturur (Balıkçıoğlu, 2016: 540). Özne ben ve nesne ben olarak da adlandırılan bu ayrımda James, bilen benliği ego ile özdeş tutarak benliği etkileyen, diğer şeyleri bilen ve değerlendiren yön olarak ele almıştır (Arıcak, 1999: 36). James benliği maddesel, sosyal ve ruhsal olarak üçe ayırmaktadır. Maddesel benlik, bireyin kendisine ait olan her şeyi ifade etmektedir. Sosyal benlik ise bireyin başka bireyler tarafından nasıl algıladığı ile ilgili olan benlik türüdür. Başka bireyler tarafından nasıl algılandığımız bizim açımızdan önem oluşturduğu için sosyal kimliklerimiz alanlara göre farklılaşmakta ve bu doğrultuda büründüğümüz roller de farklılaşmaktadır. Son olarak ruhsal benlik ise bireyin istekler, tutumlar ve kişisel özellikleri doğrultusundaki durumlarıdır (Yılmaz, 2016: 81).

James, bireylerin kendi özellikleri ve yetenekleri doğrultusunda özdeşleşerek kendilerini tanımlamakta olduğunu ifade etmektedir. Bireyin bedeni, yetenekleri ya da onur kazandıran sıfatlarının yüksek derecede kabul ya da onay gördüğü anlarda bireyin kendini değerli olarak görme ihtimalinin oluşacağını ifade etmektedir. Bireyin nitelikleri düşük bir değer gördüğünde ise bireyin de kendine verdiği tepki eş değer

oranda olacaktır. Bireyin özelliklerinin başarı veya başarısızlık olarak değerlendirilmesi kendisine saygı duygusunda da gelişim göstermektedir. Benlik saygısında başarı düzeyinin belirleyici olduğunu ifade eden James, başarının karşıtı olarak da gösterişi konumlandırmaktadır (Arıcak, 1999: 36-37).

> "James, insanın özlemlerinin ve değerlerinin kendisini olumlu değerlendirip değerlendirmediğini belirlemede temel bir rolü olduğu sonucuna varmaktadır. Başarıların ölçüsü, belirli bir davranış anlamına yönelik özlemlerdir. Bu başarının, değer verilen bir konuda özlemlere yaklaşmasının veya karşılık oluşturmasının sonucu yüksek düzeyde bir benlik saygısı olarak değerlendirilmektedir. Eğer uzaklaşma varsa, o zaman kişi kendisiyle ilgili zayıf bir kanıya varmaktadır ki bunun sonucu düşük düzeyde benlik saygısı olmaktadır" (Yenidünya, 2005: 32).

Mead, benliğin bir etkileşim süreci ile toplum tarafından belirlendiğini öne sürmektedir. "Mead benliği bir dürtüye maruz kalan ve yanıt veren edilgin bir alıcı olarak değil, hareket eden bir organizma olarak görür. Ona göre benlik, bir aktördür" (Wallace ve Wolf, 2012: 276). Benlik kavramını ben ve beni/bana kategorilerinden tanımlamıştır. "'Ben", diğerlerinin yaklaşımını benimsemekten kaynaklanan kendiye karşılık verir. Bu yaklaşımları benimseyerek "beni/kendi"yi takdim etmiş oluruz ve ona bir "ben" olarak karşılık veririz. "Ben", organizmanın diğerlerine verdiği karşılıktır: "beni/kendi" ise kişinin takındığı diğerlerinin düzenli bir yaklaşımıdır" (Jenkins, 2016: 63). Ben kendiliğin verdiği ötekilere karşı dolaysız bir tepkidir. Tahmin edilemeyen ve ölçülemeyen ben, yaratıcı bir kısım oluşturmaktadır. Yeniliklerin sosyal dünyada temel kaynağı olan ben, önemli değerlerin de oluştuğu bir kısımdır. Bu doğrultuda ben sayesinde bir kişilikte geliştirilmektedir. Ben, beni/bana ile bir çatışma halindedir. Ben toplumda bir değişim yaratırken beni/bana sosyal dünyada bireyin rahatça var olmasını sağlar. Beni/bana bireylerin bilincinde olduğu, toplumun isteklerinin farkında olduğu kısımdır. Beni/bana kategorisi ile toplum bireyi kontrol eder (Ritzer ve Stepnisky, 2015: 54-55).

Mead, benliğin doğuştan gelmediğini ve sosyalleşme süreçleri doğrultusunda edinildiğini ifade etmektedir. Benliğin gelişim aşamalarını üçe ayıran Mead, ilk olarak taklit etme aşamasında çocukların başkalarının mimik ve davranışlarını taklit ederek öğrendiğini ifade etmektedir. 2-3 yaşlarında oluşan bu aşamada çocuğun bir role ya da

rol davranışının oluşumuna dair bir fikri oluşmamaktadır. İkinci olarak oyun aşamasında çocuk bir bireyin rolünü üstlenerek bu roldeki hak ve sorumlulukların neler olabileceğini anlamaya çalışmaktadır. 3-5 ya da 6 yaş aralığında gerçekleşen bu aşamada çocuk oynadığı rolün sorumluluğunu ya da nasıl kazanıldığını bilmemektedir. Son olarak grupla oyun aşamasında çocuklar birkaç rol üstlenerek bu rollerin sorumluğunu almayı ve kurallarını öğrenmektedir. Diğer aşamalardan daha ciddi olan bu aşamada çocuklar kuralları yerine getirmediği süreçlerde başarısız olabileceklerini fark ederek sürece devam etmektedirler (Özkalp, 2013: 83-84).

Literatürde belirli tanımlamalar çerçevesinde şekillenen benlik kavramı, bireyin yaşam başlangıcından sonuna kadar şekillenen bir yapıdadır. Belirli sosyalleşmeler doğrultusunda oluşan benliklerimiz internet teknolojisinin yaşamımıza dâhil olması ile belirli noktalarda farklılıklar sergileyebilmektedir. İnternet öncesi dönemlerde fiziki çevrelerde oluşan sosyalleşmeler internet teknolojisi ve gelişimi doğrultusunda sanal alanlarda da oluşabilmektedir. Bu doğrultuda benlikler farklı etkileşim ve sosyalleşmeler ile yeniden üretilmektedir.

2.3.1.Benlik Sunumu

Birey bir arada yaşadığı topluluk içinde belirli benlik sunumlarını gerçekleştirmektedir. Yansıttığı sunum dâhilinde aldığı onaylar, beğeniler bireyin hayatında ve gelişiminde bir rol oynamaktadır. Literatürde belirli tanımlara ve kapsamlara dâhil olan benlik sunumları Erving Goffman'ın kuramı açıklanmadan önce bu bölümde değinilecektir.

Leary ve Kowalsk (1990: 35-36) bireylerin benlik sunumlarını iki aşamalı bir model üzerinden açıklamaktadır. Bir izlenim yöntemindeki bireyler etki çevrelerine benlik sunumlarını yansıtmaktadırlar. Bu aktarımın ilk aşamasında ise bireyin motivasyonu önceliklidir. İkinci aşamada birey izlenimini inşa etmektedir. Bu inşa sürecinin gerçekleştirilebilmesi için birey başka etkileri izlemeli ve bunları da ölçmelidir.

Tablo 2: İki Aşamalı Benlik Sunumu

İzlenim Motivasyonu	İzlenim İnşası
• Aktarılan sunum ile hedefin ilgi düzeyi • İstenilen hedefin değeri • İstenilen ile mevcut arasındaki farklılık	• Benlik kavramı • İstenen ve istenmeyen benlik görüntüsü • Rol kısıtlamaları • Hedefin değerleri • Mevcut ya da potansiyel sosyal imaj

Arkin, benlik sunumunu kazanımcı ve korumacı olarak iki açıdan ele almaktadır. İlk olarak kazanımcı benlik sunumunda bireyler eylemleri doğrultusunda oluşabilecek faydaların bilincindedir. Korumacı benlikte ise birey karşılaşabileceği dışlanmalardan bir kaçış sergilemektedir. Bireylerin kazanımcı benlik içinde bulunduğunu aktaran Arkin, belirli faktörlerden dolayı korumacı benlik sunumuna geçiş olabileceğini ifade etmiştir. Korumacı benlik sunumunda kazanımların değişken olması, diğer bireylerin yansıttığı benlik sunumu hakkındaki düşüncelerini görece fazla önemseme, kendine dair bir güven zemini oluşturamama bireylerin korumacı benlik türüne yatkınlığının oluşabilme nedenleri arasındadır (Arkin, 1981; akt. Şahan, 2013: 11).

Tedeschi ve Riess (1981: 4) bireylerin sunum ve izlenim yöntemleri ile ilgili aktarımlarında belirli nedenlerin olduğunu dile getirmişlerdir. Bunlar:

1) Sembolik etkileşimde sosyal rol oynama,
2) Suçlanmaktan kaçınmak ve itibar kazanmak,
3) Özgüvenin korunması,
4) Stratejik öz sunumlar,
5) Güç ve sosyal etki,
6) Çağrışım oluşturan izlenimler yaratma.

Ned Jones ve Thane Pittman (1982), stratejik benlik sunumlarında bireyin sunma stratejilerinde beş güdü olduğunu aktarmıştır. Bunlar:

1) Kendini tanıtma (Self-promotion): Bizim dışımızda olan bireylere yetkin olduğumuzu ikna etmeye çalışmak durumudur.

2) Sevdirme (İngratiation): Etkileşim gerçekleştirilen diğer bireylere kendini sevdirmeye çalışmak durumudur.

3) Korkutma (İntimidation): Bireyin başkalarına tehlikeli olduğu hakkında bir düşünce yaratımı sağlama durumudur.

4) Örnekleme (Exemplification): Diğer bireylerin özneyi ahlaki açıdan saygın bir birey olarak görmesini sağlamaya çalışma durumudur.

5)Yalvarma (Supplication): Bireyin diğer bireylere karşı aciz ve muhtaç biri olarak algılatılarak bireye acımaları durumunu yaratmaya çalışmaktır (Hogg ve Vaughan, 2009: 86).

2.3.2. Erving Goffman ve Benlik Sunumu

Erving Goffman, benlik sunumlarının bireylerin hayatında nasıl oluştuğu ve bu oluşumların yansıtılma biçimlerini 1959 yılında yazdığı "Günlük Yaşamda Benliğin Sunumu (Presentation of Self in Everyday Life)" adlı kitabında aktarmıştır. Eser benlik sunumlarının aktörler tarafından hangi biçimlerde aktarıldığını ve aktarımların nasıl bir denetime tabi olduğunun oluşumlarından bahsetmektedir.

Goffman, bireylerin etkileşime girdiği alanlarda başka bireyler hakkında yeni bilgiler edinebilme ya da bildikleri doğrultusunda bir kullanım gerçekleştirmeye çalıştıklarını ifade etmektedir. Oluşan bu merak ve bilgi edinebilme isteği ile bireylerin alandaki eylemleri, sahip oldukları sermayeler, etki çevresi ile kurduğu davranışlar gibi faktörler gözlemlenerek belirli bilgiler elde edilmektedir. Gözlemler belirli bilgileri elde edilebilmesine ek olarak önemli bilgilere erişim sağlama durumlarını da yaratabilmektedir. Bu bilgiler etkileşimler dâhilinde oluşabileceği için bireylerin kendilerini ifade etmeleri ve bu ifade sırasında diğer bireylere bir izlenim bırakması kaçınılmazdır. Bireylerin kendilerini ifade etme süreçlerinde verdiği ve yaydığı izlenim olmak üzere iki tür faaliyet söz konusudur. Verilen izlenim, simgelere aktardığımız sembolik anlamları içermektedir. Birey bu anlamları aktararak iletişim kurmaktadır. Yayılan izlenim ise bilgi edinmek istediğimiz birey hakkında elde ettiğimiz bulgulardaki eylemlerin değerlendirilmesidir (Goffman, 2009: 15-16).

Goffman, bireylerin yüz yüze etkileşimlerinde sunumlarını belirli kapsamlar ile şekillendirerek aktardığını ifade etmektedir. Dramaturji teorisi olarak adlandırılan bu yaklaşımda bireyler benlik sunumlarını bir performans niteliğinde izleyicisine aktarmaktadır. Aktarım esnasında birey ve izleyiciler arasında bir etkileşim oluşmakta ve bu etkileşimde sergilenen roller, oluşturulan vitrinler, yapılar bir denetime tabi

olmaktadır. Bu kapsamlar dâhilinde bireyler gündelik hayatlarında etkileşim kurdukları etki çevrelerine bir benlik sunumu aktarımında bulunmaktadır.

2.3.2.1. Performans

Bireyler ya da gruplar gündelik yaşamlarında etkileşim kurdukları çevrelerine bir benlik sunumu aktarımında bulunmaktadır. Bu aktarımlarda rol alan birey sahnelediği benliğini bir performans içinde izleyicisine aktarmaktadır. Performans esnasında bireylerin izleyicilerini etkilemeye çalışmak ve inandırıcılık sağlamak gibi belirli kaygıları da bulunmaktadır.

Dramaturji bağlamında benlik; performans sergilenen alanlar, zaman ve izleyicilerin değişkenliğinden dolayı sabit bir oluşum sergilememektedir. Bu yüzden benlik sunumları da esnek bir yapıdadır. Bu yapı doğrultusunda bireylerin oluşturdukları benlikler ve toplumsal benlikler arasında belirli uyuşmazlıklar meydana gelebilmektedir. Bu yaşanan uyuşmazlığın temel nedeni ise bireylerde oluşturulan beklentilerdir. Birey bu beklentileri karşılayabilmek adına gözlemcilerinin önünde bir sahne performansı gerçekleştirir (Ritzer ve Stepnisky, 2015: 119-120). Bireyler bu sahne performanslarını yüz yüze etkileşime girdikleri alanlarda benlik sunumları olarak izleyicilerine aktarmaktadır. Aktarılan bu performanslar ise sahne önünde gerçekleştirilmektedir. Sahne önü salt bir rol uygulanan alan olarak değil davranış, konuşma tarzı, kıyafetler, aksesuarlar gibi faktörler ve materyallerin de sergilendiği bir alandır. Bireylerin gerçekleştirdiği bu performanslarda bir vitrini bulunmaktadır. Vitrinler, kasıtlı veya kasıtsız bir biçimde kullanılan ifade donanımlarıdır. Bu doğrultuda bireylerin belirli kişisel vitrinleri de bulunmaktadır. Bunlar; yaş, cinsiyet, boy, görünüş ve ırksal özelliklerdir. Bireylerin oluşturduğu kişisel vitrinlerde işlevselliğe göre görünüş ve tutum olarak iki uyarıcı bulunmaktadır. Görünüş; bireyin toplumdaki statüsü, dönemdeki tutumları hakkında bilgi sahibi olabildiğimiz bir uyarıcıdır. Bireyin fiziki özellikleri, ifade tarzları, kullandığı aksesuarlar ya da kıyafet gibi belirleyiciler birey hakkında bize bir ön bilgi sunabilmektedir. Bireyin aktaracağı sunum rolü hakkında beklentilerini alabildiğimiz uyarıcılar ise tutumlardır. Bireyin tutumları rolü nasıl oynayabileceği ya da ne şekilde yönlendirilebileceği hakkında bize bilgiler verir. Görünüş ve tutum arasında tutarlılığın olduğu rollerin yanı sıra çelişen rol aktarımları da mevcuttur (Goffman, 2009: 33-38).

Sahne önünde bireyin bir set alanı da oluşmaktadır. Goffman (2009: 33), seti "önünde, içinde veya üzerinde sürekli sergilenen insan faaliyetlerine ortam ve sahne sunan mobilya, dekor, fiziksel tasarım ve diğer arka plan" gibi materyallerin bulunduğu alan olarak tanımlamıştır. Aktörlerin fiziksel bir sahnesi olan set alanlara göre de farklılıklar sergileyebilmektedir. Bir öğretmenin set alanı sınıfın tahtası olabilirken bir ameliyat odası da doktorlar için bir set görünümünü yansıtmaktadır (Ritzer ve Stepnisky, 2015: 120).

Bireyler karşılaşmalarda bulundukları anda diğer bireyler ile toplumsal ilişkilerde bulunurlar. Karşılaşmalar esnasında oluşan ilişkisel ağı sürdürmek isteyen bireyler toplumla uyum içinde olmayı beklemektedir (Goffman, 2017a: 51). Bu doğrultuda bireyler benlik sunumlarını idealize bir yapı çerçevesinde aktarma eğilimi gösterirler. Topluluk tarafından onaylanan yapıları ve beklentileri sunmak adına performanslarını da toplumsallaştırma kalıplarına uyarlamaktadırlar (Goffman, 2009: 44-45).

İdealize performans sergilemek isteyen bireyler bu yapılara uymayan eylemleri yapmamakta ya da gizlemektedirler. Genel olarak uygun kabul edilmeyen belirli zevkler ve ekonomik durumlar gizlenmek istenen yapılar arasında yer almaktadır. Goffman (2009: 51-55) görünen ile gerçeklik arasındaki farkları altı kategoride aktarmıştır Bunlar:

1) Bireylerin kişisel hayatlarını, iş yaşamlarını etkinliklerde gizlemesi,
2) Performans öncesinde belirli hataların ve yanlış sayılabilecek durumların yarattığı izlerin gizlenmesi,
3) Başkalarına ait tanıtılan metalarda üretimde gerçekleşen süreç yerine sonucun gösterilmesi,
4) Performansta kirli iş olarak tanımlanabilecek durumlara dair kanıtların gizlenmesi,
5) İyi bir performans sergilemek için yetersizliklerin gizlemesi,
6) Sergiledikleri roller için katlanılan olumsuzluklara ya da sessiz kalınan durumlara dair belirtilerin gizlenmesidir.

2.3.2.2. Takımlar

Takım kavramı, bir performansın tekil değil birden fazla birey ile sergilenmesi durumunda meydana gelmektedir. Takımlar, sürdürülmesi istenilen bir izlenim için

belirli işbirlikleri veya amaçlar edinmektedir. Bu doğrultuda bireyler arasında bağımlılık ve aşinalık gibi belirli ilişkiler ağı oluşmaktadır (Goffman, 2009: 82-89).

Takım üyeleri; fiziki uyumluluklar, ortak istençler, zevkler ve davranışlar gibi kategoriler ile bir araya gelerek performanslarını sergilemektedirler. Bu performanslar yalnızca bir arada oldukları alanlarda değil bireysel oldukları süreçlerde de gerçekleşmektedir. Oluşturulan vitrinler doğrultusunda takımın benlik sunumları tekil ya da çoğul bir biçimde aktarılmaktadır. Aktarılmayan noktalarda da belirli uyarılar ya da yaptırımlar mevcuttur. Motor kulüpleri bu bağlamda örnek teşkil etmektedir. Kulüpte alınan belirli kararlara üyelerin uyma zorunlulukları bulunmaktadır. Kıyafetlerinin üzerine giydikleri yelekler ve bu yeleklerde de hiyerarşik düzeni belirten baskılar mevcuttur. Kullanılan yelekler bireye özgüdür ve başka birinin kullanması yasaktır. Bu ve bunun gibi kurallara uymayan kulüp üyeleri ise belirli uyarılar ve yaptırımlar ile karşı karşıya kalmaktadır.

2.3.2.3. Bölgeler ve Bölgesel Davranışlar

Bölge, algısal engeller ile oluşturulan bir alandır. Bölgedeki engeller bulunduğumuz iletişim alanlarına göre değişkenlik göstermektedir. Bu doğrultuda bir performansın sergilenme alanı ve etkileşiminde öneme sahip olan vitrin, performansın belirli standartlarını içermektedir. Bu standartlardan ilki, bireyin performans sırasında seyircisi ile konuşması ya da mimikler aracılığı ile iletişim kurarken sergilediği davranışlardır. Bu davranışlar nezaket meseleleri olarak da adlandırılabilir. İkinci standart ise bireyin seyircisine karşı olan davranışlarıdır. Bu davranış grubu edep olarak nitelendirilmektedir. Edep, ahlaki ve araçsal olmak üzere iki kategoride değerlendirilmektedir. Ahlaki kategoriler bir amaç doğrultusunda ilerlemektedir. Bu amaçlar ise cinsellik ve kutsallık atfedilen değerlerle ilgili belirli kuralları kapsamaktadır. Araçsal kategoriler ise bir amaç doğrultusunda ilerlememektedir. İş hayatında oluşabilecek belirli talepler ya da mekân kullanımlarında gösterilmesi beklenen özen bu kategoride yer almaktadır (Goffman, 2009: 107-108).

Performans, sahne önünde sergilediğimiz davranışlarımızdan oluşmaktadır. Sahne önü, yansıtmak istenilen rolün aktarımını sağlayan bir alan oluştururken performans kısmının sahne arkası ya da arka bölgesi de yer almaktadır. Sahne arkası, "izlenim yöntemi tekniklerinin uygulandığı seyirciden gizlenmiş ve kapalı yerdir" (Wallace ve Wolf, 2012: 321). Performans için geliştirilebilecek eylemler bu alanda

inşa edilmektedir. Sahne arkası bir soyutlanma alanıdır. Bu bölge yalnızca bireye aittir ve performansını sergileyeceği izleyicilere kapalıdır. "Arka bölgeler, bir tiyatrodaki sahne gerisine ya da sinemadaki kamera arkası etkinliklere benzer. İnsanlar, güvenli bir biçimde sahne gerisinde olduklarında rahatlar ve sahnedeyken denetim altında tuttukları duygu ve davranış biçimlerini serbest bırakırlar" (Giddens, 2012: 182). Birey ya da takımların kendileri ile baş başa kaldığı bir alan olan sahne arkası; olmak istenilenin değil, olanın yaşandığı bir alandır. İzleyici kitlesine kapalı bir alan olduğu için birey ya da takımlar herhangi bir kurala tabi olmadan ve bir performans sergileme ihtiyacı hissetmeden bu bölgede konumlanabilmektedir.

Goffman, üçüncü bir bölge oluşumundan da bahsetmektedir. Dışarısı olarak adlandırdığı bu bölge, "belli bir performans açısından ne vitrin bölgesi ne de arka bölge olmayan bir dış bölge kavramı toplumsal düzen hakkındaki sağduyularımızla uyuşur" (Goffman, 2009: 132).

2.3.2.4. Ayrıksı Roller

Bir takımın amaçlarının içinde istenilen performansın sürdürülebilirliği olduğunu aktaran Goffman, bu performanslarda belirli gerçeklerin öne çıkarıldığını ya da bastırıldığını ifade etmiştir. Takımda bilinen bu durumlar doğrultusunda belirli sırlar meydana gelmektedir. Dört kategoride oluşan bu sır türleri performansta açığa çıktığı zaman istenilen etkiyi yaratmamakla beraber zedeleyici etkiler de oluşturabilmektedir. Karanlık olarak adlandırılan sır türü, takımın sergilediği performansın gerçeklikten bağımsız olduğu durumlarda meydana gelmektedir. İki yönü olan bu sır türünde gizlenen gerçekler ve bu gerçeklerin itiraf edilmemesi bulunmaktadır. Stratejik olarak adlandırılan ikinci sır türü, performansa izleyicilerin etkili bir uyumunun gerçekleşmemesi için gizlenen niyetlerdir. Üçüncü bir sır türü olan dâhili sırlar, grup üyelerinin üye olmayan bireylerden farklı hissetmesini sağlayan sır türüdür. Emanet olarak adlandırılan sırlar ise gruba ait bir sırrın saklanma mecburiyetidir. Başkasına ait sırlarla ilgili bir diğer tür ise serbest sırlardır. Serbest sırlar, başkası hakkında edinilen bilginin açıklanması durumunda bireyin imajında olumsuz bir etki yaratmayacak sır türüdür (Goffman, 2009: 137-139).

Performanslarda belirli kritik roller de oluşmaktadır. Bu kritik roller, oyuncuların dâhil olduğu alanlardan oluşmaktadır. Alansal uyumların nadirliği ve performanslarda yeni gözlem noktalarının ortaya çıkması ile ayrıksı rol oluşumları

gerçekleşmiştir. Bu rolde ilgi çekici olan, belirli kurumsal alanlara sahte bir kimlik ile dâhil olanlardır. Muhbir, yem, aracı gibi ayrıksı rol oluşumlarıyla istenilen alanda gizli belirli bilgi ve bölgesel konumlara erişim sağlanmaktadır (Goffman, 2009: 137-145).

2.3.2.5. Karakter-Dışı İletişim

Karakter-dışı iletişimler, sergilenen performanslarda istenilen etkileşimin sağlanamadığı durumlarda ortaya çıkmaktadır. Resmi olarak devam ettirilen etkileşim ile uyumsuz olabilen pek çok iletişim türü vardır. Performans sergileyen birey ya da takımların sahne arkasına geçtikleri zamanlarda seyircileri aşağılama tutumları bunlardan biridir. Yüz yüze etkileşime girilen alanlarda saygılı bir iletişim sağlayan bireyler; sahne arkasında seyirciyi aşağılama, eleştirme, lakap takma ya da taklit etmek gibi belirli eylemleri gerçekleştirebilmektedir. Seyircilerin olmadığı zamanlarda gerçekleştirilen bu iletişimler, vitrindeki pozitif ya da negatif durumlar, önceki performanslarda oluşan aksaklıklar gibi etkileşimler de karakter-dışı iletişimin yaşandığı anlardandır (Goffman, 2009: 163-180).

2.3.2.6. İzlenim Denetimi

İzlenim denetimi, performans sergileyenlerin karşılaşabilecekleri olumsuz bir durum neticesinde kullandıkları tekniklerdir. "İnsanlar, başkaları tarafından nasıl göründükleri konusunda duyarlıdırlar ve başkalarını kendi istedikleri gibi tepki vermeye zorlayacak pek çok izlenim yönetimi biçimi kullanırlar" (Giddens, 2012: 181). Kasıtlı ya da kasıtsız eylemler, jestler, gaflar gibi davranışların sebep olduğu olumsuz durumları engellemek için izlenim yönetimleri oluşturulmaktadır. Bu etkilerin oluşmaması için bireyler belirli sorumluklar ile performanslarını gerçekleştirmelidir (Ritzer ve Stepnisky, 2015: 125). Performansın istenilen doğrultuda olmasını engelleyen belirli etkenler bulunmaktadır. Sergilenen performans alanına gelen bir yabancı ya da sahne arkasına giren bireylerin davetsiz misafirlik durumu performans açısından olumsuz bir etki yaratmaktadır. Bireyin karakter yansıtımı esnasında sözel ya da sözel olmayan ifadelerle çam devirmesi, takım imajını zedeleyebilecek gaf ya da falsolar performansın istenilen doğrultuda ilerlemesine engel olan etkenlerdendir (Goffman, 2009: 197).

Goffman (2009: 200-214) performansta oluşabilecek bu durumların üstesinden gelinebilmesi için belirli yöntemler sunmuştur. Bunlar:

1) Dramaturjik Sadakat: Aktörler, takımın çizmek istediği algıyı devam ettirmek için takımdaki arkadaşlarının ahlaki açıdan olan sorumluluklarını kabullenmiş gibi davranmalıdır.

2) Dramaturjik Disiplin: Dramaturjik disipline sahip olan bir aktör; sergileyeceği rolü unutmayan, kasıtsız eylemlerden kaçınan, aksamalar doğrultusunda soğukkanlı ve özdenetim sahibi olmalıdır.

3) Dramaturjik Tedbir: Gerçekleştirilecek performanstan önce performansın en iyi şekilde nasıl sergilenebileceğini tasarlamak, planlar ve sağduyulu olmak dramaturjik tedbirlerin içinde yer almaktadır. Sadakat ve disiplin dramaturjik tedbirlerde başattır. Bu doğrultuda aktör ya da aktörler, ortaya çıkabilecek herhangi bir problemde buna hazırlık yapmalı ve fırsatlardan yararlanmalıdır.

2.3.3. Dijital Alanlarda Benlik Sunumu

Geleneksel dönemde benlik sunumları, yüz yüze oluşan etkileşimlerle meydana gelmekteydi. Sınırlı bir yapıda gerçekleşen bu sunumlar iletişim sürecinde yaşanan farklılıklar doğrultusunda belirli değişkenleri de oluşturmuştur. Tarım toplumu, Endüstri Devrimi ve internet teknolojisi doğrultusunda iletişim alanında yaşanan farklılıklar kültürel değişimleri doğurmuş ve bu doğrultuda da kimlik yapılanmaları ve benlik sunumlarında değişiklikler meydana getirmiştir. Yeni iletişim alan ve araçlarının yarattığı dijital kültür ile de yüksek oranda bir dönüşüm kaçınılmaz olmuştur. Dijital kültür, farklı bir kültürü meydana getirmiştir. Bir yaşam tarzı da oluşturan dijital kültür, kendini yeniden üreterek devamlılığını sağlamaktadır (Gere, 2019: 18). Rab (2007:4) dijital kültürün belirli alt alanları içerdiğini ifade etmiştir. Bunlar:

1) Dijitalleşme,
2) Dijital alanlarda oluşturulan kültürel unsurlar,
3) Dijital kültürü kullanma yeteneği ile bir değer yaratma, bilgi okuryazarlığı,
4) Dijital kültüre erişim için gerekli teknik donanımlar, gelişimler, değişimler ve yeni açılan fırsatları içermektedir.

Dijital kültür, kültürel bir dönüşümü de yaratarak bireylerin gündelik yaşamlarında etkisini göstermektedir. Kültürün sanal gerçeklik ile etkileşimi bir sanal kültürü de yaratmıştır. Bu dönüşüm ise gerçeklik ve sanal gerçeklik durumlarını inceleme gerekliliğini oluşturmuştur. William James, gerçeklik kavramı ile ilgili olarak

“duyusal ve hakiki yaşamımızla ilişkili olan bir anlama işaret eder. İnsan için pratik hayatta gerçeklik kavramının sahip olduğu tek anlam budur. Bu anlam, eğilimlerimizi harekete geçirerek güdüleyen her şeyin gerçek olduğunu iddia eder” (James 1907; akt. Durmaz, 2018, 202). Sanal gerçeklik ise “gerçek dünyaya ilişkin bir durumun bilgisayar tarafından yaratılmış üç boyutlu bir benzetimi içinde, kullanıcının bu benzetim ortamını üzerine giydiği özel aygıtlarla duygusal olarak algıladığı ve bu yapay dünyayı yine bu aygıtlar aracılığı ile etkin olarak denetleyebildiği sistemlerdir” (Kayabaşı, 2002: 151). Bu doğrultuda gerçekliğin sanal bir gerçekliğe dönüşümü ve sanal bir kültür yaratımı gündelik alışkanlıklarımızın da değişime uğramasını sebep olmuştur. Zaman, kültür ve yaşam sanal bir gerçekliğe bürünmekte ve bu süreç gerçeklik aleyhine gelişmektedir. Bu noktada asıl sorulması gereken soru, bireyleri sanal gerçekliğe ve kültüre iten unsurların neler olduğudur (Özdemir, 2012: 20).

Dijitalleşme doğrultusunda yaşanan dijital kültür, benlik sunumlarında da etkisini göstermektedir. Özellikle tüketim metaları ve bu metaların benlik sunumlarında gösterimi oldukça yüksektir. Tüketim kültürünü Türkiye bağlamında ele aldığımızda öncelikle televizyonlar ile yayılan bir kültür endüstrisi aktarımının oluştuğu görülmektedir. Bu doğrultuda hâkim kültürün bir aktarımı ile kültürel değişimler yaşanmıştır (Koç, 2014: 90-92). Kitle kültüründe belirleyici bir unsur olan tüketmek, egemen ideolojiler paydasında tek tip bireyler oluşturmakta ve bireyleri meta tüketimine yönlendirmektedir. Bu yaşanan değişim ise kimlikleri maddi bir unsur haline getirerek bireyleri de metalaştırmıştır (Özkan, 2017: 132). Kitle kültürünün Batı merkezli olması ve bu kültürün aktarımı geleneksel bir kültürden küresel bir kültüre geçişi sağlamıştır (Taylan ve Arklan, 2008: 89). Bireylerin dil yapıları, tüketim unsurları, beğeni ve algıları bu bağlamda şekillenerek sunumlarında bir aktarım nesnesi haline dönüşmüştür.

Geleneksel kültür; toplumun tarihi kökeninin, coğrafyasının, kendine özgü geleneklerinin ve yaşam alışkanlıklarının ürünüdür. Geleneksel kültür, topluma has ve ayırt edici özellikler bulundurmakta ve tek tip bir kültür yapısını oluşturmamaktadır. Kitle toplumunun yarattığı kültür ise geleneksel kültür yapısından uzaklaşarak hazır bir kültür yaratmıştır. Bu doğrultuda kitle kültürü, geleneksel kültürü dönüştürerek tek tip bir kültür oluşumunu meydana getirmiştir. Kitle kültürünün Türk kültürüne yansımalarını ele aldığımızda dayanışma yerine daha fazla metaya sahip olma, özel hayatın sergilenmesi, saygı yerine kibrin yer aldığını görmekteyiz. İletişim araçları ile

aktarılan bu yapılar geleneksel kültürü dönüştürerek tek tip kültürü merkezileştirmiştir (Özkan, 2017: 132-139).

Dijital kültür, bireylerin kültürel kimliklerinde belirli değişimler meydana getirmiştir. Farklı kültürlerle etkileşime girilebilmesi doğrultusunda bireyler kendi kültürel kimlikleri ile farklı kültürleri sentezleyerek yeni bir kültürel kimlik oluşturmuşlardır. Bireyler bu kültürel etkileşim ile evrensel kültürlere yönelerek kendi kültürel değerlerine sırt çevirebilmektedirler (Chen ve Zhang, 2020; akt. Uluç ve Yarcı, 2017: 95). Dijital kültür oluşumu dâhilinde kültürel değerlerin sürdürülebilmesi zorlaşmaktadır. Kültürel değerler yerini dijital bir kültüre bırakmakta ve dil tahribatı ile de kavramların içi boşaltılmaktadır. Örnek olarak Twitter platformunda lolcat dil (kedi dili) seçeneği yer almaktadır. İngilizce sözcüklerin basite indirgenmiş hali ile oluşturulan lolcat dil sıklıkla kullanılarak dilde tahribata sebep olmaktadır (http://www.kahramanmemis.com/sosyal-medyanin-kulture-etkisi/, 2023).

Dijital kültür, bireylerin tüketim alışkanlıklarında da belirli değişimlere zemin oluşturmuştur. Tüketerek var olmanın bir farklı seçeneği olarak bu tüketimin sergilenmesi benlik sunumlarında önemli bir noktadadır. “Genel olarak ihtiyaçların giderilmesi şeklinde tanımlanan tüketim, sadece iktisadi bir olgu değil; aynı zamanda farklı ülkeler ve toplumlarca benimsenen sosyal ve kültürel değerlerle şekillenen, içinde bulunulan dönemin koşullarına göre değişen toplumsal bir olgudur” (İlter, 2019: 461). Tüketim metaları ve bu metaların sembolik anlamları da değişkenlik göstermektedir. Bu sembolik anlamlar bireylerin hayatında bir kültür, kimlik gibi edinimleri de sağlamaktadır. Bu edinimler doğrultusunda birey yaşamının belirli noktalarında tüketim metası ile bir varoluş sergilemektedir. Metalara sahip olmayan bireyler ise sahipmiş gibi davranışlar sergilemektedir. Gündelik yaşantımızda da olağan bir hale gelen sahipmiş izleniminin geldiği “bugünkü aşama ise sahip olmaktan, gibi görünmeye doğru genel bir kaymaya neden olmuştur” (Debord, 2006: 40).

Dijitalleşme doğrultusunda aktarılan benlik sunumları hâkim yapılar çerçevesinde oluşturulmaktadır. Bu doğrultuda bireylerin bedenlerinin nasıl olması gerektiğine dair düşünceler, imaj kültürü, meta fetişizmi ve beğeni yapıları benlik sunumu aktarımlarında kullanılmaktadır. Moda kavramı üzerinden bireylerin kıyafet ve aksesuarları, cilt tipleri ve saç şekilleri, bedensel tiplemelerinin oluşumları konusunda hâkim bir görüş sunulurken beden üzerinde bir tahakküm yaratımı da oluşturulmaktadır.

Beden üzerinde oluşan tahakküm yapıları belirli dönüşümler geçirerek yeniden üretilmiştir. Söylemler ve beklentiler belirli farklılıklarda olmasına rağmen bedenin disipline edilişi, istenileni yaratma arzusu devamlılık sağlamaktadır. Belirli kavram ya da bireyler aracılığı ile aktarılan beden istenci bireylere nüfuz etmekte ve bir beden algısı da yaratmaktadır. "Kusursuzlaşan bedenlerini sosyal medyadan paylaşan kullanıcılar diğer kullanıcılar üzerinde de bu bio-politikayı uygulayan bir iktidar aracına dönüşmektedir. Kendi bedenleri üzerinden ötekileri tanımlamakta ve aldıkları beğenilerle de bu bio-politika uygulayıcının iktidarını güçlendirmektedir" (Türk ve Bayrakçı, 2019: 121). Tasarlanmış bir beden algısında ilerleyen bu süreç bireylerin tek tipleşmesi de meydana getirmiştir.

Tüketim unsurlarının benlik sunumlarında oluşan gösterimi bir imaj kültürünü yaratarak meta fetişizmini de meydana getirmiştir. Meta fetişizminin temel nedenleri arasında meta gösterimlerinin benlik sunumlarında yoğun bir şekilde sergilenmesi, edinilen meta üzerinden bir kimlik edinimi, sahip olmamanın yaratabileceği herhangi bir dışlanma süreçleri gösterilebilmektedir.

Benlik sunumlarının dijitalleşme doğrultusunda farklılaşması, yalnızca benlik sunumlarında olmamakla birlikte izlenim denetiminde de farklılaşmaları meydana getirmiştir. Benlik sunumlarında oluşan beğeniler ya da yorumlar bireyler için önem taşımakta izlenimini de iyi bir ölçüde sunduğunu düşünmesine yol açmaktadır. Han'a (2022: 15) göre "toplum aynı zamanda bir "beğendim" toplumudur da. Bir beğeni çılgınlığına kapılmıştır. Her şey beğeni kazanana kadar düzleştirilir. "Like" günümüzün imi, hatta ağrı kesicisidir". Beğenilerle oluşan bu onay bireye bir görünürlükte sağlamaktadır. Bu görünürlük neticesinde birey belirli tatmin duygularını almakta ve sunumunu onaylatmaktadır.

Dijital alanlarda oluşan benlik sunumlarında bireyler sermaye türlerini kullanarak habitusunun şekillendirdiği yapılar ile bu paylaşımlarını sürdürmektedir. Dijital alanlar üzerinde farklı sermayeler edinebilen bireyler performanslarında bunları aktarabilmektedir. Bu doğrultuda bireylerin sermaye türlerine göre aktarımları değişkenlik gösterebilmektedir.

2.3.4. Twitter'da Benlik Sunumu

Benlik sunumları dijitalleşme süreci ile yüz yüze aktarımlara ek olarak sanal alanlarda da bir aktarım imkânı bulmuştur. Yoğun bir kullanıma sahip olan sosyal

medya platformları benlik sunumlarının icra edildiği alanlar üzerinde başattır. Benlik sunumları icra edilen platformlara göre de belirli farklılıkları içermektedir. Bu farklılığın temel sebebi platformların metin, fotoğraf, video gibi farklı materyaller üzerinden sürdürülmesidir. Son güncellemeler ile sosyal medya platformları tek yönlü paylaşım imkânı yerine farklı içerikleri de bünyesine dâhil etmiştir. Bu doğrultuda benlik sunumları farklı materyaller ile desteklenerek aktarılmaktadır.

Twitter kurucularından Jack Dorsey platformun kurulumunda nihai amacını "sistemin, duvarlarla çevrili bahçe modelinden kaçınmasını sağlayacak ve kamusal enformasyon uygulamasına dönüşmesi arzulanan bir araç, kişiye özel bağımsız bir platform " olarak açıklamıştır (Weller vd. 2016: 11). Kullanıcılar nezdinde özel bir alan, kişisel bir sayfa olarak da kullanılan Twitter; bireylerin kendilerini ifade edebilmelerine, sosyalleşebilmelerine ya da kolektif bir güç oluşturabilmelerine alan sağlamaktadır.

Sosyal medya platformları yeni bir kimlik edinimi de sağlamaktadır. Bu bağlamda Twitter'da oluşturulan profiller bireylerin profil kimliklerini yansıtmaktadır. Dijital kimlikler üzerinden aktarılan benlik sunumlarında bireyin etki çevresinin platformda bulunması oluşturulmak istenen etkiyi yaratamamaktadır. Bu neticede bağlı ilişkilerin oluşması yüz yüze aktarılan kimlikler ve sunumlardan bir farklılık yaratamamaktadır (Zhao vd. 2008: 1818).

Twitter, anonim kimliklerin de sergilediği bir alanı oluşturmaktadır. Oluşturulan anonim kimliklerde belirli alt nedenler bulunmaktadır. Bu nedenler arasında beklenilen toplumsal cinsiyet rollerine dâhil olmama, etki çevresi ile platformda bağlantılı kalmama, tabi olunan kanunlar neticesinde kendini rahat ifade edememe, yüz yüze ilişkilerde yaşanan damgalardan soyutlanma, gelir elde edebilmek için farklı içeriklerde hesap oluşturmalar yer almaktadır. Bu doğrultuda birey anonim bir kimlik hesabı ile benlik sunumunu görece rahat aktarabilmektedir.

Dramaturji bağlamında Twitter'da aktarılan benlik sunumları bireysel yazılar ve içeriklerden oluşmaktadır. Bireyin sahne önü kişisel sayfasıdır. Burada yaptığı paylaşımlar ile görünürlük sağlayan birey, benlik sunumunu izleyicilerine aktarmaktadır. Kişisel vitrinlerin ve setlerin de dâhil edilebildiği içerikler ile benlik sunumları gerçekleşmektedir. Birey ve gruplar bu şekilde hem benlik sunumunu aktarmakta hem de inandırıcılığını desteklemektedir. Bireylerin yüksek bir oranda tanınır olması ya da olmaması bu destekleri etkilememektedir fakat tanınmış bireylerin

Twitter'da benlik sunumları hayranları ile olan etkileşimlerine göre de şekillenebilmektedir. Bu doğrultuda hayran saygısının yitirilmemesi adına bir benlik performansı oluşturularak aktarımlar gerçekleştirilebilmektedir (Marwick ve Body, 2011: 155).

Twitter'da aktarılan benlik sunumlarında görünürlük sağlamak için belirli yöntemler ve materyaller kullanılmaktadır. Öncelikli olarak olağan gündemdeki konular hakkında belirli paylaşımlarda bulunmak, Twitter'da "Trend Topic" olarak adlandırılan listelerdeki konular üzerinden yazı ya da görsel içeriklerle katkıda bulunmak yer almaktadır. Birey, hakkında bilgi sahibi olmadığı ya da görmezden geldiği bir konu ile ilgili belirli paylaşımlar yapabilmektedir. Bu doğrultuda gündemdeki konular kanaat ve fikirlerin bir vitrinini oluşturmaktadır (Filibeli ve Şener, 2019: 497). Bu sayede bireyler aktarımda bulundukları iletilerin daha fazla bireye ulaşabilmesini sağlamaktadır. Aktarılan bir iletinin alıntılanması ile de alıntı yapan kullanıcılar bu sunumlar içinde yer almaya çalışmaktadır.

Twitter'da aktarılan benlik sunumları bir izlenim denetimine de tabi olmaktadır. İzlenim denetimini profil sahibinin takipçileri, takip etmeyenler ya da platformu kullanmayan bireylerden oluşabilmektedir. Platformu kullanmayan bireylerin izlenim denetimleri yalnızca açık hesaplarda gerçekleşmektedir. Aktarılan iletiler kullanıcının muhatap olabileceği bireylerin ilgisini çekebilecek bir şekilde kurgulanmaktadır. Bu bağlamda bireyler benlik sunumlarını bir seçicilik noktasında gerçekleştirerek izlenim denetimlerinin kontrolünü sağlamaktadır (Boz, 2012: 43). Bu kontrolün sağlanamaması durumunda bireyin ötekileştirilmesi, linç edilmesi, damgalanması ya da alay edilebilmesi gibi birçok durum oluşmaktadır. Bu doğrultuda kullanıcılar benlik sunumunu zedeleyebilecek takipçilerini engelleyebilmekte, aksini iddia ettiği iletilerini silebilmekte ya da anonim bir hesap üzerinden bu iletilerini aktarabilmektedir.

Anlık paylaşım, kısa bilgi, duyuru, günlük etkinlik vb. paylaşımlar ile ilerleyen Twitter platformu, yoğun bir kullanıma sahiptir. İletişim ve mesaj içeriklerinin ikinci plana atıldığı Twitter'da popülerlik ve erişilebilirlik önem taşımaktadır. Bu doğrultuda bireylerin benlik sunumlarını popülerlik ve erişilebilirlik üzerinden kurgularken iletişim ve mesaj içeriklerini yok saydığı da görülmektedir. Sanal ve gerçeklik arasında ilerleyen bu süreç, benlik sunumlarında yeni bir alan yaratırken iletişimlerin, değerlerin ve gerçekliğin yitirilmesine yol açmıştır (Uluç ve Yarcı, 2017: 98-99). Kurulan iletişimler

ya da ilişkiler bir görünürlük sağlama isteğini de yansıtmaktadır. Bu bağlamda kurulan iletişimlerde aktarılan iletiler net olmamakla birlikte temel iletişim unsurlarını da barındıramamaktadır. İletişimlerin bu düzlemde sürdürülmesi ise gerçek bir iletişim yerine sözde bir iletişimi oluşturmaktadır (Dalaylı, 2021: 49-53).

2.4. Şiddetin Tanımlanması ve Kapsamları

Şiddet, yaşamın her alanında gerçekleşebilen bir olgu olarak tarihin ilk süreçlerinde itibaren yeniden üretilmektedir. Birçok disiplin tarafından tanımlanmaya çalışılan şiddet, zamana ya da toplumsal yapılara göre belirli öznellikleri bulundurarak genel bir yapı sunmamaktadır. Şiddetin çok yönlü olması ve farklı şekillerde gerçekleşebilmesi toplumsal ve siyasi yapılarda da farklı biçimlerde değerlendirilebilmektedir. Bu açıdan şiddet açıklanacağı konu bağlamında ele alınarak incelenmesi gereken bir kavram olarak karşımıza çıkmaktadır.

Şiddet; sertlik, kızgınlık, kaba kuvvet anlamlarını içermektedir. Yabancı dillerde de benzer anlamları taşıyan şiddet, güç ve baskıyı da anlam içeriğine almaktadır (Ünsal, 1996: 29). Oxford English Dictionary fiziki hasara sebep olacak davranışlar, bireysel özgürlüklere getirilen engellemeler, fiziki ya da duygusal sertlik, kısıtlamalar gibi içerikleri şiddet kapsamına almaktadır (Hobart, 1996: 52). Genel bir tanım olarak şiddet bireysel ya da kolektif bir şekilde fiziksel, kültürel ya da simgesel değerlere zarar veren bir eylemler bütünüdür (Micaud, 1991: 8-9). Şiddet salt bir birey nezdinde gerçekleşebileceği gibi birden fazla birey, devlet gibi oluşumlar tarafından da gerçekleştirilebilmektedir. Bu doğrultuda bireysel, kitlesel ya da küresel şiddet içerikleri oluşabilmektedir.

Şiddet belirli kavramlar ile ilişkisel bir yapıdadır. Bu doğrultuda şiddetin ne olduğunun ve nasıl geliştiğinin anlaşılabilmesi için etken kavramlarla olan bağlantısı önem taşımaktadır. Güç ve saldırganlık şiddeti besleyen içeriklerin önemli noktalarıdır. Güç "bir olaya yol açan her türlü hareket, kuvvet, takat" olarak tanımlanmıştır (https://sozluk.gov.tr/, 2022). Güç öncelikli olarak insanlık tarihinde doğa üzerinde kurulmaya çalışılmıştır. Belirli araçların kullanımı ile doğa üzerinde bir üstünlük sağlayan bireyler, alandaki mücadeleler için de diğer bireyler üzerinde bu gücü sağlamaya çalışmıştır. Alan mücadeleleri, arzular ve diğer faktörler nihayetinde bir şiddeti de yaratmıştır. Saldırganlık ise "hâkim olmak, yenmek, yönetmek amacı ile güçlü, şiddetli, etkili bir hareket, fiil, işlem; bir işi bozma, engelleme, boşa çıkarmaya

karşı düşmanca, yaralayıcı, hırpalayıcı veya tahrip edici (yıkıcı, yokedici) amaç taşıyan bir davranış" olarak karşımıza çıkmaktadır (Erten ve Ardalı, 1996: 143). Güç ve saldırganlık şiddetin en önemli iki besleyicisi konumundadır. Birbirinden bağımsız iki kavram olarak nitelendirilse de birbirini beslemesi ile şiddet oluşumunu meydana getirmektedir.

Şiddet ile ilgili diğer önemli bileşenler ise sapma ve suçtur. Sapma "toplumsal normlar çerçevesinde öngörülen kabul edebilirlik sınırları dışına taşan her türlü davranış" şeklinde tanımlanmaktadır (Dolu, 2011; akt. Alpman ve Yarcı, 2018: 152). Topluluklarda belirli normlar gündelik yaşamda bulunmaktadır. Bu normlara uyulmaması durumunda ise sapmalar oluşmaktadır. Bölge, kültür, ülke, zaman gibi belirli faktörler sapma davranışları ya da sapkın olarak nitelendirilme durumlarında değişkenlik göstermektedir. Bu yüzden evrensel bir sapma davranışından söz edilememektedir. Suç ise "kişisel alanı aşıp kamusal alana giren ve yasak olan kural ya da yasaları çiğneyen, buna bağlı olarak meşru cezaların ya da yaptırımların uygulandığı ve kamusal bir otoritenin (devlet ya da yerel bir kuruluş) müdahalesini gerektiren fiiller" olarak tanımlanmaktadır (Marshall, 1999: 702). Suç olgusu zaman, konum, siyasi gibi belirli faktörler çerçevesinde oluşmakta ve kapsam olarak da farklılıklar içermektedir. İnsanlık tarihi boyunca suç yeniden üretilerek devamlılık sağlamıştır. Suçun niteliği, kapsamları, bireysel ya da kolektif bir biçimde oluşumu gibi belirli faktörler doğrultusunda suç hep var olmuştur.

Şiddet kavramı dar ve geniş olarak da sınıflandırılabilmektedir. Dar anlamıyla şiddet; fiziki, özel ve kolektif bir şekilde eyleme geçirilen bir şiddet türüdür. Bu şiddet türünde ölüm ile sonuçlanan şiddet eylemleri, tecavüz, rehin alma, suikast, fiziki darbeler, terör, savaş gibi şiddet eylemleri yer almaktadır. Geniş anlamı ile şiddet ise dolaylı şiddet türlerini içermektedir. Devletler aracılığı ile yapılan ülkesel ya da medya üzerinden oluşturulan şiddetler, uluslararası şiddetler bu kapsamda yer almaktadır (Ünsal, 1996: 31-34).

Şiddet her alanda ortaya çıkabilmektedir. Şiddetin ortaya çıkışı ve sonuçları bölgesel, siyasal, kültürel farklılıkları içermekte ve şiddet olarak adlandırılan herhangi bir eylem evrensel bir şiddet içeriği oluşturmayabilmektedir. Örneğin devlet tarafından uygulanan şiddetlerin meşru kılınıp belirli bir yaptırıma tabi olmadığı noktalar

olabildiği gibi bireysel ya da organize işlenen suçların hukuk sisteminde yaptırımları olabilmektedir. Bu noktada ise şiddetin farklı türleri ve yaptırımları oluşmaktadır.

2.5. Şiddet Tipolojileri

Şiddet kavramı; uygulanışı, kapsamı ve etkileri doğrultusunda geniş bir alan içermektedir. Bu yüzden şiddet tanımlamaları ve tipolojileri disiplinler arasında farklılık gösterebilmektedir. Literatürde fiziki olabilmesinin yanı sıra farklı şekillerde de uygulanan şiddet tipolojileri; fiziksel, psikolojik, ekonomik, cinsel ve dijital olarak sınıflandırılmaktadır.

2.5.1. Fiziksel Şiddet

Şiddet türlerinde yaygın ve somut göstergeler ile bir görünürlük oluşturan fiziksel şiddet; "itmek, kakmak, yumruklamak, ısırmak, tokat atmak, herhangi bir araç ya da silah ile yaralamak ya da işkence yapmak, vb." şekillerde meydana gelebilmektedir (Şenol ve Yıldız, 2013: 9). Bireylerin vücutları üzerinde geçici ya da kalıcı lezyonlar oluşturabilen fiziksel şiddet bireyin fiziki bütünlüğüne yapılan bir saldırıdır. Ölüm ile sonuçlanan eylemlerin de bulunduğu fiziksel şiddet türünde eylem; birey, grup ya da kurumlar aracılığı ile uygulanabilmektedir (Polat, 2016: 25)

Her alanda karşılaşılabilen şiddet ve türevleri söylemler aracılığıyla da aktarılmaktadır. Toplumda kullanılan atasözleri ve deyimlerde yoğunlukla fiziksel şiddet içeren söylemler bulunmakta ve bu söylemler nesiller aracılığı ile aktarılarak şiddetin meşru bir zemini yaratılmaya çalışılmaktadır. Özellikle kadınlara karşı uygulanan fiziksel şiddetlerde bireyler, gruplar ve kurumlarda bu tutumların hâkimiyeti devam etmektedir. 1987 yılında eşinden fiziksel şiddet gören bir kadının açtığı boşanma davasında hâkim "kadının sırtını sopasız, karnını sıpasız bırakmamak gerek" atasözüne dayanarak davayı reddetmiştir (Altınay ve Arat, 2007: 17). Günümüzde de aile içi fiziksel şiddet mağdurlarının polislere başvurularında her aile arasında olabilir böyle durumlar, bir daha yapmaz gibi söylemlerle fiziksel şiddetin bir meşruluğu yaratılarak olağan bir süreç haline getirildiği görülmektedir.

Fiziksel şiddet, her alanda karşılaşılabilen bir şiddet türü olarak karşımıza çıkmaktadır. Özellikle eğitim, disiplin, korkutma ve cezalandırma gibi süreçlerde fiziksel şiddetler; birey, grup ya da kurumlar tarafından da uygulanmaktadır. Geleneksel ve yeni medya aracılığı ile de aktarılan fiziksel şiddet metinleri ya da görselleri bireyler üzerinde bir etki yaratımına sahiptir.

2.5.2. Psikolojik Şiddet

Psikolojik şiddet; fiziki bir müdahale olmaksızın bireyi korkutma, tahakküm altına alma, sindirme gibi istekler doğrultusunda uygulanan bir şiddet türüdür. Bu bağlamda bireye hakaret etmek, belirli ihtiyaçlarından yoksun bırakmak, yok saymak, alay etmek, cezalandırmak gibi tutum ve davranışlar psikolojik şiddetin oluşumunu sağlamaktadır. Psikolojik şiddet yalnız kalınan bir zaman diliminde uygulanabildiği gibi toplum içinde de uygulanabilmektedir. Literatürde duygusal şiddet olarak da adlandırılan psikolojik şiddet, somut bir delil bulunmaması ve başka şiddet türleri ile de beraber bulunabilmesi doğrultusunda diğer şiddet türlerinden ayrılmaktadır (Polat, 2016: 31).

Psikolojik şiddet, gündelik hayatta sıklıkla karşılaşılan bir şiddet türüdür. Ev, iş, kamusal herhangi bir alanda karşılaşabildiğimiz bu şiddet türü yaygın olmasının yanı sıra fark edilmesi de zor olan bir şiddet türünü yansıtmaktadır. Psikolojik şiddette somut bir şiddet içeriği olmamasından dolayı fark edilmesi diğer şiddet türlerine göre daha zordur. Bu yüzden bazı durumlarda bireyler psikolojik bir şiddet içinde olduğunu fark edememektedir. Yaşanan süreçte yapılan şiddetin olağan olduğunun düşünüldüğü ya da meşru bir zemine oturtulduğu şiddet eylemleri de oluşabilmektedir. Özellikle duygusal ilişkiler bağlamında yaşanan psikolojik şiddetler, bireyde belirli zamanlarda şiddet olarak algılanmamaktadır. Örneğin duygusal ilişkide bireyin yaşam alanına müdahale edilmesi, tercih ettiği kıyafetler üzerinden bir söylem ya da değiştirmeye zorlanması, sosyal çevresi ya da bireysel alanlarında hakaret edilmesi gibi davranışlar belirli ilişki kalıplarında ilişkinin olağan bir süreci ya da yaşanan bir olay neticesinde bireyin yaptığının şiddet olmadığı düşüncelerini yaratabilmektedir.

Psikolojik şiddet tekrarlayıcı bir süreç oluşturabilmektedir. Bu süreç şiddeti yaşayan birey bağlamında gelişim potansiyeline zarar vererek yaratıcılığını da önemli bir biçimde azaltmaktadır (O'Hagan, 2006: 55). Şiddete uğrayan birey belirli psikolojik problemler ile karşılaşabilmektedir. Yaşanılan kaygı ve bastırılma gibi olumsuz duygular iş, özel ya da bireysel yaşamında birey için zorlayıcı etkiler yaratmaktadır.

2.5.3. Cinsel Şiddet

Gündelik hayatta sıklıkla maruz kalınan "cinsel şiddet; cinsel bir eylem gerçekleştirmeye, istenmeyen cinsel sözler söylemeye, cinsel yaklaşım ve tekliflerde bulunmaya ya da bir kişiyi ticari amaçla cinsel olarak kullanmaya yönelik eylemlerin tümü olarak tanımlanmaktadır" (Çamaş ve Meşe, 2016: 63).

Cinsel şiddet, her cinsiyetten ve yaş grubundan bireyler üzerinde oluşturulan bir şiddet eylemidir. Cinsel şiddet eylemi saldırgan, mağdur ve eylem içeriğine göre değerlendirilmektedir. Eylemler; taciz, takip ve penetrasyon bağlamında sınıflandırılırken tacizler; görsel, sözel ve dokunsal tiplerde oluşabilmekte ve genellikle fiziksel bir belirti içermemektedir. Taciz kategorisine son yıllarda eklenen takip ise birey üzerinde kontrol ve korku sağlamak amacıyla saplantılı bir şekilde ilerleyen bir suçtur. Saldırganlar bireyin tanıdığı, etkileşimde olduğu ya da tanımadığı bireyler tarafından gerçekleştirilebilmektedir (Polat, 2016: 26-27).

Yoğunlukla kadınlar ve çocuklar üzerinden gerçekleştirilen cinsel şiddet, şiddetin görünmeyen bir biçimini de oluşturmaktadır. Bireylerin yaşadığı korku ve tehdit gibi durumlar neticesinde şiddet açıklanmamakta ve sistematik bir şekilde devamlılık sağlamaktadır. Yaşanılan toplumdaki belirli değerler, aktarımlar, tabular şiddetin açıklanması yönünde bir engel teşkil etmesine ek olarak cinsel şiddete maruz kalındığının farkına varılmayan belirli durumları da oluşturabilmektedir.

Cinsel şiddet fiziksel ve psikolojik şiddet ile de ilişkili bir biçimde açığa çıkmaktadır. Bireyin rızası dışında bedenine yapılmak istenilen herhangi bir müdahale için fiziksel güç kullanımı, açıklamaması doğrultusunda yönlendirilmesi gibi süreçler cinsel şiddet ile diğer şiddet biçimlerinin birlikte kullanımını göstermektedir.

2.5.4. Ekonomik Şiddet

Ekonomik şiddet, iş ve aile yaşantısında cinsiyet fark etmeksizin bireyin emeğinin yok sayılması, ücretinin verilmemesi, iş içi terfi durumlarında bireyin dâhil edilmemesi, emeğinin sömürülmesi gibi durumları kapsamaktadır. Ekonomik şiddet belirli kültürel kodlar ile farklılık göstermekte ve toplumsal problemlerin oluşumlarına da zemin hazırlamaktadır. Bu oluşumlar neticesinde ise ekonomik şiddet aile yaşantısı bağlamında kadın emeği üzerinde daha çok oluşum sergilerken çocuk ve yaşlı bireylerin de aile içinde ekonomik şiddete yüksek oranda maruz kalması yadsınmayacak bir boyuttadır. (Konuk ve Alıcı, 2022: 366).

İş yaşamında gerçekleşen ekonomik şiddet kendisini farklı boyutlar üzerinde gösterebilmektedir. Bu şiddeti Türkiye bağlamında ele aldığımızda oluşturulan iş tanımına sahip ve çalışabilecek görece fazla bireylerin oluşumu işveren nezdinde düşük ücret ile çalıştırabilirim algısını yaratmaktadır. İş tanımı ve sabit ücretin belirli olduğu konumlarda düşük ücret verilmesi ya da çalışılan bankaya kanunca tanımlı iş ücretinin

yatırılarak bir kısmının elden alınması ekonomik şiddetin belirli araçlar ile yeniden üretildiğini göstermektedir.

Kültürel bağlamda ekonomik şiddeti ele aldığımızda kadın emeğinin sömürüye çok açık bir noktada konumlandığını görmekteyiz. Kadınların ekonomik gelir getirebilecek herhangi bir işte çalıştırılmaması, iş hayatına kısıtlamalar getirmek, kazandığı ücretin aile bireyleri tarafından alınması, mal varlıklarına el koyulması gibi süreçler yaşanan ekonomik şiddetin boyutlarındandır (Gürkan ve Coşar, 2009: 125). Kadın emeğine ek olarak çalışan çocuklar ve yaşlılar üzerinden de bu ekonomik şiddetin sürdüğü görülmektedir. Çalışan çocukların elde ettiği kazancın aile bireyleri tarafından alınması, yaşlı bireylerin maaşları ya da gelir getiren başka kaynaklarının kullanılması bu şiddeti örneklendiren boyutlardandır.

Ekonomik şiddet erkek bireylere de görece yoğunlukla uygulanan bir şiddet türünü oluşturmaktadır. Duygusal ilişkileri ya da aile bireyleri tarafından daha yüksek ücret getirici bir işte çalışmaya zorlanması, ev içi ihtiyaç ve kişilerin bakımının ekonomik olarak bireye yüklenmesi erkekler üzerinde ekonomik bir şiddeti oluşturmaktadır. Özellikle kültürel kodlar erkekler üzerinde oluşturulan ekonomik şiddeti besleyen ana faktörlerden biridir.

2.5.5. Dijital Şiddet

Yüz yüze kurulan iletişimler internet teknolojisinin gelişimi ile dijital alanlarda da sürdürülebilir bir iletişim türünü ortaya çıkarmıştır. Oluşan bu iletişim süreci ile dijital alanlarda da şiddet açığa çıkarak dijital şiddetin oluşumunu meydana getirmiştir. Dijital şiddet dijital platformlar ve materyaller ile birey, grup ya da kurumların bilgilerinin elde edilmesi veya izinsiz yayınlanması, nefret söylemleri, taciz edilmesi gibi eylemler doğrultusunda gerçekleştirilmektedir. Dijital şiddet geleneksel şiddet türlerinin çoğu etkisini içermektedir. Oluşan tek fark ise şiddetin yüz yüze gerçekleştirilmesi yerine dijital alanlar üzerinden icra edilmesidir (Özgür ve Özkul, 2022: 556). Dijital şiddet; cinsiyet, yaş, bölgesel konum fark etmeksizin tüm kullanıcılara uygulanan bir şiddet türünü oluşturmaktadır.

Willard (2007: 5-13) dijital şiddet boyutunu 8 başlık altında toplamıştır. Bunlar:
1) Kızdırma (Flaming): Kızdırma iki ya da daha fazla birey arasında meydana gelen tartışmalardan oluşmaktadır. Bu tartışma genellikle kaba ve saldırgan bir dil kullanılarak hakaret ve tehdit etme süreçlerini içermektedir.

2) Taciz (Harassment): Bireylere sistematik bir şekilde rahatsız edici mesajlar ve aramalar gönderilmesidir. Taciz mesajları genellikle anlık ve yazılı bir biçimde kişisel iletişim kanalları ile yapılmaktadır.

3) İftira (Denigration): Hedef alınan bireyin itibarını zedelemek amacıyla birey hakkında teknolojik iletişim araçları ile zararlı, uygunsuz ve itham edici dijital iletişimlerdir.

4) Taklit Etme (İmpersonation): Birey, grup ya da kurumların dijital iletişim kanallarının ele geçirilmesi ya da yeni bir hesap aracılığı ile taklit edilen kişiler gibi davranılmasıdır.

5) İfşa etme (Outing and Trickery): Bireylerin kişisel görselleri ya da yazılı iletişimlerini internet aracılığı ile izinsiz bir şekilde yayınlamaktır.

6) Dışlamak (Exclusion): Bireylerin dijital alanlarda yaşadıkları dışlanma durumlarıdır. Dışlanmış olarak belirlenen birey dijital alanlarda yapılan iletişim ya da etkinliklere dâhil edilmemektedir.

7) Siber takip (Cyberstalking): Bireylerin dijital alanlar aracılığı ile sistematik bir şekilde takip ve kontrol edilmesidir.

8) Siber Tehditler (Cyberthreats): Dijital ağlar ve platformlar aracılığı ile bireylerin tehdit edilmesidir.

Dijital şiddet birden çok biçimde uygulanabilen bir şiddet türünü açığa çıkarmaktadır. Avrupa Konseyi dijital şiddet türünü altı başlık altında ele almaktadır. Bunlar; çevrimiçi alanda uygulanan doğrudan ya da fiziksel şiddet ile tehdit, siber suç, siber taciz, nefret söylemi, çocuklara yönelik taciz, cinsel istismar ve gizliliğin ihlalidir (Avrupa Konseyi, 2008; akt. Şener ve Abınık, https://www.stgm.org.tr/e-kutuphane/turkiyede-dijital-siddet-arastirmasi-2021/, 2023).

Literatürde "'siber zorbalık', 'siber tartaklama', 'siber taciz' gibi farklı kavramlarla da tanımlanan dijital şiddet alışılagelmiş şiddetin çoğu özelliğini kapsamaktadır" (Özgür ve Özkul, 2022: 55). Siber bir zorbalık doğrultusunda gerçekleşen bu şiddet yeni bir şiddet alanını da yaratmıştır. Siber zorbalık dijital teknolojiler doğrultusunda gerçekleşerek hedef alınan birey ya da grubu korkutmak, utandırmak ya da kızdırmak gibi belirli amaçlar içeren bir şiddet içeriğidir. Bu şiddetin uygulanma alanları ise akıllı telefonlar, sosyal medyalar, mesajlaşma ya da oyun platformları gibi dijital içeriklerde meydana gelmektedir (Gürkan vd. 2022: 1805). Literatürde siber zorbalık üzerine yapılan tanımlamalar birbirine yakın olmasının yanı

sıra farklı tanımlamalar da mevcuttur. Siber zorbalığın sistematik bir şekilde gerçekleşmesi gerektiği bazı tanımlamalarda öne sürülmektedir fakat paylaşılan herhangi bir iletinin fazla kişiye ulaşımı doğrultusunda da siber zorbalık gerçekleşebilmektedir. Bu doğrultuda siber zorbalıklar elektronik bir ortamda birey ya da gruba bilerek ve isteyerek zarar verme davranışı ile gerçekleşmektedir. Sosyal ağların yoğun kullanımı, yeni iletişim alanlarının oluşumu ve anonim kalabilme ihtimalleri doğrultusunda her geçen gün artarak şiddeti yeniden üretmektedir (Özmen, 2018: 958-959).

> "Siber zorbalığın iki çeşidi vardır: İlki olayın daha çok teknik yönünü içeren elektronik zorbalık, diğeri ise olayın daha çok psikolojik yönünü içeren elektronik iletişim zorbalığıdır. Elektronik zorbalık kişilerin şifrelerini ele geçirmek, web sitelerini hacklemek, spam içeren/ bulaşıcı mailler göndermek gibi teknik olayları içermektedir. Elektronik zorbalık, bireysel yapılabileceği gibi birçok kişi tarafından organize bir şekilde aynı anda da yapılabilmektedir. Bu saldırılar donanım ve yazılımlara direkt olarak etkide bulunurken, dolaylı olarak kişilerin duygularına da etki etmektedir. E-iletişim zorbalığı ise bilgi ve iletişim teknolojilerini kullanarak kişileri sürekli rahatsız etme, kişilerle alay etme, isim takma, dedikodu yayma, internet üzerinden kişiye hakaret etme ya da kişinin rızası olmadan fotoğraflarını yayınlama gibi ilişkisel saldırı davranışlarını içermektedir. Bu da direkt olarak duyguları etkilemektedir." (Bölükbaş ve Kırık, 2020: 949).

Siber zorbalık, dijital iletişim araçlarına görece kolay bir erişim ve bu araçlara bağımlılık dolayısıyla sıkça gerçekleştirilen bir eylem türüdür. Bu doğrultuda yapılan belirli araştırmalar siber zorbalığın önemli bir noktada olduğunu göstermektedir. Erdur-Baker ve Kavşut (2007) 'un 14-19 yaş aralığındaki öğrencilerle yaptığı araştırma doğrultusunda dört öğrenciden birinin siber zorbalık gerçekleştirdiği, üç öğrenciden birinin de buna maruz kaldığı belirtilmiştir. Arıcak (2009)'ın üniversite öğrencileri üzerinde yaptığı bir araştırmada ise beş öğrenciden birinin en az bir kere siber zorbalık yaptığı belirtilmiştir (Yaman ve Peker, 2012: 821).

Siber zorbalık ile ilgili çalışmalarda fail ya da mağdurların yüksek bir kısmının bu eylemi öncelikle bir şaka ya da eğlence olarak algıladıkları ve oluşabilecek herhangi bir zararı hesaplamadıkları gözlemlenmektedir. Dijital alanlarda bilgi yayılımının

hızlılığı ise şaka doğrultusunda başlayan eylemin yayılmasına ve olumsuz sonuçlar yaratmasına neden olmaktadır. Bu doğrultuda mağdurların yaşanan siber zorbalıktan rahatsızlık duymasına karşın aile, arkadaş ya da öğretmenleri ile paylaşmaktan kaçındıkları görülmektedir (Akca vd. 2014: 20).

İletişimin gelişimi doğrultusunda yaşanan dönüşüm dijital bir iletişimi yaratarak kültürü, kimliği ve benliği dönüştürmekte iletişim ve etkileşimleri de dijital kültür üzerinden üretmektedir. Bu doğrultuda yaşanan değişimlere ek olarak şiddet ve türevlerinin de bir dönüşümünü görmekteyiz. Yeni çağın yeni zorbalığı olarak adlandırabileceğimiz siber zorbalıklar hızlı bir yayılım doğrultusunda gerçekleşerek bireylere zarar vermektedir. Beran ve Li (2005) siber zorbalığın çocuklar üzerinde korku, anksiyete, üzüntü, konsantrasyon bozukluğu yarattığını, Mitchell, Ybarra ve Finkelhor (2007) ise siber zorbalığın gençler arasında madde kullanımı, suç işleme ve depresyona etki ettiği ve bu doğrultuda suç işleme oranlarını da yükselttiğini ifade etmişlerdir. Ybarra ve Mitchell'e göre (2007) siber zorbalık gerçekleştiren bireylerde saldırganlık, kuralları çiğneme davranışlarına yatkınlıklar bulunmaktadır (Aksaray, 2011: 418-419).

Toplumsal Bilgi ve İletişim Derneği (TBİD) ve Birleşmiş Milletler Nüfus Fonu (UNFPA) aracılığı ile "Dijital Şiddet ile Mücadele" projesi kapsamında Türkiye'de yapılan araştırmada her beş kişiden bir kişinin dijital şiddete maruz kaldığı ve bu dijital şiddeti en çok gençlerin yaşadığı aktarılmıştır. 15-17 yaş aralığında bulunan her beş gençten birinin, 18-32 yaş aralığında ise her üç gençten birinin dijital şiddete maruz kaldığı belirtilmiştir. Kadınların dijital şiddete cinsiyetlerinden ve fiziksel görüntüleri üzerinden erkeklerin ise siyasi görüşleri doğrultusunda dijital şiddete uğradığı aktarılmıştır. Dijital şiddet uygulanma alanlarına bakıldığında ise Instagram üzerinden %53, Facebook üzerinden %35, Twitter üzerinden ise %19 oranında gerçekleştiği belirtilmiştir (Şener ve Abınık, https://www.stgm.org.tr/e-kutuphane/turkiyede-dijital-siddet-arastirmasi-2021/ 2023).

Kültürel dönüşümün önemli dinamiklerinden olan medya ve araçları kültürel dönüşümleri belirleyen ve yön veren bir şekilde bireyler üzerinde bir etki yaratımına sahiptir. Bu doğrultuda fiziksel dünyaya paralel bir biçimde sanal dünya oluşturularak bir dijital kültür de yaratılmıştır. Oluşturulan bu dijital kültürde bireyler kültürel açıdan yeni dinamiklerle karşılaşmakta, içerik üretici pozisyonundan dolayı da kültürel

dönüşümde etkin olmaktadır (Akgül, 2021: 208). Bireyin içerik üretimlerinde etkin oluşu hem kültürel dönüşümde dönüştürülen hem de eyleyen bir yapıya geçişini sağlamıştır. Konuyu dijital şiddet bağlamında ele aldığımızda yaşanan dijital kültür doğrultusunda bireylerin eylemleri, bedenleri, düşünceleri, ilişkileri, sermayeleri, beğenileri gibi birden çok kategori belirli hâkim yapılar çerçevesinde uygun olan ya da olması gereken şeklinde ayrımları tabi tutulmuştur. Bu etki doğrultusunda da birey belirli şiddet içeriklerinde bir mağdur ya da uygulayan pozisyonuna geçiş sağlayabilmiştir. Özellikle sosyal medya platformlarının yoğun kullanımı hem dijital kültürün yayılımını sağlamakta hem de dijital şiddet noktasında tahakküm eden ve edilenleri bir arada bulundurmaktadır.

2.6. Pierre Bourdieu Sosyolojisi

1930 yılında Fransa'nın Deguin kasabasında dünyaya gelen Bourdieu'nun kariyeri pek rastlanılmayan yukarı doğru bir hareketlilikte oluşmuştur. Alt orta sınıflı bir ailenin çocuğu olan Bourdieu, toplumsal kökenlerinden ve kültüründen College de France'a yükselmiştir. Çocukluk ve ilk gençlik yıllarını kırsalda geçiren Bourdieu, hem yetenekli hem de çalışkan bir öğrencidir. Bourdieu yeteneği ve çalışkanlığı doğrultusunda ilk olarak Lycée de Pau'ya, ardından ise Ecole Normale Superieure'e (NSE) girmiştir. ENS ise Fransız entelektüellerinin yetiştirildiği bir okul haline gelmiştir. Michel Foucault, Jean-Paul Sartre, Louis Althusser gibi isimler de mezunları arasında yer almaktadır (Swartz, 2015b: 31-32).

Bourdieu sosyolojisi için Cezayir ve yaptığı incelemeler bir önem taşımaktadır. Cezayir'de ilk etnografik çalışmasını yürüten Bourdieu'nun bu çalışmaları birden çok eserin yazımı ile sonuçlanmıştır. Kolonyal kapitalizm ve pre-kapitalist toplumlarda yaşanan bağımsızlık mücadelelerinin kentleşme, ücretli emek artışı gibi alanlarında oluşan değişimlerini eserlerinde değerlendirmiştir. (Jourdan ve Naulin, 2016: 7). "Bourdieu, Cezayir'i basit bir şekilde incelememiş; onun içsel değişkenlerini; sadece Fransız sömürgeciliği tarafından değil, Cezayir ulusal kimliğinin kırsal, kabilesel ve geleneksele karşı modern ve Arap olarak inşası nedeniyle de damgalanmış ve marjinalleştirilmiş bölgesel ve sözde azınlık olan topluluklarını araştırmıştır" (Calhoun, 2015: 68). Savaşın ve sömürgeciliğin korkunç gerçekleri ile Cezayir'de yapmış olduğu araştırmada karşılaşan Bourdieu, sömürgeci kapitalizmin yerli milliyetçilik ile çatışmalarının meydana getirdiği felaketi anlayabilmek adına sosyoloji ve etnolojiye yönelmiştir (Wacquant, 2007: 53-54). Bourdieu'nun Cezayir'de yapmış olduğu

araştırma Bourdieu sosyolojisinin yapı taşları olan alan, sermaye, habitus kavramlarının kökenini de oluşturmaktadır. Yaptığı alan çalışması Bourdieu'nun antropoloji ile Durkheim ve Weber'in etkilerinin görüldüğü bir etkileşimi oluşturmaktadır (Palabıyık, 2011: 125).

Toplumsal eşitsizliklerin devamlılığının bir direniş olmaksızın sürdürülmesini sosyolojik araştırmalarının merkezine alan Bourdieu, cevap olarak toplumsal eşitsizliklerin kurumlar, kültürel kaynaklar ve pratiklerin aracılığı ile devam ettirilmesi olduğunu dile getirmiştir. Kültür ve iktidar ilişkisini entelektüel tasarısının merkezine alan Bourdieu, kültür sosyolojisine büyük katkılar sağlamıştır (Swartz, 2015b: 387).

> "Bourdieu sosyolojisi, birbirine zıt görünen birçok kavram ve kuramı bir araya getirme çabasını içerir. Var olan tüm ikiliklere eleştiri getiren Bourdieu, her kavram ve kuramın, incelenen olgu ve olaya göre açıklayıcılığının değişebileceğini, bu yüzden hiçbir kavram ve kuramın dışlanamayacağını, aynı zamanda hiçbirinin de genel geçer kabul edilemeyeceğini ısrarla vurgular. Salt yapıya veya salt özneye vurgu yapan çalışmaların vurgu yapmadığı gerçeklikleri sürekli olarak gözden kaçırdığını belirten Bourdieu'ya göre, incelenen olay veya olgunun tüm tarihsel geri planının bilinmesi gerekir" (Özsöz, 2009: 11-12).

Bourdieu sosyolojisi, aktörlerin üzerinde etki yaratan ilişkileri neden-sonuç bağlamında ele almaktadır. Bu noktada toplumsal aktörler bu etkilerin bilincinde olmamaktadır. Bu bağlamda Bourdieu, toplumsal mekanizmaların görünürlüğünü oluşturmak ve kısıtlayan şeylerin neler olduğunu gösterebilmenin sosyologların görev olduğunu ifade etmektedir. (Jourdain ve Naulin, 2016: 16-20). Bourdieu, sosyolojinin görevini de toplumsal dünyada gömülü yapıların ve bu yapılardaki yeniden üretimi sağlayan mekanizların gün ışığına çıkarılması olarak belirtmiştir (Wacquant, 2016: 17). Bu yapıların açığa çıkarılabilmesi için öznel algılardan bir soyutlanma yaşanması gerekmektedir. Öznel algılar tahakküm yapılarını pekiştirerek aktörlerin sınıflandırılmasını ve temsillerini olan durumu ile kabul edemez. Bu yüzden sosyal bilimciler ortak duyuya dayalı olan gündelik temsillerden epistemolojik bir kopuş sergilemelidir. Öznel bilgilerin yarattığı sınırlılıkları aşabilmek için nesnel bilgiler olmalıdır fakat nesnel bilginin de sınırlarından kurtulabilmek için ikinci bir epistemolojik kopuş gereklidir. Bu kopuş iki yönlü ilerlemektedir. İlk olarak pratiklerin konumlanış ve üreten niteliği doğrultusunda eleştirel düşünülmesi gerekliliğidir.

Eleştirel düşüncenin gerekliliği ise pratiklerin yapılar tarafından kurulurken yapılar tarafından da belirlenmesidir. İkinci kopuş ise kuramsal pratiklerdeki özgül nitelik üzerine eleştirel düşünme gerekliliğidir. Bu doğrultuda Bourdieu, sosyoloji üzerinde de düşünümsel bir bakış açısı önererek kuram gelişimi için zorunlu bir uğrak olduğunu aktarmaktadır. Bu nedenle sosyal bilimcinin kuramsal bilgi ile pratik arasında oluşabilecek bilgi uçurumunu sistematik olarak hatırlayabilmesi için bir dil oluşumu gerekliliğinin de altını çizmektedir. Bu sayede araştırmacı dikkatini salt araştırma nesnesi üzerinde değil araştırmacı ile araştırılan nesne ilişkisine de yoğunlaştırır (Swartz, 2015b: 84-87).

İlişkisel düşünebilmenin önemini vurgulayan Bourdieu, tözcülük, gerçekçilik ya da kendiliğinden bilgi kuramı olarak adlandırdığı yaklaşımların bilimsel bilgi gelişimlerinde temel engeller olduğunu düşünmektedir. Bu yapıya karşı ilişkisel veya yapısalcı bir alternatif sunarak bilimsel düşüncenin temelinde olması gerektiğini öne sürmektedir (Swartz, 2015b: 90-91).

2.7. Pierre Bourdieu Sosyolojisinde Kavramlar

Bourdieu sosyolojisi antropoloji, felsefe, dilbilim, sosyoloji vb. disiplinlerin sınırlarını aşarak çalışmalar yürüttüğü için sınıflandırmak zordur. Bu sınırların aşımı ile ampirik ve kavramsal araştırmalar yapan Bourdieu, alan-habitus gibi büyülü kelimeleri ile zengin bir karmaşıklığı oluşturmuştur (Çeğin vd. 2007: 13-14). Bourdieu sosyolojisinde ise habitus, sermaye, alan, eril tahakküm ve simgesel şiddet kavramları temel oluşturmaktadır.

2.7.1. Habitus

Bourdieu sosyolojisi için temel kavramlardan biri olan habitus, Aristoteles'in "hexis" kavramından ortaya çıkmıştır. Hexis; bireylerin davranış biçimlerini, fiziksel becerilerini ifade etmek için kullanılmıştır. Saint Thomas d'Aquin ise dini adetlerin toplumsallığını ifade etmek için hexis kavramını habitus olarak ifade etmiştir (Jourdain ve Naulin, 2016: 42). "Durkheim "Fransa'da Pedagojinin Evrimi" adlı derslerinde (1904–1905), Marcel Mouss "Beden Teknikleri Üzerine" makalesinde (1934) ve Max Weber de "Ekonomi ve Toplum"da "Dinsel Çilecilik" (1918) adlı tartışmasında habitus kavramını farklı içerikleriyle kullanmışlardır" (Palabıyık, 2011: 128).

Pierre Bourdieu habitusu "toplumsal olanın bedenlerde (ya da biyolojik bireylerde) inşa edilmesiyle ortaya çıkan, dayanıklı ve aktarılabilir algı, beğeni ve eylem

şeması sistemleri" olarak tanımlamıştır (Bourdieu ve Wacquant, 2016: 117). Habituslar salt bireysel ya da bir davranış belirleyici olmaksızın yapılandırıcı bir mekanizma olarak faillerin içinde işlemektedir (Wacquant, 2016: 27). Habitus toplumsal kökenlere göre de farklılık sergileyebildiği için konuşma tarzları, beğeni unsurları, bireysel kimlikler ya da bedensel hareketler gibi belirli farklılıkları içerebilmektedir (Meder ve Çeğin, 2011: 248).

Habitus, ilk sosyalleşme deneyimlerinde dışsal yapıların içselleştirmesi ile faillerde açığa çıkmaktadır. İlk sosyalleşme pratikleri ve algıları oluştururken eylemlerin yapısal sınırlarını da çizmektedir. Bu doğrultuda habitus bir topluluk ya da grupta neyin olanaklı ya da olanaksız olduğu ile ilgili içselleştirilmiş yatkınlıklar oluşturmaktadır (Swartz, 2015b: 147). Habituslar bir tarihin ürünü olduğu için yeni deneyimlere ve etkilere açık bir yatkınlıklar sistemidir. Failler başlangıçta bu yatkınlıklar sisteminin pekişmesini sağlayabilecek deneyimlerle karşılaşabilmektedir (Bourdieu ve Wacquant 2016: 125-126).

Habitus biz ile çevremizdeki dünyanın bir ilişkisine dikkat çekmektedir. Bu ilişkiler yalnızca eylemlerimiz ya da ifadelerimiz doğrultusunda değil düşüncelerimiz, meta ile ilgili algılarımız veya duygularımızda da kendisini göstermektedir. Habitus sosyalleşme doğrultusunda edinildiği için sınıfsal ya da ulusal habituslar da meydana gelmektedir (Yel, 2007: 565).

Habituslar bireysel eylemleri içermesinin yanı sıra toplumsal yapıda oluşan konumlara uygun bir sosyal süreci de içermektedir. Failler bu doğrultuda statülere uygun olan rolleri oynamayı öğrenmektedir. Habituslar bu noktada kurumlar ve bedenlerin bir buluşmasını oluşturarak faillerin farklı alanlarda oyunu sürdürebilmesinin temelidir (Calhoun, 2007: 103). Habitus; dâhil olunan sosyal gruplar, kültürler, sermayeler vb. unsurlar dâhilinde belirli farklılıkları içermektedir. Habitus kavramı toplumsal dünyayı anlamak ve değerlendirmek için pratik yetenekleri oluştursa da sınıfsal yapıda belirli özellikleri ifade ederek toplumsal eşitsizliğin yeniden üretimini gerçekleştirmektedir. Bourdieu "Distinction" eserinde beğenilerde oluşan farklılıkları sınıfsal konumlardaki bireysel farklılıkların göstergesi olarak betimlemiştir. Oluşan farklılıklar sadece güç ve sermaye farklılıklarından değil bireylerin mahrem ve bireysel nitelikleri dolayısıyla da oluşabilmektedir. Habitusun seçkinlik/itibar üzerinden karlar sağlamasını Bourdieu analizinde işlerlik kazandırır (Çeğin ve Tatlıcan, 2007: 323-324).

Habitus kavramını bazı yorumcular alışkanlık ile bağlantılı görse de temel bir ayrım Bourdieu terminolojisinde görülmektedir. Habitus edinilmiş olmakla birlikte eğilimler şeklinde bedende cisimleşerek temel düşünceler değil özel düşüncelerin bireysel ve kolektif tarih bağlantısıdır. Alışkanlık kopyalanabilen bir yapı oluştururken habitus yaratıcı bir yapıdadır. Habitus bir tarih dışı bir öz ya da kader değil geçmiş tecrübeler doğrultusunda strateji üreticidir (Çeğin ve Tatlıcan, 2007: 317).

2.7.2. Sermaye

Bourdieu, toplumsal dünyayı birikmiş bir tarih olarak ele almaktadır. Bu tarihe ise sermaye, birikim ve etkilerinin dâhil edilmesi gerektiğini aktarmıştır. Sermaye maddileşmiş ya da cisimleşmiş bir biçimde emektir. Özel olarak fail ya da gruplar tarafından el konulması doğrultusunda emek ve getirileri failler ya da gruplar bünyesinde toplanmaktadır. Sermaye nesneleşmiş ya da somutlaşmış biçimleri ile potansiyel bir kâr üretme ve kendini genişletmiş bir biçimde yeniden üretme kapasitesi olarak varlığını sürdürme eğiliminde olan bir gücü yansıtmaktadır (Bourdieu ve Richardson, 1986: 243-246).

Bireylerin sosyal uzamda konumlarını ortaya çıkaran ve iktisadi bir kavram olan sermaye, Pierre Bourdiue sosyolojisinde Marxt'tan ödünç alınmıştır. Sermaye kavramı Marx'ta salt üretim araçlarının hâkimiyetini kapsarken Bourdieu sosyolojisinde iktisadi alanla sınırlandırılmamaktadır. Bourdieu, aktörlere toplumsal kaynaklar oluşturan birden çok sermayeyi ele almaktadır (Jourdain ve Naulin, 2016: 105-106). Sermaye ve alt türlerinin yapısı belirli bir zaman dilimindeki sosyal dünyaya içkin yapıyı aktarmaktadır. Sermayeyi tüm yönleri ile ele almadan tek bir biçimde ele almak sosyal dünyayı ve yapısını açıklayabilmek için yararsız bir çaba içerir (Bourdieu, 1986: 241). Değişen toplumsal koşullar neticesinde sermayeler salt ekonomik bir anlam barındırmayarak farklı şekillerde de yeniden üretimlere tabi olmaktadır. Bu doğrultuda sermayeler faillerin alandaki konumunu da belirlemektedir. Sermaye alana özgü olması dolayısıyla oluştuğu alanda anlamlı kılınan, alan dışı noktalarda üretim ve yeniden üretim süreçlerinde istenilen etkiyi veremeyen, toplumsal ilişkileri yeniden üreten bir toplumsal enerjidir. Ele alınan konular, paylaşılan duygular, konumlar, tüketimler ya da sermaye önceliklerini algılayabilmek için sermayelerin toplumsal bir ilişki olduğunu kavramamız gerekmektedir (Bourdieu, 2015: 176).

Bourdieu sermaye türlerini dört başlık altında toplamıştır. Bunlar; ekonomik sermaye, kültürel sermaye, sosyal sermaye ve simgesel sermayedir.

a) Ekonomik sermaye, Pierre Bourdieu sosyolojisinde Marx'ın yaklaşımından ile ilişkilidir ancak Bourdieu ekonomik sermaye türünü salt ekonomik bağlamda ele almamış ekonomik sermayenin diğer sermaye türleri ile ilişkisel yönlerine de odaklanarak üretim ve dolaşımını aktarmıştır (Göker, 2007: 282). Ekonomik sermaye alanlarda geçerliliği yüksek bir türdür fakat ilişkisel bağlantıları açıklamak için tek başına yeterli olmamaktadır. Ekonomik sermaye, istenilen bir zaman diliminde doğrudan paraya çevrilebilen bir sermaye türüdür. Failler ya da grupların erişebildiği bu ekonomik kaynaklar para, mülkiyet gibi noktalarda oluşum sergilemektedir (Bourdieu, 1986: 242). Bu doğrultuda meta, konum vb. durumlara erişimi kolaylaştırırken eşitsizlik yaratımına da sebebiyet verebilmektedir. Ekonomik sermaye, sermaye türlerinde ilk düşünülen sermaye olmakla birlikte alandaki etkinliği de yadsınmayacak bir konumdadır. Bu sermaye türüne sahip olmak diğer sermayelere erişimi de kolaylaştırmanın yanı sıra miras yolu ile de nesiller arasında aktarıma sahiptir (Jourdain ve Naulin, 2016: 108).

b) Kültürel sermaye, belirli oluşumlar neticesinde ekonomik sermayeye dönüşebilen ve eğitim nitelikleri doğrultusunda da kurumsallaşabilen bir sermaye türüdür. Bourdieu kültürel sermaye kavramını özellikle eğitim süreçleri ile ilişkilendirerek açıklamıştır. Farklı sınıflardan gelen öğrencilerin elde ettiği başarıları sınıflar arasındaki kültürel sermayeler ile ilişkilendirmiştir. Bu ilişkisel bağlantı ile de oluşan başarıların yalnızca yetenekler dâhilinde gelişim sergilediği düşüncesinden ve ön kabullerden kurtulmayı hedeflemiştir (Bourdieu, 1986: 242-243). Eğitim ile ilgili çalışmalarında toplumdaki sınıfsal yapıların bir betimlemesini yapan Bourdieu, bu çalışmalar ile de toplumsal tabakalaşmaların üretimi ve yeniden üretimi sürecine odaklanmaktadır. Bourdieu, faillerde eğitim ile eşitlik sağlanamadığını aktarmıştır. Okullar arasındaki kalite ya da itibar bakımından oluşan farklılıklar, kültürel sermaye aktarımı doğrultusundaki başarı farklılıkları bu eşitsizliği örnekler niteliktedir. Bourdieu, okulda verilen eğitimlerin hâkim olan kültürel kodlar ve ideolojiler çerçevesinde aktarıldığına da dikkat çekmektedir. Bu bağlamda bulgularını bir formüle dayandıran Bourdiue, eğitimsel süreçlerdeki başarıların erken dönemlerde alınan eğitimlerle ilişkili olduğunu aktarmıştır (Aktay, 2007: 477-482).

Kültürel sermaye; donanım, meşrulaştırma, otorite kaynaklarına ulaşımda dağıtılan bir sermayedir ve inşa edilen topluma göre de dini, bürokratik, politik ve eğitimsel sermaye gibi farklı alanlarda öne çıkabilmektedir (Göker, 2007: 282).

Kültürel sermaye; failler üzerinde bedenselleşmiş (zihin ve bedende süreli eğilimler ile), nesneleşmiş (resim, kitap, sözlük gibi kültürel metalar ile) ve kurumsallaşmış (eğitim, statü gibi) şekillerde bulunmaktadır (Bourdieu, 1986: 242-243).

Bedenselleşmiş kültürel sermayeler, faillerin sosyalleşmeleri doğrultusunda içselleşerek beğeni ve anlayış biçimlerini oluşturmaktadır. Kültürel sermayelerin bedenselleşmesi kültür doğrultusunda oluşan yatkınlıkları da belirtmektedir (Swartz, 2015b: 111). Bedenselleşen kültürel sermaye kendini yazı biçimleri, dil ve beden kullanımları şeklinde gösterebilmektedir. Oluşan bu kullanımlar ailenin sosyal konumu doğrultusunda şekillendiği için eğitim alanında belirli eşitsizlik yaratımlarına zemin hazırlayabilmektedir (Bourdieu, 1996; akt. Göker, 2007: 282).

Nesneleşmiş kültürel sermayeler yazı, resim gibi nesneler üzerinde somutlaşarak aktarılabilir bir boyutta şekillenmiştir. Bu doğrultuda sermaye hem ekonomik hem de sembolik bir bağlamda işlevsellik kazanmaktadır (Bourdieu, 1986: 244).

Kurumsallaşmış kültürel sermayeler, "eğitim kurumları arasındaki hiyerarşiden çıkan insanların ayrıcalıklı ve dezavantajlı mesleki konumlara yerleşmesinde sınıf hiyerarşilerinin yeniden-üretilmesi, bu örtüşmenin hangi mekanizmalarla mümkün olduğu kültürel sermayenin bu hali incelenerek" aktarılmıştır (Göker, 2007: 283). Kurumsallaşmış sermayeler sosyal uzamda nesneleştirilmiş veya somutlaştırılmış bir biçimde görünmektedir. Kurumsallaşan sermayeler bireylere akademik alanda aktarılmakta, akademik nitelikleri bağlamında da kültürel sermayeleri somutlaştırılmaktadır (Dursun, 2018: 89).

c) Sosyal sermaye, "bir birey ya da bir grubun, kalıcı bir ilişkiler ağına, az çok kurumlaşmış karşılıklı tanıma ve tanınmalara sahip olması sayesinde elde ettiği gerçek ya da potansiyel kaynakların toplamıdır, yani böylesi bir ağın harekete geçirmeye olanak sağladığı sermaye ve güçlerin toplamıdır" (Bourdieu ve Wacquant, 2016: 108). Sosyal sermayeler kurumsallaşmış bir ağa sahip olarak bilgi veya tanınma ilişkileri, bir üyelik gibi oluşumlar neticesinde oluşum sergilemektedir. Kurulan bu ilişkiler dâhilinde aktörler belirli avantajlar ve kaynaklar oluşturarak alanda kazanımlarını sürdürebilmektedir. Aile, okul, siyasal yapılanmalar vb. birleşimler ile elde edilebilecek sosyal sermayeler bir kurumsallaşma temelinde de devamlılığını sürdürebilmektedir (Bourdieu, 1983: 191-192).

d) Son sermaye türü olan simgesel sermaye diğer sermaye "türlerinden herhangi birinin, algı kategorileriyle kavrandığında büründüğü biçimdir" (Bourdieu ve Wacquant, 2016: 108). Simgesel sermaye diğer sermaye türleri ile etkileşimler doğrultusunda bir anlam kazanmaktadır. Simgesel düzeyde işlevselliği olan bu sermaye türü ekonomik alan dışında yer almaktadır. Bourdieu, simgesel sermaye kavramı ile üretimde, metada, egemenlikte ve bunlar üzerinden gerçekleşen simgesel şiddetlerde işleyen mekanizmaları ortaya çıkarmaktadır (Kaplan ve Yardımcıoğlu, 2020: 33). Simgesel sermaye sahipleri belirli ayrıcalıklara sahip olarak belirli faydalar edinebilmektedir. Diğer sermaye türleri ile oluşturduğu etkileşimler doğrultusunda da alanda geçerli olmakta ve belirli ayrıcalıkları da oluşturmaktadır (Jourdain ve Naulin, 2016: 109).

2.7.3. Alan

Bourdieu sosyolojisinde kilit bir önem taşıyan alan kavramı, kısmen Weber'in din sosyolojisi derlemesi ile oluşmuş ve habitusun işlevsel olduğu toplumsal ortamlarda bir yapı belirleyicisi olmuştur. Bourdieu alanı; bütün sermayelerin ortaya çıktığı, biriktirildiği ve mübadele edildiği bir konum olarak betimlemektedir. Alan bir mücadele alanı olarak konumlanarak bilgi, statü, meta vb.'nin dolaşıma girdiği bir yapıdadır. Bu mücadeleler doğrultusunda da farklı sermaye türlerinde bir dolaşım sağlamaktadır. Alanda oluşan bu dolaşımlar doğrultusunda failler sermayelerini tekellerine almak için bir mücadele içine girmektedir (Swartz, 2015b: 167-168).

Bourdieu, alanı bir oyun metaforu üzerinden de aktarmaya çalışmıştır. Oyun bir bahis üzerine kazanan ve kaybeden taraflardan oluşmaktadır. Oyuncular doxa ve oyuna olan inançları doğrultusunda bir mücadeleye girerek rekabet etmektedir. Oyuncular rekabet edebilmek için belirli kartlara (alandaki sermayeler) ve stratejilere (habitus) sahip olmalıdır ama kartlar oyun esnasında farklı güçleri yansıtabilmektedir. Bu da sermayelerin alanlardaki farklı güçlerine karşılık gelmektedir (Bourdieu ve Wacquant. 2016: 82-83). Alanda bulunuş oyunda belirlenen kuralların kabulüne ve kurallara olan inançla gerçekleşebilmektedir. Oynanmaya değer inancına ise Bourdieu "illusio" adını vermiştir. İllusio her alana özgü şeyler taşımakta ve failleri oyuna yönlendirerek elde edebileceği çıkarı sorgulatmaktadır. Bu doğrultuda da illusio oyunu işlevsel ve çalışabilir duruma getirmektedir (Kaya, 2007: 402).

Alanlar mücadelenin gerçekleştiği konumlardır ve mücadeleler üzerinde çıkar sağlayabileceğimiz yapılar ile gerçekleşmektedir. Bunun sebebi ise alanların sermaye birleşimleri doğrultusunda yapılandırılmış uzamlar olmasıdır. Sermayeler için gerçekleştirilen mücadeleler iki biçimde oluşmaktadır. İlk olarak bazı kaynakların dönüştürülme çabası bu mücadeleyi yansıtmaktadır. Bu dönüşümler ise bir sermayenin (toplumsal bir ayrıcalık sağlayan iktidar kaynağına) dönüştürülme çabasıdır. İkinci olarak sermayelerin toplumsal yapıdaki dağılımlarının mücadelesidir. Bu mücadelelerde failler toplumsal yapıdaki hiyerarşilerini sürdürmek ya da bu hiyerarşiyi ilerletmek için sermayelerini dönüştürmek, aktarmak ya da biriktirmek eğilimdedir (Swartz, 2015a: 54-56).

Alanlarda oluşan mücadeleler bir güç alanı yaratımını da oluşturmuştur. Alan yapısal olarak mücadele halindeki failler ya da kurumlar arasında mevcut olan güç ilişkilerinin bir durumudur. Failler gücünü kaybetmemek doğrultusunda sermayeleri ile belirli mücadelelere girmekte, oldukları konumu korumak ya da görece daha iyi bir konumda bulunabilmek adına da alandaki güçlerini yansıtmaktadır. Alanlar bir mücadelenin nesnesi, dönüştürmeye yönelik stratejilere de temel yaratan bir yapıdır (Bourdieu, 2016a: 138-139).

Alanda üç strateji birbirini izlemektedir. Bunlar; koruma, takip etme ve altüst etme stratejisidir. Koruma stratejisi, baskın grupta bulunan faillerin alandaki statülerine devamlılık sağlamak için başvurdukları bir stratejidir. Radikal çıkışlara ya da anlık gelişebilecek durumlara temkinli yaklaşmalarının yanı sıra oluşabilecek herhangi bir değişimin hâkim grup nezdinde gerçekleşmesini istemektedirler. Bunların sebebi ise oluşabilecek bir değişim doğrultusunda sermaye ve sermaye üzerindeki kontrollerini kaybedilme ihtimalleridir. Takip stratejisi alana yeni dâhil olan failler tarafından benimsenin bir stratejidir. Bu strateji ile de failler hâkim olunan konumları elde edebilmek adına uygun fırsatları beklemektedirler (Kaya, 2007: 401). Son olarak altüst etme stratejisi ise alanda hâkim olan gruplardan beklenti taşımayan failler tarafından gerçekleştirilmektedir (Swartz, 2015b: 177).

Bourdieu alanda bir sınırın var olup olmadığı var ise bunların nasıl belirlendiği noktasına da değinmektedir. Bourdieu, alanda oluşabilecek sınırların yine alanda belirlendiğini dile getirmiştir. Alanda var olan failler oluşabilecek rekabeti azaltmak ve alanda bir tekel yaratabilmek adına rekabet içinde oldukları faillerden farklılaşmak,

alana bir giriş bedeli oluşturarak bir aidiyet yaratmak ya da yeni dâhil olacak failleri dışlamak gibi belirli tutumlar sergileyebilmektedir. Bu doğrultuda alanın sınırları ancak bir ampirik çalışma doğrultusunda belirlenebilmektedir (Bourdieu ve Wacquant, 2016: 84-85).

Bourdieu, alan çözümlemelerinde temel alan olarak iktidar alanını almaktadır. İktidar alanı kavramını iki kesişen anlamda kullanmaktadır. İlk olarak iktidar alandaki mücadeleler ve farklılaşmaları düzenleyen üst-alan işlevi görmektedir. Bu anlamı iktidar alanı kavramının en önemli kullanımıdır. İkinci anlamı ise alandaki hâkim sınıf anlamını içermektedir (Swartz, 2015b: 191). İktidar alanı bir güç dengesinin de yapısıdır. Farklı sermaye biçimleri ya da iktidar çeşitleri ile bu yapıyı oluştururken aynı zamanda farklı iktidar biçimleri arasında tekelleşme mücadelelerini de kapsamaktadır. Bir başka yönden de farklı alanların sahip oldukları sermayeler failler ve kurum stratejilerine de sahne olmaktadır (Kaya, 2007: 416). Bourdieu, iktidar mücadelesinin maddi ve simgesel kaynaklar üzerinden yürütüldüğünü aktarmıştır. Ekonomik sermaye ve kültürel sermaye arasında oluşan karşıtlık Bourdieu'da iktidar alanını şekillendirmektedir (Swartz, 2015b: 192).

Sonuç olarak Bourdieu'nun alan kavramı, sermaye mücadelelerinin bulunduğu bir güç alanı yapısındadır. Belirli çıkarlar doğrultusunda yapılan mücadeleler alan için bakidir. Alan farklı yapılardan oluşarak belirli karşıtlıkları içermekte, süregelen güç mücadelelerinde bir çatışma alanını da doğurmaktadır. Alanda farklı sermayelerin öne çıkışları değişse bile yapılan mücadeleler ve tekelleşme arzusu başat bir konumda olmaktadır.

2.7.4. Eril Tahakküm

Pierre Bourdieu, cinsiyet ayrımının eril tahakkümü beslediği varsayımı ile eril tahakkümün üç kavram (cinsiyet, cinsellik, toplumsal cinsiyet) çerçevesinde nasıl işlediğini, fikir ve düzenleri eserinde tartışmaktadır. Bourdieu, cinsiyet ayrımlarının toplumsal yapıdaki düzenin işlemesini oluşturan temel yapı olduğu fikrinden hareketle eril tahakkümün karşıtlıklarla oluşturulan ayrımlar neticesinde habituslarda cisimleştiğini aktarmaktadır (Öztimur, 2007: 594). Bu doğrultuda eril tahakküm kavramı açıklamadan önce cinsiyet, toplumsal cinsiyet ve cinsellik kavramlarına değinmenin eril tahakkümün anlaşılması açısından bir önem taşıdığını düşünmekteyim.

Cinsiyet kavramı, biyolojik farklılıklara işaret ederek bireylerin bu farklılıklar doğrultusunda aldıkları terimlerdir. Cinsiyet, doğum sonrası bireyin sahip olduğu üreme organı doğrultusunda kadın ya da erkek olma durumunu yansıtmaktadır. Cinsiyet, sperm ve yumurtanın birleşimi ile ortaya çıkan bir yapıdır ve bireyler doğdukları andan itibaren bir biyolojik cinsiyete sahip olmaktadır (https://evrimagaci.org/cinsel-kimlik-biyolojik-cinsiyet-cinsel-yonelim-ve-toplumsal-cinsiyet-nedir-1470, 2022). "Cinsiyet, birey açısından, yaşamın daha ilk yıllarından itibaren toplumsal bir kategori olarak da anlam kazanmaya başlar. Takip eden yıllarda bireyin biyolojik cinsiyetini (sex) merkeze alan bir anlayış-düşünüş-yaşama dünyası inşa olunur. Oluşan bu dünyanın ismi toplumsal cinsiyettir (gender)" (Vatandaş, 2007: 35-36). Toplumsal cinsiyet, bireyler üzerinde beklentileri yansıtan kültürel bir bağlamda karşımıza çıkmaktadır. Toplumsal cinsiyet kavramını sosyoloji literatürüne kazandıran Ann Oakley göre cinsiyet (sex) biyolojik bir bağlama işaret ederken toplumsal cinsiyet (gender) ise cinsiyetlerdeki eşitsizliğe işaret etmektedir. Toplumsal cinsiyet kavramı, salt bireysel kimlik ya da kişilik bağlamında ele alınmayarak "kadınlık" ve "erkeklik" olguları çerçevesinde kültürel idealleri, stereotiplerini, kurumlar ve örgütler bağlamında da cinsel iş bölümlerini içermektedir (Marshall, 1999: 98). Feminist teoride ise toplumsal cinsiyet, toplum tarafından kadın ve erkek bireylere biçilen rolleri ifade eden bir kavramdır. Kültürel alt zeminle oluşturulan bu kavram toplumsal cinsiyet ayrımlarının salt bir sosyal bağlamda olmadığını siyasi temelli olduklarını da ifade etmektedirler (Nalbant ve Korkmaz, 2019: 170). "Toplumsal cinsiyet, verili bir cinsiyetin üzerine kültürün anlam işlemesi olarak anlaşılmamalıdır yalnızca (hukuki bir kavrayıştır bu). Toplumsal cinsiyet aynı zamanda, cinsiyetleri tesis eden üretim mekanizmasının ta kendisini belirtmelidir" (Butler, 2008: 52).

Cinselliğin tarihi ile insanlığın tarihinin eş zamanlı başlamaktadır fakat eski dönemlere dair bilgilerin kayıtlı olmamasından dolayı yeterli bilgilere sahip olunamamaktadır. 19. yüzyılda belirginleşen cinsellik kavramı, cinsel davranışlar ve atfedilen anlamlar doğrultusunda toplumsal olarak da inşa edilmektedir. Cinsellik, bedensel bir deneyim olması ile salt biyolojik bir eylem olarak algılanmıştır fakat cinselliğe ilişkin betimlemelerimiz, eylemselliğimiz ve davranışlarımız kendiliğinden bir oluşum sergilememekle birlikte iktidar ilişkileri bağlamında oluşmaktadır. Foucault'un "beden ve onun zevkleri" olarak adlandırdığı olgu cinselliği ifade

etmektedir. Bu olgu tarihsel olarak biçimlendirilmiştir ve toplumsal olarak ilişkiler, kimlikler, davranışlar bütünüdür (Berktay, 2009: 60-62).

Eril tahakküm yapısını üç kavramın ilişkiselliği açısından açıklayan Bourdieu, eril ve dişil arasında bulunan karşıtlıkların faaliyetler ve eşyalar doğrultusunda ayrılmasının keyfi olmadığını, karşıt sistemler içinde nüfuz ettiğini belirtmektedir. Sert-yumuşak, çıkmak-girmek, dışarı-içeri, altta-üstte gibi belirlenimlerde karşıtlıkların bir üst belirlenim sağlayarak ayrıştığını ve bu ayrımların bazılarının ise bedensel eylemlere karşılık geldiğini aktarmıştır (Bourdieu, 2016b: 20). "Cinsler arası ayrım insan tercihlerinin dışında "gerçek şeylerin düzeni" olarak görünür, her şeyin içinde normal olarak var olur, öznelerin habitus'ları olur; kabuller, düşünceler, eylem şemaları olarak bir sistem oluşturur" (Sancar, 2009: 190). Farklılıkların faillere normal olarak algı yaratması habituslarında mevcut eylemsellik ya da düşünceler şeklinde işleyiş göstermektedir. Bu sayede karşıtlıklar ya da tahakkümler eril tahakkümü yaratmakta ve yeniden üretmektedir. "Erkek veya kadın olarak, kavramaya çalıştığımız nesnenin içinde yer alarak, eril düzenin tarihsel yapılarını algılama ve değerlendirmenin bilinçsiz şemaları biçiminde bünyemize katmış durumdayız; bu nedenle de, eril tahakkümü düşünürken, kendileri de tahakkümün ürünü olan düşünme biçimlerine başvurma riskini taşıyoruz" (Bourdieu, 2016b: 17).

Tahakküm ilişkileri yapılandığında minnet ya da itaat biçiminde bir eylemselliğe kavuşmakta, cinsel edim ve söylemlerde de kendisini göstermektedir. Cinsel organlar ya da faaliyetlere yönelik şemalar bedene uygulanır. Bedenin yukarısı ya da aşağısı olarak oluşturulan yapılanmalar ya da sembolik tutumlar beden üzerinden söylemleri, algıları doğurur. Cinsel ilişkilerin tahakküm yaratımı olarak belirlenmesinin nedeni aktif ve pasif olarak bir ayrım inşa edilmesiyle erilin sahip olma, dişilin ise erotikleşmiş itaat ve tahakkümü kabul etmesidir (Bourdieu, 2016b: 21-35).

Toplumsal düzen bir eril tahakkümün onayı doğrultusunda sembolik bir makine işlevi görmektedir. Cinsiyetçi iş bölümleri, mekânlar ya da zaman bu işlevselliği yaratmaktadır. Bu doğrultuda toplumsal dünya cinsiyetlendirilmiş gerçeklik ve cinsiyetlendirici görüş ile inşa edilir. Algısal yapılar biyolojik gerçekliğe uygulanarak keyfi tahakküm ilişkileri yaratır. Oluşan bu keyfi tahakkümler düşünce biçimleri doğrultusunda algılayışlarımızı içermektedir. Alanda, metada ya da eylemlerde meydana gelen "olması gereken" biçiminde algılamamız tahakkümü yaratmanın yanı

sıra yeniden de üretimini gerçekleştirmektedir. Tahakküm yapıları tarihten ayrı olmamakla birlikte kurumlar ve bireyler doğrultusunda yeniden üretilmektedir. Bireyin aileden aldığı öğretiler, söylemler, kitle iletişim araçlarının aktarımları, dini ya da siyasi oluşumlar tahakkümün yeniden üretimini oluşturmaktadır (Bourdieu, 2016b: 23-50).

2.7.5. Simgesel Şiddet

Simgesel şiddet, alanda bireylerin maruz kaldığı bir şiddet biçimini oluşturmaktadır. Şiddet görünürlüğü açısından keskin bir bulgu sunmazken bireylerin hayatında farklı yapılar ile yoğun bir etki yaratmaktadır. Simgesel şiddet bir tahakküm kurma yöntemi yaratarak gündelik hayat, medya, eğitim kurumları, kadın-erkek ilişkilerinde güç yaratımı gibi alanlarda gerçekleştirilmektedir. Herhangi bir alanda egemenlik sahibi olanlar bu gücün sürdürülebilmesi adına simgesel şiddete başvurmaktadır. Bu doğrultuda habitus, simgesel şiddetin birey aracılığı ile benimsenmesinde kilit noktadadır (Ölçer, 2019: 34). Cinsel, kültürel, etnik ya da dilsel olarak oluşturulabilecek tahakkümler bir tanıma ile değil habitus kurucularının algı ve eylem şemaları doğrultusunda kendini göstermektedir (Bourdieu, 2016b: 53). Egemenlik altında olan bireylerin habitus yapıları ile egemen yapıların arasındaki uyum simgesel şiddeti oluşturur. Bu doğrultuda egemenlik altında olan bireyler egemen olan yapının üretilen ilişkisi ve çıkarına uygun kategoriler aracılığıyla bir algılama oluşturur (Bourdieu, 2006: 198).

"Simgesel şiddet, ona maruz kalanların ve aynı zamanda da, çoğu kez, onu uygulayanların sessiz suç ortaklığıyla ve her iki tarafın da onu uyguladıkları ya da ona maruz kaldıklarının bilincinde olmadıkları ölçüde uygulanan bir şiddettir" (Bourdieu, 1977: 21-22). "Kendi kurbanları için bile görünmez olan, bilgi ve iletişimin salt simgesel yöntemleri aracılığıyla ya da daha açık bir deyişle, duygusal, sınırsız, ya da tanıma ve tanımama yoluyla işleyen duyarsızlaştırıcı ve yumuşak bir şiddet türü" dür. (Bocquet, 1989; akt. Köse, 2004: 57). Simgesel şiddet, bedenler üzerinde fiziksel güç yaratımı uygulamadan yapılan bir şiddettir. Bu şiddet hükmeden ile hükmedilen arasında bir sınır tanınmasına yol açmakta ve bir kabullenme yaratmaktadır. Bu ilişkide hükmedilen birey ya da gruplar çoğu zaman bilmeden bazı süreçlerde de istemeden uygulanan bu tahakküme katkıda bulunurlar (Bourdieu, 2016b: 54).

Şiddetin görünmeyen bir biçimini de oluşturan simgesel şiddetin nasıl olduğu ya da oluşan şiddette neyin yasal ya da yasadışı olduğu noktasında cevap oluşturabilecek

tek güç bu şiddeti tanımlayan iktidardır (Copet-Rougier, 1989; akt. Özsöz, 2009: 30). İktidar yapıları şiddet tekelini elinde bulundurarak meşruiyetini sağlamlaştırmaya çalışmıştır. Foucault, 18. yüzyılın sonlarına doğru şiddetin bir gösteri şeklinde olmayarak yeni bir cezalandırma yöntemine gidildiğini aktarmıştır. Verilen cezalar bedensel bir işkence olarak değil bireyin davranış biçimlerinin ıslah edilmesiyle sağlanmaya çalışılmıştır. Yapılan değişimin temel amacı kurallara itaat eden ve içselleştiren bir birey yaratımıdır (Keskin, 1996: 118-121). Simgesel şiddetin en önemli ayrıntılarından biri de onun yasal bir zeminde konumlanabilmesidir. Gruplar ya da yapılar arasında da oluşabilecek belirli mantıksal gerekçelerde simgesel şiddet görünür bir hale geçebilmektedir (Moi, 1991; akt. Özsöz, 2009: 35).

Bourdieu, gelişmiş toplumlarda tahakküm oluşumlarının baskı ya da bir fiziksel bir şiddet ile tehdit etmek yerine simgesel yönlendirmelere geçiş yaptığını ifade etmektedir. Bu noktada iktidar yalnızca ekonomik iktidar olmayarak simgesel iktidar oluşumunu da yaratmaktadır. Bourdieu'da simgesel iktidar kavramı mevcut olan bütün simgesel sistemlerin kavramsallaştırma biçimleri ile ilişkilidir. Bu simgesel sistemler ise bilme, iletme ve toplumsal farklılaşma işlevini aynı anda yerine getirmektedir. İlk olarak simgesel sistemleri yapılandıran yapılar olarak gören Bourdieu, bu sistemleri toplumsal dünyayı düzenlemenin ve anlamanın aracısı olarak görmektedir. Bu doğrultuda sanat, dil, bilim, din gibi oluşumlardaki farklı bilgi yapıları bilişsel bir işlev görerek dünyayı anlamanın farklı yollarını temsil etmektedir. İkinci olarak simgesel sistemler yapılanmış yapılardır. Hem bilgi hem de iletişim aracı olarak toplumsal bütünleştirme ve iletişim işlevlerini yerine getirmektedir. Son olarak simgesel sistemler bir tahakküm aracı olarak da işlevseldir. Hâkim simgesel sistemler hâkim olanlarla bir bütünleşme yaratırken ezilenler için bir ayrım ve hiyerarşi doğurur. Bu doğrultuda bir siyasi işlev görevi de görmektedir. Bourdieu, simgesel iktidarı dünyayı kuran iktidar olarak görmektedir ve simgesel iktidar içindeki ilişkilerin eşit olmayan düzen yaratımında ve yeniden üretilmesinde katkı sağladığını ifade etmektedir (Swartz, 2015b: 120-129).

Simgesel şiddet, keskin bir şiddet türü yansıtmamaktadır çünkü bu şiddet sarmalında şiddetin uygulandığı birey de şiddete ortaktır. Birden fazla alanda yeniden üretilerek devam eden simgesel şiddetin uygulandığı en yaygın alanlardan biri de eğitim sistemidir. Dil ve anlatımlar aracılığı ile egemenliği meşrulaştırarak güç ve sınıf ilişlerini de yeniden üretime tabi kılar (Ritzer ve Stepnisky, 2015: 156-157). Modern

demokrasilerde eğitim sistemi bir simgesel şiddet uygulayıcısı olarak habitus oluşumlarında önem taşır (Özsöz, 2009: 38).

Simgesel şiddetin eril tahakküm yapısında da olduğunu aktaran Bourdieu;

> "Erkek tahakkümü, simgesel şiddetin, bilincin ve iradenin kontrolü dışında, hem cinsleşmiş hem cinsleştirici habitus şemalarının karanlıklarında yer alan bir tanıma ve yanlış tanıma edimi aracılığıyla gerçekleştiğini en iyi gösteren örnektir. Ayrıca, zorlama ile rıza, dış dayatma ile iç itki arasındaki skolastik karşıtlığın saf dışı bırakmadan simgesel şiddetin anlaşılamayacağını da gösterir" (Bourdieu ve Wacquant, 2016: 171-172).

Simgesel şiddet, bir gücün kabulü ve içselleştirilmesi ile başlayarak normalleştirilen bir yapı oluşturabilmektedir. Bu normalleştirilme doğrultusunda simgesel şiddet hem yeniden üretilmekte hem de her alanda uygulamaya geçmektedir. Yaşanan eril tahakkümlerde kadınlar kabul ve içselleştirme ile simgesel şiddeti normalleştirmekte ve alanlarda buna maruz kalmaktadır (Yılmaz, 2020: 177).

Bourdieu, kültür modelindeki estetik beğeniler ve yargıların simgesel şiddet ya da tahakküm aracılığı ile anlaşılabilir olduğunu aktarmaktadır (Arun, 2014: 170). Bourdieu için beğeniler yalnızca estetik bir durum olmamakla birlikte bu beğenilere sahip bireylerin meşrulaştırıcı gücünü de yansıtmaktadır. Oluşan bu beğenilerin nesillere bir aktarımı doğrultusunda ise bireyler belirli avantajlı konumlarda yer alabilmektedir (Hazır, 2014: 246).

Simgesel şiddet yaratımlarında önemli bir dinamik olan televizyon, Bourdieu'nun da üzerinde durduğu bir noktadadır. Bourdieu televizyonların seçkin, hâkim ya da yönetim sınıfın kamuoyu oluşturmaları için şiddet yaratımı sağladığını dile getirmiştir. Bourdieu, kamuoyunun da bu noktada gerçekliğini ayrıca tartışmaktadır (Özsöz, 2009: 35). Simgesel şiddet, televizyon aracılığı ile bir tür denetim kurma sürecini de oluşturmaktadır. Bu denetim neticesiyle de televizyonlar egemenlik uygulama alanı yaratarak cisimleşmektedir (Ertike, 2012: 89).

Medya ve araçlarının topluma olan etkisinin yüksekliği kuşkusuz bir gerçeklik olarak günümüzde yer almaktadır. Simgesel şiddet yaratımı ve belirleyiciliğine sahip olan medya, bir pazar ekonomisi ve bağımlı-çıkar ilişkiler ağında oluşum sergilemektedir. Bu doğrultuda medyatik söylemin özerkliği ile ilgi sorunlar iktidar

alanının bir sorununu oluşturmaktadır. Medyatik söylem ile toplumsal uzamın sınırları inşa edilmeye çalışılmaktadır ve bu sınırlar Bourdieu'nun da ifade ettiği gibi siyasal, iktisadi ve sembolik iktidarlar tarafından istila edilmektedir (Meder ve Çeğin, 2004: 104).

Simgesel şiddet uygulanma alanları dijitalleşme doğrultusunda farklı alanlara da gerçekleştirilmektedir. Özellikle internet teknolojisi doğrultusunda gelişen yeni alanlar simgesel şiddetin dijitale geçişini sağlamıştır. Recuero (2015: 1) sosyal medya platformlarının söylem içerikleri doğrultusunda simgesel şiddet yaratımları gerçekleştirdiğini ve bireyler tarafından normalleştirildiğini aktarmaktadır. Birey yaşamında merkezi bir kullanıma sahip olan sosyal medya platformları simgesel şiddet alanına dönüşmekte ve her geçen gün kendini yeniden üreterek devam etmektedir.

Dijital platformlarda uygulanan simgesel şiddetler farklı yapılar çerçevesinde gerçekleştirilmektedir. Eril tahakküm yapıları, toplumsal cinsiyet beklentilerine beklenen uyumun gösterilmemesi, tüketim unsurları, fiziksel özellikler, sermayeler gibi birçok alan üzerinden simgesel şiddet uygulanmaktadır. Simgesel şiddet uygulanma şekilleri sosyal medya platformlarına göre farklılık gösterebilmektedir. Bu çalışmada Twitter üzerinden bir analiz gerçekleştirileceği için simgesel şiddetin Twitter'da olan yansımaları ele alınacaktır.

Dijitalleşme doğrultusunda sanal alanlarda aktarım sağlayabildiğimiz benlik sunumları, belirli materyaller aracılığı ile simgesel şiddete de maruz kalabilmektedir. Konuyu Twitter özelinde ele aldığımızda ise sunumlar yazı, görsel materyal, ses vb. araçlar ile aktarılmaktadır. Bu aktarım içeriklerinde düşünceler, bedensel görseller, tüketim metaları, yaşayış biçimleri, bilgiler (gerçekliği olan ya da olmayan), duygular vb. aktarılmaya çalışılmaktadır. Benlik sunumlarımız üzerinde hâkim olan dönemsel yapılar, düşünceler bir materyal ile aktarılırken diğer kullanıcılar tarafından bir simgesel şiddet yaratımına da zemin oluşturabilmektedir. Hâkim yapılar bir imaj kültürü yaratmakta ve sosyal medya platformlarındaki kullanıcılar ise yüksek oranda bu kültüre dâhil olmaya çalışmaktadır. "İmajın günümüzde insanın zihinsel faaliyetlerini düzenlemekte çok etkili olduğunun farkında olmak zorundayız. Her yeni kuşak metin ve okuma yerine imajlar aracılığıyla düşünmeye daha çok uyum sağlıyor" (Baker, 2016: 228).

Simgesel şiddet Twitter bağlamında aktarılan iletiler aracılığı ile yapılmaktadır. Aktarılan iletiler gerçek ya da anonim hesaplar aracılığı ile gerçekleşerek profil sayfasının kullanımına göre belirli bir kitleye ulaşım sağlayabilmektedir. Simgesel şiddet birey temelli oluşabileceği gibi grupsal olarak da sosyal medya platformlarında bir alan bulabilmektedir. Bireysel simgesel şiddet oluşumlarında görece görünürlük ve ulaşılabilirlik kısıtlı olmasına karşın grup olarak yapılan simgesel şiddetlerde görünürlük ve ulaşılabilirlik daha yüksek olmaktadır. Görünürlük ve ulaşılabilirlikte en önemli noktalardan biri ise uygulanan simgesel şiddetin başkaları tarafından görünürlüğü ve belirli süreçler noktasında tepkisizlik oluşumudur. "Medya karşısında yığınlar, hiç de Baudrillard'ın "sessiz yığınlar"ını andırmaz; aksine onlar, kendilerini üreten toplumsal koşulların kaçınılmaz sonuçları olarak, sessizliğin içinde bir "ses"e dönüşmüş anlamlı şemalardır" (Meder ve Çeğin, 2004: 104).

Birey, kurum, dini ya da siyasi yapılanmalar gibi birden çok kullanıcının dâhil olduğu Twitter platformu yalnızca kullanıcıların bir simgesel şiddet yaratımı sağlamadığı bir alanı içermektedir. Arapov, Dadabaev ve Laumulin'in (2017: 1) Twitter'da diplomasi üzerine yaptıkları çalışmada hükümetlerin sözcükleri ve imgeleri bir simgesel şiddet silahı olarak kullanabildiği ifade etmişlerdir.

Twitter'da bireylerin kimlikleri, cinsel yönelimleri, düşünceleri, kültürleri, davranış ve konuşma biçimleri gibi unsurlar simgesel şiddet yaratımlarını oluşabilmektedir. Bu doğrultuda alay etmek, damgalamak ya da linçlemek gibi belirli kategoriler simgesel şiddet yaratımında öncü olabilmektedir. Alay etmek, tek bir tanımla sınırlandırılamayacağı gibi mizahi bir eylem taşımasının yanı sıra küçük düşürücü bir edim de gerçekleştirmektedir. Alay etme eylemi gülmek, belirli söylemler aktarmak, yüz buruşturmak gibi belirli seçenekler ile yapılabilmektedir. Bu doğrultuda gerçekleştirilen herhangi bir alay edimi bireyde utanma, mahcubiyet, statü zedelenmesi gibi belirli etkileri ortaya çıkarabilmektedir. Goffman'ın dramaturjisi bağlamında alay edimini ele aldığımızda ise performansta meydana gelen herhangi negatif bir oluşumun alay etme ve damgalanmaya yol açabildiğini görmekteyiz (Kılıç ve Özen, 2020: 302). Lumsden ve Morgan (2017), alay etmek eylemi doğrultusunda bireylerin bedeni üzerinden dalga geçmek, aşağılama vb. durumlar ile ilgili tutumların medya raporlarına nasıl yansıdığı üzerine bir araştırma gerçekleştirmiştir. Bu doğrultuda bireylerin yalnızca simgesel şiddete değil çevrimiçi tacize de maruz kaldıklarını belirterek mağdur

olan bireylerin diğer bireyler tarafından susturulduklarını da ifade etmişlerdir (Serin ve Aktaş, 2022: 18-19).

Linç, bir takım bireyler aracılığı ile gerçekleştirilmekte ve kültür ile de bağlantılı bir konumda yer almaktadır. Bu doğrultuda kültürde uygun ya da uygun olmayan kategori oluşumları oluşabilecek linçin temelinde yer almaktadır (Aloğlu, 2018: 221). Linç, bireyler ya da gruplara uygulanabilmektedir. Özellikle Türkiye'deki Twitter kullanımında linç oluşumu önemli bir noktadadır. Yapılan linç bir suç oluşumu ya da uygun olmadığı düşüncesinden hareketle oluşabileceği gibi dalga geçmek, aşağılamak, damgalamak gibi eylemler doğrultusunda da oluşum sergileyebilmektedir.

Twitter üzerinde oluşan simgesel şiddetler birey ya da grup temelli oluşturulabilirken, bir öteki yaratımı şeklinde de gerçekleşebilmektedir. Özellikle Twitter'da bir görsel ya da video üzerinde yapılan bu simgesel şiddet biçiminde bedenler hedef alınmakta ve giyim tarzı, davranışları, konuşmaları ya da ifadeleri üzerinden simgesel şiddet yaratımları oluşturulmaktadır. Birçok oluşum ile yapılan Twitter'da simgesel şiddetler bireyler üzerinde farklı etki ve eylemlere de sebebiyet verebilmektedir. Bu doğrultuda bireylerin farklı şiddet türlerine maruz kalması, yaşanan belirli psikolojik etmenler doğrultusunda belirli etkiler de bireyde açığa çıkabilmektedir. Simgesel şiddet, şiddetin görünmeyen bir yüzünü oluştursa da dijital alanlarda bireyi görünür kılıp görünmez bir noktaya taşıyabilmektedir.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

ARAŞTIRMANIN METODOLOJİSİ

3.1. Araştırmanın Konusu ve Kapsamı

İletişim; belirli istek, ihtiyaç, duygu gibi paylaşımlar bağlamında etki çevresi ile gerçekleştirilen bir pratiktir. Tarihin ilk anlarından itibaren belirli yöntemler ile sağlanan iletişim, yaşanan gelişmeler doğrultusunda farklı araç ve alanlarda da sürdürülebilir hale gelmiştir. Gelişen teknoloji doğrultusunda oluşturulan sosyal medya platformları interaktif bir iletişim sağlayarak bireylerin hem iletişimlerini sürdürebilmesinde hem de eylemlerini gerçekleştirebilmesinde yeni bir alan oluşturmuştur.

Benlik sunumu, Erving Goffman'ın dramaturji teorisi kapsamında bireylerin diğer bireyler ile yüz yüze gerçekleştirdiği etkileşimlerini kapsamaktadır. Bu etkileşimlerde bir performansın gerçekleştirildiğini aktaran Goffman, performans içerikleri ve bölgeler hakkında da kapsamlar oluşturmuştur. Yüz yüze etkileşimlerde gerçekleştirilen benlik sunumları iletişim teknolojileri neticesinde sosyal medya platformları üzerinden de sürdürülmektedir. Bu doğrultuda oluşturulan içerik ve kapsamlarda farklılıklar da söz konusu olmaktadır.

Şiddetin görünmeyen yönünü oluşturarak bireylerin her alanda karşılaşabileceği bir şiddet olan simgesel şiddet, maruz kalan ya da uygulayanların sessiz bir suç ortaklığı ile gerçekleşmektedir (Bourdieu, 1977: 21-22). Sosyal medya platformlarında da gerçekleştirilen simgesel şiddetler birey ya da gruplar tarafından uygulanabilmektedir.

Twitter; fikir, duygu, bilgi gibi içeriklerin aktarımına ve iletişimin sürdürülebilmesine olanak sağlayan bir sosyal medya platformudur. Bu doğrultuda benlik sunumu ve simgesel şiddet Twitter platformu üzerinden de aktarılmaktadır. Simgesel şiddetin fark edilmemesi ve yoğun bir şekilde gerçekleştirilmesi hem benlik sunumlarını dönüştürmekte hem de bireylerde negatif etkiler yaratmaktadır.

Bu araştırmada Twitter platformunda aktarılan benlik sunumlarının simgesel şiddet boyutu analiz edilecektir. Bu doğrultuda https://www.boomsocial.com/ isimli internet sitesinin Twitter fenomenleri verilerinden yararlanılarak hesaplar incelenmiştir. İnceleme sonucunda "nerde o eski tivitler" (https://twitter.com/eskitvitler) isimli

kullanıcı takipçi sayısı ve içerik niteliği doğrultusunda belirlenmiştir. Kullanıcının anonim bir hesap kullanması tercih nedenleri arasında yer almaktadır. Herhangi bir birey ya da kurumun hedef alınmaması isteği doğrultusunda seçilen hesap farklı kullanıcıların iletilerini paylaşmaktadır. Bu bağlamda farklı kullanıcıların içeriklerine ulaşılarak bir çeşitlilik sunulmak amaçlanmıştır. Bu kapsamlar dâhilinde seçilen kullanıcın 45 ileti içeriğine ulaşılarak bir analiz gerçekleştirilmiştir. Elde edilen verilerde bireylerin kullanıcı isimleri, yüzleri ve aktarılan iletilerdeki belirli içerikler gizlenerek kişilik haklarının ihlal edilmemesi ve belirli gruplar özelinde hedefler oluşturulmaması da amaçlanmıştır.

3.2. Araştırmanın Amacı ve Problemi

Bu araştırmada Twitter'da aktarılan benlik sunumlarındaki simgesel şiddetlerin analiz edilmesi amaçlanmaktadır. Bu bağlamda üç ana sorunun cevabının bulunması temel amaç güdülmüştür:

1) Benlik sunumu ve simgesel şiddetlerin Twitter platformunda nasıl inşa edildiğinin açıklanması,
2) Benlik sunumu oluşumlarının, içeriklerinin ve aktarımlarının Erving Goffman'ın dramaturji teorisi bağlamında ne gibi biçimsel farklılıklar ile inşa edildiğinin açıklanması,
3) Simgesel şiddet oluşumlarının inşasında gerçekleşen durumların ve anlamların Bourdieu'nun temel kavramları bağlamında nelerden oluştuğunun aktarılması amaçlanmaktadır.

3.3. Araştırmanın Önemi

İletişim alanlarında yaşanan değişimler benlik sunumları ve simgesel şiddet aktarımlarının farklı alanlarda sürdürülebilmesine olanak sağlamaktadır. Oluşturulan yeni iletişim alanlarında bireyler interaktif bir iletişim kurarak yeni bilgi ve düşüncelere erişebilmek, farklı kültürel yapılar ile etkileşim kurabilmek ve hâkim yapıları içselleştirebilmek gibi süreçler ile karşı karşıya kalmaktadır. Bu doğrultuda bireylerin benlik sunumları ve simgesel şiddet yaratımları farklılıklar sergileyerek sosyal medya platformları aracılığı ile aktarılmaktadır. Oluşan bu aktarımlar görece yüksek bir erişime sahip olabileceği gibi bireylerde negatif belirli oluşumlara da sebebiyet verebilmektedir.

Çalışmada Twitter platformunun seçilme nedeni Türkiye'de yoğun bir kullanıma sahip olmasının yanı sıra benlik sunumu ve simgesel şiddet zeminini görünür ve farklı

bir şekilde kılmasıdır. Literatürde yapılan benlik sunumu ve simgesel şiddet çalışmaları özelinde benlik sunumu çalışmalarının farklı platformlar üzerinden gerçekleştirildiği simgesel şiddet çalışmalarının ise damga, cinsiyet ve kurumlar bağlamında gerçekleştirildiği gözlemlenmiştir. Bu doğrultuda benlik sunumlarında oluşan simgesel şiddeti aktarmak ve yeni yapılacak çalışmalara katkı sağlamak amaçlanmıştır.

3.4. Araştırmanın Yöntemi

Bu çalışmada nitel araştırma yöntemi kullanılmıştır. Twitter'da aktarılan benlik sunumlarındaki simgesel şiddetin belirlenebilmesi için platform üzerinden amaçlı örnekleme doğrultusunda edinilen veriler, göstergebilimsel (semiyotik) analiz yöntemi kullanılarak açıklanmaya çalışılmıştır. "İnsan için sayısız anlamla yüklü olan dünya ve evren ile ilgilenen göstergebilim, evrende görünen/görünmeyen, soyut/somut, elle tutulur ya da değil her şeyi 'gösterge' adı altında inceler" (Tuncer, 2020: 75). "Göstergeler insan inşalarıdır, bundan dolayı kati ve kesin değillerdir. Değişebilme, farklı anlamlar kazanabilme ve hatta üretildiği ilk zamandaki anlamının tam tersi bir anlam kazanma ihtimalleri vardır. Toplumsal ve kültürel olarak üretilen kodlar aracılığıyla göstergeler anlam bulur" (Özer ve Yarar, 2019: 111). Bu doğrultuda https://www.boomsocial.com/ isimli internet sitesinin Twitter fenomenleri kategorisinden elde edilen veriler ışığında seçilen Twitter kullanıcısının iletileri üzerinden bir analiz gerçekleştirilmiştir.

Araştırmanın evreni "nerde o eski tivitler" adlı kullanıcının 13.07.2018-31.12.2022 tarihleri arasında aktardığı 36.271 iletiden oluşmaktadır. Herkese açık bir hesap kullanan profil sahibinin belirtildiği tarihlerdeki içeriklerine erişmek için Twitter'ın gelişmiş arama seçeneği kullanılmıştır. Verilerde bir yanlılık oluşturulmaması ve dikkatli bir şekilde incelenebilmesi için arama içeriklerinde 15 günlük iletilere erişilerek yıllar bağlamında bir havuz oluşturulmuştur. Erişilen iletiler üzerinden tekrardan kontroller sağlanarak analiz edilecek veriler seçilmiştir. Bu doğrultuda elde edilen veriler üzerinden benlik sunumlarındaki simgesel şiddetler analiz edilmeye çalışılmıştır.

3.5. Araştırmanın Veri Toplama Teknikleri ve Aşamaları

Araştırmanın ilk adımında yapılan çalışma doğrultusunda bir literatür taraması gerçekleştirilerek iletişim, sosyal medya, benlik sunumu ve simgesel şiddet kavramları açıklanmaya çalışılmıştır. Bir sonraki adımda ise analiz edilecek verilere erişim

sağlanmıştır. Bu bağlamda konu bütünlüğünü sağlayacak iletilere ulaşılarak veriler göstergebilimsel bir analize tabi tutulmuştur. Verilere Twitter platformunun sunduğu gelişmiş arama seçenekleri doğrultusunda erişim sağlanmıştır. Kullanıcının 07.13.2018-31.12.2022 tarihleri arasında aktardığı iletilere bu arama seçeneği ile ulaşılarak bir inceleme yapılmıştır. Araştırmanın son bölümde ise kavramlar ve analizler doğrultusunda bulgular yorumlanmıştır.

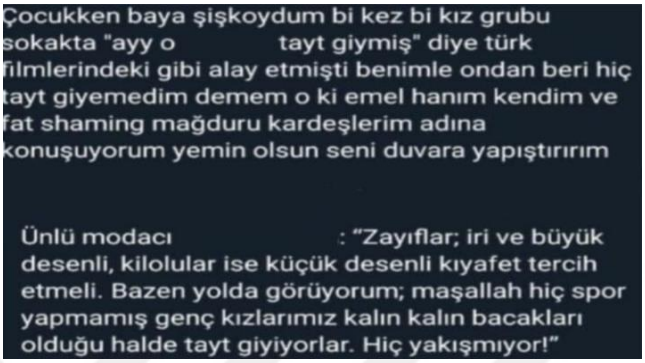
3.6. Araştırmanın Sınırlılıkları

Araştırma "nerde o eski tivitler" isimli Twitter kullanıcısının aktardığı iletilerden oluşmaktadır. Analiz kısmı ise elde edilen ileti içeriklerinde oluşan benlik sunumlarındaki simgesel şiddet boyutunu kapsamaktadır. Çalışmanın bulgu ve sonuçları da bu kapsam dâhilinde aktarılmıştır.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

ARAŞTIRMA BULGULARININ DEĞERLENDİRİLMESİ

4.1. Moda ve Kişisel Bakım

Fotoğraf 1.

İleti Aktarım Tarihi: 21.01.2021

İletiye Erişim Tarihi: 03.02.2023

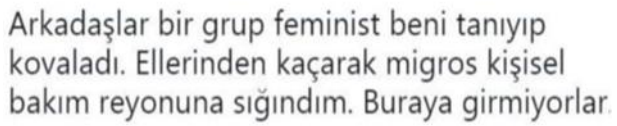
İletiye Erişim Saati: 09.27

Aktarılan iletide bir modacının söylemleri ve bu söylemlerin yorumlanarak alıntılanması yer almaktadır. Moda kavramı; tekstil ürünleri, bütünleyici eşyalar ve dekorasyon gibi bireyin yaşamında etkili olan yenilik ve değişiklikleri belirtmektedir. Kültürel ve sosyal alanlarda etkili olan moda kavramı ekonomik unsurlarla da bağlantılıdır. Bir görünürlük ve gücü de yansıtan moda, belirli statü ya da kimlik edinimleri de sağlamaktadır (Göksel, 2007: 48-49). İlk iletide modacı, bireylerin kiloları doğrultusunda hangi kıyafet desenlerini tercih etmesi gerektiğini ifade etmektedir. Moda sektördeki bireylerin bedenlerin nasıl olması gerektiği ya da hangi kıyafet tercihlerinin yapılması gerektiği hakkında görüşleri mevcuttur. Bilirkişi olarak da konumlanan bu bireyler kişilerin bedenleri hakkında yorumlar üreterek giyim tercihlerini yönlendirmektedir. Modacı, bireylerin kilolarının gizlenmesi ya da çok belli olmaması için belirli desenlerin seçilmesi gerektiğini ifade etmektedir. İkinci cümlesinde ise kamusal alana çıktığında karşılaştığı bedenler ve kıyafetler üzerinden bir yorum aktarmaktadır. Bu yorum "maşallah hiç spor yapmamış genç kızlarımız kalın kalın

bacakları olduğu halde tayt giyiyorlar" cümlesinden oluşmaktadır. Maşallah kelimesi TDK' ya göre "beğenme duyguları bildiren, şaşkınlık ve sitem belirtmek için söylenen bir söz" olarak tanımlanmaktadır (https://sozluk.gov.tr/, 2023). Modacının maşallah kelimesini şaşkınlık ve sitem olarak ifade ettiği görülmektedir. Özellikle genç kızlar olarak belirttiği yaş grubundaki bireylerin spor yapmamasına şaşıran modacı, kalın bacaklı olarak belirttiği bireylerin tayt giymelerini de eleştirmektedir. Bu doğrultuda önemli bir husus yer almaktadır. Bir bilirkişi olarak konumlanan bireylerin söylemlerinin gücü ve etkisi yadsınmayacak bir boyuttadır. Beden oluşumları, düşünceler, eylemler gibi birçok alanda etki yaratımına sahip olan bireylerin söylemleri kişilerin kendisinde oluşabilecek algılara ya da diğer bireyler üzerinde geliştirebileceği fikirlere yol açabilmektedir. Özellikle genç yaş grubundaki bireylerin fiziki ya da sanal ortamlarda yaşadıkları zorbalıkların temelinde bireylerin önem atfettiği kişiler ya da kurumların belirli söylemleri yer almaktadır. Son olarak modacı "hiç yakışmıyor" ifadesini de kullanarak söylemlerini destekleyici ve eleştirel tutumunu yansıtmaktadır. Bu bağlamda modacının istenilen beden algılarına sahip olduğu düşünülmektedir. Söylemleri ile de birey simgesel şiddetin medya, hâkim kültür ve beden üzerindeki aktarımını oluşturmaktadır.

Tüketim kültürü, kapitalist ideolojinin bir taşıyıcısı olarak kadın bedeni üzerinde önem taşımaktadır. Kapitalist sistemin yeniden üretimi için bir tüketim yolu olan kadın bedeni metalaşmakta ve moda kavramı ile de kuşatılmaktadır. Bu doğrultuda oluşturulan tek tip bedenlerin modaya uyduğu söylemleri aktarılarak belirli ölçüler ve ideal tipler yaratılmaktadır (Özdemir, 2016: 248). İdeal tipler özelinde oluşan hat kültürü, güzellik ve baskının bir birleşimini yaratmaktadır. Hat kültürü bir moda buyruğu olmakta ve mükemmel olarak tabir edilen bir sabitleşmede oluşmaktadır. Bu bağlamda bedenler estetik amaçlar doğrultusunda bir nesne ve tahakküm edilen bir yapıyı oluşturmaktadır (Baudrillard, 2013: 167). Bedenin tek tipleştirilmesi ve ideal ölçüler kavramsallaştırılmasına karşı çıkan Beden Olumlama Hareketi, Türkiye'de ve dünyada yoğunlukla kadın aktivistler ile oluşan bir harekettir. İdeal olarak belirlenen sınırlara karşı çıkan bu hareket, bütün bedenleri kapsayarak ideala karşı bir mücadele halindedir. Bu hareketin mücadele stratejisinde ise bedene fiziki bir zarar verme, yeme bozuklukları, beden imajı, depresyon ve madde bağımlılığı ile mücadeleler yer almaktadır (Erdem ve Yıldız, 2019: 1483-1491).

İletiyi alıntılayan birey, çocukluk döneminde yaşadığı bir olayı aktarmaktadır. Çocukluk döneminde kilolu olduğunu belirten birey tayt giydiğinde kendisi ile alay edildiğini ve bir daha tayt giymediğini ifade etmektedir. "Fat shaming" olarak ifade ettiği durum ise kilolu olarak tanımlanan bireylerin utandırılması anlamına gelmektedir. Bu süreci yaşadığını aktaran birey "fat shaming" mağduriyetini yaşayan kişiler için de söylemde bulunduğunu belirterek "seni duvara yapıştırırım" ifadesini kullanmıştır.

Fotoğraf 2.

İleti Aktarım Tarihi: 06.10.2019

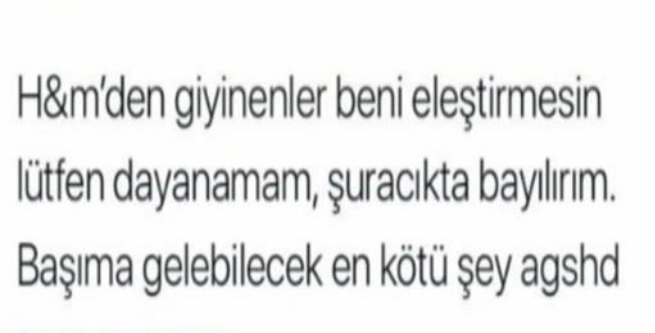
İletiye Erişim Tarihi: 26.01.2023

İletiye Erişim Saati: 00.37

Aktarılan iletide feminist bireyler ile ilgili bir olay (gerçek ya da gerçek dışı) yer almaktadır. "Feminizm, temelde cinsiyet ayrımcılığına karşı tavır alan, kamu ve özel bütün alanlarda kadınların maruz kaldığı baskıların ve denetimlerin ortadan kaldırılmasının gerekliliğini savunan ve ataerkil yapılanmaların önüne geçerek kadınların meşru haklarına ulaşmada mücadele eden bir yaklaşımdır" (Taş, 2016: 163). Feminizm, kendini kapitalist toplumdan dışlanmış hisseden kadınların özgürlük ve eşitlik talepleri ile ortaya çıkmıştır. 17. yüzyılda ortaya çıkan bu talepler 18. ve 19. yüzyılda birçok alanı etkileyerek bir dönüşüm yaratmıştır. Kadınların yönetime katılma, oy kullanma, istihdam alanı için gerçekleştirilen ilk dalga feminizm birçok alanın toplumsal cinsiyet ile şekillendiğini göstermiştir (Aktaş, 2013: 60). 1960'lı yıllarda başlayan ikinci dalga feminizmin mücadele alanları özel alan ve bu alanlardaki eşitsizliklerdir. Özel alanların güç ilişkileri ve siyasetten bağımsız olmadığını aktaran ikinci dalga feministler hane içindeki rollerin güç ilişkileri ile eşitsizliği beslediklerini ifade etmişlerdir (Ecevit ve Kalkıner, 2011: 67). Üçüncü dalga feminizm ırk, cinsel yönelim, sınıf ve etnik farklılıklara yönelmiştir (Sevim, 2005: 90). Bu bağlamda feminist mücadeleler fiziksel olarak katılım sergilenen eylemler ve tartışmalar ile gerçekleştirilmiştir (Gedik, 2020: 125).

Türkiye'de feminizm tohumları Osmanlı'nın son döneminde atılmıştır. Feminizm, modernleşme faaliyetlerinde ortaya çıkarak bir feminist bilincin de oluşmasını sağlamıştır. Feminist bir bilincin oluşumu ile toplum sahnesinde yer alan kadınlar Cumhuriyet'in kuruluşu ile merkezi bir güç doğrultusunda belirli noktalarda konumlanmıştır. 1980'e kadar bu şekilde devam eden feminizm hareketi 1980 sonrasında farklılaşmıştır. Ataerkil yapıların sorgulanması ve örgütlenmeler ile kampanyalar oluşturularak bir görünürlük sağlanmıştır (Tekin, 2007: 2) 1990'larda ise Türkiye'de feminizm, örgütlenmeler içinde yer alarak meslek kuruluşları ve sendikalarda da kadın birimlerinin oluşumuna sebebiyet vermiştir. Bu doğrultuda feminist hareket örgüt olarak algılanmamış ve çoğulcu bir hareket ile yayılmaya başlamıştır (Kara, 2006: 16)

Feminizm hakkında düşünceler ya da belirlemeler bireysel ya da grupsal olarak farklılıklar göstermektedir. Bu doğrultuda iletide yer alan ifadelere baktığımızda ilk olarak birey feminist bir grubun onu tanıyıp kovaladığını ifade etmektedir. Bu ifadeden hareketle bireyin feminizm düşüncesinin karşısında konumlandığı anlaşılmaktadır. Ellerinden kaçarak bir marketin kişisel bakım reyonuna saklandığını ifade eden birey son olarak da bu reyona gelmediklerini aktarmaktadır. Kişisel bakım, bireylerin gerçekleştirdiği belirli faaliyetleri kapsamaktadır. Gerçekleşen bu eylemler birey temelli bir oluşum sağlasa da kişisel bakım içerikleri ve ürünleri belirli marka ve kişiler tarafından aktarılmaktadır. Bu bağlamda farklı ürünler ve kapsamlar ön plana çıkarak bireylerin bakımlı olmaları gerekiyor düşüncesi aktarılmaya çalışılmaktadır. Feminist bireylerin kişisel bakımına önem vermediğini düşünen kullanıcı "buraya girmiyorlar" diyerek bir oluşumu bakımsız olmakla eş değer tutmaktadır. Aktarılan hâkim düşüncelerin bireyde içselleştirilmesi alay etme edimi ile bütünleşerek belirli ithamlara yol açmıştır.

Fotoğraf 3.

İleti Aktarım Tarihi: 12.04.2020

İletiye Erişim Tarihi: 30.01.2023

İletiye Erişim Saati: 23.58

Aktarılan iletide bireyin bir marka kullanıcıları hakkında düşünceleri yer almaktadır. Metalar ve markalar tüketimde meydana gelen anlam farklılıklarından dolayı dijitalleşen benlik sunumlarında önemli bir yer edinmektedir. Tüketim metaları dönemsel değişimlere paralel olarak sembolik anlamlar da içermektedir. Tüketim dolayısıyla oluşan bu sembolik anlamlar bireylerin hayatında bir kültür, kimlik gibi edinimleri de sağlamaktadır. Bu edinimler doğrultusunda da birey yaşamının belirli noktalarında tüketim metası ile bir varoluş sergilemektedir. Bu varoluşlar ise tüketim toplumunda belirli anlamlar yaratmaktadır. Tüketim toplumu bir varoluş sergileyebilmek için nesnelere ihtiyaç duymaktadır. Nesnelerin kullanımı ise bu nesnelerin kaybolmasında görülür. Nesnelerin yitirilmesinde oluşan değerin yoğunluğundan dolayı yok etmeler üretime bir alternatif oluşturur. Günümüzde oluşan tüketimler bir yönlendirme ile de sağlanarak üretkenliğe bağımlı kılınmaktadır. Bu yüzden tüketim nesnelerinin çoğullukları bile çelişkili bir kıtlığı simgelemektedir (Baudrillard, 2013: 44).

Neoliberal sistemde tüketim hem bir denetime tabi olmaktadır hem de kendini yeniden üretmektedir. Denetim ve yeniden üretim nezdinde tüketim pratikleri bir arzu nesnesi bağlamında dönüştürülerek alışkanlık haline getirilmiştir (Kalan, 2014: 141). Bu bağlamda tüketim metaları benlik sunumlarında bir gösterge sağlamaktadır. Bu göstergeler ise bir imaj kültürünü yaratmaktadır. Oluşan bu göstergeler imajların bir toplam görüntüsünü sunma olarak değil imajlarla oluşan bir toplumsal ilişkiler ağını yansıtmaktadır. Bu doğrultuda imajlar kitlesel bir yayılım sergileyerek nesneler ile bir dünya görüntüsü oluşturmaktadır (Debord, 2006: 35-40).

Aktarılan iletide kullanıcı, bir marka olan H&M'in ürünlerini kullanan bireylerin kendisini eleştirebilmesi hakkında düşüncesini aktarmaktadır. İlk olarak kullanıcı bu markanın ürünlerini kullanan bireylerin kendisini eleştirmesine dayanamayacağını belirterek "şuracıkta bayılırım" ifadesini kullanmıştır. Bu bağlamda kullanıcı bu markanın ürünlerini kullanan bireylerin kendisini eleştirebileceğini düşünmemektedir. Bu markanın yarattığı gösterim ya da imaj bireyin tüketiminde anlamlı kılınmayan bir

süreci oluşturmaktadır. Bu sürecin oluşmaması markayı kullanan bireyler hakkında olumlu bir düşünce de oluşturmamaktadır. İkinci olarak da bu durumu "başıma gelebilecek en kötü şey" olarak nitelendirmektedir. H&M markasının ürünlerinin birey açısından olumlu bir imaj oluşturmaması hem kendi benlik sunumunda gösteri nesnesine dönüşmemesine hem de kullanan bireylerin bir eleştiri sunmaması gerektiği düşüncesine yol açmaktadır. Bu eleştiriyi başına gelebilecek kötü bir şey olarak da nitelendirilmesi markayı ve kullanan bireyleri kendisinden alt bir bağlamda gördüğünü yansıtmaktadır. Son olarak birey random gülme ile ifade edilen oluşumu da kullanmaktadır. Rastgele harflere basılarak oluşturulan random gülme ifadesi ile birey yarattığı mübalağayı bütünleştirerek bu tutumlara karşı alay etme edimini de sürdürmektedir.

Fotoğraf 4.

İleti Aktarım Tarihi: 17.10.2018

İletiye Erişim Tarihi: 19.01.2023

İletiye Erişim Saati: 18.13

Aktarılan iletide bir bireyin kullandığı ürünler bağlamında beklentisi ve bu beklentinin alıntılanarak yorumlanması yer almaktadır. İlk olarak kadın bir kullanıcının iletisi yer almaktadır. İletinin bütününe bakıldığında bir flört buluşması gerçekleştireceği düşünülen bireyin bu bağlamda ekonomik bir beklentisi oluşmaktadır. Birey cümlesine "pardon" olarak giriş yapmıştır. Pardon kelimesi ile birey aslında bir özür ifadesi yaratmamakta cümlesine vurgu yapmaktadır. Cümlenin devamında ise kullandığı belirli ürünler ve bu ürünlerin fiyatlarından bahsetmektedir. Burada dikkat çeken husus bireyin kullandığı ürünlerde hem marka hem de fiyat belirtmesidir. Bu belirtinin esas amacı kullanılan ürünlerin hâkim yapılar çerçevesinde iyi olduğu düşüncesi ve bireyin de iyi olarak tanımlanan bu ürünlere erişimidir. Bireyin kullandığı ürünler bir göstergeyi yansıtmaktadır. Bu göstergeler bir kimlik inşası da yaratarak

tüketim ve anlamlarının yeniden üretilmesini sağlamaktadır. Bireylerin kim olduğu ya da nasıl tanınmak istediğinin önem yarattığı bu kimlik yapılanmalarında bir statü konumları da oluşabilmektedir. Bu doğrultuda bireyler ya da gruplar bir statü oluşturabilmek ya da statülerini yükseltmek için hâkim gruplar tarafından kullanılan ürünlere yönlendirilmektedir (Omay, 2011: 82-87). Hâkim grupların tüketim teşviki günümüz iletişim alanlarında belirli farklılıklar gösterebilmektedir. Sosyal medya platformlarında bulunan dijital içerik üreticileri bu teşvikler ve göstergeler bağlamında önemli bir konumda yer almaktadır. Bu teşvikler doğrultusunda bir ekonomik sermaye edinimi de sağlayan dijital içerik üreticileri, hâkim yapıların bireylerde içselleştirilmesini sağlamaktadır. Bu içselleştirmelerin de bireyde hâkim olduğu varsayımı güdülmektedir. Birey ifadesinin sonunda ise bu ürünleri kullanmasından dolayı karşısındaki kişinin kahvesini ödemesi gerektiğini düşünmektedir. Kullandığı ürünlerin fiyatına ek olarak kahve fiyatını da belirten birey hem bunun gerçekleştirilmesi gerektiğini düşünmekte hem de miktarını küçümsemektedir. Bireyin cümlesine "bir zahmet" olarak da giriş yapması partnerinin hesabı ödemesi gerektiği düşüncesini vurgulamaktadır. Bu bağlamda bir ekonomik şiddetin de yaratıldığını görmekteyiz. Ekonomik şiddet; cinsiyet, yaş fark etmeksizin bütün bireyler üzerinde gerçekleştirilen bir şiddet türünü yaratmaktadır. Erkek bireyler özelinde ekonomik şiddeti ele aldığımızda kültürel bağlamlardan dolayı farklı noktalarda konumlandığını görmekteyiz. Bu doğrultuda bireylerde yüksek gelir getirici bir işte çalışma, aile ya da partnerinin ekonomik sorumluluklarını üstlenme gibi beklentiler oluşabilmektedir. Erkeklerin görece yüksek bir ücret kazanması ya da iş hayatında iyi bir pozisyonda olması bir doxaya dönüşebilmektedir (Özer, 2019: 75). Bu bağlamda ileti bütününü ele aldığımızda tüketim metalarına dayalı bir benlik sunumu oluşturulurken kültürel bağlamlarda oluşan bir beklentinin simgesel şiddet yaratımına dönüştüğü görülmektedir.

Alıntılanan içerikte birey "bence SSK'sını da yaptırmamız gerekir" ifadesini kullanmaktadır. Kullanıcının aktarımları doğrultusunda ifadesi ile dalga geçen birey yaptıklarını bir iş olarak tanımlamakta ve bu doğrultuda da sigorta yapılması gerektiğini ifade etmektedir.

4.2. Yeme-İçme ve Tüketim Tercihleri

Fotoğraf 5.

İleti Aktarım Tarihi: 12.06.2022

İletiye Erişim Tarihi: 11.02.2023

İletiye Erişim Saati: 17.25

Aktarılan görselde bir ileti ve bu iletinin yorumlanarak alıntılanması yer almaktadır. İletiler iki erkek birey tarafından aktarılmıştır. İlk olarak "gerçek pizza gurmeleri sadece margarita yemeyi tercih eder" cümlesini görmekteyiz. Fransızca "gourmet" kelimesinden gelen gurme kavramı tatbilir anlamına gelmektedir (https://sozluk.gov.tr/, 2023). İletide aktarılan margarita pizza ise içinde et bulunmayan bir pizza türüdür. İlk iletide aktarımda bulunan birey pizza tatbilirlerinin sadece bir pizza türünü tercih edeceğini ifade etmiştir. Yalnızca bir pizza türü üzerinden yapılan bu ayrım bir beğeni tercihinin de üstün görülmesini ifade etmektedir. Bourdieu; kültürel simgelerin, giyim tarzlarının, sanatsal beğenilerin ve yeme-içme alışkanlıkları gibi birçok pratiğin toplumsal ayrımlarda pekiştirici bir işlev gördüğünü ifade etmektedir (Swartz, 2015b: 18). Bireylerin alanlarda konumlanışı, sermayeleri ve sosyalleşmeleri doğrultusunda gerçekleştirdiği eylemler bireye bir görünürlük sağlamasının yanı sıra bir ayrım pekiştirici olarak da işlev görmektedir. Bu görünürlük ve tercihler bireylerin bir benlik sunumunu oluşturmakta ve keskin yargılarını da bireyler bu sunum üzerinden aktarmaktadır.

İkinci ileti ilk iletinin yorumlanarak alıntılanması şeklinde oluşturulmuştur. Kullanıcı pizzada et bulunmamasının erkeklik bağlamında bir söylemini gerçekleştirerek et tercih etmeyen erkekler için "götten çekişli" ifadesini kullanmaktadır. Adams (2013: 77-83) "Etin Cinsel Politikası" isimli eserinde etin erkek

kimliği ile bütünleştiğini ifade etmektedir. Et yemenin cinsiyetler ile ilişkilendirilmesi masallarda da gün yüzüne çıkmaktadır. Masallarda kralların et tüketimi yaptığı aktarılırken kraliçelerin bal ya da süt tüketimi yaptığı aktarılmaktadır. Et tüketiminin kültürel olarak da yasaklanmaları mevcuttur. Asya'nın belirli bölgelerinde kadınların ördek, yumurta ve tavuk gibi yiyecekleri tüketmesi izin verilmezken Ekvatoral Afrika'da kadınların tavuk yemesi yasaklanmaktadır. Bu doğrultuda erkeğin bir güç elde edebilmesi için ete ihtiyaç duyduğu ön kabulü oluşarak güç ile et yeme edimi birlikte düşünülmektedir. İletide aktarılan ifadeyi ele aldığımızda kullanıcının et yemek ile erkekliği bir tuttuğu görülmektedir. Kullanıcı et tercih etmeyen bireyleri ise "götten çekişli" olarak ifade etmektedir. Bu ifade bir yan anlam içererek heteronormativite bir söylem ile oluşturulmuştur. Heteronormative, heteroseksüelliğin bir norm ve doğal olduğu kabulünden yola çıkarak bireylerin heteroseksüel olduğu varsayımıdır. Bu varsayımdan hareketle kurumlar, kavramlar ve sosyo-kültürel yapılar şekillenerek ataerkil kapitalizm ile bir iktidar sistemi oluşmaktadır (Altunpolat, 2017: 2). Oluşan sistemler ve yapılar her alanda bu varsayım üzerine kurularak bireylerin eylemlerini, konumlanışlarını ve söylemlerini de yapılandırmaktadır. Bu doğrultuda "götten çekişli" ifadesi heteroseksüel olmayan erkek bireyler üzerinde oluşabilecek bir cinsel edim söylemini yansıtmaktadır. Bu söylem ile birey, et tüketmeyen erkeklerin heteroseksüel olamayacağını ifade etmektedir. Et ve erkek olma durumunun bütünleştiği bu ifadede et tüketimi olmayan bireylerin heteroseksüellikten dışlandığı görülmektedir. Cümlenin sonunda "maaleset" olarak yazılan ifadenin maalesef olduğu fikrinden hareketle bu dışlanmanın ayrıca desteklendiği de görülmektedir. Birey bu ifadeleri üzerinden benlik sunumunu oluşturarak kendisini heteroseksüel bir birey olarak yansıtmakta ve bu edimi gerçekleştirmeyen bireyleri ise ötekileştirerek bir simgesel şiddet yaratımında bulunmaktadır.

Fotoğraf 6.

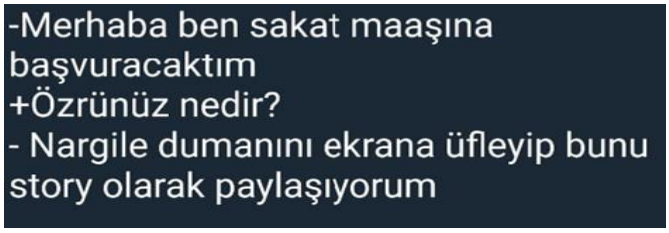
İleti Aktarım Tarihi: 18.11.2022

İletiye Erişim Tarihi: 14.02.2022

İletiye Erişim Saati: 07.56

Aktarılan görselde bir kahvaltı masasında bulunan içerikler ve bu içerikler doğrultusunda bir söylem yer almaktadır. Kahvaltı masasında bulunan yiyecekler kalp şeklinde oluşturulmuş belirli nesnelerde yer almaktadır. Kalp, birey vücudunda bulunan bir organdır. Kalp organı, bir organ olmasının yanı sıra belirli duygu, ifade ve nesnelerde de bir göstergeyi oluşturmaktadır. Fiske (1996: 16) göstergeyi "kendilerinden başka bir şeye gönderme yapan eylemler ya da yapılar" olarak tanımlamıştır. Oluşan gösterge nesneleri kendi anlamına ek olarak gönderme yaptığı duygular, düşünceler ya da betimlemelerde de belirli yan anlamları içermektedir. Kalp ile ilgili göstergeleri ele aldığımızda sevgi ile ilişkilendirmek mümkündür. Bu oluşum etkileşimde bulunulan bireylere bir sevgi göstergesi sunarak duygu aktarımını gerçekleştirmektedir. Bu aktarımın oluştuğu görselde de nesnelerin renkleri kırmızı ve beyaz olarak görülmektedir. Kan hücrelerinde meydana gelen kırmızı ve beyaz oluşumlar kalp ile bütünleşmiş ve bir aktarım nesnesi haline de dönüşmüştür.

Beğeniler ve tercihler bireylerin yeme alışkanlıklarında, kıyafet tercihlerinde, tüketim nesneleri gibi seçimlerinde görülmektedir. Oluşan bu seçimlerle bireylerin belirli kategorilere de ayrıldığı görülmektedir. Aktarılan iletide de bu kategori oluşumu yer almaktadır. İlk olarak iletide kalp şekilleri ile hazırlanmış bir kahvaltı masası yer almaktadır. Kullanıcı görseldeki unsurları beğenmeyerek "toplam iq'muz 7" şeklinde bir söylemde bulunmaktadır. Aktarılan görseldeki unsurları bir zekâ seviyesi ile eşdeğer tutan kullanıcı, bu göstergeleri kullanan bireyleri de düşük zekâlı olarak ifade etmektedir. Bu doğrultuda kendisini bu bireylerden üstün tutan kullanıcı bir aşağılama edimi de gerçekleştirmektedir.

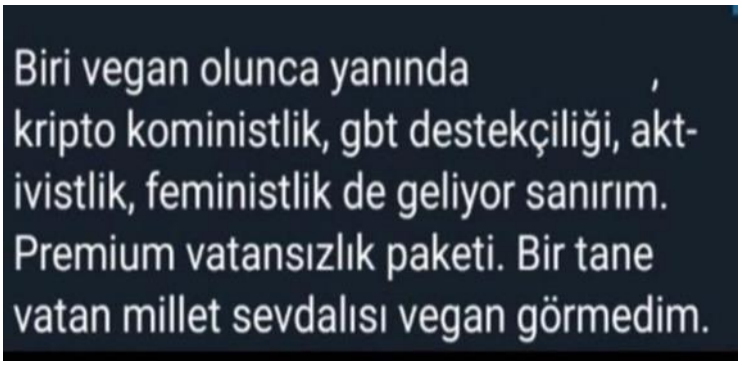
Fotoğraf 7.

İleti Aktarım Tarihi: 28.01.2021

İletiye Erişim Tarihi: 03.02.2022

İletiye Erişim Saati: 10.03

Aktarılan iletide bir diyalog yer almaktadır. Bu diyalogda kullanıcı bir kurgu yaratarak nargile dumanı ile hikâye paylaşan bireyler hakkında belirli ifadelerde bulunmaktadır. Kullanıcı ilk ifadesinde sakat maaşına başvuracağını aktarmaktadır. Kullanıcının sakat maaşı olarak belirttiği ifade engelli bireyler için tanımlanan bir maaştır. Engellilik dilimizde sakat ya da özürlü olarak da tabir edilmektedir fakat sakat ya da özürlü anlamları birbirinden farklıdır. Bir hakaret olarak da kullanılan bu ifadeler bireylere karşı olumsuz bir yaklaşımın da olduğunu göstermektedir (Alemdar, 2021: 30-31). İkinci ifade de yer alan "özrünüz nedir?" sorusu ile de kullanıcının engelli bireyler için sakat ve özürlü kelimelerini tercih ettiği anlaşılmaktadır. Son olarak birey bu maaşa başvurma sebebini "nargile dumanını ekrana üfleyip bunu story olarak paylaşıyorum" olarak belirtmektedir. Kullanıcı aktardığı ifadeler ile bu eylemi gerçekleştiren bireyleri aşağılamaya çalışmaktadır. Kullanılan özürlü veya sakat kelimeleri bu diyalogda doğrultusunda hakaret içermektedir. Birey bu bağlamda hem bu eylemleri yapan bireyleri aşağılamakta hem de bu eylemi gerçekleştirmediğini karşıt bir tutumla aktarmaktadır.

Fotoğraf 8.

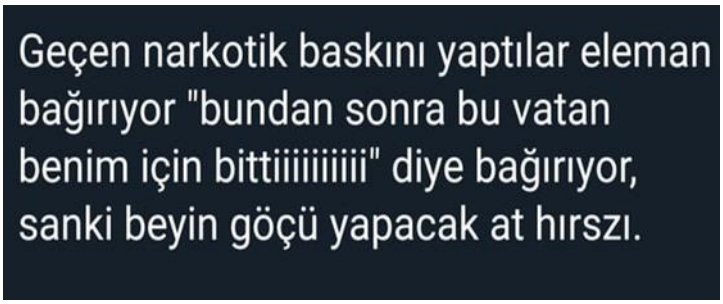
İleti Aktarım Tarihi: 29.12.2020

İletiye Erişim Tarihi: 02.02.2023

İletiye Erişim Saati: 23.48

Aktarılan iletide vegan bireyler hakkında belirli görüşler yer almaktadır. Hayvansal herhangi bir ürünün kullanılmaması anlamına gelen veganlık yalnızca beslenme biçimi olarak değil bireyin edindiği metalar, bakış açıları şeklinde de gerçekleştirilmektedir. Bir beslenme biçimi olarak ortaya çıkan veganlık farklı dinamikler üzerinden şekillenmektedir. Geleneksel yemek kültürünün dışında gelişim gösteren bu oluşum kimlik unsuruna da dönüşerek bir toplumsallaşma alanı yaratmaktadır (Aksürmeli ve Beşirli, 2019: 226). Bu toplumsallaşma alanı yüz yüze gerçekleştirilen etkileşimlerde ya da dijital alanlarda ortaya çıkmaktadır. Bireyler bu doğrultuda belirli topluluklara erişerek sosyalleşebilmekte, tüketim nesnelerine erişebilmekte ve karşı çıktıkları durumlar için bir direniş sergileyebilmektedir.

Aktarılan iletide kullanıcı vegan bireyler hakkında belirli varsayımlarda bulunmaktadır. Vegan bireylerin bir siyasi partide yer alan, komünist bir düşünceye sahip olan, aktivist ve feminist bireyler olduğunu düşünmektedir. “Gbt destekçiliği” ifadesinin ise LGBTİ+ birey ve yaşam haklarını savunucusu bireyler için kullanıldığı düşünülmektedir. Bu doğrultuda kullanıcının vegan ve veganlığa dair oluşturduğu kalıplara dâhil olmadığı anlaşılmaktadır. Bu söylemler kullanıcının bir grup hakkındaki düşüncelerini ifade ederken belirli betimlemeler ve varsayımlar doğrultusunda da simgesel şiddet yaratılmıştır. Vegan bireyler yemek ve yaşam tercihi doğrultusunda kullanıcı tarafından vatan millet sevdalısı olmama ile eş değer tutularak damgalanmaktadır. Vatan; dil, din, kültür, tarih gibi ortak paydalarda bir araya gelinen ve sınırları belli olan alanlardır. Ülke ya da yurt olarak da adlandırılan vatan kavramı bireyler açısından doğduğu yer, köy, kasaba ya da şehir olarak da kullanılmaktadır (Sütçü, 2004: 14). Vatan kavramı ve sevgisi bireyler ya da topluluklarda farklı anlamlar edinebilmekte vatana dair duygu ve beklentilerde de değişkenlik gösterebilmektedir. Bu farklılıklar neticesinde beklenilen kalıplara uymayan bireyler ya da gruplar damgalanarak belirli şiddet eylemleri ile karşılaşabilmektedir. Goffman (2014: 30) toplumun bireyleri kategorize etmek için doğal olduğu varsayılan belirli nitelikler tesis ettiğini belirtmektedir. Bu oluşumla da kategoriler sabitlenerek beklenen durumlar doğalmış gibi bireylerde düşünceler gerçekleştirebilmektedir. Oluşturulan kategoriler dâhilinde kullanıcının vegan bireyler ve bu oluşum hakkında olumlu düşünceleri yer almamakta, bu oluşumun belirli alt temaları içerdiği düşünülerek de damgalama yapılmaktadır.

Fotoğraf 9.

İleti Aktarım Tarihi: 28.06.2022

İletiye Erişim Tarihi: 11.02.2023

İletiye Erişim Saati: 18.03

Aktarılan iletide narkotik baskınında geçen bir olay yer almaktadır. Kullanıcı baskın sırasında bir bireyin "bundan sonra bu vatan benim için bitti" söylemine dayanarak "sanki beyin göçü yapacak at hırszı" ifadesini kullanmaktadır. Kullanıcı bireyin yasal olmayan bir eylem gerçekleştirmesi doğrultusunda yapabileceği şeylerin kısıtlı olduğunu düşünmektedir.

Suç bir olgu olarak zaman, toplum ve mekânlara göre farklı anlam ve kapsamlar taşımaktadır. Bir zaman diliminde ya da toplumda suç olarak nitelendirilen olaylar evrensellik taşımadığı için genel bir suç tanımı yapmak oldukça güçtür (Burkay, 2008: 2). Suç olgusu belirli kavramlar ile ilişkisel bir yapıda bulunmaktadır. Bu kavramlardan biri olan sapma, toplumsal yapıda normal olarak algılanan davranışların oluşmaması durumunda ortaya çıkmaktadır ve bu davranışlar da sapkın olarak nitelendirilmektedir. Sapma davranışları toplumsal yapılar doğrultusunda değişken olduğu için evrensel bir sapma davranışından söz edilememektedir. Bu bağlamda sapmalar zaman, toplumsal yapı ve sosyal gruplara göre değişkenlik göstermekte sapma davranışları toplumsal uzlaşmalar ve etkileşimler doğrultusunda belirlenmektedir (Bahar, 2009: 117-118). Etiketleme kuramına göre toplumsal normların ihlal edilmesinde bireyler sapkın olarak nitelendirilmektedir. Bu nitelendirilme doğrusunda sapkın etiketi alan birey hem durumu içselleştirmekte hem de toplum tarafından bireye bakış değişmektedir. Etiketlemelerde bireyin dış görünüşü, aile ve sosyal çevresi, eğitimi, gelir durumu gibi etkenler önem taşımaktadır. Bu unsurlar dâhilinde birey ya da topluluklar belirli etiketlere maruz kalabilmektedir. Bir suç davranışının gerçekleşmesi neticesinde suçlu

damgası alan bireyler bir etiketlenme sürecine de dâhil olmaktadır (Göksu ve Karakaya, 2009: 29-31). Bu bağlamda iletide suç işleyen bireyin etiketlenmesini görmekteyiz. Bireyin baskın sonrası verdiği tepkide vatanın onun için bitmesi söylemine kullanıcı "sanki beyin göçü yapacak at hırszı" şeklinde karşılık vermektedir. Bireyin suçlu olarak etiketlenmesi doğrultusunda farklı bir oluşum sergileyemeyeceğini düşünen birey bu ifadeleri ile de kendisinin bu suç tanımına ve suçluluk oluşumlarına dâhil olmadığını dolaylı bir şekilde aktarmaktadır. Bu bağlamda "sanki" kelimesi ile de küçümsenen suçluya at hırsızı ifadesi ile hakaret edilmiştir. Hakaret unsurunun da suça yönelik bir oluşum sergilediği görülmektedir. Suçlu olarak damgalanan birey için vatan olgusunun bitmesi önem taşımamakta ve vatan için iyi bir şey yapamayacağını düşünülmektedir. Bu düşünce nihayetinde de bireyin damgalanmasına yol açarak belirli beklentileri de oluşturmamaktadır.

Fotoğraf 10.

İleti Aktarım Tarihi: 12.01.2022

İletiye Erişim Tarihi: 09.02.2023

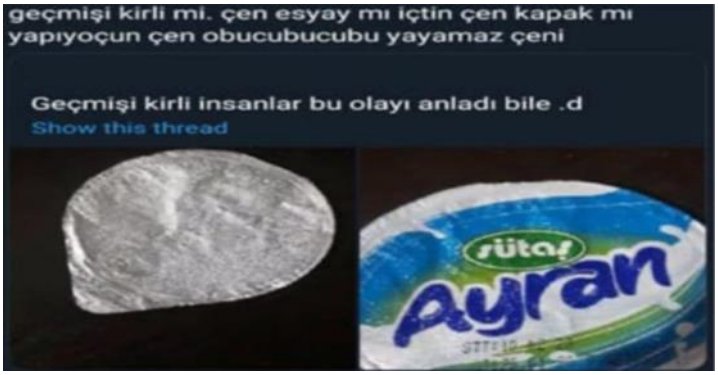
İletiye Erişim Saati: 03.17

Aktarılan görselde üç farklı kullanıcının iletileri yer almaktadır. İlk olarak bir kullanıcının regl döngülerinde kullanılan bir hijyen ürününü aldığı görülmektedir. Bu ürünün fotoğrafını Twitter'a aktaran kullanıcı bugünlük bu kadar aktivizm yeter anlamına gelen İngilizce bir cümle kullanmıştır. Bu eylemi bir aktivizm olarak değerlendirmesindeki temel sebep kadın bedeni ve sağlığı hakkındaki ürünlerin Türkiye'de açık bir şekilde bireylere teslim edilmemesidir. Bu bağlamda bireyler sağlık ürünlerini gazetelere sarılı ya da siyah bir poşete koyulmuş şekilde almaktadır. Bu

noktada gizlenen şey hijyen ürünleri olarak görülse de asıl gizlenmek istenen kadın bedenine ait olabilecek herhangi bir meta ya da edimin gizlenmesidir. Kadın bedeninin kapatılması, saklanılması gereken bir şey olarak algılanması kadın bedenine ait edinilebilecek ürünlerin de gizlenmesi gerektiği düşüncesini oluşturmaktadır. Özellikle satıcıların ürünü edinmek isteyen bireylere sormaksızın paketlemesi kadın bedenine dair düşüncelerin bir eyleme dönüşümünü de göstermektedir. Bu bağlamda bireyin hijyen ürününü açık bir şekilde alması kendisi tarafından bir aktivizm olarak değerlendirilirken bir gösterge de oluşturmaktadır. Bu aktarımın yorumlanarak alıntılanması ile oluşturulan ikinci içerikte erkek bir kullanıcı kadınların bunu yaparken utanması gerektiğini düşünmektedir. Bir sonraki ifadesinde bu ürünlerin bulunduğu reyondan gözlerini kapatarak geçtiğini söyleyen kullanıcı aslında bir erkek olarak bu ürünlerin açık edilmesinden utandığı ve kadınların da aynı utancı göstermesi gerektiği düşünmektedir. Bu ifadeye yanıt veren başka bir kullanıcı ise ilk olarak "adam haklı" ifadesini kullanmaktadır. Bir sonraki ifadesinde bu eylemin erkekleri kışkırtmaya yönelik bir durum olduğunu aktaran kullanıcı, bu durumun hoş olmadığı düşüncesini de ifade etmektedir. En son ifadesinde ürünün siyah bir poşete koyulmasının zor olmadığını aktaran kullanıcı aslında bu eylemin böyle gerçekleşmesi gerektiğini düşünmektedir. Bu noktada dikkat çekici unsurlardan biri iki erkek kullanıcının kadın bedeni ve ihtiyaçları doğrultusunda keskin fikirlere sahip olmalarıdır. Kendi bedenleri dışında başka bir bedene tahakküm uygulamanın normal olduğu düşüncesi bireylerin söylemlerine yansımakta ve bir ithamı da doğurmaktadır. Bu doğrultuda beklenilen edimleri gerçekleştirmeyen bireyler utanmaz olarak konumlandırılırken sağlık ürününü saklamanın zor olmadığı düşüncesi de bir baskıya dönüşmektedir. Bu baskının bir aracı olarak da konumlanan siyah poşet kendi kullanım alanından çıkarak bir gizleme aracına dönüşmektedir.

Kadın bedeni doğrultusunda oluşan tahakkümler geçmişten günümüze her alanda yansımalarını göstermektedir. Geleneksel törenler, alanda konumlanışlar veya kitle iletişim araçları ile yapılan aktarımlar bu tahakkümün aktarılma ve yeniden üretilme biçimlerinde yer almaktadır. Bu doğrultuda kadın bedeni sunulan ve yasaklanan bir biçimde ortaya çıkarak sembolik bir gösterge nesnesine de dönüşmektedir. Kışkırtma ya da çekicilik bağlamında bir göstergeye dönüşen kadın bedeni genel olarak bir kabul de yaratmaktadır (Bourdieu, 2016b: 44-45). Bu kabullerin bireyler tarafından içselleştirilmesi hem bir beklentiyi yaratmakta hem de simgesel bir

şiddete dönüşmektedir. Simgesel şiddetin içselleştirmeler doğrultusundaki gelişimi beklentilerin normal olarak anlamlandırılmasını sağlamakta ve her alanda ortaya çıkabilecek bir yapıya da oluşturmaktadır.

Fotoğraf 11.

İleti Aktarım Tarihi: 21.01.2021

İletiye Erişim Tarihi: 03.02.2023

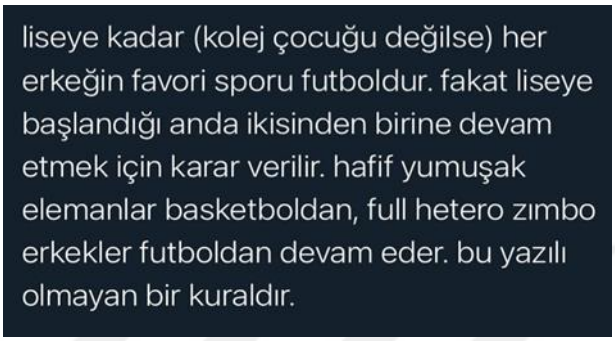
İletiye Erişim Saati: 09.26

Aktarılan iletide bir nesnenin bireyde çağrıştırdığı anlam ve bu anlamın başka bir birey tarafından yorumlanarak alıntılanması yer almaktadır. İlk olarak ayran kapağının fotoğrafını aktaran kullanıcı "geçmişi kirli" olarak ifade ettiği bireylerin bu görseldeki yan anlamı anlayacağını belirtmektedir. Ayran kapağı bireylerin uyuşturucu tüketimlerinde kullandıkları nesneler arasında yer almaktadır. Bu doğrultuda kullanıcının "geçmişi kirli" ifadesi bir dönem uyuşturucu tüketimi yapan bireyleri kapsamaktadır. Uyuşturucu tüketimi ya da görselleri bireylerin benlik sunumlarına bir gösteri nesnesine dönüşebilmektedir. Yasa dışı bir eylem gerçekleştirmenin bireylerde görünür olma ya da bir hayranlık oluşturacağı düşüncesi benlik sunumlarında bu metaların bir göstergeye dönüşmesini de sağlamaktadır. Bu göstergelerin oluşumu hayran duyulan bireyler ya da gruplar tarafından aktarıldığında da özellikle gençlerin bu tüketime yönlenmeleri yaşanmaktadır. Bu doğrultuda da madde kullanımları bir gruba dâhil olma ya da görünür olmayı gerçekleştirebilmektedir.

Aktarılan ikinci iletideki kullanıcı ileti içeriğindeki ifadeler ve kişi ile alay etmektedir. Yapılan eylemi bir çocukluk olarak adlandırılmakta ve birey bu bağlamda aşağılanmaktadır. Bu düşüncelerini güçlendirmek için de kullanıcı ifadelerini bir çocuk

gibi yazmıştır. Kullanıcı uyuşturucu maddesini "geçmişi kirli mi" ifadesi ile küçümsemektedir. Bu ifade ile de kullanıcının bunu çok kötü bir şey olarak düşünmediği varsayılmaktadır. Bu varsayım ile de birey ilk kullanıcı ile hem alay etmekte hem de eylemini küçümsemektedir.

4.3. Spor Faaliyetleri

Fotoğraf 12.

İleti Aktarım Tarihi: 26.12. 2021

İletiye Erişim Tarihi: 08.02.2023

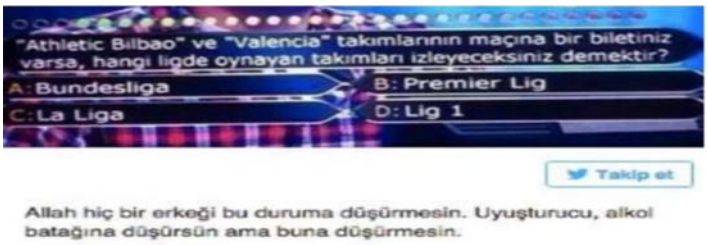
İletiye Erişim Saati: 23.47

Aktarılan iletide kullanıcın spor tercihleri üzerinden yaptığı bir tahmin yer almaktadır. Dört cümle şeklinde aktarılan ifadelerde ilk olarak koleje gitmeyen bireyler üzerinde favori olarak nitelendirilen bir spor yer almaktadır. Kullanıcı bu ifadesinde bir zaman aralığından da bahsederek lise eğitimine kadar devlet okullarında öğrenim gören bireylerin futbolu tercih edeceğini ileri sürmektedir. Burada dikkat çeken ifade ise parantez içinde verilen "kolej çocuğu değilse" eklemesidir. Devlet okulları ve özel okullar olarak ayrım gösteren eğitim sisteminde görece ekonomik sermayesi yüksek olan bireylerin kolej tercihi, ekonomik sermayesi görece düşük bireylerin ise devlet okulları tercihi yer almaktadır. Ekonomik sermayeler doğrultusunda yapılan bu ayrımlar bireylerin beğeni tercihleri, faaliyetleri gibi oluşumlarda da farklılıklar gösterebilmektedir. Toplumsal sınıflarda sermayeler bağlamında gelişen farklılıklar kendini etik değerlerde, müzik beğenilerinde, spor faaliyetlerinde vb. şekillerde göstermektedir. Oluşan bu farklılıklar toplumsal sınıflarda ayırt edici bir özellik oluşturarak varlığını da devam ettirmektedir (Ünal, 2017: 382). Bu farklılıkların

içselleştirilmesi ile de belirli ayrımlar toplumsal alanlarda yer almaktadır. Bu doğrultuda birey devlet okullarında okuyan öğrencilerin lise eğitimine kadar favori sporunu futbol olarak düşünmektedir. Lise eğitimine başlandığında ise spor üzerinden yapılacak bir tercihin erkeklik bağlamında oluştuğunu ileri sürmektedir. Birey futbolu tercih eden kişileri heteroseksüel olarak tanımlarken basketbolu tercih eden bireyleri yumuşak olarak adlandırmaktadır.

Toplumsal cinsiyet erkek ya da kadın olmaya kültürün, toplumun yüklediği beklentileri ve anlamları ifade etmektedir. (Dökmen, 2014: 22). Bu doğrultuda kadınlık ya da erkeklik ifadeleri belirli farklılıkları içermektedir. "Erkek herhangi bir kültürel çağrışımdan uzak cismani bir varlık demekken erkeklik ise eril veya dişim cismani varlıklarla ilişkilendirilen toplumsal ve kültürel olarak inşa edilmiş ideolojik ve siyasal tavırlar demektir" (Horzum, 2018: 80). Bireyin aktardığı ifadede erkek olma durumu salt biyolojik bir söylem içermeyerek kültürel anlamları da barındırmaktadır. Bu anlamları spor faaliyetleri üzerinden de oluşturan birey, "hafif yumuşak elemanlar" basketbola yönelirken, "full hetero zımba erkekler futboldan devam eder" ifadelerini aktarmaktadır. "Hafif yumuşak" ifadesi bireyde beklenilen erkeklik yapısını oluşturmayan kişiler için tercih edilmektedir. Bu bağlamda futbol tercihi olan erkeklere heteroseksüel vurgusu yapılarak erkeklik ve futbol ilişkisi birlikte düşünülmektedir. Futbol tercihinde bulunan erkekler güç ile ilişkilendirilirken basketbol tercihinde bulunan erkekler güçsüz bir konumda nitelendirilmiştir. Birey bu bağlamda tercihler üzerinden bir benlik sunumunu aktarırken bu tercihte olmayan bireyleri ise belirttiği ifadeler doğrultusunda ötekileştirmektedir.

İleti aktarımında bulunan ifadelere baktığımızda kültürün bir unsuru olan dil kullanımında yabancı kelimelerin tercih edildiği görülmektedir. Dijitalleşme doğrultusunda oluşan yeni iletişim alanlarında bireyler farklı ülkeler ya da kültürdeki bireyler ile etkileşime geçebilmektedir. Bu etkileşimler ve hâkim yapıların aktarımları dâhilinde kültürel değerlerde de belirli değişimler oluşabilmektedir. İletide aktarılan "full" kelimesi İngilizce bir sözcük olup dolu anlamı taşımaktadır. Birey dolu kelimesini tercih etmek yerine "full" kelimesini tercih etmektedir. Bu oluşumlar ise dilde meydana gelen ve gelebilecek olan yıkımları örneklendirmektedir.

Fotoğraf 13.

İleti Aktarım Tarihi: 13.10.2018

İletiye Erişim Tarihi: 19.01.2023

İletiye Erişim Saati: 00.37

Aktarılan iletide bir yarışma programından görüntü ve kullanıcının bu görüntüyü yorumlaması yer almaktadır. İlk olarak yarışma programında erkek bir katılımcı yer almakta ve katılımcıya futbol ile ilgili bir soru yöneltilmektedir. Soruya cevap veremeyen katılımcı bir kadını arayarak soruyu ona sormaktadır. Programdan çekilen fotoğrafa yorum yapan birey ise ilk olarak "Allah hiç bir erkeği bu duruma düşürmesin" ifadesini kullanmıştır. Bir temenni olarak oluşturulan bu cümlede birey bir erkeğin futbol ile ilgisinin olmamasını ve bu konuda bir kadından yardım alınmasını düşük bir durum olarak nitelendirmektedir. Bu durumu bir temenni cümlesi ile aktaran birey aslında kendisinin bu durumda olmadığını da karşıt bir biçimde ifade etmektedir.

Kadın ve erkek bireylerin farklı spor faaliyetlerine yönlendirilmesi Türkiye'de yoğun bir biçimde gerçekleşmektedir. Örnek olarak okul çağlarındaki erkek çocukların genellikle futbola yönlendirildiği görülmektedir. İlerleyen yaşlarda da bu süreçler değişiklik göstermemektedir. 1990'lı yıllarda yaklaşık 50 kadın futbol takımına yeterli bütçe ayrılmaması ve yeterli ilginin oluşmamasından dolayı Kadınlar Futbol Ligi kapatılmıştır. Kadınların futbol müsabakalarından bir nevi dışlanması karar mekanizmalarında bulanan bireylerin ve kontrol edenlerin eril düşünceye sahip olduğunun da bir göstergesidir (Koca ve Bulgu, 2005: 11). Bu düşünceler yalnızca karar mekanizmalarında değil, bireylerin içselleştirilmiş yapılarında yer almaktadır. Bu doğrultuda erkeklerin futbola ilgi duymaması ya da bir kadından yardım alması küçük düşürücü bir edim olarak görülmektedir. Kullanıcının aktardığı cümlelerden de bu hâkim düşünceye sahip olduğu anlaşılmaktadır. İkinci olarak birey "uyuşturucu, alkol batağına düşürsün ama buna düşürmesin" cümlesini aktarmaktadır. Gerçekleşen olayın

bir düşüklük olarak algılanması doğrultusunda birey alkol ya da uyuşturucu kullanımının bu olaydan daha iyi bir konumda olduğunu düşünmektedir. Bu bağlamda birey kendi sunumunu beklenen cinsiyet rollerinde gerçekleştirmektedir. Birey erkeklik ve futbol ilişkisinin bütünleşmesini normal olarak algılamakta ve bu ilişkiyi gerçekleştiremeyen erkeklerin ise küçük düştüğünü aktarmaktadır.

4.4. Beden

Fotoğraf 14.

İleti Aktarım Tarihi: 21.01.2019

İletiye Erişim Tarihi: 22.01.2023

İletiye Erişim Saati: 01.58

Aktarılan iletide iki kullanıcının kilolu bireyler hakkında belirli düşünceleri yer almaktadır. İlk iletide kullanıcı, kilolu bireyleri işaret ederek neşelerinin nereden geldiğini sormaktadır. Bu neşeyi gereksiz olarak belirten kullanıcı bir diğer ifadesinde "bize mi gülüyonuz napıyonuz" sorusunu yöneltmiştir. Kullanıcının burada biz olarak kategorileştirdiği kesimin kilolu olmayan bireylerden oluştuğu düşünülmektedir. Bu bağlamda kendisini kilolu olarak tanımlamayan birey kilolu kişilerin neşelerini de gereksiz bulmaktadır.

Beden geçmişten günümüze belirli söylem ve görüşler doğrultusunda kuşatılmıştır. Bu kuşatmalar beden üzerinde belirli kalıplar oluşturmakta ve bu kalıplar arasında da bireylerin ideal olarak aktarılan ölçülere sahip olmaları istenmektedir. Bu ölçülere sahip olmayan bireylerin ise bedenlerinden utanç duymaları ve arzu edilen bedenlere sahip olmaya çalışmaları beklenmektedir. Bu bağlamda reklamlar, dergiler, kitle iletişim araçları, sosyal medya platformları gibi araçlarla istenilen beden ölçüleri

bireylere aktarılarak bedenlerin bir arzu nesnesine dönüşümü sağlanmaktadır. Aktarılan bu içeriklerde kilolu bireylerin sevimli ve kilolarından mutsuz bir şekilde konumlandırıldıkları görülmektedir. Bu doğrultuda bireylerin bedenlerine karşı olumsuz algılar yaratılarak belirli yönlendirmeler de yapılmaktadır. Bu düşüncenin kullanıcıda da hüküm sürmesi kilolu bireylerin neşelerini gereksiz olarak adlandırmasına yol açmaktadır. Bu bağlamda kullanıcı kilolu bireylere mutlu olma gibi bir seçenek sunmamaktadır.

İkinci iletide farklı bir kullanıcı ilk iletiye yorum yaparak "akıllarına kuzu çevirme geliyor herhalde" ifadesini kullanıştır. Kilolu bireylerin mutluluğunun bir yemek ile bağlantılı görülmesi aslında bireylerin mutluluğu hak edecek bir konumda olmadığı düşüncesinin yansımasını oluşturmaktadır. Bu ifadeyi yorumlayan ilk kullanıcı ise bireylerin "deniz otobüsü" gibi gezdiğini ifade ederek neşelerinin kendisinde olmadığını belirtmektedir. Burada "deniz otobüsü" benzetmesi genişlik ile ilişkilendirilerek kilolu bireylerin bedenlerine benzetilmektedir. Bireylerin bedenlerine yönelik bir benzetme ile kurulan aşağılama edimi aslında hâkim beden algılarının bireylerde içselleştirildiğini göstermektedir. Bu bağlamda kullanıcılar kendilerini zayıf olarak nitelendirmekte ve kilolu bireylerin bedenleri doğrultusunda neşeli olmalarını hak etmediklerini düşünmektedir.

Fotoğraf 15.

İleti Aktarım Tarihi: 11.01.2020

İletiye Erişim Tarihi: 29.01.2023

İletiye Erişim Saati: 13.08

Aktarılan görselde cücelik olarak adlandırılan ölçütlerde bir bireyin fotoğrafı ve bu bağlamda yapılan bir mizah yer almaktadır. Dwarfizm olarak da adlandırılan cücelik genetik bir hastalık doğrultusunda meydana gelmektedir. Yaşıtlarına göre kısa boylu olan bu bireylerde tedavi yapılmadığı süreçlerde 110-125 santimetre boy uzunlukları oluşmaktadır (https://www.cengizsen.com/boy-kisaligi-cucelik/, 2023). Cüce bireyler boyları nedeniyle belirli zorbalıklara uğrayabilmektedir. Sosyal çevreden dışlanma, alay edilme ya da damgalama gibi süreçlerle karşılaşan bireyler belirli psikolojik yıkımlara da uğrayabilmektedir. Goffman (2014: 33) damgaların bedensel deformasyonlar, doğal olarak nitelendirilmeyen tutkular, bireysel inançlar, din, ulus ve ırk bağlamında oluşabilecek etnolojik damgalar ile ortaya çıkabildiğini belirtmiştir. Damgalar aktarılabilir bir bağlamda oluşum sergileyebileceği gibi bireysel olarak da ortaya çıkabilmektedir. Damgalar ya da diğer faktörler çerçevesinde bireyler yaş ve cinsiyet fark etmeksizin zorba davranışlara maruz kalabilmektedir.

Aktarılan görselde elinde ekmek olan bir erkek yer almaktadır. Bireyin elindeki ekmek görseli kullanıcıya bir babayı çağrıştırmaktadır. Aile ilişkilerinde baba figürü, cinsiyet öğrenilmesinde ya da kimlik edinimlerinde çocuklar üzerinde bir etkiye sahiptir. Kültürel sembolleştirmeler sayesinde de kazanılan babalık, erkek ve kız çocukları ile etkileşimlerde de farklılık gösterebilmektedir (Erdoğan, 2008: 80). Bu doğrultuda iktidar ve güç ile donatılan erkeklikte babalık anlayışları ya da uygulanmaları değişkenlik göstermektedir. Biyolojik bir yapının ötesinde kültürel bir anlama da sahip olan babalık erkeğe bir rol, kontrol ve statü de kazandırmaktadır (Yüzer ve Demez, 2021: 17-21).

Kadın ve erkek yapısı genetik ve biyolojik olarak birbirinden farklı özellikler ile oluşmaktadır. Metabolizma, hormon yapısı ve boy gibi belirli özellikler biyolojik olarak bir farklılık yaratmaktadır (Kılıç ve Çakıcı, 2016: 287). Bu özelliklerin biyolojik olarak farklılık yaratmasına ek olarak algısal olarak da farklılık yaratımları mevcuttur. Erkeklik özelinde bu durumu ele aldığımızda erkeklerin güçlü olmaları, duygularından arınmış bir şekilde alanda konumlanmaları, otorite sahibi olmaları gibi beklentiler yer almaktadır. Aile yapılanmalarında da oluşan babanın güçlü olması gerektiği inancı belirli biyolojik özellikler ile çelişebilmektedir. Aktarılan görselde de bir babanın boy kısalığı doğrultusunda farklı konumlandırıldığı görülmektedir. Bireyin boyunun hedef alındığı bu içerikte ilk olarak “baba çınar gibidir” ifadesi yer almaktadır. Çınar ağacının özelliklerinden biri olan uzunluk yapısı ile baba ve çınar benzetilmelerinin birleştirildiği

görülmektedir. Bir sonraki aktarımında “meyvesi olmasa da gölgesi yeter” ifadesi yer almaktadır. Çınar ağacı uzun olduğu için gölgesi de geniş bir alanı kapsamaktadır. Bu doğrultuda kullanıcı, bireyin boyunun kısa olması ve babanın çınara benzetilmesi karşıtlığında bir alay etme edimi gerçekleştirmektedir. Karşıt bağlamlar ile yapılandırılan bu edim bir ofansif mizah unsuru ile gerçekleştirilmiştir. Mizahın bir türü olan ofansif mizah, toplumsal açıdan önemli ya da bir tabu yaratan durumlar özelinde alaycı ya da gayriciddi bir biçimde yapılan şakalardan oluşmaktadır. Din, mezhep, cinsiyet, ırk, cinsel yönelim, pedofili gibi alanlarda oluşturulan ofansif mizah ögeleri bireysel ya da kitlesel belirli tepkilerin oluşumuna da sebep olmaktadır (Erdem, 2022: 314). Bu doğrultuda bireyin boyu ve babalığı ofansif bir mizah ile aktarılarak alay edilmiştir.

Fotoğraf 16.

İleti Aktarım Tarihi: 10.12.2020

İletiye Erişim Tarihi: 02.02.2023

İletiye Erişim Saati: 23.46

Aktarılan iletide fenomen olarak adlandırılan bir bireyin fotoğrafı yer almaktadır. Fenomen kavramı dijital alanlarda bir etki yaratımına sahip ve görece yüksek takipçisi olan bireyler için kullanılmaktadır. Mikro ünlü olarak da adlandırılan bu yapıda birey tüketilebilir bir benlik inşası sunmaktadır. Değişken bir performans niteliği ile sunulan benlikler bir dizi kişisel özellik ya da etiketten daha fazlasını içermektedir. Bir hayran kitlesine de sahip olan bireyler istek ve beklentiler dâhilinde bu inşaları gerçekleştirmektedir. Bu doğrultuda bir zihniyet ve pratikler dizisi oluşturularak popülerlik ve hayran yönetimi aracılığı ile benlik sunumları gerçekleştirilmektedir. Popülerlik ve imajın kaybedilmemesi adına da belirli stratejiler uygulanmaktadır

(Marwick ve Body, 2011: 140). Bu bağlamda fenomenler hem tahakküm eden hem de tahakküm edilen bireyler olarak karşımıza çıkmaktadır. Oluşturulan reklam içerikleri, ürün hizmet tanıtımları, marka ya da kurumlar ile yapılan iş birlikleri ile fenomen bireyler istenilenleri benlik sunumu aktarımlarında gerçekleştirerek bu yapıyı da izleyici kitlelerine sunmaktadır. Bu doğrultuda hâkim kültürün tahakküm edileni olurken etkileme gücü neticesinde de bir tahakküm uygulayıcı pozisyonuna geçiş sağlamaktadır.

Dijital alanlarda benlik sunumları belirli hâkim yapılar çerçevesinde oluşmaktadır. Bir beden sunumuna da dönüşen dijital benlik sunumlarında bireylerin kıyafet ve aksesuarları, cilt tipleri, beden tiplemeleri gibi oluşumlar hâkim bir görüş tarafından moda olarak aktarılmakta ve beden üzerinde de bir tahakküm yaratılmaktadır. Simmel (2012: 112) modayı " içsel olarak özerklikten yoksun ve başka bir yere dayanmaya muhtaç olan ama kendi benliğinin farkına varmak için göze çarpmaya, ilgi çekmeye, biricikliğe gereksinim duyan bireylerin asli faaliyet alanı" olarak tanımlamaktadır. Yaratılan ilgi çekicilik ve görünür olma isteği bireylerin moda kavramından etkilenerek sunumlarında bunları yansıtmasına teşvik etmektedir. İstenilen hâkim görüşlere uyum sağlayamadığını düşünen bireyler ise bu kalıplara uyum sağlayabilmek için belirli işlemler geçirebilmektedir. Bu yöntemi benimsemeyen ya da erişemeyen bireyler belirli programlar aracılığıyla istenileni vermeye çalışmaktadır. Özellikle bireylerin photoshop uygulamaları ile ciltlerini pürüzsüzleştirdiği, bedenlerini incelttiği ya da kalınlaştırabildiği uygulamalar yoğun bir şekilde kullanılmaktadır. Bu doğrultuda istenilen hâkim görüşe uyum sağlayabilmek için bireyler farklı yöntemleri tercih edebilmektedir.

Aktarılan görselde fenomen olarak adlandırılan bir kadının fotoğrafı yer almaktadır. İletiyi aktaran kullanıcı gerçek yaşam ve sanal yaşam arasında bireyin benlik sunumunda farklılıklar olduğunu dile getirmektedir. Dijital alanlarda aktarılan benlik sunumu ile fiziki alanlardaki benlik sunumu oluşumlarının farklılığı bireylerin izlenim denetimleri doğrultusunda zedeleyici bir imaj yaratabilmektedir. Bu aktarımda da bireyin benlik sunumunu zedeleyici bir görsel yer almaktadır. İleti alıntılanması ile bir fikir beyan eden kullanıcı ilk olarak izinsiz bir görsel aktarımının ve eleştirinin taciz olduğunu dile getirmektedir. Bir sonraki ifadesinde ise kullanıcı ilk cümlesini destekleyen bir nitelikle cümle aktarmış ve son olarak da bir alay etme edimi gerçekleştirerek bireyin sunumunu hedef almıştır.

Tüketim kültürü ve idealize yapılar çerçevesinde beden belirli dönüşümlere tabi kılınmıştır. Dönemsel olarak farklılık gösteren beden algıları toplumsal cinsiyet bağlamında belirli farklılıklar ve ortak beklentileri göstermektedir. Kadın bedeni üzerinde ince bel ve bacak, kıvrımlı hatlar, kalın dudak gibi beklentiler oluşturulurken erkek bedeni üzerinde kaslı bir yapı, geniş omuz gibi güç uyandıran beklentiler oluşmaktadır. Bu doğrultuda fenomen bireyin kalça bölgesi hedef alınarak bir alay edimi gerçekleştirilmiştir. Evde unuttuğu söylemi bir yan anlam içererek var olmadığı ya da beklenilen ölçüde olmadığını ifade etmektedir. Bu doğrultuda bireyin belirli uygulamalar ile bedenini değiştirdiği ve dijital benlik sunumunu farklı bir şekilde gerçekleştirdiği düşünülmektedir. İzlenim denetimi ile de bu sunum zedelenerek bir alay etme edimi gerçekleştirilmiştir.

Fotoğraf 17.

İleti Aktarım Tarihi: 21.08.2021

İletiye Erişim Tarihi: 07.02.2023

İletiye Erişim Saati: 02.59

Aktarılan iletide bir bireyin görseli yer almaktadır. Bu görsel üzerinden bir fikir oluşturan kullanıcı, diyalog kurgulayarak ileti aktarımını gerçekleştirmiştir. İlk olarak kadının "sefiller hakkında ne düşünüyorsun" sorusu yer almaktadır. Bu soruya erkek "Allah yardımcıları olsun kızım ne diyim" olarak cevap vermektedir. Victor Hugo'nun bir kitabı olan Sefiller ilk ifadede yer alan soruyu içermektedir. Bu soruya cevabın ise ekonomik anlamda oluşum sergilediği ve Allah'ın yardım etmesi temennisi ile bütünleştirildiği görülmektedir. Bu doğrultuda ileti sahibi görseldeki bireyin bu kitabı bilmediğini düşünmektedir.

Bourdieu (1986: 242-243), kültürel sermayelerin üç şekilde oluştuğunu ifade etmektedir. Bedenselleşmiş, nesneleşmiş ve kurumsallaşmış kültürel sermayeler farklı

içerikleri barındırmaktadır. Resim, kitap ya da kültürel metaların bulunduğu nesneleşmiş kültürel sermayeler hem ekonomik hem de simgesel bağlamlarda oluşum sergilemektedir. Aktarılabilir bir boyutta da olan nesneleşmiş kültürel sermayeler, maddi ve simgesel düzeyde bir anlam yaratımının yanı sıra eşitsizlik oluşumlarına da sebebiyet vermektedir. Bourdieu, kültürel sermayeler ve ayrıcalıklarının bir simgesel şiddet yaratımına dönüştüğünü ifade etmektedir. Bu doğrultuda görseldeki bireyin bu sermeye türüne sahip olmadığını düşünen kullanıcı diyalog üzerinden hem bir benlik sunumu hem de bir simgesel şiddet yaratımı yapmaktadır. Nesnelleşmiş kültürel sermayelere görece sahip olduğunu düşünen birey görseldeki erkeğin sahip olmadığını düşünerek alay etmektedir. Bu noktada dikkat çeken ayrıntı ise bireylerin fiziki görünümleri doğrultusunda belirli fikirler yürütmek ve bu fikirler bağlamında da belirli etiketlerin oluşumudur.

Dijital alanlarda gerçekleştirilen benlik sunumları ve simgesel şiddetler öteki yaratımları üzerinden de gerçekleştirilmektedir. Kullanıcılar farklı bireylerin görsellerini aktararak yakın veya karşıt tutumlar ile bir benlik sunumu yaratabilmektedir. Karşıt olarak aktarılan ifadeler belirli aşağılama, damgalama ya da linç etme bağlamında gerçekleştirilerek bir simgesel şiddet yaratımını da oluşturmaktadır. Bu oluşumu Twitter özelinde ele aldığımızda bireylerin düşünceleri, duyguları, istekleri vb. aktarımları farklı bireyler üzerinden gerçekleştirilebilmektedir. Bu bağlamda bireyler bir etkileşim yaratmakta ve izinsiz görsel kullanımları ile de bir suç oluşumu yaratmaktadır.

Fotoğraf 18.

İleti Aktarım Tarihi: 25.09.2019

İletiye Erişim Tarihi: 25.01.2023

İletiye Erişim Saati: 23.07

Aktarılan iletide iki farklı kullanıcının belirli benzetmeleri yer almaktadır. İlk olarak kullanıcı fiziksel özelliklerinin görülebildiği bir fotoğraf aktarmıştır. Bu görseli "kadın dediğin çay bardağı gibi olmalı vesselam" ifadesi ile aktaran kullanıcı kendi bedenini bu yapıya benzetmekte ve kadınların da bu benzerlikte olması gerektiğini düşünmektedir. Çay bardaklarının orta kısımları ince, alt kısımları kalın bir yapıdadır. Bu doğrultuda bireyin kendi bedenini bu yapı ile eş değer tuttuğu görülmektedir. Görsel aktarımında yer alan "kadın dediğin" ifadesi ile de kullanıcı bir genellemeye başvurmuştur. Kadın olma durumu biyolojik bir anlamda oluşum sergilememektedir. Bu bağlamda atfedilen unsurlar ve beden tahakkümleri bireylere aktarılmaktadır. Bir içselleştirme pratiği ile de bu tahakkümde yer alan bireyler belirli düşünceler ve beklentiler etrafında bedenlerini şekillendirmektedir. Tahakküm edilen bireyler sosyal medya ağlarında da bu tahakkümü hem aktarmakta hem de diğer bireyleri hedef alacak belirli söylemlerde bulunmaktadır. Bu doğrultuda kullanıcının kadın bedenine atfettiği unsurlarda bel bölgesinin ince olması yer almaktadır. İfadesinin sonunda kullanıcı "vesselam" kelimesini kullanmaktadır. Vesselam; kısacası, son söz, o kadar gibi anlamlar için kullanılan bir kelimedir (https://sozluk.gov.tr/, 2023). Bireyin ifadesini vesselam ile bitirmesi de kadın bedeni hakkında son sözün bu olabileceği anlamına gelmektedir. Birey benlik sunumunu ve düşüncelerini bir görsel üzerinden aktararak olmayan bireyleri de bu bağlamda değerlendirmekte ve son söz olarak da diğer bireylerin ifadesine bir ket vurmaktadır. Bireyin görseli ve ifadelerini alıntılayan diğer kullanıcı ise bir benzetmede bulunmaktadır. Fiziksel yapısını bir dağa benzeten kullanıcı "çay bardağı" ifadesinden yola çıkarak bireye "çaybar dağı" benzetmesini yapmaktadır. Bu doğrultuda kullanıcı bireyin fiziki unsurlarını farklı bir şekilde değerlendirmekte ve alay etmektedir.

Fotoğraf 19.

İleti Aktarım Tarihi: 21.01.2021

İletiye Erişim Tarihi: 05.02.2023

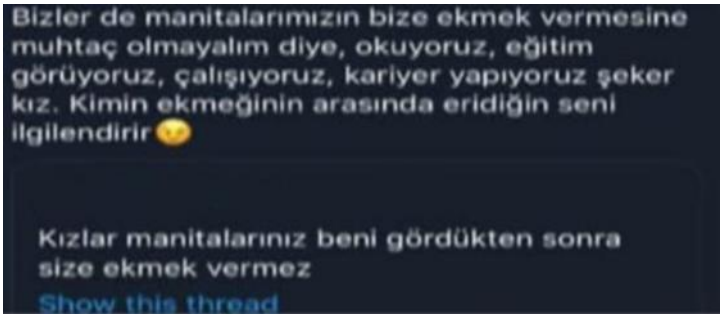
İletiye Erişim Saati: 09.18

Aktarılan iletide bir kullanıcının kendi görseli hakkında düşüncesi ve bu iletinin alıntılanarak yorumlanması yer almaktadır. İlk olarak kullanıcı kendine ait bir fotoğrafı paylaşarak yorumda bulunmuştur. İfadesinde kendisini ve saçlarını güzel bulan birey diğer kadınlar için de "ancak getir götürümü yaparlar" yorumunda bulunmaktadır. Bu ifade Twitter'da bir akım olarak gerçekleştirilmiştir. Bireyler görsel ve yazılı iletilerini bu akım ile gerçekleştirerek belirli paylaşımlarda bulunmuşlardır.

Algılar, beğeniler öznel bir yapı sergileyerek bireylerde farklı anlamlar oluşturabilmektedir. Aile, sosyal çevre, medya gibi seçeneklerle bireylere kültürel yapılar, beklentiler ve yönlendirmeler aktarılmaktadır. Bireylerin habituslarında içselleştirdiği yatkınlıklar ile de belirli algılar, yapılar bir fikir ya da aktarım nesnesi haline dönüşebilmektedir. Aktarılan görselde de bireyin algılarının bir aktarım nesnesi haline dönüşümü yer almaktadır. Kullanıcının güzellik olarak belirlediği algılar kendini güzel olarak tanımlamasına yol açmakta ve diğer bireylerden de kendini üstün bir noktada konumlandırmasını sağlamaktadır. Bu üstünlük düşüncesini ise kullanıcı getir götürünü yapabilecek bireyler olarak aktarmaktadır.

Aktarılan görsel ve ifadelerin yorumlanarak alıntılandığı diğer içerikte kullanıcı uzun saçlı olmanın bir köylülük belirtisi olduğunu ifade etmektedir. Aktarılan hâkim kültür ve içerdiği konular bireyler için farklı ya da benzer algılar yaratabilmektedir. Konular özelinde bu kültürü ele aldığımızda fiziki ölçüler, saç ve cilt tipleri, tüketilecek metalar ve markalar gibi kapsamlar oluşmaktadır. Bu bağlamda bireylerin fiziki özelliklerine uygun olduğu düşünülen yapılar aktarılırken bireyler için de olması gereken şeklinde içselleştirmeler oluşabilmektedir. Özellikle moda olarak da aktarılan dönemin hâkim saç modelleri ya da renklendirmeleri bireyleri tek tip bir noktada konumlandırarak tüketimi ve tahakkümleri de yoğun bir şekilde yaratmaktadır. Aktarılan hâkim kültürler dâhilinde de bireylerin geleneksel kültür ve içerdiği şeylere karşı konumlanmaları ya da aşağılama bağlamında kullanımları yaygınlık göstermektedir. Aktarılan ifade de uzun saçlı olmanın köylülükle eş değer tutulması aslında köylü olmanın birey nezdinde aşağılanabilir bir yapısını oluşturmaktadır. Bu

doğrultuda bireylerin hâkim kültür çerçevesinde yalnızca tüketim nesneleri ile oluşum sergilemediği, bir şehir ya da kırsal bölgede konumlanışların da bireyler için belirli önemler yarattığı görülmektedir.

Fotoğraf 20.

İleti Aktarım Tarihi: 07.08. 2021

İletiye Erişim Tarihi: 08.02.2023

İletiye Erişim Saati: 14.21

Aktarılan iletide bir kullanıcının fotoğrafı ile ifadesi ve bu iletinin alıntılanarak yorumlanması yer almaktadır. İlk iletide kullanıcı kendi fotoğrafını aktararak "kızlar manitalarınız beni gördükten sonra size ekmek vermez" cümlesini kullanmaktadır. Twitter'da belirli cümleler ya da ifadeler ile akımlar oluşturulmaktadır. Bu akımlarda biri de "ekmek vermez" kullanımıdır. Bireyler bu kalıp ile iletilerini oluşturmakta ve bir görünürlükte sağlamaktadır. Bu aktarımlar ile sunumlarını gerçekleştiren kullanıcılar belirli birey ya da grupları hedef alarak aşağılamalar gerçekleştirebilmektedir. Bu bağlamda ileti içeriğini ele aldığımızda fotoğrafını aktaran kullanıcı kendini diğer kadınlardan daha güzel bulmaktadır. Kullanıcının cümlesinde yer alan "ekmek vermez" ifadesi ekonomik bir anlama ek olarak bir tercih anlamında da kullanılmaktadır. Birey güzelliği doğrultusunda tercih edilen kişi olacağını düşünmekte ve bir akımla da bunu görünür kılmaktadır. Güzellik ve güzelliğe dair algıların aktarımları bireylerde içselleştirilmekte ve görünür kılınmasını sağlayan bir araca da dönüşmektedir. Hâkim kültür tarafından aktarılan kadınların güzel ve bakımlı olması gerekliliği, ideal olarak belirlenen ölçülerde bir fiziki yapı beklentisi, saç ve cilt tipleri gibi kategoriler bağlamında kadınlar güzel "görünmeye özen gösterirken tamamen haklıdır, hatta bir tür görevi yerine getirmektedir" (Baudelaire, 2013: 241). Bu görevi başarılı olarak tamamladığını düşünen bireylerde de kendini üstün görebilme, aşağılama ya da

damgalama pratikleri oluşabilmektedir. Kullanıcı da kendi bedenini güzel olarak tanımlamakta ve diğer kadınlarından kendini üstün görmektedir.

İkinci ileti içeriği ilk iletideki görsel ve ifadelerin yorumlanması ile oluşturulmuştur. Kullanıcı duygusal partnerlerine ekonomik anlamda ihtiyaç duymamak için eğitimler aldığını ve kariyer yaptığını belirtmektedir. Son olarak "kimin ekmeğinin arasında eridiğin seni ilgilendirir" cümlesini aktaran birey bu noktada kaşar peynirini işaret etmektedir. Kaşar kelimesi kadınlara yönelik bir aşağılama ifadesi olarak kullanılmakta ve bir damgalama sürecini de oluşturmaktadır. Kadınların cinsel edimleri veya ilişki tercihleri doğrultusunda bir kullanım sergileyen kaşar ifadesi bir tahakküm yansımasını oluşturmaktadır. Kadın bedeni, bir erkek tahakkümü ve itaatkâr yapıda konumlandırılmak istenirken erkek bedeni bu tahakkümü sağlayan uygulayıcı pozisyonunda yer almaktadır. Kadın bedeni ve cinselliği salt birey bağlamında bir edinim oluşturmayarak siyasal, toplumsal, dinsel söylemlerle disipline edilmeye çalışılmaktadır. Bu doğrultuda toplumsal beklentileri karşılamayan kadınlar için belirli kelimelerle damgalamalar oluşturulmaktadır. Bu düşünceler ya da kavramların kullanımları bir içselleştirme doğrultusunda ortaya çıkmaktadır. Bu içselleştirmeler belirli eylemler ya da söylemlerle de tahakkümü oluşturmaktadır. "Eril düzenin tarihsel yapılarını algılama ve değerlendirmenin bilinçsiz şemaları biçiminde bünyemize katmış durumdayız; bu nedenle de, eril tahakkümü düşünürken, kendileri de tahakkümün ürünü olan düşünme biçimlerine başvurma riskini taşıyoruz (Bourdieu, 2016b: 17). Bu bağlamda da bir kadının kadın bedenine belirli eylemler ya tercihler doğrultusunda söylemleri oluşarak damgalamalar yapılabilmektedir.

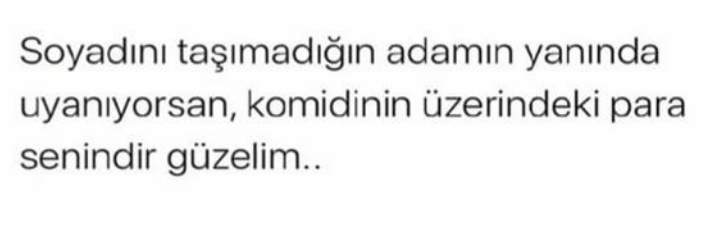
Fotoğraf 21.

İleti Aktarım Tarihi: 29.09.2018

İletiye Erişim Tarihi: 18.01.2023

İletiye Erişim Saati: 21.52

Aktarılan iletide bir kullanıcı ve sanatçının fotoğrafı yer almaktadır. Görseldeki sanatçıya benzetildiğini ifade eden kullanıcı fotoğrafları yan yana getirerek bir ileti paylaşımında bulunmuştur. Bu paylaşımı ise "benzetildim ünlülerde bu hafta :DDDDD" açıklaması ile yapmıştır. İlk olarak başkaları tarafından görseldeki kişiye benzetildiğini ifade eden kullanıcı ":DDDDD" kullanımı ile de bu benzetmeye güldüğünü sembolik bir biçimde aktarmaktadır. Fotoğrafta sanatçının elinde beyaz bir köpek ve yandan ayrımlı bir saç modeli yer almaktadır. Sanatçı ile aynı saç tarzının olduğu bir fotoğrafı aktaran kullanıcı benzerliklerini de desteklemeye çalışmaktadır. Bu benzerliği bir ileti olarak aktaran kullanıcı hem görünürlük sağlamakta hem de bir onay mekanizmasını devreye sokmaktadır. Bir beğeni veya olumlu bir yorum gibi oluşabilecek bu onaylar benlik sunumlarında inandırıcılığı da artırmaktadır. Bu bağlamda kullanıcının bir soru olarak değil bir benzetim olarak aktardığı ifade ile bir onay beklentisi olduğu varsayılmaktadır. İletiye gelen bir yorumda kullanıcının saçlarının beyaz olması ile benzerlik oluşacağı aktarılmıştır. Bu yoruma cevap veren kullanıcı karşı tarafa bir soru bağlamında küfür içerikli bir ileti aktararak tepki de oluşturmuştur. Bu yoruma cevap olarak "köpekten bahsetmiyo muyuz?" sorusu iletilmiştir. Bir soru görünümünde yer alan bu ifadede aslında tam anlamıyla bir soru sorulmamakta ve bu sözde soru ile de bir aşağılama edimi ile de alay edilmeye çalışılmaktadır.

Fotoğraf 22.

İleti Aktarım Tarihi: 08.01.2021

İletiye Erişim Tarihi: 03.02.2023

İletiye Erişim Saati: 12.57

Aktarılan iletide bir erkeğin kadınlar hakkında söylemi yer almaktadır. Kadın bedeni ve beden hakkındaki söylemler dönemlere göre değişkenlik gösterebilmektedir. Beden bir varoluş tezahürü sunmakla beraber farklı dönemlerde farklı anlamları barındıran bir yapı oluşturmaktadır. Dönemler içinde belirli söylemler ile tahakküme alınan bedenler yeniden üretilerek devamlılık sağlamaktadır. Foucault'a (1993: 10) göre

“söylememin üretimi, her toplumda, görevleri onun gücünü ve tehlikelerini önlemek, belirsiz olagelişini dizginlemek, hem ayıklanmış, hem de örgütlenmiş ve yeniden paylaştırılmıştır”.

Kullanıcı aktardığı iletide kadınların evlilik dışı birinin yanında uyanmasını olumlu değerlendirmemektedir. Bu varsayıma “soyadını taşımadığın adam” ifadesinde yola çıkılarak edinilmiştir. Birey bu bağlamda evlilik dışı bir eylemin gerçekleşmemesi gerektiğini düşünmekte ve bu eylemi gerçekleştiren bireyleri ise bir mecaz ile kategorize etmektedir. “Komidinin üzerindeki para” ifadesi ile birey kadınları seks işçisi olarak konumlandırmaktadır. Seks işçiliği birey için olumsuz bir anlam taşımakta ve bu doğrultuda da onaylamadığı eylemi yapan kadınları seks işçisi olarak tanımlamaktadır. Eril bir düşünce ile oluşturulan bu damgalama bireyin kadın bedeni üzerindeki beklentilerini ve söylemlerini yansıtmaktadır.

Fotoğraf 23.

İleti Aktarım Tarihi: 25.08.2021

İletiye Erişim Tarihi: 07.02.2023

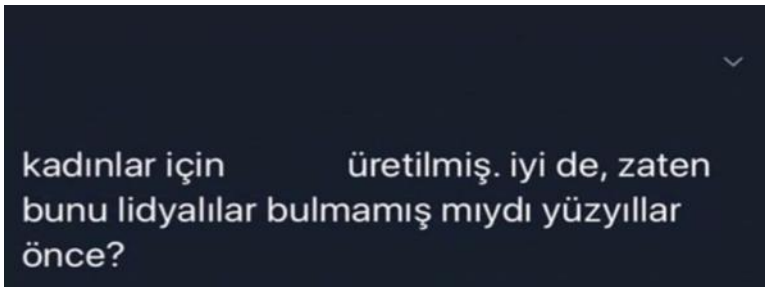
İletiye Erişim Saati: 01.56

Aktarılan iletide farklı kullanıcıların bir elbise görseli hakkında fikirleri yer almaktadır. İlk olarak bir kullanıcı elbisenin fotoğrafını “bunu giydirecek Tc erkegi var mi?” sorusu ile paylaşmıştır. Bir kadın kullanıcı tarafından yöneltilen bu soru aslında beden tahakkümlerinin içselleştirilmesi ve eril otoriteye oluşan itaatkârlığın bir yansımasını oluşturmaktadır. Tercih edilen bir kıyafette birey söz hakkını kendisine değil bir erkeğe yöneltmektedir. “Tc erkegi” olarak ifade ettiği kapsamda da Türkiye’de yaşayan erkek bireylerden söz edilmektedir. Bahsedilen erkeklerin elbisenin özellikleri

doğrultusunda tercih edilmesine karışacağını düşünen birey kendi bedeninde bu tahakkümü uygulatmaktadır. Aktarılan iletiyi yorumlayarak alıntılayan başka bir kullanıcı "gerek yok ben kendim giyerim" ifadesini aktarmıştır. Bu ifadede kullanıcı tercihlerinde kendi fikrinin öncül olduğunu belirtmekte ve ilk ifadede yer alan "giydirecek" kelimesine istinaden "kendim giyerim" ifadesini aktarmaktadır. Bu noktada giydirmek kelimesi bir kıyafetin yardımcı olunarak giyilmesi anlamını taşımayarak bir izin anlamını ifade etmektedir. İlk kullanıcıda bu izin normal bir noktada konumlanırken ikinci kullanıcı için normal bir durum olarak algılanmamaktadır. İki kullanıcının aktardığı iletiler farklı bir sosyal medya platformunda yayınlanmış ve bazı yorumlar da tekrardan Twitter platformunda ileti olarak aktarılmıştır. Gelen yorumları ele aldığımızda ilk olarak bir hakaret ile cümleye giriş yapılmaktadır. Hakaret, ileti görselini farklı platformda aktaran bireye yapılmaktadır. Kullanıcı cümlesinin diğer kısmında "sen karina giydir" ifadesini kullanmaktadır. Bu cümlede birey yan bir anlam olarak kendi partnerinin kıyafet tercihlerine karışacağını ifade etmektedir. Bireyin kendi eşine giydirmesini belirten kullanıcı kadınların kıyafet seçimlerinde oluşabilecek bir tercihi tekrardan bir erkeğe yönlendirmektedir. İkinci yorumda başka bir kullanıcı "gerek yok ben kendim giyerim" ifadesini aktaran bireyi hedef alarak bedenini aşağılamaktadır. Bu aşağılama "erkek gibi vücudun olmasaydı görürdüm ben seni" ifadesinde yer almaktadır. Kadın vücudunun bireyde istenilen ölçülerde olmaması kullanıcı nezdinde bir aşağılama ifadesine dönüşmektedir. "Görürdüm ben seni" aktarımıyla da istenilen ölçülerde bir bedeninin olmamasının bireyi bu düşünceyi ittiği fikri yer almaktadır. Beşinci yorumda da kullanıcı aynı bireyi hedef alarak bu kıyafeti giyen bireylerin cinsel bir zorbalığa ve türevlerine uğradıklarında Twitter'da isyan etmemesini ifade etmektedir. Bir kıyafet tercihi bireyde suçu meşrulaştırmakta ve bu bağlamda da gelişebilecek bir duruma kişilerin isyan etmemesi gerektiğini düşünmektedir.

Kadın bedeninde oluşan tahakkümler kültürel, siyasal, toplumsal ve dini yapılar ile ilişkiseldir. Bu bağlamda gerçekleşen söylemler ve aktarımlar bireylerde içselleştirilmekte ve alanlarda belirli pratiklere dönüşebilmektedir. İleti aktarımlarında da tahakkümlerin bir yansıması görülmektedir. Farklı söylemler ile oluşturulan ifadelerde genel olarak kıyafet tercihinde erkeklerin söz hakkı olduğu düşünülmektedir. Bir psikolojik şiddete de dönüşebilecek bu yaratımlarda bireyler kendilerini haklı bulmakta ve farklı bir söyleme de karşı çıkmaktadır. İleti bütününde en dikkat çekici

husus bireyin kıyafeti doğrultusunda bir cinsel şiddet mağduru olabilmesinin normal karşılanmasıdır. Kıyafetin kısa ya da dekolteli olmasının suça yöneltebileceği düşüncesi aslında kadınların erkekleri kışkırtmak doğrultusunda bir tercihi olduğu düşüncesini de yansıtmaktadır. Bu bağlamda kadınlar cinsel bir obje olarak konumlanmakta ve yapılan kıyafet tercihleri de bireylere suçu normal olarak kodlayabilmektedir.

Fotoğraf 24.

İleti Aktarım Tarihi: 21.07.2022

İletiye Erişim Tarihi: 11.02.2022

İletiye Erişim Saati: 04.29

Aktarılan iletide erkek bir kullanıcının kadınlar hakkında düşüncesi yer almaktadır. İlk cümlesinde kullanıcı kadınlar için üretilen bir ilaçtan bahsetmiştir. Bu ilaç erkeklerde oluşabilecek cinsel işlev bozukluklarının giderilmesi için üretilmiştir. Bir süre sonra kadınlar için de üretilen bu ilaç farklı renkler ile piyasaya sürülmüştür. Kadınlar için pembe erkekler için ise mavi renk tercihi yapılan bu ilaçta bir satış stratejisi de oluşturulmuştur. Renklerin cinsiyetlendirilmesi günümüzde de gerçekleşmektedir. Kız çocukları için pembe erkek çocukları için mavi renk seçimi kıyafetler, dekorasyonlar, oyuncaklar gibi ürünlerde de yer almaktadır. Her alan ve metada karşılaşılabilecek bu ayrımlar yeniden üretilerek devamlılığını sağlamaktadır.

Kullanıcı ilk olarak kadınlar için cinsel güç artırıcı bir ilaçtan bahsetmiştir. İkinci cümlesinde ise kullanıcı Lidyalıların bunu yüzyıllar önce bulduğunu aktarmıştır. Bireyin burada kastettiği anlam ilk olarak parayı Lidyalıların bulduğu ve kadın için cinsel bir çağrışım ve edim sağlayacak şeyin de para olduğu düşüncesidir. Bu doğrultuda kadınların paraya karşı bir zaafı ya da eylemlerindeki itici bir güç olduğunu düşünen birey erkeklik-para-cinsellik etkileşimini varsaymaktadır. Burada dikkat çekici bir nokta olan kadınların ekonomik sermayesini güçlendirecek bir pozisyonun

düşünülmemesi ve cinsel eylemlerinin para doğrultusunda gerçekleşebileceği fikri aslında bireyin kadınların cinsel yaşamları hakkında düşüncesinin bir yansımasını sunmaktadır. İkinci cümlesine başlarken "iyi de" ifadesini kullanan birey geçmişten günümüze kadar olan süreçlerde kadınların cinsel yaşamlarına karşı düşündüğü fikrini pekiştirmektedir. Bu bağlamda birey kendi düşüncesinin yansımasını belirli bağlantılar ile aktarırken kadınlar hakkındaki varsayımları ile de bir kategori oluşturmaktadır.

4.5. Din ve Etnisite

Fotoğraf 25.

İleti Aktarım Tarihi: 21.08.2021

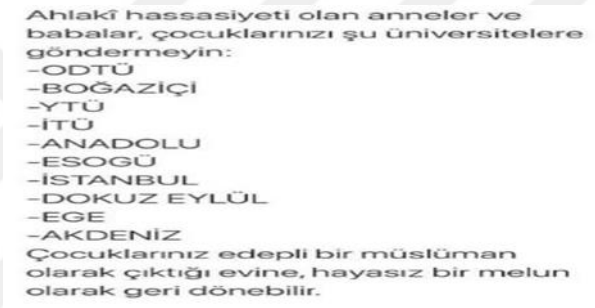
İletiye Erişim Tarihi: 07.02.2023

İletiye Erişim Saati: 02.55

Aktarılan ileti iki farklı kullanıcının belirli görüşlerini içermektedir. İlk olarak bir kıyafet tarzının görseli "böyle giyinmeyen beyler, bayanların tesettürü hakkında konuşmasın çok rica ediyorum" ifadesi ile aktarılmıştır. Kullanılan ifadeler doğrultusunda İslam dinine mensup olduğu varsayılan kullanıcı, kadınlarının tesettürleri hakkında konuşabilecek bireylerin bu kıyafet tarzına sahip olması gerektiğini düşünmektedir. Bir kıyafet tarzının hâkim görüş sunabileceği düşüncesi kıyafetlerin bir giyim unsuruna ek olarak yan anlamlar yarattığını da örneklemektedir. Yan anlamlar bireylerin kültürleri, dinleri, sosyal çevreleri gibi unsurlar dâhilinde çeşitlilik sağlamaktadır. Tüketim unsurlarının salt bir tüketim anlamı taşımaması belirli kimlik oluşumlarını da meydana getirmektedir. Bu doğrultuda iletideki kıyafetlerin anlamı dini ölçüde istenileni yansıtan bir noktada konumlanmaktadır. Kullanıcı bu konumlanışlara dâhil olan erkeklerin dini istekleri karşıladığı düşüncesi ile kadınların tesettürleri hakkında konuşabileceklerini düşünmektedir. Bu iletiyi yorumlayarak alıntılayan birey "çok dar değil mi düzeneği nereye kuracak" ifadesini kullanmıştır. Birey düzenek ile

bombayı ifade etmektedir. Bomba düzeneği için kıyafetin dar olduğunu ifade eden birey bir dini kimliği suç ile ilişkilendirmektedir.

İslamofobi kavramı, etimolojik olarak İslam korkusu anlamına gelmektedir. Bir ırkçılık ve nefreti de meydana getiren İslamofobi, Müslüman bireylerin şiddet ve terör ile özdeşleştirilmesini sağlamaktadır (Bozlak, 2019: 9). Bu doğrultuda bireylerin suçlu olarak etiketlenmesi hem bir damga yaratmakta hem de alanlardan dışlanmalarına yol açmaktadır. Bireylerin gerçekleştirmedikleri bir suç dâhilinde belirli etiketlere sahipliği potansiyel bir suçlu olarak görülmesine yol açmaktadır. İleti içeriğinde de yer alan potansiyel suçlu ithamı bir genelleme çerçevesinde aktarılmaktadır. Bu bağlamda aktarılan görseldeki kıyafet ve İslam dinine mensup bireyler suçlu olarak damgalanmakta ve bir simgesel şiddet yaratımı da oluşturmaktadır.

Fotoğraf 26.

İleti Aktarım Tarihi: 04.09.2019

İletiye Erişim Tarihi: 25.01.2023

İletiye Erişim Saati: 23.17

Aktarılan iletide bir kullanıcı ahlaki hassasiyetleri bulunan ebeveynlerin çocuklarını belirli üniversitelere göndermemesi gerektiğini aktarmaktadır. Bu üniversiteleri bir sıralama halinde de aktaran kullanıcı çocukların evlerinden ayrıldığı zaman ile üniversite dönüşünde farklı bireyler olabileceğini düşünmektedir. Bu doğrultuda bireyin kendini ahlaki hassasiyetleri bulunan biri olarak konumlandırdığı ve aktardığı görülmektedir. Bu hassasiyetlerin belirli üniversitelerde olmadığını düşünen birey bir genelleme yaparak aktardığı üniversitede öğrenim gören bireylerin edepli olmadığını düşünmektedir.

Kimlik kavramı, bireylerin farklılıklarını ve kim olduklarını belirtmek için kullanılan bir kavramdır. Kültür, değer, din, dil gibi belirli kapsamlar kimliklerin oluşumlarında önem taşımaktadır. Bir inşa süreci ile de edinim sağlayan kimlikler bireylerin toplumsallaşmaları doğrultusunda gelişim göstermektedir (Güven, 2015: 268). Kimlikler sosyal ortamlar bağlamında da oluşturularak farklı bir kimlik türünü meydana getirmektedir. Sosyal kimlikler "bireyin benlik algısının, bir sosyal gruba ya da gruplara üyeliğine ilişkin bilgisinden ve bu üyeliğe yüklediği değerlerden ve duygusal anlamlılıktan kaynaklanan parçasıdır" (Tajfel, 1982; akt. Demirtaş, 2003: 130). Sosyal kimlikler bireylerin ait oldukları gruplar ile bütünleşmelerini de sağlayarak bir aidiyet duygusunu oluşturmaktadır. Bu bağlamda grup içi dinamikler bireyler tarafından içselleştirilerek alandaki belirli pratiklerine yansımaktadır. Bu içselleştirmeler ve pratikler bir benlik sunumuna dönüşerek fiziki ve sanal alanlarda da yeniden üretilmektedir. Aktarılan iletide de aynı dine mensup bireyler için söylenen bir ifade yer almaktadır. Bu bağlamda aynı sosyal grupta yer alabilecek bireyler için kullanıcı bir telkinde bulunmaktadır. Bu sosyal grupta yer alan ebeveynlerin çocuklarının edepli olduğunu varsayan birey sıraladığı üniversitelere gidildiği takdirde "hayasız bir melun" olarak geri dönüleceğini aktarmıştır. Melun kelimesi TDK'ya (https://sozluk.gov.tr/, 2023) göre lanetlenmiş bir kişi anlamını taşımaktadır. Bu doğrultuda aktardığı üniversiteleri tercih eden bireylerin dinen hoş karşılanmayacak bir noktada oluşabileceğini düşünen kullanıcı hem öğrencilerin edepten yoksun kalacağını düşünmekte hem de utanmaz ve lanetlenmiş bir birey olarak kategorize etmektedir. Bu bağlamda aktarılan üniversitedeki bireyler lanetli olarak damgalanarak sosyal kimlikleri ile örtüşmeyecek bireyler olarak düşünülmektedir.

Fotoğraf 27.

İleti Aktarım Tarihi: 21.03.2022

İletiye Erişim Tarihi: 10.02.2023

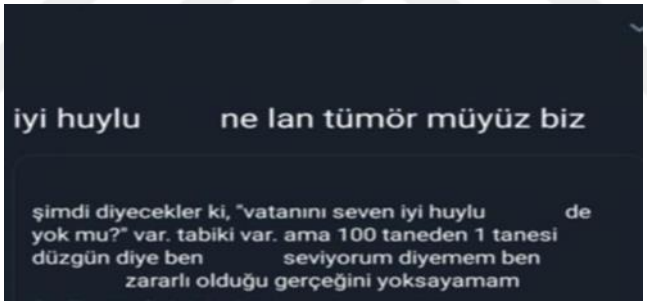
İletiye Erişim Saati: 23.51

Aktarılan ileti 2 farklı kullanıcının belirli ifadeleri yer almaktadır. İlk olarak bir çift fotoğraflarını ve ay dönümü kutlamalarını Twitter'da paylaşmıştır. Heteroseksüel olmayan bu çifti alıntılayan kullanıcı "yakışıyor mu lan size top" ifadesini kullanmıştır. Top kelimesi eşcinsel erkekler için hakaret amaçlı kullanılan bir kelimedir. Bu cümlede de top kelimesi yan anlamı ile kullanılarak hakaret amacı taşımaktadır. Heteroseksüel olmayan ilişki kalıpları görece yoğun tepkisel süreçler ile karşılaşmaktadır. Bu tepkiler fiziksel ya da farklı şiddet türleri ile oluşturularak söylemler aracılığıyla bireylerin korkutulması ve sindirilmesini yaratabilmektedir. Fiziki alanlar ya da iletişim alanlarında gerçekleştirilebilen bu söylemler bir nefreti yaratmaktadır. Devletin ideolojik bir aygıtı olan medya; ırkçılık, yabancı korkusu ya da önyargı gibi kavramlarla nefreti yeniden üretmektedir. Bu üretim ile de hedef haline getirilen birey ya da gruplar kendisini savunmasız hissetmektedir (Dondurucu ve Ulucay, 2015: 1069). Bu doğrultuda belirli söylemler oluşmakta ve hedef alınan gruba aktarılmaktadır. İkinci iletisinde kullanıcı eşcinseller ve veganlar tarafından linç edildiğini aktararak bu bireyler için "pislikler" ifadesini kullanmaktadır. İki grubu da hedef alarak yaptığı belirti aslında bireyde zararlı bir oluşum olarak yer almaktadır. Zararlı olarak belirlediği gruplara ise görece rahat hakaret edebileceğini düşünen birey farklı bir doğrultuda bunu yaşadığında ise tepki göstermektedir.

Simgesel şiddet, sosyal medyada linç etme eylemleri ile de gerçekleştirilebilmektedir. Linç, toplumda uygun olarak belirlenen yapılara ya da düşüncelere sahip olan bireylerin öteki olarak yarattığı bireylere karşı geliştirdiği bir tepkidir. Fiziksel bir boyutta da oluşabilen linç, sosyal medya platformlarında da yoğun bir ölçüde gerçekleştirilmektedir. Birey ya da grupların tasvip etmediği veya gerçekleştirmediği olayların bir linç unsuru olabildiği görülmektedir. Bu doğrultuda kitle psikolojisinin yarattığı sorumsuzluk hissiyatıyla vicdani rahatsızlıklar hissedilmemektedir. Öteki yaratımıyla oluşan grupların tehdit unsuru olduğu düşüncesi linçe meşru bir zemin yaratmaktadır (Türk, 2017: 464). Twitter özelinde linçi ele aldığımızda bireylerin aktarımlarının yüksek erişim ve görünürlüğü doğrultusunda gerçekleşebildiği görülmektedir. Bu doğrultuda kullanıcılar bireyleri hedef alarak bir

linç oluşturmaktadır. İfadesinde linçe uğradığını aktaran kullanıcı ek olarak vegan ve LGBTİ+ bireyler için "pislikler" kelimesini kullanmıştır.

Bireyin iletilerinin birleştirilip alıntılanması ile oluşturulan üçüncü iletide farklı bir kullanıcının bireye karşı bir tepkisi yer almaktadır. Öncelikle bireyin başörtü ile ilişkili bir olay olduğunda çok fazla ileti yayınlayacağını aktaran kullanıcı susmasını söyleyerek bir hakarette de bulunmaktadır. İlk olarak bireyin dini bir göstergesinin hedef alındığı ve buna karşıt ifadelerin de görece rahat oluşturulabileceği görülmektedir. Bireyin buna karşı çıkacağını da ifade eden kullanıcı bir sindirme yaratmak isteği ile de karşı tarafı susturmaya çalışmaktadır. Bu doğrultuda bütün ileti içeriklerini ele aldığımızda öncelikli olarak kullanıcıların kendi tasvip etmediği olay ya da oluşumlara karşı birbirlerini susturmak ve aşağılamak için hakaret unsurları aktardığı görülmektedir. Ötekileştirmeler ile farklı hedef gruplarının yaratılması farklı sunumlar ve şiddet içeriklerine dönüşebilmektedir. Bu bağlamda hakaret etmekten kaçınmayan bireyler kendileri için istemediği durumları öteki bireyler üzerinden gerçekleştirebilmekte bir sakınca görmemektedir.

Fotoğraf 28.

İleti Aktarım Tarihi: 07.02.2020

İletiye Erişim Tarihi: 29.01.2023

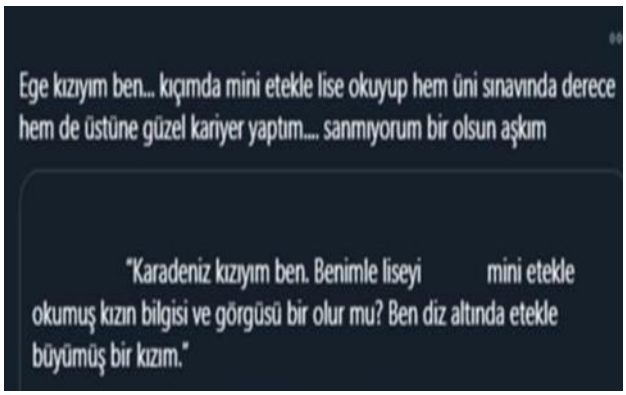
İletiye Erişim Saati: 13.48

Aktarılan iletide bir ırk hakkında olumsuz düşünceler ve bu düşüncelerin alıntılanıp yorumlanması yer almaktadır. İlk iletide birey bir ırka mensup kişilerin vatan sevgisi olmadığını düşünmektedir fakat bu kişiler arasında düşük bir oranda vatanını seven bireylerin olabileceğini ifade etmektedir. Bu oranı ise bir varsayım olarak "100 taneden 1 tanesi" şeklinde belirtmektedir. Birey bu varsayımı ile aslında oranın çok düşük olduğunu belirtmekte ve bu oran için de bir ırkı sevemeyeceğini belirtmektedir.

Bir ırk hakkında ötekileştirmelerde bulunan birey aslında kendisini vatanını seven ve farklı ırktan bir birey olarak sunmaktadır. Bu bağlamda ötekileştirdiği ırka dair olumsuz düşüncelerini desteklemek için varsayımsal oranlar kullanmakta ve bireylerin zararlı olduğunu ifade etmektedir. Bu düşüncesi bir nefret söylemini içermektedir. Nefret söylemi Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesi tarafından azınlıklara, göçmenlere ya da göçmen kökenli bireylere yönelik nefret, düşmanlık ve ayrımcılık ifadeleri olarak tanımlanmaktadır. Nefret söylemlerinin oluşumunda önyargılar, stereotipler ve olumsuz etiketlemeler yer almaktadır (Tunçay, 2017: 43). İletide yer alan bir ırkın zararlı olarak ifadesi olumsuz bir etiketleme örneği taşımaktadır. Bu doğrultuda birey ötekileştirdiği bir ırk üzerinden nefret söylemleri üretmekte ve bu bağlamda da sunumunu karşıt bir noktada konumlandırmaktadır.

Yorumlanarak alıntılanan ileti içeriğinde kullanıcı bu ifadeler üzerinden bir benzetme yapmaktadır. İlk iletide yer alan vatanını seven bireyler için "iyi huylu" ifadesine kullanıcı bir tümör benzetmesi yaparak tepki göstermektedir. Kullanıcının "biz" ifadesi ile nefret söylemi oluşturulan ırktan olduğu anlaşılmaktadır. Bu doğrultuda oluşturulan nefret söylemine karşı çıkan kullanıcı "iyi huylu" benzetmesini tümörle bağdaştırarak bir tepkisini dile getirmiştir.

4.6. Demografik Özellikler ve Atfedilen Anlamlar

Fotoğraf 29.

İleti Aktarım Tarihi: 07.12.2022

İletiye Erişim Tarihi: 14.02.2023

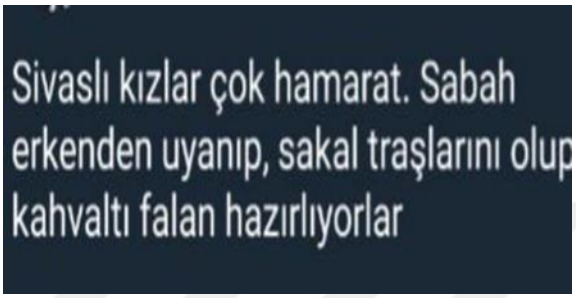
İletiye Erişim Saati: 12.26

Aktarılan ileti magazin sayfasından alıntılanan bir içeriğin yorumlaması ile oluşturulmuştur. Magazin sayfasında bir sanatçının belirli söylemleri yer almaktadır. Bu söylemler bir kullanıcı tarafından alıntılanarak karşıt bir ifade ile aktarılmıştır. Magazin sayfasında yer alan ifadelerde sanatçı "Karadeniz kızıyım ben" diyerek kendini tanımlamaktadır. Sanatçı Karadeniz'e yalnızca bir yaşam bölgesi olarak bakmamakta ve bu bölgenin kadınını farklı bir noktada konumlandırmaktadır. Coğrafi bölgeler belirli kültürel bağlarla oluşabilmektedir. Bu kültürel oluşumlar bölge halkının dili, dini ve belirli kültürel ögeleri bağlamında yer almaktadır. Bu doğrultuda sanatçının Karadeniz Bölgesi'ne atfettiği anlamın diğer bölgelere atfettiği anlamlardan farklı olduğu düşünülmektedir. İkinci ifadesinde bir vücut bölgesini belirten sanatçı kendisi ile diğer kadınları karşılaştırarak "mini etekle okumuş kızın bilgisi ve görgüsü bir olur mu?" sorusunu aktarmıştır. Bir aşağılama söylemi de içeren bu ifadede sanatçı kıyafetlerin diz altı ya da diz üstü bölgesinde yer almasının bilgi ve görgü ile ilişkisel olduğunu düşünmektedir. Son olarak diz altı bir etekle büyüdüğünü ifade eden sanatçı kendini bir Karadeniz kadını olarak tanımlamakta bu bölgenin giyim tarzı ve atfettiği belirli unsurlar çerçevesinde benlik sunumunu oluşturmaktadır. Bireyin bu ifadeleri bir benlik sunumu yaratırken kullandığı ifadeler bağlamında karşıt bir konumda olan bireyler aşağılanmaktadır.

Bedenler ve bedenlerin tasarımları dönemsel belirli farklılıkları içermektedir. Foucault, bedenin iktidar tarafından dizayn edildiğinin altını çizmektedir ama günümüzde oluşan beden algılarına bakıldığında beden şekillenme araçları olarak ekran da yegâne bir materyal olmaktadır (Kınak, 2012; akt. İmren, 2018: 105). İktidar ve ekran doğrultusunda aktarılan bu algılar bireylerde bir içselleştirme pratiği ile hem eylemlere hem de söylemlere dönüşebilmektedir. Bu bağlamda iletide yer alan mini etek bir dekolte unsuru olarak yer almaktadır. Belirli hakim görüşler ve yapılanmalar doğrultusunda dekolte unsurları uygun olmamakla nitelendirilerek tercih eden bireyler üzerinde de belirli söylem oluşumlarına yol açabilmektedir. Bu doğrultuda sanatçının da ifadesinde yer alan Karadenizlilik ve Karadeniz kadını olma durumunun dekolteli bir kıyafet tercih etmeme ile eş değer tutulduğu görülmektedir.

Alıntılanan iletide birey magazin sayfasında yer alan ifadelere karşıt bilgiler sunarak bir karşılaştırmada bulunmuştur. Birey aktarımlarında Egeli olduğunu, mini etekle hem lise hem de üniversite okuduğunu belirtmiştir. Üniversite sınavında derece ve sonrasında güzel bir kariyer yaptığını ifade eden kullanıcı, sanatçı ile görgüsü ve

bilgisinin eş değer olduğunu düşünmemektedir. Karşıt bir biçimde oluşturulan bu iletide birey sanatçının ifadelerinde yer alan bilgili olma durumuna farklı örnekler ile cevaplar vermektedir. Bilgi ölçütünün kıyafetler ve konumlanışı ile ilişkisel olmadığını aktaran kullanıcı "sanmıyorum bir olsun aşkım" ifadesi ile de sanatçıyı küçümsemektedir. Bu doğrultuda kültürel sermayeler ve getirilerinin bir ayrım oluşturduğu görülerek erişim sağlayamayan bireylere karşı da belirli küçümseme edimleri yaratabileceği örneklendirilmiştir.

Fotoğraf 30.

İleti Aktarım Tarihi: 20.12.2018

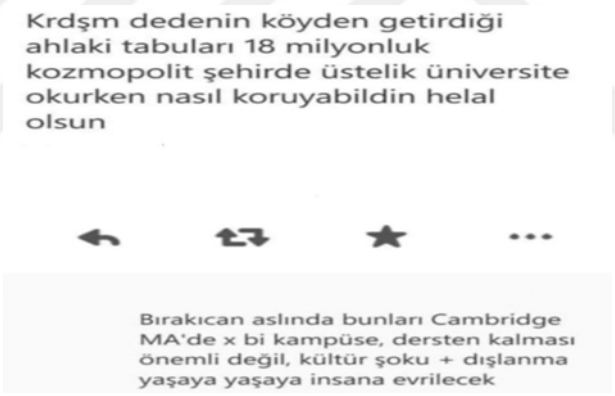
İletiye Erişim Tarihi: 20.01.2023

İletiye Erişim Saati: 11.27

Aktarılan iletide birey bir şehir bağlamında kategorileştirdiği kadın imgesini aktarmaktadır. Kadın imgesi, dönemlerdeki hâkim yapılar ve koşullar neticesinde farklılaşarak bireylerin eylemleri ve beklentilerine de yansımaktadır. Özellikle 1980'li yıllardan itibaren ideal bir kadın imgesinin yaratılmasıyla kadınların nesneleştirildiği de görülmektedir. İdeal kadın imgeleri gazeteler, dergiler, reklamlar gibi araçlar ile aktarılarak bireylerin gündelik yaşantılarında bu imgelerde bulunmasına teşvik edilmiştir. Modern kadın imgesi, ideal olarak adlandırılan bir vücut ve yüz birleşimleri ile yaratılmıştır. Bu bağlamda kadınların nesneleştirilmesine ek olarak iş hayatı ya da toplumda yer edinişleri için bu imgenin gerekli olduğu düşüncesi aktarılmıştır (Işıkören, 2015: 125). Aktarılan bu imgelerde bedenin nasıl olduğu ve nasıl olması gerektiği tartışılırken yüz hatları ya da organların niceliği de zamansal olarak değişimler göstermiştir. Günümüz kadın imgesini ele aldığımızda kıvrımlı bir bel, boy ile orantılı bir kilo, kalın kaş, dolgun dudak ve tüy bulunmayan bedenler yer almaktadır. Kadınlar üzerinde oluşan bu beklentiler bir yönlendirme de yaparak yeni pazar oluşumlarını

yaratmaktadır. Özellikle spor salonları ve güzellik merkezleri bireylerin hem ideal olarak adlandırılan yapılara bir geçişini sağlamakta hem de benlik sunumu alanlarını yaratmaktadır. Bireyler bulunduğu bu alanlardan belirli paylaşımlar yaparak benlik sunumlarını oluşturmakta ve idealize edilmiş yapılara da bir geçiş sağlamaktadır. Oluşturulan kadın imgeleri salt kadınlar bağlamında oluşum sergilemeyerek erkek bireylerin de beklentilerini şekillendirmektedir.

Kullanıcı Sivaslı kadınların hamarat olduğundan bahsetmektedir. Hamaratlık olarak bahsettiği ifadeyi de desteklemek için kahvaltı hazırladıklarını aktarmaktadır. Bir sabah alışkanlığı olarak kadınların sakal tıraşı olduğunu belirten kullanıcı, Sivaslı kadınların beklenilen bir kadın imgesi yaratmadığını düşünmektedir. Düşüncelerinde yer alan bu tavır bireyin modern kadın imgesi olarak yaratılan beklentilerde olduğunu düşündürmekte ve bu imgede yer almayan kadınları ise bir şehir bağlamında kategorize etmektedir. Hedef alınan şehir ve cinsiyet bir aşağılama nesnesi haline de dönüştürülerek hem bireyin tavrını hem de simgesel şiddet yaratımını oluşturmaktadır.

Fotoğraf 31.

İleti Aktarım Tarihi: 04.09.2019

İletiye Erişim Tarihi: 25.01.2023

İletiye Erişim Saati: 23.10

Aktarılan iletide üniversite öğrenimi gören birey hakkında belirli düşünceler yer almaktadır. Kullanıcı bireyin ahlaki tabuları üzerinden bir ifade sunmasına ek olarak bu yapıyı koruyabilmesine de şaşırmaktadır. Tabu ilk olarak yasak şeylerin anlatımında kullanılan bir terimken kutsal, ayıp veya tehlikeli varsayılan olay ya da olguları da anlam içeriğine almıştır. Tabular toplumsal yapılar ile ilişkisel olduğu için farklı

şekillerde ortaya çıkabilmektedir (Yaman, 2022: 93-94). Ahlaki tabular bireylerin yaşam alanları ya da belirli yapılar ile ilişkili olduğu için farklı ahlaki tabu oluşumları meydana gelmektedir. Öznel bir yapı oluşturan tabular bazı bireyler için anlamlı olabilirken bazı bireyler için anlamsız olabilmektedir. Bu yapının bir örneği de iletide yer almaktadır. Kullanıcı üniversite öğrenimi için gelen bireyin belirli ahlaki tabularının bulunduğunu aktarmaktadır. Bireyin tabularını dedenin köyden getirdiği şeklinde de ifade eden kullanıcı bu yapının kozmopolit bir şehirde korunabilmesine de şaşırmaktadır. Bu bağlamda bireyin öğrenci ile aynı ahlaki tabulara sahip olmadığı görülmektedir. İkinci iletide ise kullanıcı bu tür ahlaki tabuları bulunan bireylerin yurtdışında bir üniversiteye gönderilmesi gerektiğini ifade etmektedir. Bu geçiş ile ahlaki tabulara sahip bireylerin kültür şoku ve dışlanma yaşayarak insana evirileceğini de düşünmektedir. Kültür şoku, göç eden bireylerin farklı kültürler ile uyum sağlayamadığı süreçlerde oluşmaktadır. Öznel bir süreç olan kültür şoku bireysel özellikler doğrultusunda farklı düzeylerde gerçekleşebilmektedir. Bireylerin zaman içinde bu farklılıklarla baş edebildiği süreçler olabildiği gibi yaşadığı etkileşimlerde ya da eylemlerde farklılıklarla baş edemediği süreçler de olmaktadır. Bu doğrultuda bireylerin kültür şoku artmakta ve göç yaşantısını da etkilenmektedir (Aksoy, 2012: 299). Dışlanmalar ise bireylerin herhangi bir alandan uzaklaştırılmaları durumunda ortaya çıkmaktadır. Kültürel bir şok dolayısıyla da oluşabilecek dışlanmalar kullanıcının ahlaki tabuları olan bireyler için istediği bir durumu yansıtmaktadır. “İnsana evrilecek” ifadesinden de anlaşılacağı gibi bu yapıya sahip bireylerin insani bir yapıda olmadığını düşünmektedir. Kültür şoku ve dışlanma ile insana evirileceğini düşünen birey kendi tasarımında olan insan yapısının bu şekilde ortaya çıkacağını düşünmektedir. Bu doğrultuda belirli ahlaki tabulara sahip olmadığını aktaran kullanıcı bir aşağılama edimi ile de bu tabulara sahip olan bireyleri alandan dışlamaktadır.

Fotoğraf 32.

İleti Aktarım Tarihi: 28.06.2019

İletiye Erişim Tarihi: 24.01.2023

İletiye Erişim Saati: 20.56

Aktarılan iletide Ekşi Sözlük platformundan alınan bir içerik ve bu içeriğin yorumlanması yer almaktadır. Ekşi Sözlük'te Türkiye'den gitmek ile ilgili bir başlığa yazan kullanıcı neden gittiğini ve belirli tavsiyeleri aktarmaktadır. Bu aktarımlar sonrasında hakarete uğradığını aktaran kullanıcı Türkiye'den gitme sebebinin en büyük etkeni arasında saygısız ve hoşgörüsüz bireyler olduğunu ifade etmektedir. Yalçın (2005: 177-178) Ekşi Sözlük üzerine yaptığı çalışmasında bireylerin yoğunlukla simgesel şiddete uğradığını ifade etmektedir. Sözlükte hâkim olan görüşlere karşıt bir ifadenin aktarılmasının, küfür ya da hakaret içerikli yorumlar yapılmasının, yazarı ya da bilgiyi aşağılayan içeriklerin aktarılmasının bir simgesel şiddette yol açtığını aktaran Yalçın, bireylerin sindirildiğini de ifade etmektedir. Bu bağlamda bireyin aktardığı iletinin sözlükteki diğer yazarlar tarafından simgesel şiddete maruz bırakıldığı varsayılmaktadır. Sözlükteki ileti ve içeriklerini yorumlayan Twitter kullanıcısı ilk olarak bireye hakaret etmektedir. Bireyin Erasmus'a gitmesini küçümseyen kullanıcı "altı üstü erasmusa gitmiş" ifadesini kullanmaktadır. "Altı üstü" ifadesiyle küçümsenen bu edim "yazdıklarına bak" aktarımı ile de desteklenmektedir. Bireyin Erasmus'a gitmesi ve bunun hakkında yazdıklarının bireye olumlu çağrışımlar yapmaması hem bir hakarete yol açmış hem de bireyin edimi küçümsenerek simgesel şiddet yaratılmıştır.

Fotoğraf 33.

İleti Aktarım Tarihi: 04.04.2022

İletiye Erişim Tarihi: 10.02.2023

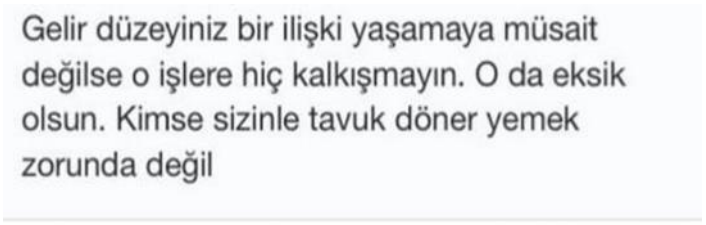
İletiye Erişim Saati: 08.31

Aktarılan iletide ünlü bir bireyin 2008 yılında söylediği oy ile ilgili düşünceleri bir kullanıcı tarafından tekrardan paylaşılmıştır.

Kapitalist toplumlarda meydana gelen eşitsizlikler belirli ayrıcalıklı grupların oluşumlarına sebebiyet vermiştir. Ayrıcalıklı birey ya da gruplar belirli karar alma mekanizmaları ve süreçlerinde etkin bir noktada konumlanmaktadır. Bu eşitsizlik yaratımları ile ilgili çalışmalarının sonucunda geliştirilen Elit Teori, toplumlardaki elit ve halk yapılarının farklılaşmasını analiz etmektedir. Elit Teorisi dört başlık altında incelenmektedir. İlk olarak çoğulcu elit teorisi, yönetimdeki gücün farklı bir elit grup ve halk tarafından kontrol edilip sınıflandırılabileceğini savunmaktadır. İkinci olarak seçkinci teori farklı görüş ve yapılar çerçevesinde oluşturulmuştur. Seçkinci teorinin önemli isimlerinden Mosca, toplumlarda yöneten ve yönetilen olmak üzere en az iki sınıf olduğunu düşünmektedir. Yönetim sınıfı bir azınlık oluşturmaktadır fakat güçlü ve hükmedicidir. Mills ise iktidar yapısında askeri elitler, siyasi elitler ve ekonomik elitler olarak üç grubun oluştuğunu ifade etmektedir. Üçüncü olarak demokratik elit teorisinde demokrasinin korunması adına elit gruplardaki gücün dağıtılması gerektiği düşünülmektedir. Son olarak demo-elit yaklaşımı elit grupların hükümet ve diğer elit gruplardan bağımsız olması gerektiğini vurgulayan bir yaklaşımdır (Arslan, 2003: 116-120).

Aktarılan iletide “benim oyun dağdaki çobanla bir mi?” sorusu yöneltilmektedir. Bu soru elit teori bağlamında yer almaktadır. Ayrıcalıklı gruplar ve ellerinde bulundurdukları güç hem bir eşitsizlik yaratımı doğurmakta hem de belirli ayrımlara sebebiyet verebilmektedir. Bu doğrultuda ayrıcalıklı gruplar kendilerini diğer bireylerden daha üstün konumlandırarak eşit haklarda olmalarını da olumlu karşılamayabilmektedir. Soruda yer alan “dağdaki çoban” ifadesi aslında ekonomik ve kültürel sermayesi görece düşük bireyler için kullanılmıştır. Farklı sermayeler ve konumlardaki bireylerin aynı anayasal haklara sahip olması karşı çıkılabilecek bir durum oluşturmadığı için birey tarafından bir karşılaştırmaya gidilmiştir. Bu karşılaştırmada aktarılan soru bir soru anlamının yanında bir küçümseme ifadesini de oluşturmaktadır. Aynı sermayelere sahip olmamanın yarattığı bu küçümseme ile birey, kendini kültürel sermayesi yüksek biri olarak tanımlamaktadır. Sermayesi ile eş değer görmediği bireyleri ise bir karşılaştırma yaparak küçümsemektedir.

4.7. Ekonomik Faktörler

Fotoğraf 34.

İleti Aktarım Tarihi: 15.01.2020

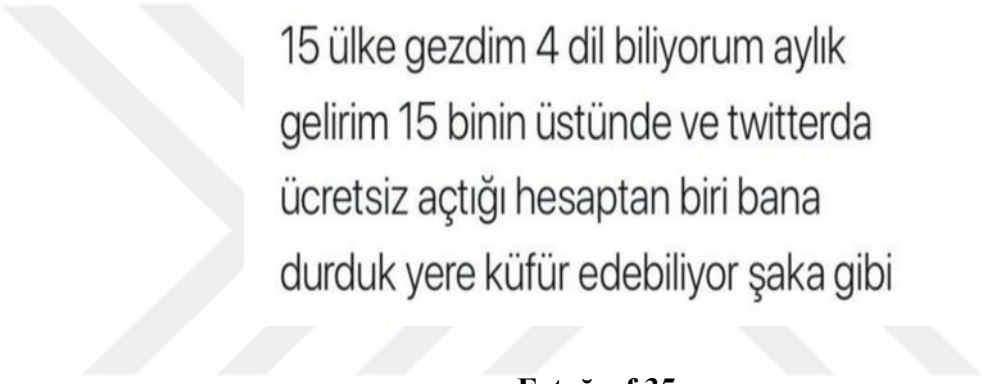
İletiye Erişim Tarihi: 29.01.2023

İletiye Erişim Saati: 13.49

Aktarılan iletide bir kullanıcının duygusal ilişkiler ve gelir düzeyleri hakkında görüşleri yer almaktadır. Kullanıcı bir ilişkide gelir düzeyinin önemli olduğunu ve yeterli olmadığı zamanlarda ilişki yaşanmaması gerektiğini ifade etmektedir. Bu düşüncesini "hiç kalkışmayın", "o da eksik olsun" ifadeleri ile aktaran kullanıcı cümlesini destekleyici söylemlerde bulunmaktadır. En son ifadesinde "kimse sizinle tavuk döner yemek zorunda değil" cümlesini aktaran kullanıcı aslında duygusal ilişkilerde erkeklerin hesap ödemesi gerektiğini düşünmektedir. Bu bağlamda tavuk döner bir yiyecek anlamının yanında düşük gelirli bireylerin tercih ettiği bir yemek unsuruna dönüşmektedir.

Para bir meta değerinin yanı sıra güç unsurunun da yaratım sergilediği bir göstergeye dönüşmektedir. Bireylerin ekonomik sermayesinin görece yüksek olması alanda bir güç yaratımı oluştururken belirli eşitsizliklerin oluşumlarına da zemin yaratmaktadır. Para ve güç ilişkisini toplumsal cinsiyet özelinde ele aldığımızda erkek bireylerde oluşan ekonomik güç bireyin güçlü olduğu algısını yaratmaktadır. Güç algısı erkeklik kavramı ile ilişkisel olmakta ve erkeklere karşı belirli beklentileri de oluşturmaktadır. Bu beklentiler arasında ailedeki bireylerin geçimini sağlamak, partnerinden görece yüksek ücret getirici bir işte çalışmak, hesap ödemek gibi unsurlar yer almaktadır. Mersin Üniversitesi'nde 200 öğrenci ile yapılan bir araştırmada katılımcıların %55'i erkeklerin hesap ödemesi gerektiğini düşünmektedir. Bu doğrultuda duygusal ilişkilerde erkeklik olgusunun bir sahne performansı olarak aktarımı da hesap ödeme alanlarında gerçekleşebilmektedir (Açıkalın ve Şahin, 2021:

804-808). Gerçekleştirilen bu eylem bir benlik sunumunu yansıtırken kültürel bağlamda da erkeklerden beklenilen eylemlerin performansını oluşturmaktadır. Bu performansı gerçekleştiremeyen bireyler ise beklentileri karşılayamadıkları için belirli söylem ya da eylemlere maruz kalabilmektedir. İleti içeriğinde de yer alan bu hâkim düşünce bireyin ilişkide ekonomik bir beklentisini yansıtmaktadır. Bu beklentiyi karşılayamayacak erkeklere ise ilişki yaşamamaları konusunda bir tavsiye aktaran birey, erkeklik ve güç ilişkisinin para ile mümkün olduğunu düşünmektedir. Bu doğrultuda birey beklentilerini karşılamayan erkeklere bir tavsiye niteliğinde cümleler aktararak aslında alandan dışlamaya çalışmaktadır. Beklentiler ve dışlanma pratikleri ise erkek bireyler üzerinde bir simgesel şiddet yaratımı oluşturmaktadır.

Fotoğraf 35.

İleti Aktarım Tarihi: 22.08.2019

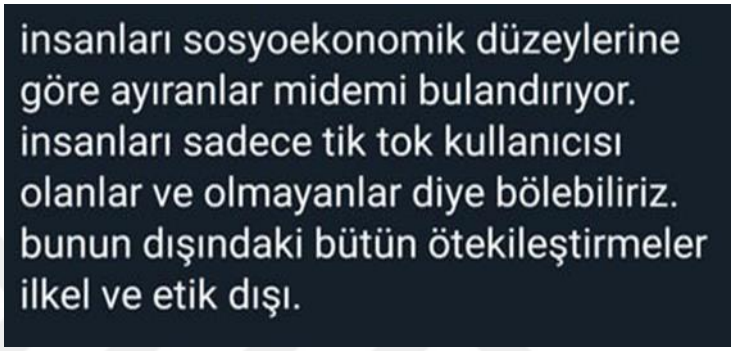
İletiye Erişim Tarihi: 24.01.2023

İletiye Erişim Saati: 16.53

Aktarılan iletide kullanıcının Twitter'da yaşadığı bir olaya şaşkınlığı yer almaktadır. Kullanıcı cümlesine 15 ülke gezdiğini aktararak başlamıştır. Sonraki ifadelerinde bildiği dil sayısını ve ekonomik gelirini aktaran kullanıcı kendisini diğer bireylerden üstün bir noktada da konumlandırmaktadır. Ekonomik ve kültürel sermayesi doğrultusunda belirli farklılıklar edinebileceğini düşünen birey Twitter'da hakarete uğradığı için şaşırmaktadır. Bu şaşkınlığını "twitterda ücretsiz açtığı hesaptan biri bana durduk yere küfür edebiliyor şaka gibi" ifadeleri ile aktarmıştır. Kullanıcılığın ücretsiz olması birey için kendisine hakaret edilemeyeceği düşüncesini oluşturmaktadır.

Sermayeler bireylere alanlarda belirli ayrıcalıklar sağlamaktadır. Bu ayrıcalıklar maddi ya da manevi ögeler ile sağlanırken belirli ayrımları da oluşturulmaktadır.

Bireyin beğenileri, tercihleri, faaliyetleri bu ayrımlar ile derinleşirken kültürel sermayeler bir simgesel şiddete de dönüşebilmektedir. Bu farklılıklar sosyal medya platformlarında bir göstergeye dönüşerek birey hakkında ön bilgileri de sağlamaktadır. Aktarılan iletideki ifadeler bireyin ekonomik ve kültürel sermayesinin bir göstergesini yansıtmaktadır. Bu göstergeler ise bireyde ayrıcalıklı bir konumda olması gerektiği düşüncesini yaratmaktadır. Ücretsiz bir hesap içeriğinin küçümsenmesi de bireyin düşüncesini destekler niteliktedir. Bu bağlamda bir sunumu gerçekleştiren kullanıcı bireyleri küçümseyerek bir simgesel şiddet yaratmaktadır.

Fotoğraf 36.

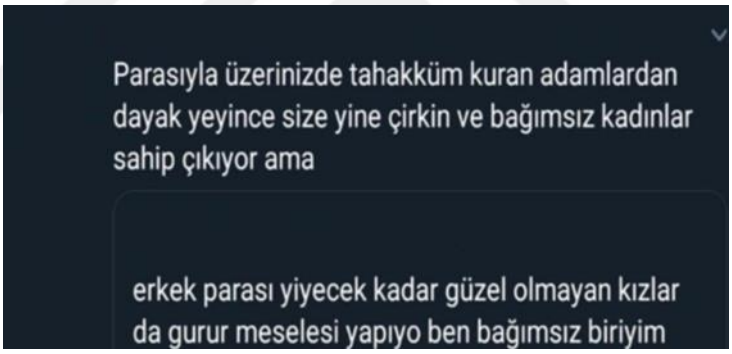
İleti Aktarım Tarihi: 10.02.2022

İletiye Erişim Tarihi: 09.02.2023

İletiye Erişim Saati: 13.35

Aktarılan iletide bir kullanıcının bireylere uygulanan ayrımlar hakkında görüşleri yer almaktadır. İlk olarak kullanıcı bireylerin sosyo-ekonomik düzeylerinden dolayı ayrılmasına karşı çıkmaktadır. Sosyo-ekonomik düzey bireylerin gelir düzeyleri, sosyal sınıfları, meslekleri ve eğitim seviyeleri gibi belirli göstergelerle tanımlanarak dünya görüşlerine, etkileşimlerine, tercih ettiği meta ya da edindiği çevrelere ve toplum tarafından kabul görmelerine etki etmektedir (Karayiğit, 2017: 120). Sosyo-ekonomik düzeyler bireylerin gelir durumları ile belirlenmektedir. Gelir düzeyleri arasındaki farklılıklar ise bireyler arasındaki eşitsizlikleri yaratmaktadır. Bu bağlamda bireylerin fikirleri, beğenileri ya da tercihleri simgesel şiddet yaratımlarına uğrayabilmektedir. İleti sahibi bu ayrımlar ve eşitsizlik yaratımlarını "mide bulandırıcı" olarak ifade etmekte ve bireylerin TikTok kullanıcısı ya da kullanıcısı olmayanlar olarak ayrılması gerektiğini düşünmektedir. TikTok bir sosyal medya platformu olarak kullanılmaktadır.

Bireylerin kısa video aktarımları şeklinde ilerleyen platform Türkiye'de 18 yaş ve üzeri 26,56 kullanıcıya sahiptir (https://recrodigital.com/we-are-social-2022-turkiye-sosyal-medya-kullanimi-verileri/, 2023). Yeni bir sosyalleşme alanı da yaratan TikTok platformu kullanıcı sayısı ve içerikleri ile de bireylerin görünürlüğünü ve çeşitli sermayelere erişimini görece kolaylaştırmaktadır. Belirli süreçlerde farklı platformlarda başlatılan kampanyalar ile kapatılması da istenilen TikTok, her yaştan ve her düzeyden bireyin kullanımına açık bir yapıdadır. Bu doğrultuda ileti sahibinin TikTok kullanımı hakkında olumlu düşüncelere sahip olmadığı görülmektedir. Bireylerin kullanıcı ya da kullanıcı olmaması şeklinde ayrılmasını talep ederek diğer ötekileştirmelerin etik ve ilkel olduğunun da altını çizmektedir. TikTok kullanıcılarını küçümseyen bu tavır ile birey ötekileştirilmeleri gerektiğini de belirtmektedir. Beğenilerdeki farklılıklar bir ayrım yaratarak simgesel şiddet ile bir tahakküm oluşturmaktadır. Oluşan bu tahakkümle de hâkim sınıf kültürü gruplara dayatabilmektedir (Swartz, 2015b: 224). Bu algıların içselleştirilmesiyle de bireyler farklı beğeni yargılarına sahip bireylere simgesel şiddet uygulayabilmektedir.

Fotoğraf 37.

İleti Aktarım Tarihi: 21.01.2021

İletiye Erişim Tarihi: 05.02.2023

İletiye Erişim Saati: 09.22

Aktarılan iletide iki farklı kullanıcının ifadelerine yer verilmiştir. İlk iletide kadın bir kullanıcının kadınlar hakkında söylemi yer almaktadır. Birey, erkek parası yemek olarak adlandırdığı eylemi güzel kadınların gerçekleştirebileceğini düşünmektedir. Bu eylemi gerçekleştirebilecek güzelliği sahip olmayan kadınların ise gurur meselesi yaptığını ve bağımsız olduğunu düşündüklerini ifade etmektedir.

Güzellik algısı dönemlere göre değişkenlik göstermekle birlikte hâkim düşünceler etrafında şekillenen bir yapıyı da ortaya çıkarmaktadır. Dönemin hâkim unsurları çerçevesinde oluşturulan bu algılar kadın ve erkeklerde farklı beklentileri içermektedir. Güzelliğin bir avantaj unsuruna dönüştüğü fikrinin de hâkim olduğu günümüzde bedenler bir onaya tabi kılınmaktadır. Bu onaylar sosyal medya platformlarında beğeni ve olumlu yorumlar gibi unsurlar ile gerçekleştirilirken daha çok kadın bedeni üzerinde konumlanmaktadır. Bu algılar ve onaylar bireyler tarafından güzel bulanan kişilere pozitif bir ayrımcılığı yaratırken güzel bulunmayan bireylere yönelik dışlanmalar görülmektedir (Okur, 2020: 120). Güzelliğin bir avantaj olduğu düşüncesi ilk iletiyi aktaran kullanıcıda hâkimdir. Güzelliğin bir kullanım alanı olarak da erkekler tarafından belirli eylemlerinin finanse edildiği düşüncesi bireyde yer almaktadır. Bu noktada dikkat çekici unsur bu durumu yalnızca güzel kadınların gerçekleştirebileceği düşüncesidir. Bu eylemi gerçekleştiremeyen kadınları yeteri kadar güzel bulmayan birey bunun gurur meselesi yapıldığını ya da bağımsızlıkla ilişkilendirildiğini de ifade etmektedir. Bu bağlamda birey aslında erkeklerin ekonomik olarak ilişkilerde sürekli ödeyen bir noktada konumlanmasını beklemektedir. Bu beklenti ise erkeklere ekonomik olarak yapılan bir simgesel şiddeti örneklemektedir. Bunu elde edebilmek için güzel olması gerektiğini düşünün birey, bedenini bir meta haline getirmekte ve güzelliği bir fayda olarak da kullanmaktadır. Bu bedene ya da güzellik algısına sahip olamayan bireyleri ise bir nevi küçümsemekte ve güzel olmadıklarını farklı söylemler ile gizlediğini düşünmektedir. Birey bu doğrultuda kendini güzel bir kadın olarak düşünmekte ve sunumunu gerçekleştirmektedir. Erkeklerin kadınlara ücret ödettirmemesini güzelliğin bir yan faydası olarak gören kullanıcı bu sunuma dâhil olamayacak bireyleri ve ifadelerini küçümsemektedir.

İkinci iletide kullanıcı ilk iletiyi yorumlayarak paranın bir tahakküm yarattığını ve fiziksel şiddete dönüşebildiğini düşünmektedir. Bu şiddet eylemi gerçekleştiğinde ise mağdur kadınları koruyacak kişilerin çirkin ve bağımsız kadınlardan oluşacağını ifade etmektedir. Bu noktada çirkin ve bağımsız kadınlar ifadesi ilk iletide yer alan ifadelere bir gönderme niteliği taşımaktadır. Bu doğrultuda kullanıcı para yemek olarak adlandırılan edimi gerçekleştiren kadınların tahakküm ve şiddeti normalleştirerek yanında olamayacağını düşünmekte ve bir kategori oluşturmaktadır. Kullanıcı kendini tahakküm altına girmeyen bir birey olarak konumlandırarak sunumunu gerçekleştirmektedir.

4.8. Bilgi, Eğitim ve Meslek

Fotoğraf 38.

İleti Aktarım Tarihi: 03.11.2018

İletiye Erişim Tarihi: 20.01.2023

İletiye Erişim Saati: 11.47

Aktarılan görselde raflarda bulunan kitaplar yer almaktadır. Bu kitap görseli bir kullanıcı tarafından yorumlanarak iletiye dönüştürülmüştür.

Bourdieu (1986, 242-244) kültürel sermayelerin eğitim nitelikleri ile kurumsallaştığını ve ekonomik bir sermayeye dönüşebildiğini aktarmaktadır. Kültürel sermayeler bireylerde bedenselleşmiş, nesneleşmiş ve kurumsallaşmış şekilde oluşum göstermektedir. Nesneleşmiş bir kültürel sermaye olan kitaplar, kültürel sermayeyi somutlaştıran ve simgesel bağlamda da işlevsellik kazandıran bir noktadadır. Oluşturulan kültürel sermayeler toplumsal yapılara, kültürlere ve sermaye oluşumlarına göre de belirli farklılıkları içerebilmektedir. Bu doğrultuda tercih edilen bir kitabın belirli bir gruba ait olabileceği düşünülmekte ve seçim kültürü üzerinden de bir simgesel şiddete dönüştürülebilmektedir. İleti aktarımında bulunulan kitaplar ve içeriklerinin bir gruba ait olduğu düşünülerek bu grup hakkında belirli düşünceler belirtilmiştir. İletide evli kadınlar ve okuma yazma bilme durumu ilişkisel bir bağlamda yer almaktadır. Sosyal ögelerle yüklü olan evlilik kavramı kültürel farklılıklar da göstermektedir. Evlilik bir ilişki biçiminin karakterize edilmiş hali olduğu için sosyal bir kurum olarak da incelenmektedir (Gökçe, 1987: 7). Evlilik ve evlilik kurumu

hakkında bireylerde öznel düşünceler ve edimler oluşmaktadır. Bu doğrultuda evlilik üzerine aktarılan söylemler, yapılanmalar ve farklılıklar meydana gelmektedir. Kullanıcının aktarımında ise evli olan kadınların eğitim düzeyleri ile ilgili bir varsayım bulunmaktadır. Bu varsayım doğrultusunda evli kadınlara hitap ettiğini düşündüğü kitap ve içerikleri aktaran birey bir küçümseme edimi gerçekleştirmektedir. Küçümseme edimleri sosyal medya platformlarında yoğunlukla sergilenmektedir. Bireyler kendilerine hitap etmeyen herhangi bir olay ya da tüketim nesnesini küçümsemekte ve bu bağlamda da kendilerinin tercih etmediğini dolaylı olarak aktarmaktadır. İleti içeriğinde de meydana gelen bu dolaylı aktarım ile bireyin bu kitapları tercih etmediği ve bu tercihlerin de birey için küçümsenebilecek edimler oluşturduğu görülmektedir.

Fotoğraf 39.

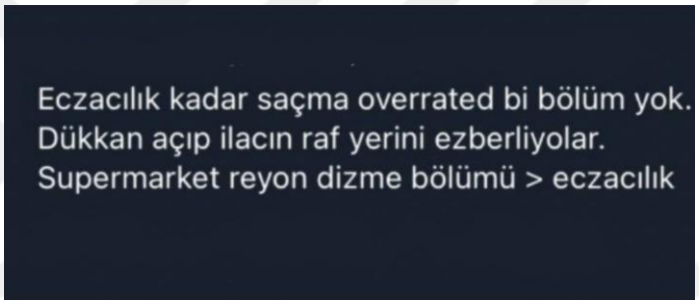
İleti Aktarım Tarihi: 17.09.2022

İletiye Erişim Tarihi: 20.02.2023

İletiye Erişim Saati: 09.41

Aktarılan iletide özel bir üniversite ve bölümünden bahsedilmektedir. İleti sahibi işletme mezunu olan birey ile iş hayatında yaşadığı bir durumu aktarmaktadır. Bu bağlamda iki kapsam önem çıkmaktadır. İlk olarak özel bir üniversite olan Nişantaşı Üniversitesi'nin eğitimi ve bu eğitime dâhil olan bireyin burssuz bir şekilde öğrenimini tamamlaması yer almaktadır. Kullanıcı Nişantaşı Üniversitesi'nde okuyan bireyin iş yaşantısında belirli şeyleri gerçekleştirilemediği aktarılmaktadır. "Okuma yazma öğretmeye çalışıyoruz" ifadesinden hareketle Nişantaşı Üniversitesi ve bireyin dâhil olduğu burssuz işletme eğitimi hedef alınmaktadır. Bir mübalağa ile de oluşturulan bu içerikte ileti sahibi, üniversite mezunu bireyin okuma yazma bilmediğini belirterek kendisini bireye karşı üstün bir noktada konumlandırmaktadır. Üstünlük kuramı, bireyin diğer bireylerden kendisini üstün ve değerli olduğunu düşünmesi esasına dayanmaktadır (Kırmızı, 2022: 7). Üstünlük kuramında öteki üzerinden bir mizah unsuru yaratılmaktadır. Bu doğrultuda birey ya da toplum ötekiler üzerinden yapılan

davranışların kendileri tarafından yapılmayacağı öz güveni ile bu eylemleri bir mizah unsuru yapmaktadır (Erşahin ve Vişne, 2022: 131-132). Üstünlük teorisi Aristoteles ve Platon'un düşüncelerinde de bulunmaktadır. Platon'a göre ideal toplumda bireylerin duygularını dizginlemesi gerekmektedir. Edebiyat ve sanat ise bu duyguları dizginlemek yerine yükseltmektedir. Platon, komedi veya gülme ögelerinin bir sansür ile oluşması gerektiğini savunmaktadır. Aristoteles sanatın işlevi ve etkileri konusunda Platon'dan farklı düşünse de gülmek konusunda aynı fikirleri paylaşmaktadır. Aristoteles'e göre gülme eylemi gerçekleştirilirken aşağılık bir şeye ilgi gösteririz ve bu tutum bizi önemli bir şeye karşı gayriciddi yapar (Solak, 2018: 44-45). Bu doğrultuda üstün olduğu fikrinden hareket ile benlik sunumunu gerçekleştiren birey kurum ve kişiyi itibarsızlaştırarak alt bir seviyede görmektedir. Hedef alınan kurum ve ifadeler cümlenin sonunda kapatılan hakaret içeriği ile yinelenerek küçümseme edimi pekiştirilmiştir

Fotoğraf 40.

İleti Aktarım Tarihi: 01.05.2021

İletiye Erişim Tarihi: 05.02.2023

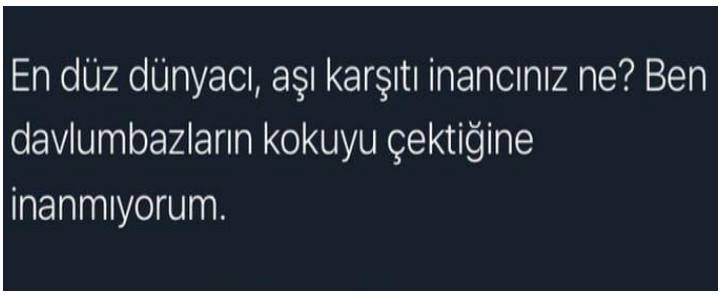
İletiye Erişim Saati: 21.27

Aktarılan iletide eczalık bölümü ve işleyişi hakkında bir fikir sunularak karşılaştırma yapılmıştır. İleti aktarımında bulunan birey ilk olarak eczacılık bölümünü saçma bulduğunu dile getirmektedir. "Overrated" olarak ifade edilen kelime ise İngilizce olup abartılmış anlamını taşımaktadır. Kitle kültürünün Batı merkezli olması dolayısıyla kullanılan kelimeler bu doğrultuda şekillenmektedir. Özellikle bireylerin yüz yüze ya da dijital alanlarda gerçekleştirdikleri iletişimlerinde İngilizce kelimelerin hâkimiyeti yadsınmayacak bir boyuttadır. Bireyler bu kullanımlar ile ifadelerini desteklemekte ve farklı bir dil kullanımını da gerçekleştirebildiğini yan anlam olarak aktarmaktadır. Bu doğrultuda ilk ileti içeriğini ele aldığımızda bireyin eczacılık

bölümünün mantıklı bir bölüm olmadığını ve abartıldığını düşünmektedir. İkinci ifadesinde ise bir iş yeri açarak rafların yerini ezberlediklerini ve bu eylemin de market reyonu dizmekten daha alt bir seviyede olduğunu düşünmektedir.

Kurumsallaşmış kültürel sermayeler, akademik alanlar ve nitelikler bağlamında aktarılarak diplomalar, unvanlar ve sertifikalar ile kültürel sermayeleri somutlaştırmaktadır (Dursun, 2018: 89). Kültürel sermayelerin simgesel şiddet yaratımlarındaki önemine dikkat çeken Bourdieu, eğitim alanlarında da bu şiddetin oluştuğunu ifade etmektedir. Sermayeler bireylere alanlarda belirli ayrıcalıkları sunmaktadır. Bu bağlamda da oluşabilecek herhangi bir söylem ya da pratik simgesel şiddete dönüşebilmektedir.

Aktarılan ifadede oluşan söylem bir küçümseme edimi oluşturmaktadır. Bu doğrultuda birey eczacılık ile ilgili eğitim ve iş yaşamını küçümsemektedir. Bu küçümsemeyi eğitim gerektirmeyen bir eylem ile de karşılaştırarak ifadelerini pekiştirmektedir. Dijital alanlarda gerçekleştirilen küçümsemeler bir simgesel şiddet yaratımını oluşturmaktadır. Bireyler habitusları doğrultusunda belirli söylemler aktararak bu şiddeti yaratmaktadır. Bu yaratım neticesinde de bireyler dijital alanlarda bir görünürlük sağlayarak hem benlik sunumunu aktarmakta hem de simgesel şiddeti bir bağlamda görünür kılmaktadır.

Fotoğraf 41.

İleti Aktarım Tarihi: 08.02.2022

İletiye Erişim Tarihi: 09.02.2023

İletiye Erişim Saati: 12.31

Aktarılan iletide bireyin bir düşüncesini farklı olaylara karşı verilen tepkilerle bütünleştirdiği görülmektedir. İlk olarak “en düz dünyacı, aşı karşıtı inancınız ne?”

ifadesi yer almaktadır. Düz dünya inancı ve aşı karşıtlığı bir komplo teorisi bağlamında değerlendirilmektedir. Düz dünya, dünyanın düz olduğu inancından hareketle oluşan bir fikirdir. Bilimsel olguların kurgu olduğu fikrinden hareketle düz dünya savunucuları bu görüşü temellendirmeye çalışmaktadır. Geniş bir kitle tarafından da savunulan bu görüş temelsiz olduğu fikri ile zorlama bir görüş olarak da nitelendirilmektedir (Karaca, 2022: 1613). Aşı karşıtlığı ifadesi ile de kullanıcı COVİD-19 hastalığı doğrultusunda geliştirilen aşılara karşıtlığı ifade etmektedir. Bu karşıtlıklar risk toplumu çerçevesinde de gelişmektedir. Beck (2011: 25-29), risk kavramının modernleşme kavramı ile bağlantılı olduğunu ifade etmektedir. Ona göre risk modernleşmenin yarattığı emniyetsizlikler, tehlikelerle mücadele ve felaket topluluğudur. Bu yapının normale dönüşme tehlikesi de mevcuttur. Giddens ise risk toplumunu küreselleşmenin sonucunda oluşan bir bölüm olarak görmektedir. Risk toplumu yaklaşımını askeri iktidar, kapitalizm, gözetleme konularıyla ilişkilendiren Giddens, modernliğin geldiği bu aşamada kaçınılmaz bir sonuç olarak risk toplumunu görmektedir (Esgin, 2013: 688-689). İmal edilmiş riskler ve doğal riskler olarak bir ayrım kullanan Giddens, bu ayrımların kitleler için bulanıklaştığını da aktarmaktadır. Bu bağlamda aşı karşıtlığı da bulanıklaşmanın bir sonucunu oluşturmaktadır. Virüsün üretilmiş olduğu düşüncesi ile aşılarda oluşabilecek riskler aşıya karşı bir güvensizliği de oluşturmuştur (Sala, 2022: 61).

Bilgiler ve bilgilerin kesinliği hakkında keskin inançlar, bireysel bir vitrin oluşumu yaratabilmektedir. Bireyler takip ettiği ya da bilgisine inançlarının yüksek olduğu bireyleri kutsayabilmekte ya da herhangi bir karşıt fikir sunulmaması gerektiğini de düşünmektedir fakat unutulmamalıdır ki karşıtlıklar doğrultusunda yapılabilecek araştırmalar bilgileri temellendirebilmekte ya da çürütebilmektedir. İleti aktarımındaki kullanıcın ise farklı düşünceler hakkındaki sorusu aslında bu fikirlere sahip bireylerin bilgisizliğini de vurgulamak bağlamında oluşmaktadır. Bu doğrultuda bireyin bilime karşı inancının yüksek olduğu ve komplo teorileri olarak da adlandırılan oluşumlardan kaçındığı görülmektedir. “Ben davlumbazların kokuyu çektiğine inanmıyorum” ifadesi ile de birey aslında bunun bir gerçeklik olduğunu ve kendisinin kabul etmediğini aktarmaktadır. Tüm ileti içerikleri ele alındığında kullanıcı düz dünyacı ve aşı karşıtı bireyleri aslında aşağılamaktadır. Bu bağlamda kullanıcı görece kolay bir bilgi ile de karşılaştırma yaparak ifadelerini güçlendirmektedir.

Fotoğraf 42.

İleti Aktarım Tarihi: 26.12.2019

İletiye Erişim Tarihi: 27.01.2023

İletiye Erişim Saati: 09.51

Aktarılan ileti bir soru ve bu sorunun alıntılanarak cevaplanmasından oluşmaktadır. İletide kullanıcılara üniversitede ilk şaşırdıkları olayın ne olduğu sorulmaktadır. Bu iletiyi alıntılayan birey üniversitelerin sınav sonucu ile tercih edilen bir yer olmasına karşın bir ideolojiyi benimseyen grubun üniversitede olmasının kendisi için şaşırtıcı bir şey olduğunu ifade etmektedir. Bu bağlamda bir siyasi kimliğin birey için olumlu çağrışımlar yapmadığı görülmektedir. Siyasi kimlikler, kimlik ve siyaset bağlamında oluşum sergilemektedir. Siyasi partiler üzerinden şekillenen bu kimlikte parti ve kimlik diyalektiğinin yansıması olarak siyasal tercihler görülmektedir. Ek olarak gündelik yaşamlarını ve olaylara bakışlarını etkileyen bu kimlik yapılanması toplumsallaşma süreci ile de olgunlaşmaktadır (Doğan ve Batar, 2019: 931-932). Siyasal kimlikler aynı ideolojide bulunan bireyler için belirli anlamları ve bütünleşmeleri sağlarken karşıt düşüncede olan bireylerde aynı anlam ve bütünleşmeleri oluşturmamaktadır. Bu bağlamda bireylerin siyasal kimliklerine saygı duyulmak yerine ayrıştırıcı ya da hakaret içerikli unsurlar oluşturulabilmektedir. Bir ötekileştirmeyi de doğuran bu süreç bireylerin farklı alanlarda farklı unsurlarla karşılaşmalarına sebebiyet verebilmektedir. Bir değersizleştirme sürecini oluşturan ötekileştirmeler ben ya da biz olarak oluşturulan kategorinin dışında kalanların olumsuz algılanmasını yaratmaktadır. Bu doğrultuda kişisel ve kolektif kimliklere olumlu atıflar yapılırken öteki oluşumlarına olumsuz atıflar yapılmaktadır. Bu atıflar sayesinde de birey ya da gruplar kendi kimliklerini değerli kılarak bu kimliklerin dışında kalan bireyleri ötekileştirmektedir (Özensel, 2020: 370). İletide yer alan bu ötekileştirme bireyde mevcuttur.

Üniversitelerin sınavla girilen bir yer olduğunu aktaran birey bir başarı unsurunun yansıması olarak da bu eğitimi görmektedir. Bu başarının siyasal bir kimlik mensuplarınca oluşamadığını düşünen birey iletideki ifadesinin kullanarak bireyleri hem ötekileştirmekte hem de kendisinin bu siyasal kimlikte olmadığını dolaylı olarak ifade etmektedir. Bu ötekileştirmelerle de kendisinde olumlu algı oluşturmayan bir grup hedef alınarak zekâ durumları küçümsenmektedir.

Fotoğraf 43.

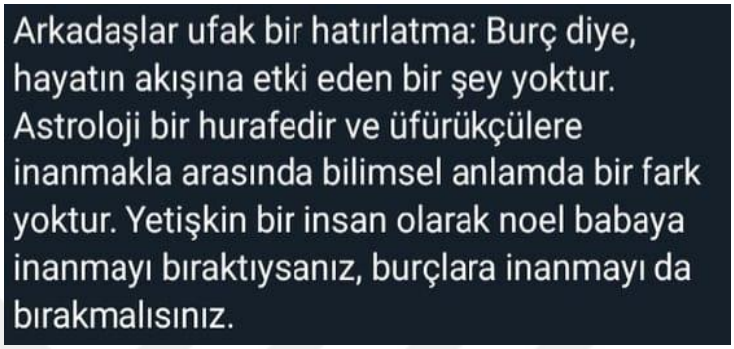
İleti Aktarım Tarihi: 10.05.2021

İletiye Erişim Tarihi: 05.02.2023

İletiye Erişim Saati: 09.31

Aktarılan iletide bir oyun düzeneğinin görseli yer almaktadır. Bu görsel ile birlikte ileti yayınlayan kullanıcı bir meslek grubundan bahsetmektedir. İlk olarak halka geçirme oyun düzeneğinin aktarımı yer almaktadır. Halka geçirme oyunu çocukların psiko-motor gelişimleri için kullanılan bir oyun seçeneğidir. Okul öncesi dönemlerde bu oyun ile çocukların kas gelişim süreçleri desteklenmektedir. İletiyi yayınlayan kullanıcı ise bu oyunu bir meslek grubunu eş değer tutmaktadır. Aktarımında "bekçilik mülakat" ifadesine yer veren kullanıcı bu mesleğe geçmek isteyen bireylerin aslında zekâlarını küçümsemektedir. Bu küçümsemeyi doğrudan ifade etmeyen kullanıcı oyunu bir gösterge olarak kullanmakta ve zekâ durumlarına ilişkin fikrini de bu şekilde aktarmaktadır. Bu küçümsemeyi çocukların oyunları ile de özdeş tutan kullanıcı "Allah utandırmasın" ifadesini de aktarmaktadır. Bu ifade yapılan bir işin başarı ile sonuçlanmasının isteğini yansıtmaktadır. Zor durumların ya da önemli girişimlerin sonuçlarında bir temenni olarak aktarılan bu ifade iletide alay etme edimi için kullanılmaktadır. Bu doğrultuda hem bir meslek grubu aşağılanmakta hem de bu meslek grubundaki bireyler zeki olmayan bir noktada konumlandırılmaktadır. Bireylerin

zekâlarına ilişkin bu genelleme belirli ifade ve görsellerle desteklenerek doğrudan değil dolaylı bir biçimde gerçekleştirilmiştir. Birey saygı duymadığı bir meslek ve mensuplarını bu bağlamda küçümsemektedir. Meslekler bireylere belirli statüler sağlayarak toplum içinde bir değer oluşturabilmektedir. Bu değerler bireylerin yaptıkları işler ve kişiliklerine karşı oluşturulurken bireye yüksek bir saygıyı da getirebilmektedir. Belirli meslek grupları ise bu değeri alamamakta ve aşağılanmalara maruz kalmaktadır.

Fotoğraf 44.

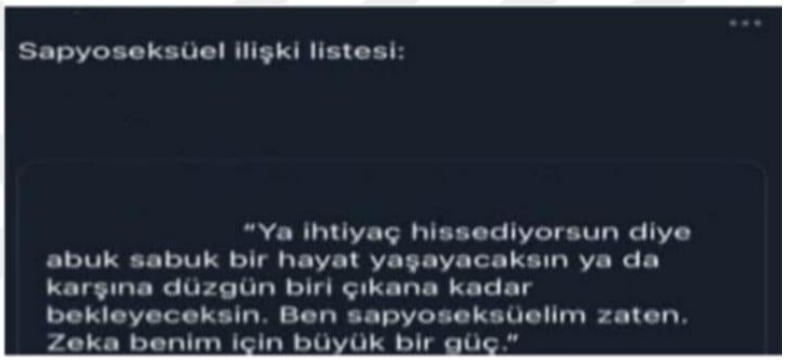
İleti Aktarım Tarihi: 29.12.2020

İletiye Erişim Tarihi: 02.02.2023

İletiye Erişim Saati: 23.51

Aktarılan iletide bir kullanıcının astroloji ile ilgili düşünceleri yer almaktadır. Astroloji; gezegen, Ay ve Güneş hareketleri doğrultusunda geleceğe yönelik tahminler yürüten bir olasılıklar dizisidir. Tarihsel olarak uzun bir süreçte yayılım gösteren astroloji insanlığın doğa ile etkileşimine dayandığı için mistik bir yön de taşımaktadır. Bireylerin doğum ayları ve günleri ile farklı etkilerde olduğunu öne süren astroloji Türkiye'de de yaygın bir biçimde kullanılmaktadır. Astrologların tahminlerde bulunmaları ve bu tahminlerin bilimsel bir dayanağı olmaması belirli bireyler ve gruplar tarafından da yoğunlukla eleştirilmektedir (Orçin, 2021: 143-145). Gazetelerde, televizyon programlarında, sosyal medya platformlarında sıklıkla karşılaşılan astrolojik ögeler belirli bir kesim tarafından benimsenmektedir. Bu inanışlar bireysel bir edim oluşturmaktadır fakat gruplar ya da bireyler tarafından da bu inanışlar aşağılanmalara yol açmaktadır. İleti içeriğinde de bu aşağılamalara örnek teşkil edecek ifadeler bulunmaktadır. İlk olarak kullanıcı burçların olmadığını ifade etmektedir. Astrolojinin bir hurafe olduğunu da aktaran kullanıcı "üfürükçü" olarak belirttiği kişilerin yaptıkları

ile astrolojiyi eş değer tutmaktadır. Üfürükçü olarak adlandırılan kişiler belirli hastalıkları söylemlerle tedavi edebildiklerini öne sürmektedir. Bu bağlamda birey üfürükçülerle astrologları bilimsel dayanakları olmadığı için eş değer tutmaktadır. Sonraki ifadesinde yetişkin bireylerin burçlara inanmaması gerektiğini söyleyerek bir örnek de vermektedir. Çocukların yılbaşında Noel Baba'nın geleceğine dair belirli inanışları olabilmektedir. Bu inanışlar ise bireylerin ileri yaşlara erişmesiyle yok olmaktadır. Bu örnek ile birey aslında astrolojiye inanan kişileri çocuk olarak konumlandırmaktadır. Yetişkin bir bireyin astrolojiye inanmaması gerekliliği düşüncesi farklı bağlamlarla ilişkisel bir şekilde aktarılmıştır. Bu aktarım ise salt bir düşünce aktarımı yansıtmayarak astrolojiye ilgi duyan bireylerin çocuk olarak itham edilmesi ve aşağılanması ile sonuçlanmıştır.

Fotoğraf 45.

İleti Aktarım Tarihi: 07.01.2022

İletiye Erişim Tarihi: 09.02.2023

İletiye Erişim Saati: 00.32

Aktarılan iletide bir sanatçının ifadesi yer almaktadır. Sanatçı romantik ilişki tercihleri ve istekleri doğrultusunda bir fikir beyan etmektedir. Magazin sayfasından aktarılan bu ifade ise bir kullanıcı tarafından yorumlanarak alıntılanmıştır.

Sanatçı kendisini sapyoseksüel olarak tanımlamaktadır. Urban Dictionary sapyoseksüelliği zekâya ve zekânın kullanımına ilgi duymak ya da zekâ tarafından uyandırılma davranışı olarak tanımlamaktadır (https://www.urbandictionary.com/, 2023). Sapyoseksüel kelimesi Latince "sapien" ve "sexualis" birleşiminden oluşmaktadır. Sapyoseksüellik, duygusal bağlamda zekâ içeren etkileşimleri

kapsamaktadır. Dış görünüş yerine zekânın daha ilgi çekici olduğu ve bu bağlamda da seçimlerin zekâ ile ilgili olduğu tezine dayanmaktadır. Sapyoseksüel bireyler güce tapan olarak da görülmektedir çünkü postmodern dünyada bilgi güçtür ve güce ulaşılabilecek bir araç olarak da zekâ görülmektedir (Çağırkan, 2018: 101-102). Sanatçı da bilginin büyük bir güç olduğunu ifade etmektedir. Romantik ilişkilerinde zeki bireyleri tercih ettiğini aktaran sanatçı ruhsal ya da fiziki isteklerin romantik ilişkilerde bir ölçüt olmaması gerektiğini düşünmektedir.

Toplumsal cinsiyette kadın ve erkeklere atfedilen bağlamlar farklıdır. Bu doğrultuda kadınlar edilgenlik çerçevesinde yüceltilirken erkekler kontrol sahibi ve yöneten bir güç olarak yer almaktadır (Karakaya, 2018: 44). Erkeklik bağlamında güç ve beklentiler dönemsel olarak farklılaşabilmekte ve güç olgusuna yeni eklenmeler yapılabilmektedir. Postmodern dünyadaki erkeklik ve güç olgusunda zekâ ve buna bağlı gelişen davranışlar önemli bir noktadadır. Bu bağlamda sapyoseksüellik bir güç uyandırarak bireylerin romantik ilişki tercihlerinde yer almaktadır.

Dijital alanlarda aktarılan benlik sunumları bir izlenim denetimine tabidir. Bireylerin sanal ortamlarda gerçekleştirdikleri benlik sunumlarına ek olarak fiziki alanlarda da aktardığı benlik sunumları önem taşımaktadır. Bu doğrultuda bireyler salt sanal alanlarda bir izlenim denetimi yaşamamaktadır. Bireylerin aktarımlarında bulunduğu düşünülen karşıtlıklar izleyicileri tarafından ortaya çıkarılabilmektedir. Karşıt bir tutumun ortaya çıkması ise hem benlik sunumunu zedelemekte hem de birey negatif belirli yorum ve davranışlara maruz kalabilmektedir. Bu bağlamda alıntılanan iletide kullanıcı, sanatçının ifadeleri üzerinden romantik ilişki yaşadığı bazı bireyleri aktarmıştır. Bu aktarımda yer alan üç kişi kullanıcı tarafından zeki bulunmamaktadır. Bu tutum bireyin hem benlik sunumunu zedelemiş hem de ilişki yaşadığı bireyler hedef alınmıştır. Bu hedef alınma doğrultusunda bireyler zeki bulunmayarak alaycı bir tavır ile küçümsenmiştir.

SONUÇ

İletişim, geçmişten günümüze her alanda gerçekleştirilebilen bir pratik olarak gündelik hayatta başat bir noktada konumlanmaktadır. İletişim alanında yaşanan gelişmeler neticesinde üretilen araçlar bireylerin iletişim alan ve kapsamlarında belirli farklılıkları oluşturmuştur. Fiziki bir alandan sanal bir alana geçen iletişimler interaktif bir yapı ile sürdürülerek belirli etkileşimleri de beraberinde getirmiştir.

Sosyal medya platformları bireylere yeni bir iletişim alanı oluşturmaktadır. Zaman ve mekân kısıtlaması olmaksızın gerçekleştirilen bu iletişimler sözde bir iletişimi de yaratmaktadır. Duyguların ya da bilgilerin aktarım nesnesine dönüşmesi, belirli görsel ya sembolik unsurlarla iletişimlerin sürdürülmesi gerçek bir iletişimi yansıtmamaktadır. İletişimde önemli olan geri bildirim, yorumlama gibi ögelerin bu iletişim süreçlerinde yer almaması iletişimin yitirilmesine ve sözde bir iletişime geçilmesine yol açmaktadır (Dalaylı, 2021: 52).

Yoğun bir kullanım neticesinde birey yaşamında merkezileşen sosyal medya araçları, fiziki alanlarda gerçekleştirilebilen eylemlerin sanal alanlar üzerinden de sürdürülebilmesine imkân sağlamaktadır. Benlik sunumları ve simgesel şiddetler de bu imkânlar dâhilinde yer alarak sosyal medya platformlarına göre farklılıklar sergilemektedir. Konuyu Twitter özelinde ele aldığımızda bireylerin yazı, fotoğraf, video gibi materyaller ile benlik sunumu ve simgesel şiddet aktarımları yaptığı görülmektedir. Bu bağlamda Twitter platformunda aktarılan içerikler bir mizah niteliğinde de gerçekleştirilmeye çalışılarak gündemde yer alan konular ya da akım içerikleri ile de oluşturulabilmektedir.

Benlik sunumları sabit bir oluşum sergilemeksizin farklı materyaller ve konular bağlamında aktarılmaktadır. Araştırmanın amaçları kısmında da yer alan Twitter'da benlik sunumu aktarımları ve içeriklerinin farklı biçimlerde gerçekleştirildiği görülmektedir. Bireylerin profillerinin sahne önü olarak konumlandığı bu platformda benlik sunumları yazılı ya da görsel biçimlerde aktarılarak bir izlenim denetimine de tabi olmaktadır. Bu noktada önemli olan husus ise izlenim denetimlerinin salt platform kullanımlarında gerçekleştirilmemesidir. Bireylerin dijital alanlarda aktardığı benlik sunumu ile yüz yüze etkileşimlerindeki benlik sunumu farklılıkları istenilen etkiyi yaratmamaktadır. Bu bağlamda bireyler bir inandırıcılık zemininde benlik sunumu aktarımlarını gerçekleştirmeye çalışmaktadır. Analiz içeriklerinde yer alan benlik

sunumları bir düşünce, tüketim metası, hâkim kültür yansıması, beden algısı, imaj yaratımı ve sermayeler bağlamında gerçekleştirilmektedir. Bu sunumlar ileti aktarımı, yorumlanması, alıntılanması ve akım içerikleri ile oluşturulmaktadır. Analizlerde akım içerikleri ile oluşturulan benlik sunumlarının kadın kullanıcılar tarafından daha çok tercih edildiği görülmektedir. Bu tercihin sebebi ise akımda yer alan ifadelerin güzellik ile ilişkili bir yapıda yer almasıdır. Bireylere aktarılan ideal kadın algılarındaki güzellik unsuru analiz içeriklerindeki bireyler tarafından da içselleştirilerek bir göstergeye dönüşmüştür. Bu göstergeler bireylerin benlik sunumlarını oluşturarak belirli aktarımlarda da simgesel şiddetlere yol açmıştır.

Hâkim bir kültür etrafında şekillenen yapılar analiz içeriklerindeki benlik sunumlarında yer almaktadır. Bu bağlamda geleneksel kültürlerin reddi, ortak bir kültür beklentisi, tüketim metalarının göstergeye dönüşmesi, toplumsal cinsiyet beklentileri ve ideal olarak belirtilen yapıların içselleştirilmesi bireylerin benlik sunumlarında yer almıştır. Bu sunumlar iletilerde direkt olarak aktarılmasına ek olarak karşıt bir biçimde de gerçekleştirilmiştir. Bu karşıtlıklar belirli ifadelerde bir düşünce olarak yer alırken hakaret unsurlarına dönüşen iletilerde de bireyler benlik sunumlarını gerçekleştirmektedir.

Analiz içeriklerinde kadın ve erkek kullanıcıların farklı bağlamlarda benlik sunumlarını oluşturduğu görülmektedir. Erkek kullanıcılar genel olarak eril tahakkümler ve belirli eylemlerin küçümsenmesi ile sunumlarını oluştururken kadın kullanıcıların ideal beden algıları, tüketim metaları, karşılaştırmalar, eril tahakkümler doğrultusunda sunumlarını gerçekleştirdiği görülmektedir. İdeal beden algıları yalnızca kadın kullanıcılarda yer almayarak erkek kullanıcıların da kadınlardan beklentisini oluşturmaktadır. Tüketim metalarının imaj nesnesine dönüşümü ise benlik sunumlarında bir göstergeyi oluşturmuştur. Bireylerin bu göstergelere sahipliği kendilerini üstün bir noktada konumlandırmasına da yol açmıştır.

Araştırmanın bir diğer sorunsalını oluşturan simgesel şiddetler ve içerdiği anlamların Bourdieu'nun temel kavramları bağlamında gerçekleştirildiği görülmektedir. Twitter'da oluşan simgesel şiddetler; linç, küçümseme, alay etme, damgalama, ötekileştirme, etiketleme vb. doğrultusunda gerçekleştirilmektedir. Bu bağlamda analiz içeriklerindeki bireylerin etnik ve dini yapıları, cinsel yönelimleri, bedenleri, sermayeleri, tercihleri ve görselleri hedef alınarak bir simgesel şiddet

gerçekleştirilmiştir. Bireylerin habituslarının simgesel şiddet yaratımlarında önem taşıdığı ve sermayelerinin de bir göstergeye dönüştüğü analiz içeriklerinde de yer almaktadır. Bu içerikler ve göstergeler doğrultusunda bireyler bir karşılaştırma da yaparak kendini diğer bireylerden daha üstün bir noktada konumlandırmıştır. Bu bağlamda bireyler bir tahakküm uygulayıcı pozisyonunda da yer alarak hedef alınan bireyleri sindirmeye çalışmakta ve bunu da olağan bir süreç olarak aktarmaktadır. Bu aktarımlarda dikkat çeken bir diğer nokta ise bireylerin küfür içeriklerini görece rahat kullanmalarıdır. Analizlerde gizlenen bu içeriklerde bireyler küfür içeren söylemlerini bir tepki olarak kullanmakta ve bunda bir sakınca da görmemektedir.

Analizlerde yer alan simgesel şiddetlerde birey ya da bilgilerin küçümsenmesi, damgalamalar, etiketlemeler, toplumsal cinsiyet beklentileri ve ideal algılar çerçevesinde oluşturulan tahakkümlerin bireyler tarafından yoğunlukla içselleştirildiği görülmektedir. Özellikle kullanıcılarda yer alan ideal kadın imgesi hem bir benlik sunumu oluşturmuş hem de simgesel şiddet yaratımına dönüşmüştür. Hâkim yapılar çerçevesindeki bu algılar yoğunlukla kadın bedeni üzerinde konumlanmış ve bir beklentiye de yol açmıştır. Bu beklentileri karşılayamayan bireylere ise belirli benzetmeler yapılarak aşağılama edimleri oluşturulmuştur. Beklenilen güzellik algılarına sahip olduğunu düşünen bazı kullanıcılar güzelliği bir fayda unsuru olarak da görmektedir. Güzelliğin duygusal ilişkilerde bir öncü olacağını düşünen kullanıcıların partnerlerinden ekonomik bir beklentisi de oluşmaktadır. Bu doğrultuda da erkekler para ve güç ile ilişkilendirilerek ekonomik bağlamda şiddete maruz kalmıştır.

Şiddetin görünmeyen bir biçimi olan simgesel şiddet, Twitter özelinde bir görünürlük sağlayabilmektedir. Bireylere yöneltilen simgesel şiddetlerin görece yüksek bir etkileşim alması ya da kullanıcıların linç edilmesi bir hedef yaratımı oluşturmuştur. Bu doğrultuda kullanıcılar belirli söylemlerle simgesel şiddete maruza kalarak görünür bir noktada konumlanmıştır.

Benlik sunumları ve simgesel şiddetler fiziki alanlara ek olarak sosyal medya araçlarında da gerçekleştirilmektedir. Araştırma amaçlarında bir temel oluşturan bu durumun Twitter özelinde de gerçekleştirildiği görülmektedir. Aktarımlar ile sağlanan bu yapılar bireylere belirli görünürlükleri de sağlayarak hedef oluşumlarına yol açmaktadır. Bu bağlamda kullanıcılar kendilerinin ya da farklı bireylerin görsellerini izinsiz kullanarak benlik sunumu ve simgesel şiddetlerini gerçekleştirmiştir. Yapılan

analizler doğrultusunda benlik sunumları ve simgesel şiddetlerin yoğunlukla hâkim kültür etrafında gerçekleştirildiği görülmektedir. Bireylerin beklenilen yapılara sahip olamaması ya da tercih etmemesi olumlu karşılanmamakta ve tek tip bireyler yaratılmaya çalışılmaktadır.

Sonuç olarak iletişim alanında meydana gelen değişimler benlik sunumları ve simgesel şiddetlerin farklı alanlarda gerçekleştirilebilmesine zemin yaratmıştır. Belirli etkileşimlerin de sağlanabildiği yeni iletişim alanlarında bireyler, tercih ettiğini düşündüğü şeylere yönlendirilmekte ve algısal belirli değişimleri de yaşayabilmektedir. Bir algı yönetimi ile yönlendirilen bireyler metaların sembolik anlamlarını da benimseyerek kendilerini tüketim metaları ile var etmeye de çalışmaktadır. Tüketerek var olma, tek tip kültürler ve bedenler, kendini üstün konumlandırma gibi örneklendirebileceğimiz oluşumlar günümüz dünyasında bireyleri etkisi altına alarak bir benlik sunumu ve simgesel şiddet pratiğine dönüşebilmektedir. Hâkim yapılar çerçevesinde sağlanan bu aktarımlar bireyler tarafından içselleştirilerek eylemlerine yansımaktadır. Bu bağlamda yapılar dijital bir benlik sunumuna dönüşmekte ve simgesel şiddetlere uğrayabilmektedir.

Nihayetinde yapılan araştırma çerçevesinde gerçekleştirilen literatür taramaları, temel oluşturan kuramlar ve analizler doğrultusunda elde edilen bulgularda bireylerin dijital alanlarda gerçekleştirdiği benlik sunumları ve simgesel şiddetlerinin farklı kapsamlarda da oluştuğu görülmektedir. Göstergebilimsel analiz doğrultusunda gerçekleştirilen bu çalışmada düşüncelerin, metaların, tüketim alışkanlıklarının ve benzerlerinin belirli içeriklerde yan anlamlarla oluşturularak hem bir benlik sunumu hem de bir simgesel şiddete dönüştüğü görülmektedir. Araştırmanın temel problematiğini de oluşturan benlik sunumu ve simgesel şiddet kavramlarının Twitter özelinde farklı bağlam ve materyallerle de gerçekleştirilebildiği, bu farklılıklar neticesinde ise bireylerin belirli görünürlükler sağlayabildiği de görülmektedir. Bu doğrultuda bireylerin Twitter'da aktardıkları benlik sunumlarında simgesel şiddet oluşturabildiği veya simgesel şiddete uğrayabildiği sonucuna varılmıştır.

KAYNAKÇA

Adams, C. J. (2013). Etin Cinsel Politikası: Feminist-Vejetaryen Eleştirel Kuram, (çev. G. Tezcan ve M. E. Boyacıoğlu), Ayrıntı Yayınları, İstanbul.

Açıkalın, N. ve Şahin, B. (2021). Flört Şiddetinin Farklı Görünümleri: Mersin Üniversitesi Örneği, Uluslararası Anadolu Sosyal Bilimler Dergisi, 5 (3), 880-820.

Alemdar, E. (2021). Sakat, Özürlü ve Engelli Kavramları: Tarifleri ve Farkları, Zemin: Edebiyat Dil ve Kültür Araştırmaları, 2, 28-49.

Aloğlu, E. (2018). Sosyolojik Perspektiften Linç ve Toplumsal Şiddet Sarmalı. Sosyoloji Dergisi, 38, 219-230.

Alpman, P. S. (2018). Sosyal Teorinin Konusu Olarak Kimlik: Sosyal İnşacı Yaklaşım, Sosyoloji Araştırmaları Dergisi, 21(2), 1-28.

Alpman, P. S. ve Yarcı, S. (2018). Suç, Göç ve Kimlik: Suç Teorilerinde Göç Olgusu, Social Sciences, 13(18), 143-158.

Altınay, A.G. ve Arat, Y. (2007). Türkiye'de Kadına Yönelik Şiddet, Metis Yayınları, İstanbul.

Altunay, A. (2015). Bir Sosyalleşme Aracı Olarak Yeni Medya, Selçuk İletişim Dergisi, 9 (1), 410-428.

Altunpolat, R. (2017). LGBTİ'lere Yönelik Ayrımcılığı Tarihsel ve Politik Temelde Kavramak, TTB Mesleki Sağlık ve Güvenlik Dergisi, 17(64), 2-14.

Akca, E. vd. (2014). Okulda Siber Zorbalığın Nedenleri, Türleri ve Medya Okuryazarlığı Eğitiminin Önleyici Çalışmalardaki Yeri, Elektronik Mesleki Gelişim ve Araştırmalar Dergisi, 2(2), 17-30.

Akgül, B. (2021). Endüstri 4.0 Sürecinde Dijital Medyada Kültürel Dönüşüm, İktisadi İdari ve Siyasal Araştırmalar Dergisi, 6 (15), 206-224.

Akova, S. (2016). “Consumption” Of Turkish Family Values Changed by Mass Communation Means The Theory of Socialisation Revives in Kitchens Today…, Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi, 4, 287-302.

Aksoy, Z. (2012). Uluslararası Göç ve Kültürlerarası İletişim, Journal of International Social Research, 5(20), 292-303.

Aksürmeli, Z. S. T. ve Beşirli, H. (2019). Vegan Kimliğin Oluşumu: Vegan Olmak ve Vegan Kalmak, Akademik Hassasiyetler, 6 (12) , 223-249.

Aktaş, H. ve Ulutaş, S. (2010). Tekno Nevrotik Kaçış: Web 2.0, Yeditepe Üniversitesi İletişim Fakültesi İletişim Çalışmaları Dergisi, 12, 126-147.

Aktaş, G. (2013). Feminist Söylemler Bağlamında Kadın Kimliği: Erkek Egemen Bir Toplumda Kadın Olmak, Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi, 30(1), 53-72.

Aktay, Y. (2007). Pierre Bourdieu ve Bir Maxwell Cini Olarak Okul, Ocak ve Zanaat: Pierre Bourdieu Derlemesi, (der: Güney Çeğin vd.), İletişim Yayınları, İstanbul.

Akyazı, A. (2020). Sosyal Medyanın Şöhret Kültürüne Etkisi, İstanbul Aydın Üniversitesi Dergisi, 12 (3), 251-274.

Arapov, S. vd. (2017). The Use of Digital Diplomacy as a Tool for Symbolic Violence: Framing Analysis of Russian–Turkish Relations on Twitter, Cambridge Journal of Eurasian Studies, 1-16.

Arıcak, O. T. (1999). Grupla Psikolojik Danışma Yoluyla Benlik ve Mesleki Benlik Saygısının Geliştirilmesi, Yayınlanmış Doktora Tezi, Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.

Arık, E. (2013). Yurttaş Gazeteciliğinin Günümüzdeki Görünümü: Twitter Gazeteciliği Örneği, İletişim ve Kuram Araştırma Dergisi, 36, 73-87.

Armağan, A. (2013). Kimlik Yapılarında Değişim ve Sanallaşan Kimlik Sunumları: Öğrenciler Üzerinde Bir Araştırma, Akademik Bakış Dergisi, 37, 1-20.

Arslan, D. A. (2003). Eşitsizliğin Teorik Temelleri: Elit teorisi, Kocaeli Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 6, 115-135.

Arun, Ö. (2014). İnce Zevkler-Olağan Beğeniler: Çağdaş Türkiye'de Kültürel Eşitsizliğin Yansımaları, Cogito, 76, 167–191.

Aşkın, M. (2007). Kimlik ve Giydirilmiş Kimlikler, Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 10(2), 213-220.

Avcıoğlu, G. Ş. (2020). Türk Sosyolojisinde Kültür ve Medeniyet Anlayışları, Selçuk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi, 48, 313-326.

Ayan, B. (2016). Sosyal Ağlar Tarihi, Abaküs Yayınları, İstanbul.

Aydoğan, F. ve Kırık, A.M. (2012). Alternatif Medya Olarak Yeni Medya, Akdeniz Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi, 18, 58-69.

Aydoğdu, H. (2004). Modern Kimlikte Öznenin Ölümü, Atatürk Üniversitesi Kazım Karabekir Eğitim Fakültesi Dergisi, 10, 115-147.

Aziz, A. (1981) Radyo ve Televizyona Giriş, Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgileri Fakültesi Yayınları, Ankara.

Bahar, H. İ. (2009). Sosyoloji, Uşak Yayınları, Ankara.

Baker, U. (2016). Kanaatlerden İmajlara: Duygular Sosyolojisine Doğru: Duygular Sosyolojisine Doğru, İletişim Yayınları, İstanbul.

Bakıroğlu, C. T. (2013). Sosyalleşme ve Kimlik İnşası Ekseninde Sosyal Paylaşım Ağları, Akademik Bilişim, 13, 1047-1054.

Baldini, M. (2000). İletişim Tarihi (çev. Gül Batuş), Avcıol Yayıncılık, İstanbul.

Balıkçıoğlu, B. (2016). Benlik-İmajı Uyumunun Retoriği: Bana Ne Tükettiğini Söyle Sana Kim Olduğunu Söyleyeyim, İnsan ve Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi, 5 (3), 537-553.

Baudelaire, C. (2013). Modern Hayatın Ressamı, (çev. Ali Berktay), İletişim Yayınları, İstanbul.

Baudrillard, J. (2013). Tüketim Toplumu, (çev. F. Keskin ve H. Deliceçaylı), Ayrıntı Yayınları, İstanbul.

Beck, U. (2011). Risk Toplumu: Başka Bir Modernliğe Doğru, (çev. Bülent Doğan), İthaki Yayınları, İstanbul.

Bilgilier, H. A. S. (2018). Sosyal Medya Kullanımı ile Sosyal Medya Bağımlılık Düzeylerinin Belirlenmesine Yönelik Bir Araştırma: Ege Üniversitesi Örneği, Erciyes İletişim Dergisi, 5(4), 351-369.

Bilgin, A. ve Oksal, A. (2018). Kültürel Kimlik ve Eğitim, Academy Journal of Educational Sciences, 2(1), 82-90.

Briggs, A. vd. (2004). Medyanın Toplumsal Tarihi, İzdüşüm Yayınları, İstanbul.

Bourdieu, P. (1983). "Ökonomisches Kapital, Kulturelles Kapital, Soziales Kapital", Hrsg: Kreckel, Reinhard, Soziale Ungleichheit, Soziale Welt, Sonderband 2. Göttingen, 183-198.

Bourdieu, P. (1986), "The Forms of Capital", Handbook of Theory and Research for the Sociology of Education, (der. J. Richardson,), New York: Greenwood Press, 241-258.

Bourdieu, P. (1997). Televizyon Üzerine, (çev. Turhan Ilgaz), Yapı Kredi Yayınları, İstanbul.

Bourdieu, P. (2006). Pratik Nedenler: Eylem Kuramı Üzerine, (çev. Hülya Uğur Tanrıöver), Hil Yayın, İstanbul.

Bourdieu, P. (2015). Ayrım: Beğeni Yargısının Toplumsal Eleştirisi, (çev. Derya Fırat vd.), Heretik Yayınları, Ankara.

Bourdieu, P. (2016a). Sosyoloji Meseleleri, (çev. Filiz Öztürk vd.), Heretik Yayınları, Ankara.

Bourdieu, P. (2016b). Eril Tahakküm, (çev. Bediz Yılmaz), Bağlam Yayınları, İstanbul.

Bourdieu, P. ve Wacquant, L. (2016). Düşünümsel Bir Antropoloji İçin Cevaplar, (çev. Nazlı Ökten), İletişim Yayınları, İstanbul.

Boyd D. M. and Ellison N.B. (2008) Social Network Sites: Definition, History, and Scholarship, Journal of Computer-Mediated Communication 13, 210–230.

Boz, N. (2012). Yeni İletişim Ortamlarında Dijital Kimlik ve Benlik Sunumu, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

Bozlak, A. (2019). Batı'da İslamofobik Temalar Üzerine Bir Araştırma, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kahramanmaraş.

Bölükbaş, K. ve Kırık, A. M. (2020). Siber Zorbalık Bağlamında Twitter Fenomenleri, Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 17(2), 944-966.

Bulunmaz, B. (2011). Otomotiv Sektöründe Sosyal Medyanın Kullanımı ve Fiat Örneği, Global Media Journal of Computer-Mediated Communication, 13, 210-230.

Burkay, S. (2008). Teorik Çerçevede Suç, Ethos: Felsefe ve Toplumsal Bilimlerde Diyaloglar, 2 (4), 1-15.

Butler, J. (2008), Cinsiyet Belası. Feminizm ve Kimliğin Altüst Edilmesi, (çev. Başak Ertür), Metis Yayınları, İstanbul.

Çağırkan, B. (2018). Kimlik Ögesi Olarak Erkeklik Kavramı ve Postmodern Toplumlarda Farklı Erkeklik Algıları, Avrasya Sosyal ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi, 5(5), 93-105.

Calhoun, C. (2007). Bourdieu Sosyolojisinin Ana Hatları. Ocak ve Zanaat: Pierre Bourdieu Derlemesi, (der.) Güney Çeğin vd. İletişim Yayınları, İstanbul.

Calhoun, C. (2015), "Şimdiki Zamanın Sosyolojik Analizi İçin: Tarihsel Sosyolog Olarak Bourdieu", Bourdieu ve Tarihsel Analiz, (der.) Philip S. Gorski, (çev. Özlem Akkaya), Heretik Yayınları, Ankara.

Castells, M. (2005). Enformasyon Çağı: Ekonomi, Toplum ve Kültür: Ağ Toplumunun Yükselişi, Cilt 1 (çev. Ebru Kılıç), İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul.

Castells, M. (2006). Enformasyon Çağı: Ekonomi, Toplum ve Kültür, Kimliğin Gücü, Cilt 2 (çev. E. Kılıç), İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul.

Coser, L. A. (2010). Sosyolojik Düşüncenin Ustaları, (çev. Himmet Hülür vd.), De Ki Yayınları, Ankara.

Coştu, Y. (2009). Toplumsallaşma Kavramı Üzerine Sosyolojik Bir Değerlendirme, Dinbilimleri Akademik Araştırma Dergisi, 9(3), 117-140

Çakır, H. ve Topçu, H. (2005). Bir İletişim Dili Olarak İnternet, Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 19(2), 71-96.

Çamaş, G. G. ve Meşe, G. (2016). Sosyal Hiyerarşi: Cinsel Şiddet Mitlerini Anlamak, Türk Psikoloji Dergisi, 31(78), 62-74.

Çamdereli, M. (2008). İletişime Giriş, Dem Yayınları, İstanbul.

Çeğin, G. ve Tatlıcan, Ü. (2007). Bourdieu ve Giddens: Habitus ve Yapının İkililiği. Ocak ve Zanaat: Pierre Bourdieu Derlemesi, (der.) Güney Çeğin vd., İletişim Yayınları, İstanbul.

Dalaylı, F. Ü. (2021). Dijital İletişim Çağında İletişimin Gerçekliği: Influencer, Yapay Zeka ve Kanaat Önderliği. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

Dalbay, R. ve Avcı, N. (2018). Kimlik İnşasına İlişkin Temel Yaklaşımlar ve Bu Yaklaşımların Türkiye'ye Yansımaları, Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 23 (1), 17-39.

Debord, G. (2006). Gösteri Toplumu, (çev. A. Ekmekçi ve O. Taşkent), Ayrıntı Yayınları, İstanbul.

Deniz, R.B. (2020). Instagramda Pazarlama Stratejileri ve Uygulamalarına Yönelik Bir İrdeleme, Avrupa Yönetim Araştırmaları Dergisi (EUJMR) , 4 (7), 150-167.

Demirtaş, H.A. (2003). Sosyal Kimlik Kuramı Temel Kavram ve Varsayımlar, İletişim Araştırmaları, 1(1), 123-144.

Doğan, A. ve Batar, H. (2019). Siyasal Kimlik, Hayat Tarzı ve Siyasal Tercih: Malatya Seçmeni Üzerine Bir Araştırma, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Meslek Yüksekokulu Dergisi, 22(2), 931-949.

Dondurucu, Z. B. ve Uluçay, A. P. (2015). Yeni Medya Ortamlarında Nefret Söylemi: Eşcinsellere Yönelik Nefret Söylemi İçeren Videoların Youtube Üzerinden İncelenmesi, International Journal of Social Sciences and Education Research, 1(3), 875-902.

Dökmen, Z.Y. (2014). Toplumsal Cinsiyet: Sosyal Psikolojik Yaklaşımlar, Remzi Kitapevi, İstanbul.

Duran, S. (2021). Cemil Meriç'te Kültür ve Medeniyet Kavramlarının Sosyolojik Tahlili, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Niğde.

Durmaz, N. (2018). F.C.S. Schiller'in Gerçeklik ve Doğruluk Anlayışı: Pragmatik Hümanizm, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

Dursun, O. (2018). Toplumu Pierre Bourdieu İle Düşünmek, Global Media Journal TR Edition, 8(16), 68-123.

Ecevit, Y. ve Karkıner, N. (2011). Toplumsal Cinsiyet Sosyolojisi, Anadolu Üniversitesi Yayınları, Eskişehir.

Ekman, P (2012). Yalan Söylediğimi Nasıl Anladın?!. (çev. Erdem İlgi Akter), Okyan Us Yayınları, İstanbul.

Emen, T. (2022). Ziya Gökalp'te Kültür-Din İlişkisi ve Eğitime Yansımaları, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.

Erdem, B. ve Yıldız, C. B. (2019). "İdeal" in Sınırında Bir Mücadele: Beden Olumlama Hareketi Üzerine Bir Alımlama Analizi, Erciyes İletişim Dergisi, 6(2), 1483-1506.

Erdem, B. (2023). Ofansif Mizah ve İfade Özgürlüğü, Anayasa Yargısı, 39(2), 311-353.

Erdoğan, İ. (2006). Popüler Kültür ve Türkiye. Dünden Bugüne Türkiye'nin Toplumsan Yapısı, Nova Yayınları, Ankara.

Erdoğan, İ. (2011). İletişimi Anlamak, Pozitif Matbaacılık, Ankara.

Erdoğan, İ. ve Alemdar, K. (2010). Öteki kuram: Kitle İletişim Kuram ve Araştırmalarının Tarihsel ve Eleştirel Bir Değerlendirmesi, Erk Yayınları, Ankara.

Erdoğan, T. (2008). Nancy Chodorow'un Düşüncesinde Toplumsal Cinsiyet Organizasyonunun Merkezi Unsuru Olarak Annelik, Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi, 14(14), 73-82.

Erdönmez, İ. (2019). İletişimin Döngüsel Süreci Bağlamında Sözlü İletişim. Uluslararası Sanat Kültür ve İletişim Dergisi, 2 (1) , 81-9

Ersöz, B. (2020). Yeni Nesil Web Paradigması-Web 4.0. Bilgisayar Bilimleri ve Teknolojileri Dergisi, 1(2), 58-65.

Esgin, A. (2013). İmal Edilmiş Belirsizlikler Çağının Sosyolojik Yönelimi: Ulrich Beck ve Anthony Giddens Kaynaklı" Risk Toplumu" Tartışmaları, Gaziantep University Journal of Social Sciences, 12(3), 683-696.

Erşahin, İ. ve Vişne, F. (2022). Mizahta Üstünlük Kuramı Bağlamında Kayserili-Yahudi Fıkraları, Asya Çalışmaları, 6 (19), 131-140.

Erten, Y. ve Ardalı, C. (1996). Saldırganlık, Şiddet ve Terörün Psikososyal Yapıları, Cogito, 6. 143-163.

Ertike, A.S. (2012). Fahrenheit 9/11 Belgeselinin İletişimsel Eylem Kuramı ve 5 Basamaklı Etik Çözümleme Modeline Göre Analizi, İstanbul Arel Üniversitesi İletişim Çalışmaları Dergisi, 1(2), 77-99.

Evren, I. (2013). Sosyal Medya Pratiklerinde İslami Kimlik Temsilleri, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Galatasaray Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

Filibeli, T. E. ve Şener, O. (2019). Manipüle Edilmiş Enformasyonel Bir Vitrin ve Popülist Bir Enformasyon Alanı Olarak Twitter, Moment Dergi, 6(2), 492-515.

Fiske, J. (1996). İletişim Çalışmalarına Giriş, (çev. Süleyman İrvan), Ark Yayınları, İstanbul.

Foucault, M. (1993) Michel Foucault Ders Özetleri 1970-1982, (çev. Selahattin Hilav), YKY Yayınları, İstanbul.

Fuchs, C. (2014). Social Media: A Critical Introduction, First Published, UK: SAGE Publications.

Gedik, E. (2020). Dünyada ve Türkiye'de Dijital Feminizm İncelemesi: Gençlerin Dijital Aktivizm Deneyimleri, Toplum ve Kültür Araştırmaları Dergisi, 5, 123-136.

Gençer, Y. (2020). Mustafa Kemal Atatürk'ün Sözsüz İletişim Yönetimi, Ege Üniversitesi İletişim Fakültesi Medya ve İletişim Araştırmaları Hakemli E-Dergisi, 6, 39-69.

Gere, C. (2019). Dijital Kültür, (çev. Aydoğdu Akın), Salon Yayınları, İstanbul.

Gezgin, S. ve Kırık, A. M. (2018). Sosyal Medyanın Tüketim Kültürüne Etkisi, (Ed. Suat Gezgin), Dijital Çağda İletişim, Eğitim Yayınevi, Konya.

Giddens, A. (2008). Sosyoloji, (çev: Cemal Güzel). Kırmızı Yayınları, İstanbul.

Goffman, E. (2009). Günlük Yaşamda Benliğin Sunumu, (çev. Barış Cezar), Metis Yayınları, İstanbul

Goffman, E. (2014). Damga, (çev. Şerife Geniş vd.), Heretik Yayınları, Ankara.

Goffman, E. (2017a). Etkileşim Ritüelleri. (çev. Adem Bölükbaşı) Heretik Yayınları, Ankara.

Goffman E. (2017b). Kamusal Alanda İlişkiler, (çev. M. Fatih Karakaya), Heretik Yayınları, Ankara.

Gökalp, Z. (2016). Hars ve Medeniyet, Bilgeoğuz Yayınları, İstanbul.

Gökçe, B. (1978). Evlilik Kurumuna Sosyolojik Bir Yaklaşım, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 1, 7-21.

Gökçe, O. (2006). İletişim Bilimi, İnsan İlişkilerinin Anatomisi, Siyasal Kitapevi, Ankara.

Göker, E. (2007). Ekonomik İndirgemeci Mi Dediniz, Ocak ve Zanaat: Pierre Bourdieu Derlemesi, (der.) Güney Çeğin vd., İletişim Yayınları, İstanbul.

Göksel, N. (2007). Gençlerde Giyim Modası ve Kimlik İlişkisi, Yedi, Dokuz Eylül Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi Dergisi, 1, 48-53.

Göksu, T. ve Karakaya, M. (2009). Polisin Sapma Davranışlarının Etiketleme Kuramı Açısından Değerlendirilmesi, Polis Bilimleri Dergisi, 11(4), 27-43.

Gönenli, G. ve Hürmeriç, P. (2012). "Sosyal Medya: Bir Alan Çalışması Olarak Facebook Kullanımı", Sosyal Medya/Akademi, Beta Yayıncılık, İstanbul.

Gülçay, H. ve Balcı, E. V. (2018). Medya ve Gelişim: Yakın Geleceği Üzerine Öngörüsel Değerlendirmeler, Kurgu, 26(3), 238-247.

Güneş A. (2013). Kil Tabletlerden Elektronik Tabletlere: İletişim Araçlarının Tarihsel Gelişim Süreci, Humanities Sciences, 8(3), 277-300.

Gürkan, Ö.C. ve Coşar, F. (2009). Ekonomik Şiddetin Kadın Yaşamındaki Etkileri, Maltepe Üniversitesi Hemşirelik Bilim ve Sanatı Dergisi, 2(3), 124-129.

Gürkan, H., vd. (2022). Lise Öğrencileri Arasında Dijital Şiddet: Siber Zorbalık, Akıllı Telefon Bağımlılığı ve Medya Okuryazarlık Arasındaki İlişki, Trakya Eğitim Dergisi, 12 (3) , 1799-1820

Güven, S. (2015). Postmodern Kimliklerin Kurulumu. Selçuk Üniversitesi İletişim Fakültesi Akademik Dergisi, 9(1), 266-286.

Güvenç, B. (1993), Türk Kimliği, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara.

Hablemitoğlu, Ş. ve Yıldırım, F. (2012). Gençlerin Sanal Bir Sosyal Kapital Olarak "Facebook", Ankara Sağlık Bilimleri Dergisi, 1 (1), 1-20.

Han B.C. (2022). Palyatif Toplum Günümüzde Acı, (çev. Haluk Barışcan), Metis Yayınları, İstanbul.

Hazır, I. K. (2014). Bourdieu Sonrası Yeni Eşitsizlik Gündemleri: Kültürel Sınıf Analizi, Beğeni ve Kimlik, Cogito, 76, 230-265.

Hobart, M. (1996). Şiddet ve Susku: Bir Eylem Siyasasına Doğru, Cogito 6-7, 51-64.

Hogg, M. and Vaughan, G. (2009). Essentials of Social Psychology, Pearson Education.

Horata, O. (2017). Türk Dünyası'nın Kültürel Ufukları: Tarihsel Bağlam İçinde Genel Bir Değerlendirme, Bilig, (82), 117-131.

Horzum, Ş. (2018). Erkek ve Erkeklik Çalışmaları: Sorunsaldan Kuramsala, Amasya Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 2(4), 75-101.

Irak, D. ve Yazıcıoğlu, O. (2012). Türkiye ve Sosyal Medya, Okuyan Us Yayınları, İstanbul.

Işıkören, N. D. (2015). Kadın İmgesi ve Tarih Boyu Değişimi, Sanat ve Tasarım Dergisi, 16, 115-131.

İçel, K. (1998). Kitle Haberleşme Hukuku, Beta Basım Yayım Dağıtım A.Ş, İstanbul.

İçli, G. (2009). Sosyolojiye Giriş, Anı Yayıncılık, Ankara.

İlter, E. (2019). Tüketim Kültürünün Tarihsel Gelişim Süreci ve Bireysel, Toplumsal ve Kültürel Etkilerinin İncelenmesi, Erzincan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 12(2), 461-476.

İmren, M. (2018). İşte Benim Kimliğim: Moda ve Medyanın Kadınların Kimlik İnşası ve İdeal Beden Söylemlerindeki Rolü Üzerine, Ahi Evran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 4(1), 103-111.

Jenkins, R. (2016). Bir Kavramın Anatomisi Sosyal Kimlik, (çev. Gül Bostancı), Everest Yayınları, İstanbul.

Jourdain, A. ve Naulin, S. (2016). Pierre Bourdieu'nun Kuramı ve Sosyolojik Kullanımları, İletişim Yayıncılık, İstanbul.

Kalan, Ö. (2014). Foucault'un Biyopolitika Kavramı Bağlamında Moda ve Beden: Vouge Dergisi Üzerinde Bir Söylem Analizi, Selçuk İletişim, 8(3), 140-162.

Kaplan, M. ve Yardımcıoğlu, M. (2020). Alan, Habitus Ve Sermaye Kavramlarıyla Pierre Bourdieu, Habitus Toplumbilim Dergisi, (1), 23-37.

Kasım, M. (2011). Hitler Döneminde Propaganda Aracı Olarak Radyo, Selçuk İletişim, 6(4), 64-75.

Kara, N. (2006). 80 ve 90'larda Türkiye'de Feminist Hareketler, Kadın Çalışmaları Dergisi, 3, 16-39.

Karaca, M. (2016). Sosyolojik Perspektiften İletişim, Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi, 15 (57)

Karahan, Ç. ve Tüfekci, A. (2020). Blokzincir Teknolojisinin Dijital Kimlik Yönetiminde Kullanımı: Bir Sistematik Haritalama Çalışması, Politeknik Dergisi, 23(2), 483-496.

Karakaya, H. (2018). Toplumsal Cinsiyet Algısı, Din ve Kadın, Journal of Analytic Divinity, 2(2), 36-62.

Karayiğit, N. (2017). Sosyo-Ekonomik Düzeyin Psiko-Sosyal Gelişim ve Dindarlığa Etkileri, Pamukkale Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, 4(7), 119-133.

Kavuran, T. ve Batar, H. (2019). İnteraktif Medyada Duyguların Göstergesel Aktarımı; Emojiler, İnönü Üniversitesi Uluslararası Sosyal Bilimler Dergisi, 8(1), 308-320.

Kaya A.Y. (2002) Dünya'da ve Türkiye'de Basının Gelişimi ile Türk Basınında Sporun Haber Öğeleri Açısından İncelenmesi, Selçuk İletişim Dergisi, 2 (3), 161-167.

Kaya, A. (2007). Pierre Bourdieu'nun Pratik Kuramının Kilidi: Alan Kavramı. Ocak ve Zanaat, Pierre Bourdieu Derlemesi, (der.) Güney Çeğin vd., İletişim Yayınları, İstanbul.

Kaya, M. (2020). Umrandan Uygarlığa Kültürden İrfana: Cemil Meriç, Türk Dünyası Araştırmaları, 126(249), 397-408.

Kayabaş, B. (2016). Sosyal Medya ve Kişisel Yayıncılık, Yeni İletişim Teknolojileri, Anadolu Üniversitesi, 137- 155.

Kayabaşı, Y. (2005). Sanal Gerçeklik ve Eğitim Amaçlı Kullanılması, Türk Online Eğitim Teknolojileri Dergisi, 4(3), 151-158.

Keskin, F. (1996) Foucault'da Şiddet ve İktidar, Şiddet, Cogito 6-7, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul.

Kılıç, T. ve Çakıcı, A. B. (2016). Sağlık ve Eğitim Sektöründeki Kadın Çalışanların Cam Tavan Algısının Karşılaştırmalı Olarak İncelenmesi, Hacettepe Sağlık İdaresi Dergisi, 19(3), 283-303.

Kılıç, Y. (2009) Eski Ön Asya Toplumları Arasında Yazı ve Dil Etkileşimi, Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 4,122-151.

Kılıç, G. ve Özen, Y. (2020). Alay Etmenin Sosyolojik Yönü: Toplumsal Denetim, Damga ve Simgesel Şiddet Bağlamında Alay Etme, Mediterranean Journal of Humanities, 10, 301-318.

Kırmızı, Ö. (2022). Dijital Kültür Ortamında Mizahın Yeni Bir Mecrası: Twitter'daki Anonim Hesaplar, Kültür Araştırmaları Dergisi, 12, 1-17.

Koca, C. ve Bulgu, N. (2005). Spor ve Toplumsal Cinsiyet: Genel Bir Bakış, Toplum ve Bilim, 103, 163- 181.

Kocacık, F. (2003). Bilgi Toplumu ve Türkiye, CÜ Sosyal Bilimler Dergisi, 27(1), 1-10.

Koç, B. (2014). Türkiye'de Tüketim Toplumu ve Din: Yabancılaşma Kavramı Analizi, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

Konak, F. ve Demir, Y. (2018). Sosyal Medya Kullanımının Firma Performansına Etkisi: Türk Bankacılık Sektörü Üzerine Bir Uygulama, VI. International Multidisciplinary Congress of Eurasia, 4 (6), 338-346.

Kongar, E. (1994). Kültür Üzerine, Remzi Kitabevi, İstanbul.

Konuk, N. ve Alıcı, B. (2022). Ekonomik Şiddetin Toplumsal Yansımalarına Türk Sinemasında Bakış: Nefesim Kesilene Kadar Örneği. Öneri Dergisi, 17(57), 365-385.

Köse, H. (2004). Bourdieu Medyaya Karşı, Papirüs Yayınevi, İstanbul.

Köknel, Ö. (1985). Kaygıdan Mutluluğa Kişilik, Altın Kitaplar Yayınevi, İstanbul.

H. Kietzmann, J. vd. (2011). ”Social Media? Get serious! Understanding The Functional Building Blocks Of Social Media, Business Horizons, 241-251.

Lazar, J. (2009). İletişim Bilimi, (çev. Cengiz Anık), Vadi Yayınları, Ankara.

Leary, M. R. and Kowalski, R. M. (1990). Impression Management: A Literature Review and Two-Component Model, Psychological Bulletin, 107(1), 34-47.

Lerman, K. (2007). Social İnformation Processing in News Aggregation, IEEE Internet Computing, 6, 16-28.

Lincoln, S. R. (2009). Mastering Web 2.0 Transform Your Business Using Key Website and Social Media Tools, Kogan Page, London.

Manovich, L. (2001). The Language of New Media,MIT Press: Cambridge, Mass.

Marshall, G. (1999). Sosyoloji Sözlüğü, (çev. Derya Kömürcü, Osman Akınhay), Bilim ve Sanat Yayınları, Ankara

Marwick, A. and Boyd, D. (2011). “To See and Be Seen: Celebrity Practice on Twitter”, Convergence: The International Journal of Research- New Media Technologies, 17(2), 139-158.

Meder, M. ve Çeğin, G. (2004). Sembolik Şiddet Arenası, Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 15(15), 102-107.

Meder, M. ve Çeğin, G. (2011), Bourdieu’yu Okumak: Post-Pozitivist Bir Sosyolojinin İmkânı Üzerine, Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 10 (1), 233-256.

Mejuyev, V. (1987), Kültür ve Tarih, (çev. Suat H. Yokova), Başak Yayınları, Ankara.

Moles, A. (1983). Kültürün Toplumsal Dinamiği, (çev. Nuri Bilgin), Ege Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları, İzmir.

Mutlu, E. (1991). Televizyonu Anlamak, Gündoğan Yayınları, İstanbul.

Mutlu, E. (1995). İletişim Sözlüğü, Ark Yayınevi, Ankara

Mutlu, B. ve Bazarcı, S. (2017). Marka İşbirlikleri İçin Yeni Bir Alan: YouTube İçerik Üreticileri ve Kanal Toplulukları Üzerine Netnografik Bir Araştırma, Akdeniz Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi, (27), 28-45.

Nalbant, F. ve Korkmaz, T. (2019). Feminist Teori Temelinde Toplumsal Cinsiyet Eşitliğinin Türkiye Bağlamında Değerlendirilmesi, Artvin Çoruh Üniversitesi Uluslararası Sosyal Bilimler Dergisi, 5(2), 165-186.

Navarro, J. ve Karlins, M. (2015). Beden Dili: Eski FBI Ajanından İnsanların Beden Dilini Okuma Rehberi, Alfa Basım Yayım, İstanbul.

O'Hagan, K. (2006). Identifying Emotional and Psychological Abuse: A Guide for Childcare Professionals, McGraw-Hill Education (UK).

Oğuz, E. S. (2011). Toplum Bilimlerinde Kültür Kavramı, Edebiyat Fakültesi Dergisi, 28 (3), 123-139.

Okur, A. (2020). Güzellik Algısı Üzerinden Sosyal Medyada Linç Kavramı: Armine Harutyunyan Örneği, Abant Kültürel Araştırmalar Dergisi, 5(10), 119-140.

Okur, H. D. ve Özkul, M. (2015). Modern İletişimin Arayüzü: Sanal İletişim Sosyal Paylaşım Sitelerinin Toplumsal İlişki Kurma Biçemlerine Etkisi (Facebook Örneği), Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, (21), 213-246.

Omay, U. (2011). İhtiyaçların Manipülasyonu ve Çalışma, Journal of Social Policy Conferences, 54, 77-94.

Orçin, G. (2021). Kitlesel Sığınakta Bir Mutluluk Vaadi: Günlük Astroloji Sayfaları Üzerine Bir Analiz, Ege Üniversitesi İletişim Fakültesi Medya ve İletişim Araştırmaları Hakemli E-Dergisi, 9, 141-161.

Ölçer, H. (2019). Pierre Bourdieu Sosyolojisinde Simgesel Şiddet Sorunsalı ve Biçimleri, Nosyon: Uluslararası Toplum ve Kültür Çalışmaları Dergisi, (2), 34-49.

Özçağlayan, M. (2008). Gazetelerin Gelişimi ve Gazeteciliğin Geleceği: Yeni Teknolojiler ve Medya Ekonomisi Açısından Genel Bir Değerlendirme, Marmara İletişim Dergisi, 13(13), 131-159.

Özdemir, İ. (2012). Sanal Kültür: Yanılsama mı, Gerçeklik mi?. Folklor/Edebiyat, 18(72), 13-34.

Özdemir, Ö. (2016). Moda Programlarında Kadın Bedeninin Metalaşması, Akdeniz Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi, 25, 245-270.

Özer, A. (2019). Reklamlarda Erkeklere Yönelik Simgesel Şiddet: Banka Reklamları Üzerine Bir Analiz, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Yaşar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir.

Özer, N.P. ve Yarar, A.E. (2019). Göstergebilimsel Bir Reklam Analizi: Burger King "Ateş Seni Çağırıyor", Atatürk İletişim Dergisi, 18, 105-124.

Özen, Y. ve Gülaçtı, F. (2010). Benlik-Kavramı ve Benliğin Gelişimi Bilen Benliğe Gereksinim Var Mı?. Erzincan Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 12(2), 20-38.

Özensel, E. (2020). Farklılıkların Birarada Yaşamasında Bir Sorun Alanı Olarak Ötekinin Ötekileştirilmesi, Selçuk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi, (43), 369-378.

Özgür, H.O. ve Özkul, M. (2022). Risk Toplumunda Kuşakların Yeni Şiddet Deneyimi: Dijital Şiddet, Elektronik Türkçe Çalışmaları, 17 (3), 551-568.

Özkan, Ö. (2017). Türk Toplumunda Geleneksel Değerlerin Popüler Kültür Üzerinden Dönüşümü, Türk İslam Medeniyeti Akademik Araştırmalar Dergisi, 12 (24), 131-142.

Özmen, Ş. Y. (2018). Dijital Şiddet, Siber Zorbalık ve Yeni Medya Okuryazarlığı Üzerine Bir Değerlendirme, Journal of International Social Research, 11(61).

Özsöz, C. (2009). Pierre Bourdieu Sosyolojisi ve Simgesel Şiddet, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

Öztimur, N. (2007). Feminist Teoride Pierre Bourdieu Tartışmaları. Ocak ve Zanaat: Pierre Bourdieu Derlemesi, (der.) Güney Çeğin vd., İletişim Yayınları, İstanbul.

Öztürk, G. (2017). Sözlü İletişimden Matbaaya: İletişim Devrimleri ve Toplum, Türk Çevrimiçi Tasarım, Sanat ve İletişim Dergisi, 7 (2), 317-327.

Palabıyık, A. (2011). Pierre Bourdieu Sosyolojisinde "Habitus","Sermaye" ve "Alan" Üzerine1. Liberal Düşünce Dergisi, (62), 1-21.

Pazarbaş, M. (2013). "Kitle İletişiminde Temel Kavramlar 'Co-oryantasyon Modeli' ", Akdeniz Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi, 19, 127-140.

Polat, O. (2016). Şiddet. Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi, 22(1), 15-34.

Rab, Á. (2007). "Digital Culture - Digitalised Culture and Culture Created on A Digital Platform Information" Coursebook, Budapest: Gondolat, 1-24.

Recuero, R. (2015). Social Media and Symbolic Violence, Social Media+Society, 1-3.

Rıtzer, G. ve Stepnısky, J. (2015). Çağdaş Sosyoloji Kuramları ve Klasik Kökleri, (çev. Irmak Ertuna Howison), De Ki Yayınları, Ankara.

Sala, B. (2022). COVID-19 Pandemisinde Aşı Karşıtı Hareketlerin Sosyolojik Bağlamı ve Siyasallaşma Dinamiği, Liberal Düşünce Dergisi, 106, 59-76

Saka, E., vd. (2015). Yeni Medya Çalışmaları IV. Taş Mektep Yayınları, İstanbul.

Sancar, S. (2009). Erkeklik: İmkansız İktidar: Ailede, Piyasada ve Sokakta Erkekler, Metis Yayınları, İstanbul.

Seçmen, H.İ. (2022). Gelişen İletişim Teknolojileri Kapsamında Halkla İlişkiler Faaliyetlerine Genel Bir Bakış, Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi, 124, 401-416.

Serin, E. ve Aktaş, H. (2022). Instagram'da Sembolik Şiddet Modası: Covid-19 Pandemisi Sürecinde Türkiye'de 65 Yaş Üzeri İnsanlara Uygulanan Sembolik Şiddet Örneklerinin İncelenmesi, İnönü Üniversitesi İletişim Fakültesi Elektronik Dergisi (İNİF E-Dergi), 7(1), 10-31.

Sevim, A. (2005). Feminizm, İnsan Yayınları, İstanbul.

Silsüpür, Ö. (2016). Siyasal İletişim Aracı Olarak Twitter'ın Kullanımı: 07 Haziran 2015 Genel Seçimi Üzerine Bir Çalışma, Gümüşhane Üniversitesi İletişim Fakültesi Elektronik Dergisi, 4(2), 725-747.

Solak, N.D. (2018). Haldun Taner'in Oyunlarının Üstünlük Kuramı Bağlamında İncelenmesi, Sanat Dergisi, 32: 43-51.

Sütçü, T. (2004). Tanzimat Sonrası Türk Edebiyatında Vatan Terimi, Yayımlanmamış Doktora Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

Swartz, D. (2015a), "Bourdieucu Perspektiften Sosyolojik Analiz İçin Meta-İlkeler" Bourdieu ve Tarihsel Analiz, (der.) Philip S. Gorski, (çev. Özlem Akkaya), Heretik Yayınları, Ankara.

Swartz, D. (2015b), Kültür ve İktidar: Pierre Bourdieu'nun Sosyolojisi, (çev. Elçin Gen), İletişim Yayınları, İstanbul.

Şahan, H.G. (2013). Lokasyon Bazlı Sosyal Ağlar Aracılığıyla Selektif Benlik Sunumu, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

Şenol, D. ve Yıldız, S. (2013). Kadına Yönelik Şiddet Algısı - Kadın ve Erkek Bakış Açılarıyla, Mutlu Çocuklar Derneği Yayınları, Ankara.

Şimşek, A. ve Bakır, S. (2019). Türkçe Öğretmenlerinin Sözel Olmayan İletişim Davranışlarının İncelenmesi. Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim (TEKE) Dergisi, 8(2), 1099-1118.

Taş, G. (2016). Feminizm Üzerine Genel Bir Değerlendirme: Kavramsal Analizi, Tarihsel Süreçleri Ve Dönüşümleri, Akademik Hassasiyetler, 3(5), 163-175.

Taylan, H. H. ve Arklan, Ü. (2008). Medya ve Kültür: Kültürün Medya Aracılıyla Küreselleşmesi, Sosyal Bilimler Dergisi, 10(1), 85-97.

Tedeschi, J. T. and Riess, M. (1981). Identities, The Phenomenal Self, and Laboratory Research, Impression Management Theory and Social Psychological Research, 3, 22.

Tekin, E. (2007). 1980 Sonrası Türkiye'de Feminizm Görünümü, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Afyon.

Tuncer, E. S. (2020). Göstergebilimin Çözümleme Modelleri Işığında Reklam Anlatıları, Atatürk İletişim Dergisi, (20), 73-102.

Tunçay, E. (2017). Medyada Nefret Söylemi: Ankara Patlaması Örneği, Marmara İletişim Dergisi, (27), 41-62.

Tutar, H. ve Yılmaz, M. K. (2003). Genel İletişim, Nobel Yayınları, Ankara.

Türk, G. D. ve Bayrakcı, S. (2019). Sosyal Medya ve Toplumda Değişen Estetik İşlem Yaptırma Algısı, AJIT-e: Bilişim Teknolojileri Online Dergisi, 10(39), 118-135.

Türk, G. D. (2017). Sanal Dünyada Linç Kültürü, Medya Çağında İletişim, Çizgi Kitapevi, İstanbul.

Uçar, T. F. (2004). Görsel İletişim ve Grafik Tasarım, İnkılap Kitabevi, İstanbul.

Uluç, G. ve Yarcı, A. (2017). Sosyal Medya Kültürü, Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 52, 88-102.

Usluata, A. (1994). İletişim, İletişim Yayınları, İstanbul.

Ünal, A. Z. (2017). Bourdieu'nun Tabakalaşma Teorisi Bağlamında Üst Sınıftan Alt Sınıfa Doğru Hayat Tarzı Tahakkümü, Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi, 10(49), 380-388.

Ünsal, A. (1996) Genişletilmiş Bir Şiddet Tipolojisi, Cogito, Sayı: 6-7: Şiddet, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul.

Ünür, E. (2016). Geleneksel Medya'nın Sosyal Medyayı Nasıl Kullandığına İlişkin Bir İnceleme: Dizilerin Twitter Kullanımı, Turkish Journal of Social Research/Turkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi, 20(1), 153-170.

Vatandaş, C. (2007). Toplumsal Cinsiyet Ve Cinsiyet Rollerinin Algılanışı, İstanbul Journal of Sociological Studies, 35, 29-56.

Yağcı, Y. (2009). Web Teknolojisinde Yeni Bilgi Fırtınası: Web 3.0. ÜNAK '09. (Bilgi Çağında Varoluş: "Fırsatlar ve Tehditler" Sempozyumu 01-02 Ekim 2009-Yeditepe Üniversitesi, 138-147.

Yalçın, N. (2015). Sosyal Medyada Simgesel Şiddet: Ekşi Sözlük Örneği, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Denizli.

Yaman, E. ve Peker, A. (2012). Ergenlerin Siber Zorbalık ve Siber Mağduriyete İlişkin Algıları, Gaziantep University Journal of Social Sciences, 11(3), 819-833.

Yaman, H. (2022). Anadolu Ağızlarında Kadınlarla İlgili Tabu ve Örtmecelerin Kültürdilbilimsel Açıdan İncelenmesi. Disiplinler Arası Dil Araştırmaları, 5(5), 92-106.

Yavuz, C. N. (2017). Instagram'da Alışveriş ve Materyalizm, Pamukkale İşletme ve Bilişim Yönetimi Dergisi, 4(1), 1-11.

Yaylagül, L. (2010). Kitle İletişim Kuramları: Egemen ve Eleştirel Yaklaşımlar, Dipnot Yayınları, Ankara.

Yel, A. M. (2007). Bourdieu ve Din Alanı: Sermaye, İktidar, Modernlik. Ocak ve Zanaat Pierre Bourdieu Derlemesi, (der.) Güney Çeğin vd., İletişim Yayınları, İstanbul.

Yenidünya, A. (2005). Lise Öğrencilerinde Rekabetçi Tutum, Benlik Saygısı ve Akademik Başarı İlişkisi, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.

Yılmaz, H. A. (2016). Bir Derleme: Benlik Kavramına İlişkin Bazı Yaklaşımlar Ve Tanımlamalar, Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 48, 79-89.

Yılmaz, C. (2020). Bourdieu'da Temel Kavramlar ve Simgesel Şiddet Analizi, Habitus Toplumbilim Dergisi, 1, 161-179.

Yüzer, İ. ve Demez, G. (2021). Ataerkil Güç İlişkileri Bağlamında Baba-Oğul Etkileşimi, Akdeniz Kadın Çalışmaları ve Toplumsal Cinsiyet Dergisi, 4(1), 15-34.

Zhao, S. vd. (2008). Identity Construction on Facebook: Digital Empowerment in Anchored Relationships. Computers in Human Behavior, 24, 1816-1836.

Zhao, D. and Rosson, M. B. (2009). How and Why People Twitter: The Role that Microblogging Plays in Informal Communication at Work, The ACM 2009 InternationalConference on Supporting Group Work, 243–252.

Zıllıoğlu, M. (2010). İletişim Nedir?, Cem Yayınevi, İstanbul.

Wacquant, L. (2007). Pierre Bourdieu: Hayatı, Eserleri ve Entelektüel Gelişimi. Ocak ve Zanaat Pierre Bourdieu Derlemesi, (der.) Güney Çeğin vd., İletişim Yayınları, İstanbul.

Wagner P. (1996). Modernliğin Sosyolojisi Özgürlük ve Cezalandırma, (çev. Mehmet Küçük) Sarmal Yayınları, İstanbul.

Wallace, R. A. ve Wolf, A. (2012). Çağdaş Sosyoloji Kuramları: Klasik Geleneğin Geliştirilmesi (çev. Leyla Elburuz, M. Rami Ayas), Doğu Batı Yayınları, Ankara.

Weller, K, vd. (2016). Twitter ve Toplum, Twitter ve Toplum: Giriş. Twitter ve Toplum, (çev. Emre Erbatur), Epsilon Yayıncılık, İstanbul.

Wiley, N. (2009). Bakhtin‟s Voices and Cooley‟s Looking Glass Self, Interdisciplinary Journal For Germanic Linguistics and Semiotic Analysis, 14(1), 101-21.

İnternet Kaynakları

Bakırcı, Ç. M. (2019). Cinsel Kimlik: Biyolojik Cinsiyet, Cinsel Yönelim ve Toplumsal Cinsiyet Nedir?. Evrim Ağacı, https://evrimagaci.org/cinsel-kimlik-biyolojik-cinsiyet-cinsel-yonelim-ve-toplumsal-cinsiyet-nedir-1470, Erişim Tarihi: 05.10.2022

https://sozluk.gov.tr/ Erişim Tarihi: 07.03.2023

http://www.kahramanmemis.com/sosyal-medyanin-kulture-etkisi/, Erişim Tarihi: 28.01.2023

https://recrodigital.com/dunyada-ve-turkiyede-internet-sosyal-medya-kullanimi-2022/, Erişim Tarihi: 16.06.2022

https://recrodigital.com/we-are-social-2022-turkiye-sosyal-medya-kullanimi-verileri/, Erişim Tarihi: 17.06.2022

https://www.stgm.org.tr/e-kutuphane/turkiyede-dijital-siddet-arastirmasi-2021, Erişim Tarihi: 23.01.2022

Şener, G. ve Abınık, N. (2021). Türkiye'de Dijital Şiddet Araştırması, https://www.stgm.org.tr/e-kutuphane/turkiyede-dijital-siddet-arastirmasi-2021, Erişim Tarihi: 22.01.2022

ÖZ GEÇMİŞ